

КАРЛ МАЙ ОТВЪД

Превод от немски: Любомир Спасов, 1998

chitanka.info

1. КЪМ МЕКА

— Сихди, как чудно хубаво е било винаги, когато ние двамата, яхнали нашите несравними коне и без чужд човек да ни съпровожда, си яздехме по красивия свят на Аллах, накъдето ни душата поискаше! И този свят принадлежеше единствено на нас, понеже нямаше никакъв придружител. Никой не можеше да ни го оспори: ние правехме, каквото си искахме, и пропускахме онова, което не ни беше по хатъра. Бяхме господари на самите себе си, защото, ако имаше някой, комуто трябваше да се подчиняваме, той се състоеше от двама души, а именно — от мен и от теб. Тогава аз често съм си се представял като повелител на целия земен мир и съм вадел от дълбините на моето съзнание непревземаемите висоти на славата си, за да се изкача в благоговеен прехлас по тях и да се спусна радостно окрилен сетне пак надолу. Това го можех, защото бяхме сам-сами и нямаше някой нежелан смутител на покоя, на когото да скимне без мое разрешение да се катери и спуща подире ми. Да, това беше едно чудесно, прекрасно време, в което преживявахме неща, каквито никой друг не е преживявал, и то само защото бяхме сами и се ръководехме само от нас си. Казвам ти, сихди, всички тези дела и събития са изписани околоръст по стените на моята душа и са забити с непреходни колчета по земята на моята памет, както човек връзва коне, камили и немирни кози, когато се бои, че през нощта ще поискат да сменят отреденото им място с друго.

Той направи пауза, за да си вземе обилно „сулука“ след това дълго изречение.

Кой беше този „той“? Който още не го е разпознал по неговия своеобразен начин на изразяване, нека чуе по-нататък. Защото той продължи:

— Та аз все още се връщам с блаженство към времената, когато трябваше да се съобразяваме само със самите нас, понеже чувствах, че мъжът е истинският господар на своето земно съществуване. Но също така хубаво и в някои отношения даже е още по-хубаво, когато

човек има при себе си един тахтиреван^[1] в който седи прелестната повелителка на неговата женска шатра. Мислиш ли, че тук имам право?

— Не мога да знам дали имаш тук право, драги ми Халеф — отговорих аз.

— Как? Не можеш да знаеш? И защо пък?

— Защото в този тахтиреван се намира повелителката не на моята, а на твоята женска шатра. Не аз, а само ти можеш да правиш сравнение между по-рано и днес.

— Да, правилно! За да можеш да отговориш на моя въпрос, би трябвало и ти да си взел твоята Еммех със себе си. Затова ти не можеш да знаеш колко е важно дали си оставил чаровната пазителка на твоето щастие вкъщи, или си я взел със себе си. Ти веднъж ми разказа как свещената книга на християните обяснява правилната връзка между мъжа и жената. Сещаш ли се, сихди?

— Да.

— Ти каза приблизително така: „Бог създал човека по свое подобие — един мъж и една жена. Аллах има две качества, а именно всемогъществото, към което спадат вечността, мъдростта и справедливостта, и другото е любовта, която се изразява в неговата милост, търпение, доброта и милосърдие. Щом човекът, който се състои от две същества, е подобие Божие, то мъжът трябва да е подобие на Божието всемогъщество, а жената — подобие на Божиата любов“. Добре ли съм го запомнил?

— Сравнително правилно.

— Може и да е само сравнително, но за мен — достатъчно. Откак ти ми даде това разяснение, аз винаги съм се старал да бъда подобие на всемогъществото на Аллах. Знаеш колко храбър и разсъдлив съм в битката и колко мъдър, разумен и справедлив в ръководенето на моето племе. От тази страна на моето човешко същество едва ли може нещо повече да се желае. А другата страна, която седи там в носилката и непрестанно отправя към мен своите любезни очи, е също точно такава, каквато я желае Аллах — едно подобие на любовта, която всеки ден и всеки час ме прави доволен и блажен. Да имаш при себе си тази дарителка на щастие по време на пътуването, е благодат, от която при нашите по-раншни езди, за съжаление, трябваше да остана лишен. Казах ти, че по-рано беше

хубаво, ама съм склонен да твърдя, че сега е едва ли не още по-хубаво. Сега разбираш ли ме?

— Да.

— Нима ти никога не си предприемал пътуване с твоята Еммех?

— О, напротив.

— Тогава ти навярно си седял на коня, а тя в тахтиревана?

— Не. Тахтиревани при нас няма.

— Няма? Значи тя свободно е седяла на камилата?

— Също не. В Запада хората не пътуват с камили, а с кароса^[2] или катр^[3].

— Аллах! Кой може да пътува с катр?

— Всеки, който си е платил своето тескире^[4].

— Също жени?

— Да.

— Ама до жената да се курдиса някой друг, сигурно е строго забранено, а?

— Не.

— Невъзможно! Сихди, кажи откровено дали и ти някой път си седял до жена, която е от харема на друг мъж!

— Даже често! Пътувал съм не само с чужди жени, а дори и с чужди дъщери.

— А как стоят нещата с твоята Еммех, младоликата обитателка на женската ти шатра? Налагало ли се е и тя да сяда до други мъже?

— Да.

— Дано Аллах продъни вашите железници в най-дълбоката провала на Джехенната! Щом не само моята жена, която единствено аз притежавам, но и всички мои дъщери, каквито за щастие още нямам, трябва да допускат всеки градски жител и всеки непознат бедуин да сядат до страната им в катра, то хич думица не желая да чуя по вече за вашия Запад. Сихди, ти знаеш колко много те обичам и колко високо те ценя, ала като знам сега, че си седял до чужди жени и дъщери, които не са родени в твоята шатра, и че даже на твоята Еммех позволяваш да пътува с мъже, с които не я свързва акд не никах^[5], сега вече не ми е лесно да те почитам с признание като мой най-добър приятел, когото нося в сърцето си. Между мен и теб са положени релсите на вашата железница и нашите сърца се отчуждиха толкова много, че никой

вабур^[6] не може повече да ги съедини. Аз те напускам и отивам при моята Ханнех, за да намеря в голямата си горест утеха при нея.

Който познава моя мил дребен Халеф, няма да остане изненадан от неговото поведение. А за онези, които още нищо не са чели за него, нека бъдат предназначени следните кратки бележки.

Хаджи Халеф Омар, сега шейх на хаддедихните от голямото племе шаммар, беше по-рано един до просия беден човек. Произхождаше от Западна Сахара. Беше ме придружил като слуга до Истока и там има щастието да получи за жена внучката на шейха на атеибех-арабите Малек. По-късно бе избран от хаддедихните за шейх, тъй като Халеф беше единствен наследник.

Халеф беше дребен на ръст и сух, но дарен с необичайна храброст, която често преминаваше в безогледна дързост и аз трябваше да му стягам юздите. Добър стрелец, изкусен в боравенето с оръжия, издръжлив, физически силен, умерен, отличен ездач, хитър и природно интелигентен, той притежаваше вярно, златно сърце, в което не можеше да се открие и следа от фалш. Преди аз бях неговият единствен изповедник. По-късно се появиха неговата жена и синът му, но това никак не нарани отношенията ни. Нежността, с която бе привързан към жена си Ханнех, може да бъде наречена едва ли не безпримерна. Първата му мисъл сутрин и последната вечер принадлежаха на нея. За Халеф беше невъзможно да изрече името ѝ, без да му прикачи няколко от прекрасните качества, каквито тя притежаваше в неговите очи. Кара бен Халеф, единственото им дете, сега наброяваше почти двайсет години, а жените в Ориента, както е известно, се състаряват много бързо. Въпреки това „Ханнех, най-великолепната роза сред всички цветя на цветното царство“ си оставаше за Халеф все така млада и красива, както я бе видял преди дълго време при тяхната първа среща.

Но тя наистина беше великолепна жена. Не вярвам някоя друга да би могла да се отнася по-умело с дребния, пълен с какви ли не шури идеи хаджи. Ханнех го владееше изцяло, но с такава мъдрост — любвеобилна, винаги любезна, привидно отстъпчива, че той не чувстваше чехълчето ѝ и си нямаше и понятие, че не той, а тя беше в действителност шейхът на племето. Но пък хаддедихните наистина се чувстваха много добре.

Една от чудатостите на Халеф беше, че не можеше да запамети трайно порядките на Запада. Аз му го бях обрисувал в безброй картини, при хиляди поводи му бях обяснявал съществуващата разлика между европейския и ориенталския живот, но не виждах никакъв резултат от това. Той продължаваше да си говори за моите шатри, камили и финикови палми. Друга негова особеност беше, че обичаше да говори, особено да разказва, и то с онзи ориенталски цветист език, който лесно стига до преувеличение. Когато съм оставял хаджи Халеф да говори по този начин, без да връщам преувеличенията му към вярната мяра, то това е ставало само за да го представя в истинския му образ, но не защото изразявам съгласие с неговия маниер на изказване. Особено когато разправяше нашите преживелици, той изпадаше в такива самохвалебствия, че често трябваше да го прекъсвам. Ориенталецът, разбира се, е свикнал с тези неща и не намира нищо фрапиращо.

Откак Халеф знаеше, че съм женен, от време на време говореше за моя „харем“, за моята женска шатра. Ема, името на жена ми, той беше префасонирал в Еммех. При него се разбираше от само себе си, че нещата около тази моя Еммех са точно същите, както при неговата Ханнех. Моят харем не биваше да притежава ни най-малко преимущество пред неговия. И най-лекият намек в това отношение можеше да го накара, както гласи баналният израз, да побеснее от яд.

Не бива да забравям да спомена, че в началото хаджията бе полагал всички усилия да ме обърне към исляма. По онова време той не подозираше, че впоследствие ще поставя Иса бен Мариям^[7] високо над Мохамед. С душата си той беше станал християнин, а с него и Ханнех и повечето хаддехидни.

По-раншните си пътувания ние бяхме предприемали сами или само с малцина временни придружители. Този път се бяхме събрали повече. Ето как.

Арабинът е на мнение, че честта е толкова по-голяма, колкото е по-дълго името. Ето защо той обикновено прибавя към името си тези на своите най-близки предшественици. Така Халеф се нарече, когато се запознах с него, хаджи Халеф Омар бен хаджи Абул Аббас ибн хаджи Давуд ал Госарах. Неговият баща следователно се е казвал Абул Аббас, а дядо му — Давуд ал Госарах. На тях двамата, а също и на себе си, беше дал титлата хаджи, с която бива отличаващ всеки мохамеданин,

ходил в Мека. Само че нито Халеф, нито пък баща му и дядо му са били някога там. По-късно ние отидохме в този свещен град на исляма, но само за кратко време. Аз бях разпознат като християнин, трябваше да бягам и за щастие отървах кожата.

Оттогава едно от най-големите ми желания беше да отида още веднъж до Мека. Бях по-опитен, по-обучен в езика и по-вещ в начина и формите на общуване. Сега така добре познавах религиозните обичаи и всички свързани с тях обреди, че можех да бъда сигурен — ще мина за мохамеданин. Едва сега осъзнавах каква безразсъдна дързост е било тогава от моя страна да пристъпя в един град, в който всеки християнин го очакваше почти сигурна смърт. Още по-изявено ставаше искането ми да поема още веднъж този риск, но вече по-добре подготвен. Бях опознал исляма и по-голямата част от страните, обитавани от неговите изповедници. На два пъти бях в Кайруан — този свещен туниски град по онова време беше все още строго забранен за християни — и благополучно бях преодолял опасността. Защо тогава да не предам на тези мои пътни студии удовлетворителен завършек с едно по-дълго пребиваване в Мека? Вярно, знаех много добре, че точно за мен това начинание е по-опасно, отколкото за всеки друг. Мохамеданските територии и селища, където ме бяха опознали като християнин, не можеха да се изброят. Бях си спечелил много приятели, но не един и двама мошеника бях превърнал в свои непримирими врагове. Като добавим към това и чертите на лицето ми, които, за съжаление, са толкова специфични, че се запечатват за дълго време дори в една обикновена памет. Можех ли да очаквам, че по време на присъствието ми в Мека там няма да се намира някой от множеството хора, които ме бяха опознали? И тъй, много добре знаех какво рискувах, но опасността ме примамваше кажи-речи повече и от самото желание. Ето как намерението да го осъществя, прие в крайна сметка такава твърдост, че оставаше само да ми се отдаде подходяща възможност.

И тя не ме накара дълго да я чакам — появи се при сегашното ми посещение на хаддехните. Винаги когато отивах при него, Халеф беше свикнал да предприемаме съвместно една по-дълга езда. Когато ме попита кои места искам сега да посетя и аз му казах също многозначителната дума Мека, той най-напред се изплаши, но после се почувства точно като мен — дори двойно повече привлечен от

опасността. За него главният въпрос беше какво ще каже за тая работа Ханнех, „благодетелната грижовница за неговото земно щастие“. Ето защо на първо време обсъдихме всичко на четири очи и започнахме после тук и там да пускаме по някоя предпазлива забележка, която трябваше да подготви нашата същинска атака. Ала умното „слънце сред всички звезди на женската небесна твърд“ ни прозря още при първите леки намеци и ни прикани да не си играем с нея на криеница, а да пристъпим открито напред с истината. На хаджията тая „уйдурма“ се стори все пак твърде рискована и той незабавно офейка от шатрата, в която седяхме с Ханнех. Аз останах и ѝ съобщих откровено намерението си и свързаното с него желание Халеф да ме придружи. Бях изпълнен с напрегнато любопитство какво ще отговори. Тя гледа известно време мълчаливо в земята и после каза:

— Той няма да те придружи сам, сихди. Аз ще яздя с вас.

Не е трудно да си представи човек изумлението ми. Тя ме погледна и продължи усмихнато:

— Не го очакваше, нали? И все пак причината е лесно обяснима. Зная, че си разумен мъж, и поради това ще ти доверя един въпрос. Изпитвал ли си някога в твоето сърце иштияк ел ватан^[8]?

— Да — заявих аз.

— В такъв случай мога да ги призная, че често съм изпитвала този копнеж и сега също го нося в себе си. Знаеш, че съм дъщеря на атеибехите, и се запозна с мен и племето ми близо до Мека. Там преминаха светлите дни на моето детство. Не зная дали за теб е така, но аз сега намирам за вярно, че колкото повече човек остарява, толкова повече сърцето го тегли към местата, видели неговата младост. Аз обичам моя Халеф и също сина си Кара бен Халеф, щастлива съм от моята и тяхната любов, но редом с това щастие живее и желанието още веднъж да видя своите матарих ел ватан^[9]. Моля те да не казваш нищо на Халеф, защото ще се натъжи, ако узнае, че страдам от такъв копнеж. В замяна на твоята мълчаливост желанието ти ще бъде изпълнено. Халеф ще може да те придружи, а аз ще яздя с вас.

— А синът ви — Кара бен Халеф? — осведомих се аз.

— Да го оставя тук, ще ми бъде невъзможно. Той също ще дойде с нас. Да, дори мисля, че ще се сдобиеш с по-надежден придружител. Сигурно ти е известно, че нашите хаддехидни отдавна не почитат така Пророка, както по времето, когато още не те познавах, но самата Мека

за мнозина от тях си е един важен град. Като научат, че се каним да отидем нататък, някои ще изявят готовност да яздят с нас. Ще имаш ли нещо против?

— Не. Напротив! Като християнин мога само да желая да имам край себе си възможно повече приятели, които в миг на опасност да застанат до мен.

— Е, при това положение ние се споразумяхме и аз веднага ще потърся Халеф да му кажа, че може да започне своите приготовления.

Това бе нейната добре позната ми решителност. След като веднъж си бе съставила план, тя не караше изпълнението да чака. Колко щастлив направи хаджията със своето неочаквано бързо съгласие, разбрах след кратко време, когато той ме навести, засиял от радост, и обясни:

— Сихди, тя каза „да“, тя, най-достойната за обич сред всички земни жени, достойни за обич. Тръгваме за Мека! Преди малко трябваше да го оповестя открито. Ние отново ще извършим дела, изпълнени с храброст и дързост, които ще разнесат славата ни по всички страни. Децата на нашите деца ще ни тачат, а внуците и правнуците на нашите потомци ще ни въздават хвала от изгрев до залез слънце. Нямам ли една чудесна жена, сихди?

— Да — потвърдих аз. — Твоята Ханнех определено е най-чудесната от всички жени.

— Съвсем определено! Но твоята Еммех също. И за да не се стигне до крамола и сблъсъци между тях, нека бъдем предпазливи и решим следното: моята Ханнех е най-чудесната жена на източните, а твоята Еммех — най-чудесната жена на западните страни. Така доволен ли си?

— Да.

— И наистина трябва да бъдеш доволен, защото след като без всяко възражение от моя страна получи най-чудесната жена на Запада, то оттук насетне никоя няма да посмее и да го оспори. Кажи ѝ го, когато се върнеш в твоя дуар^[10], та да разбере какъв приятел съм ви и на двамата! Аллах да я съхрани млада! Нека ѝ даде черни мигли, копринени панделки в косата и най-красивите червени нокти!

И наистина се обадиha толкова много хаддехидни, че не можехме да вземем всички, а трябваше да бъде направен подбор. Заради водата ездата през голямата Арабска пустиня щеше да е толкова по-трудна,

колкото повече хора щяха да участват. А и при една такава голяма дружина, каквато се канеше да се събере, не можеше и да мислим за един по-дълъг престой в Мека. Затова бе решено, че засега ще участват само петдесет воители. На другите бе свободно предоставено после да направят отново подбор помежду си и определените да ни последват. Сега още не беше времето на същинския хадж, големия поклоннически керван. Тъй като по негово време мохамеданите с хиляди се стичат от всички посоки на света, то и опасността от разпознаване тогава беше най-голяма. Ето защо искахме да тръгнем още отсега, когато напливът нямаше да бъде толкова голям и щях да мога в свободното време да си правя студията. Ако при пристигането на Големия хадж бяхме все още там и аз намерех причина бързо да се изнеса на сигурно място, то щях да го сторя с удовлетворение и ясно съзнание, че вече съм си постигнал целта. Нищо не ни принуждаваше да пристигнем в града на Кааба по същинското време на поклонничество, защото мюсюлманинът и по всяко друго време, през цялата година, може да изпълни там своите религиозни задължения и усвои повеляваните духовни достойнства. А що се отнася до разпространяваната от мохамеданското духовенство теория, че една минута престой в Мека по време на хаджа е по-ценна и носи повече благословия, отколкото цял ден в обикновено време, тези неща Халеф и неговите хаддехни отдавна ги бяха надраснали.

Неколцина от мъжете, които щяха да ни придружават, поискаха да вземат жените си, за което обаче ние не дадохме съгласието си, защото дори само съобразяването с Ханнех щеше да ни пречи да яздим така, както щяхме да можем да го правим без нея. Искам да отбележа, че Омар бен Садек, когото повечето мои читатели вече познават, също беше сред избраниците.

За сигурност бе решено, че по време на това пътуване аз няма да бъда наричан Кара бен Немзи. Това име беше толкова известно, че сега можеше само ядове да ми създаде. По този въпрос Халеф направи по своя начин забележката:

— Ето че виждаш, сихди, колко много приличаме ние двамата на големите, прочути владетели на земята. Ние трябва да скрием отблясъците на нашето велелепие зад чужди имена. Вярно, този път случаят не е също при мен, а само при теб, но както ти можеш да се грееш на моите лъчи, така мога и аз да потърся благодатната сянка на

твоя маджхул^[11]. Ама как ще те наричаме? Ти може би вече си помислил за друго име?

— Не. А пък и нещата не опират само до името.

— Да, правилно. Ние трябва да знаем какво да отговаряме, когато ни запитат какъв си.

— Най-простото би било да бъда представян като хаддедихн.

— Не, не става, сихди, защото тогава твоето велелепие така напълно ще изчезне, че по-късно може би няма да може вече да се появи. А пък и аз искам да се гордея с това, че си при нас. Ето защо трябва да ти дадем име и положение, които непременно да изискват уважение. Най-добре ще бъде да те представяме за някой голям учен. Това угодно ли ти е?

— Да.

— И откъде ще бъдеш?

— От някоя мохамеданска страна, но не от голям град, защото всеки, тръгнал оттам за Мека, би трябвало да познава този учен.

— Позволяваш ли да ти стъкмя рождението в далечната Магхриб^[12], моята родина?

— Да.

— Да си съгледал там виделината на света във Вади Драа?

— С голяма готовност!

— И от какво естество ще бъде твоята ученост?

— Това предоставям на теб, драги Халеф.

— Хубаво! Понеже си толкова скромен, аз ще те издигна нависоко. С други думи, ти се занимаваш не само с един вид наука, а твоята безкрайна мъдрост е проникнала във висотите и дълбините на всички улум^[13]. Или това все още не ти е достатъчно?

— Засега стига.

— Добре. Един такъв мъж трябва да има прочути деди и дълго име. Сега ще ти го съобщя. Запиши го, та да го имаме черно на бяло и да можем да го научим наизуст.

С тайно удоволствие се отзовах на тази подкана Дребният шейх тръгна замислено напред-назад и лека-полека, член подир член, измъкна на бял свят следното:

— Хаджи Акил Шатир ел Меджарриб бен хаджи Алим Шаджи ел Гхани ибн хаджи Даим Машхур ел Азим. Надявам се, че това красиво име ще намери твоето одобрение.

Преведена, тази исполинска змия означава: „Хаджи Умен Разсъдлив, Знаещия, син на хаджи Мъдър Храбър, Богатия, син на хаджи Безсмъртен Прославен, Великолепния“. И дали това би било достатъчно? Халеф беше направил повече от достатъчно, беше прикачил на мен и моите неизвестни досега предци почетната титла „хаджи“. Повече естествено не можех да изисквам. Въпреки това аз отговорих, с намерение да го подкача:

— Ти очевидно си мислиш, че ще остана напълно удовлетворен, но се лъжеш. То можеше да бъде по-дълго и по-хубаво!

— По-дълго... по-хубаво?

От удивление устата му остана отворена. Гледа ме известно време с ококорени очи и после избухна гневно:

— Какво... какво можело да бъде? По-дълго можело да бъде и по-хубаво можело да бъде? Да не би да искаш да го прочета оттук до месечината и обратно? Трябва ли да ограбя седемте небеса на Мохамед, за да ти подредя още повече думи на блясък и извисеност? Как стигна до това оскърбително недоволство? Ти ли си поръча името при мен, или аз ти го дадох драговолно?

— Драговолно ми го даде.

— Значи признаваш, че е било подарък от моя страна?

— Да.

— Добре, значи си признаваш неблагодарността в цялата й големина. Аз ти правя по собствена подбуда, от дълбочината на моето благотетелно сърце, едно ново име за подарък. Претърсвам всички кътчета и къшета на красивата човешка реч, за да издирия най-доброто, което лежи и е навесено там по стените. Избирам най-сияйните думи, най-великолепните изрази и ги съединявам за теб с една толкова дълбока разсъдливост, с едно толкова достойно за възхищение познаване на нещата, с каквото джаухарджията^[14] събира в гердан своите най-редки скъпоценни камъни и най-прекрасни бисери. Връчвам ти този безподобен подарък, като ти го изричам полека със собствената си уста. И като го получи, ти какво стори? Въртиш го недоволно насам-натам в мислите и ръцете си. Хвърляш му неблагоклонни и неприятелски погледи и оскърбяваш моята душа и сърцето ми с крещящата несправедливост на неподобаващия упрек, че този безценен накит можел да бъде по-дълъг и по-хубав. Ако това не е неблагодарност, която трябва да те лиши от цялото ми уважение и

обич, то тогава изобщо не знам какво е неблагодарност. С кирката на своята непризнателност и лопатата на недоволството си ти изкопа помежду ни една дълбока пропаст, чиято ширина и да исках не бих могъл да прескоча. Съдбата реши нашата раздяла, късметът ни откъсна за всеки един от друг и ние — аз отсам, ти отсреща — отсега нататък ще вървим самотно в живота и за всички времена ще сме отречени един от друг. Сбогом, сихди, остани със здраве!

Халеф напусна шатрата, а аз си запаметих с най-голямо душевно спокойствие името. Та нали знаех какво ще стане. И наистина стана така. След може би четвърт час Халеф раздели входната завеса и подаде глава.

— Сихди! — каза.

— Какво? — попитах аз.

— Бях при Ханнех, обичната корона на всички жени!

— Аха!

— Разказах й.

— Аха!

— Знаеш ли какво направи тя?

— Да. Изсмяла ти се е!

— Не, не се изсмя, а само се усмихна. После ми даде най-добрия съвет, който може да се даде, защото знаеш, че Ханнех, моята звезда насън и наяве, винаги умее да намира най-добрите съвети. Тя също сметна, че името е твърде късо за теб.

— Много умно от нейна страна.

— И каза, трябвало да притурия отзад и дядото на твоята прабаба.

— Хубаво! Ти чувал ли си за него?

— Не, но вземи хартията и запиши и него! Името му е било Бен хаджи Таки абу Фадл ел Мукаррам.

Написах думите, които в превод означават: „син на хаджи Благочестив, баща на Доброта, Достопочтения“.

— Имаш ли сега цялото име? — попита Халеф.

— Да.

— Прочети го!

— Хаджи Акил Шатир ел Меджарриб бен хаджи Алим Шаджи ел Гхани ибн хаджи Даим Машхур ел Азим бен хаджи Таки абу Фадл ел Мукаррам.

— Хубаво! Сега какво ще кажеш?

— Харесва ми изключително много.

Лицето му мигом просветна и той каза бързо:

— Хамдулиллах! Слава и хвала на Аллах, че ми се удаде отново да засипя тая твоя пропаст! Сега ние сме си пак старите приятели и можем отново в блаженство да общуваме както преди. Казвам ти, аз нямаше да мога да издържа отсам, на моята страна, ако ти останеше завинаги на отвъдната. Аз ще го приема като предупреждение и никога в живота си няма да бъда толкова непредпазлив да откривам имената на измрели хора, които никога не са живели. А сега те моля да излезеш с мен. Джеммата^[15] се събира, за да се посъветва кой и по какъв начин ще ръководи племето по време на моето отсъствие. Ти също трябва да участваш, защото винаги когато си тук, си като всички нас един роден измежду нашите герои хаддехихн от голямото племе шаммар.

Това беше вярно. Когато се намирах при тези добри хора, трябваше да вземам участие във всичките им съвещания и съумявах добре да оценя честта, която ми оказваха с това. Шаммар водеха своето име от Джебел^[16] Шаммар, която е разположена на юг от пустинята Нефуд и се смята за средище на тяхната обширна територия. Като принадлежащи към това племе ние би трябвало да яздим сега нататък, толкова повече че най-прекият и най-добър път за Мека водеше през Джебел Шаммар. Но аз бях ходил с Халеф и сина му там.

Хората ме знаеха като християнин и нямаше да може да остане скрито, че аз също възнамерявам да отида с другите в Мека. Това вероятно щеше да създаде неприятности и да даде повод за сериозни разпри, които щеше да бъде най-добре да избегнем, като поемем по обиколен път и минем край Джебел Шаммар. Това не беше лесно, наистина, особено заради непознатите за нас водоизточници. Петдесет мъже с коне и камили искат да пият, а в Арабската пустиня, също както в Сахара, липсата на вода лесно може да стане пагубна. За щастие имаше един войн от бедуинското племе бени харб. Той обичаше едно хаддехихнско момиче, но не би могъл да я склони да го последва при неговото племе и се бе съгласил да бъде приет в нейното. Беше сериозен, благонадежден млад мъж и много добре познаваше територията, през която щяхме да яздим. Твърдеше, че знаел достатъчно бияр^[17] и уюн^[18] където сме щели да намерим вода. Щял да ни бъде водач и ние спокойно сме можели да го дарим с доверието

си. Решихме да се вслушаме в това уверение, от което той остана немалко горд, а и ние после нямахме причини да се разкайваме.

За Ханнех бе отреден един по-голям тахтиреван, който щеше да бъде носен от две камили. Беше много просторен и хубав. Ханнех можеше да седи или лежи, както си иска, и да се изтяга на възглавниците. Един сенник от пъстър, богато украсен с везба плат ѝ предлагаше достатъчно закрила срещу слънчевите лъчи. Понеже пътят ни водеше през пустинята и наброявахме петдесет войни, се отказахме от избирането на коне за тези хора — те всеки ден трябва да бъдат поени. Хаддедихните са прочути с отглеждането на отлични камили. Те притежават големи стада от тези животни, така че можехме да направим добър избор. Ездитната камила бива наричана хеджин, докато на товарната казват джемал. По-рано най-добрите ездитни камили се срещаха при племето бишари, поради което биваха наричани бишаринхуджун. Худжун е множествено число на хеджин. Шаммарите и оттам и хаддедихните бяха проявили достатъчно благоразумие да се сдобият с такива отлични животни и сега развъждаха ездитни камили, които според тях се равняваха на бишари, но по мое мнение дори ги превъзхождаха.

Такива худжун възнамерявахме да яздим. Тези с миши цвят се считат за най-добри и издръжливи бегачи. Халеф избра няколко от тях за себе си и за мен — да има и за смяна. Освен това ни беше разрешено, но на никой друг хаддедихн, да вземем и конете си. Хаджията твърдеше, че това било необходимо за нашия престиж. Тъй като той бил прочутия шейх на хаддедихните, а аз — също така прочутият учен хаджи Акил Шатир ел Меджарриб от далечната Вади Драа, то не можело другояче, освен в Свещения град и околностите му, а също и при важни и тържествени случаи, да яздим отлични коне от най-чиста кръв. Неговият аран се казваше Баркх^[19] и беше превъзходен жребец. Моят кон, също вран жребец, беше Асил^[20] бен Рих, един достоен син на моя великолепен Рих, който бе застрелян под мен. Куршумът, който го улучи, всъщност бе предназначен за моето сърце. Безбройни писма на мои читатели и читателки говореха за сълзите, които били пролели при четенето за неговата смърт.

И нямаше защо да се срамуват. На мен самия и до ден днешен овлажняват очите, когато си спомня за тази покъртителна сцена. Сега щях да язда Асил, неговия равностоен син, който вече ме бе носил с

висока чест през Персия и беше един благороден кон, на когото можех да разчитам във всяко отношение. Беше ми по-скъп отколкото халефовия Баркх.

Малко преди потеглянето ни Халеф не можа да устои на настойчивите молби на своя син да вземе един кон и за него. За Кара беше определена великолепната бяла кобила Кавама^[21] — внучка на прочутата бяла кобила на Мохамед Емин, някогашния шейх на хаддехните.

Когато се намирахме вече на път, представлявахме, заедно с камилите, които трябваше да носят водните мехове и другите необходими неща, една приятна за окото група. Дори и при камилите расовите екземпляри изглеждат различно от обикновените, преуморени животни. Във връзка с това искам да направя забележката, че не е вярно твърдението, че камилата може да жадува повече от седмица и се е случвало пътникът през пустинята да се спаси от смърт, като намушка някоя камила и се напие с намиращата в стомаха ѝ вода. Истина е, че камилата не е взискателна към храната и се задоволява с тръни и разни бодливи растения, които никой кон не би ял. Тя и в това отношение се показва годна за пустинята животно. После поради големия си стомах може да поеме необикновено голямо количество вода, което да ѝ стигне за по-дълго отколкото при коня. Но още на втория ден ожаднява, на третия силите ѝ отслабват, а на четвъртия грохва, ако трябва да носи товар. Зависи също и какви постижения се искат от нея. А че водата от стомаха е годна за пиене, е също така стара, необоснована приказка. Виждал съм да колят камили малко след поене. Месото е добро за ядене. Но само два часа след водопоя стомашната вода има вида на урина и един направо противен мирис на стомах. После бързо се сгъстява и потъмнява и след кратко време има вонята на течен тор. Аз и в крайна нужда не бих пил от нея, защото съм убеден, че от тази торна течност ще умра по-скоро отколкото от жажда. За съжаление всички тези стари и, както изглежда, неизкореними басни и до днес продължават да се разпространяват в много книги.

В действителност пътят ни трябваше да мине през Ефрат при Хит и после в права линия през пустинята към Ел Джуф и оттам към Хаил, главното селище на Джебел Шаммар. Една по-южна линия тръгва от Хилле, заобикаля езерото Неджеф и се насочва по-късно

през Джебел Дахарах към Хамил. Ние се придържахме по средата между двете, минахме далеч край Джебел Дахарах и се устремихме към прочутата Вади Румем. „Вади“ означава „речно корито“ и според местните условия може да има значение на течаща вода или на пресъхнала лъжчина.

Тук, южно от Джебел Дахарах, проведох с Халеф — двамата яздехме напред — споменатия в началото на тази глава разговор относно европейските железници. Аз нееднократно му бях разказвал, както за много други наши организации, също за железниците ни, бях му ги описвал и подробно обяснявал каква благодат носят и че никак не са за пренебрегване. За да стана по-ясен го бях препратил с пример към конските трамваи, които беше внедрил в Багдад така необосновано недооценяваният Мидхат паша, но всичко беше напразно. Халеф, този иначе толкова умен и проникновен дребен мъж, не можеше да излезе от своя кръгзор и смяташе всичко, което не се съгласуваше с неговите навици и опит, за осъдително и непрактично. Така днес на неговата ориенталска съвест се струваше направо грях, че при нас е разрешено във вагоните да сядат един до друг представители на двата пола. Та нали това бе престъпление спрямо най-старото харемско правило. Работата сама по себе си осъждаше, без това да го довежда до възбуда, но че аз я одобрявах и самият бях участвал в това прегрешение, ето кое предизвика неговия гняв и го прогони от мен.

Спокойно го оставих да отиде при своята Ханнех, на която сега изливаше сърцето си. Тя му оправи разместената чалма. Когато се обърнах отново, видях, че той яздеше редом с тахтиревана и настоятелно разговаряше с нея. Жестовете му бяха много оживени. Изглежда, трябваше да защитава своето становище. От това можеше да се приеме, че Ханнех говореше в моя полза. След известно време той отново насочи своята хеджин до страната ми, но още не казваше нищо. Конското евангелие, което ми беше теглил преди малко, беше толкова крепко, че сега не му беше лесно отново да възприеме радушния тон. Прокашля се, прочисти си гърлото още веднъж и на края подхвана:

— Сихди, ти изглеждаш вгълбен в мисли. Бива ли да узная какви са те?

— Мислех си за неблагоприятността на приятелството.

— Това за мен ли се отнася?

— Да.

— Моето приятелство не е неблагонадеждно, но не може да живее при вас край коли, в които седят заедно жени, момичета и чужди мъже. Най-лошото е, че и ти самият си седял с тях.

— Мислиш, че това ми е навредило?

— На теб? О, не, определено не!

— Или на жените и момичетата?

— На тях? Определено също не, защото ти си един знатен ефенди, който много добре знае как да се държи.

— Е, щом това не е навредило нито на тях, нито на мен, защо тогава се гневиш?

— Защото... хм, а!... защото не е прилично.

— Кой го твърди?

— Всеки разумен мъж.

— Тъй ли? Аз обаче твърдя противното, следователно съм неразумен човек. Благодаря ти, Халеф!

— Сихди, не бива да приемаш така нещата. Аз те познавам и зная, че тъкмо ти притежаваш толкова много разум, че ще стигне за десет души и ще артише. Най-малко съм искал да те оскърбя.

— Е, щом притежавам такова значително количество разум, значи съм също способен да преценя правилно нашите железници. Предполагам, че си поговорил с Ханнех по този въпрос?

— Да.

— Тя какво каза?

— Сихди, почти не мога да повторя какво чух от устата на моята Ханнех, ама тя все пак си е олицетворение на всичката женска мъдрост. Просто казано, тя ти даде право.

— Така си и помислих.

— Наистина ли? Помислил ли си го? А аз не си го помислих.

— Излиза, че аз познавам по-добре от теб своята Ханнех. Тя не иска, както други жени от Ориента, да бъде само една безволева кукла на своя мъж, която той не показва пред други хора.

— Кукла! Странно! Съвсем същото каза и тя. Попита ме дали била само моя ла'абе^[22] или кукла, която никой не бива да вижда освен мен. Да, представи си, тя ме заплаши, че след нашето завръщане ще издигне една мъжка шатра, селямлък, и ще ме запре в нея, та да не можела да ме зяпа никоя друга жена. Сетне заговори даже за „жалките

харемски порядки“, които били непростимо оскърбление за всички жени.

— Тук тя има право.

— Има право? Сихди, искаш Ханнех да се възбунтува срещу мен?

— Не, само й давам право. Какво ще прави, си е нейна работа.

— Понеже това за оскърблението на жените не го разбрах, тя ми го обясни.

— И тогава го схвана?

— Ти май пак всичко отнапред знаеш, още преди да съм го казал. Та и това е вярно. Ханнех, най-красивото цвете в градината на моето щастие и блаженство, има особен начин на обясняване. Изтъкна все такива причини, на които не можеш се противопостави. И сега също ми приведе два примера, с които така ме надви, че наистина не знаех какво повече да кажа.

— Мога ли да науча какви бяха тези примери?

— За розата и речина фена^[23] представи си!

Неволно се разсмях при това крепко сравнение на добрата Ханнех. Той бързо подметна:

— Защо се хилиш? Да не би на мен? Не съм виновен аз, че Ханнех, блаженството на моите очи, се сети баш за тая воняща речина фена! Тя ме попита дали човек може да покаже на някого роза и аз трябваше да отговоря утвърдително. След това поиска да знае дали вежливостта позволява да тикнеш под носа на някого стрък речина фена и аз отвърнах отрицателно. Едва го бях сторил и тя ме упрекна, че съм се отнасял с нея не като с ухана роза, а като с вонлива речина фена. Ханнех заяви, че жените в Ориента били загръцани от техните мъже точно тъй, както човек затуля речина фена, та никой нос да не бъде оскърбен от нея. Това било най-голямата обида, която можело да има. Тая работа трябвало да се промени, защото такова унижение на женския пол повече не можело да се търпи. Казвам ти, в гнева си тя поиска тия тренове и локомотиви да дойдели и при нас. Ханнех нямало да позволи повече да бъде третирана като речина фена, а щяла да седне във вагона като жените на западните страни, които имали еднакви права с мъжете. Представи си, права! Моята Ханнех, най-нежната, най-търпеливата от всички достойни за обич жени, говори за права, за

равни права с мъжете! Какво ще излезе от цялата работа, ако жените станат така невъздържан и както се случи това сега.

— Невъздържани? Може би си мислиш, че тогава ще се нахвърлят върху нас като диви зверове, за да ни излапат?

— Не, не бива да приказваш веднага за най-лошото. Но аз съм на мнение, че човек трябва да им очертае много тесни граници.

— Какви граници например?

— На жените трябва да се забрани да излизат по мръкнало!

— Хубаво, по-нататък!

— Трябва да избягват да остават насаме с мъж, който не е техният.

— Това с пълна сериозност ли го казваш?

— Ами как! В тия работи аз от майтап не разбирам. Срещу жена, която пристъпва тези закони, човек трябва да се държи както падишахът със своя харем.

— Как?

— Той отрежда такива жени да бъдат вързани в чувал и хвърлени в морето.

— Драги Халеф, на теб дали не ти се намира подобен чувал?

— Не.

— Много жалко!

— Защо?

— Щяхме да пхнем твоята Ханнех в един такъв чувал и да я хвърлим в първия срещнат кладенец.

— Моята Ханнех? Най-необходимата необходимост за щастието на моя земен живот? — удиви се Халеф. — Защо! Кажи бързо защо!

— Защото е нарушила и двата закона, които преди малко състави.

— Ти се майтапиш, сихди, майтапиш се!

— Не. Аз съм свидетел, че го стори.

— Сихди, не ме прави нещастен! Моята Ханнех да е била насаме с друг мъж?

— Да, даже в дълбока тъмнина, при новолуние, зад шатрите на вашия бивак.

— Ще умра от мъка, макар да считам за напълно невъзможно да е извършила това най-голямо от всички престъпления. Но ти го

казваш, сихди, ти, моят пръв и най-добър приятел, а ти няма да ми съобщиш такова нещо, без да можеш да го докажеш.

— Вече ти казах, че бях свидетел, а сега те уведомявам, че има и втори свидетел.

— Кой е той? Казвай бързо! Ще го затрия тоя келеш, дето си е мълчал пред мен.

— Това би било самоубийство, драги Халеф.

— Само...?

— Да, защото ти самият си този свидетел.

— Сихди, ставаш ми все по-непонятен.

— Ти, изглежда, си го забравил, затова ще ти опресня паметта. Спомняш ли си онази новолунна нощ преди потеглянето ни за Тигър, когато започнахме нашето пътешествие към Персия?

— Да.

— Тогава твоята Ханнех стоя след полунощ с един мъж, който не беше хаджи Халеф, дълго време зад вашите шатри.

Дребният хаджи изхвърли радостно ръце нагоре и поемайки си дълбоко дъх, извика:

— Хамдулиллах! О, сихди, какъв страх само вся в душата ми! Чувствах се, сякаш цялото щастие на моя живот се е разбило. Ако някой друг ми бе говорил така, веднага щях да му забия ножа в тялото, задето се е осмелил да омърси с подозренията си Ханнех, най-чаровното подобие на чистото слънце. Ама тъй като ти беше този, който приказваше, то думите, причинили ми такава голяма болка, не можеха да бъдат лъжа. Затова се почувствах смазан като някоя малка буболечка, върху която се е стоварила голяма планина. Но като чух сега, че имаш предвид нощта преди заминаването ни, тая планина изчезна и буболечката продължи да маха весело крачка. Защото знам, че ти си чуждият мъж, приказвал с нея.

— И това не те прави нещастен?

— Нещастен? Ако имах хиляди Ханнех, всичките несравними като тази, щях до една да мога да ти ги поверя.

— Вярвам ти. Но знаеш ли какво извърши с това правещо ми чест уверение?

— Оказах ти едно безпримерно доверие.

— Действително, но същевременно оттегли обвинението си срещу западните страни и се обяви съгласен с нашите железници.

— И на акъла не ми е идвало, сихди! Вашите железници напълно ме погубиха. Не ми е хрумвало да се помирявам с тях.

— И все пак го стори.

— Как тъй?

— Внимавай! Питам те, считаш ли за забранено жени да седят във вагона на железницата с други мъже?

— Да, строго забранено.

— Считаш ли по-нататък за забранено, жени да стоят зад шатрите с други мъже, още повече през нощта?

— Всъщност, да. Но ако ти си този, знам, че мога да ти ги поверя.

— Но и също ако ти се намираше в един такъв вагон, всеки мъж щеше да разреши на своята жена или дъщеря да седне в твоя близост.

— Мислиш ли? — попита той поласкан.

— Да, защото честността и благонадеждността ти личат от пръв поглед.

— Хм-м! И аз щях да мога да разговарям с тях?

— Разбира се!

— Даже да им помогна, ако се нуждаят от помощта ми?

— Естествено! Това е голямото предимство, на което се радват нашите жени и дъщери по време на пътуването — всеки спътник им помага и ги закриля.

— Сихди, това го намирам за чудесно. Знаеш с какво удоволствие подкрепям ближния. Това е прекрасно даже при мъже, а колко ли прекрасно трябва да е при жени! Представи си, ако в знак на благодарност получа една любезна усмивка!

— Със сигурност ще я имаш.

— Моля те за тази любезна усмивка на благодарност да си траеш пред Ханнех, защото ще получи погрешна представа за вашите железници, а това ще ми причини болка.

— Болка? На теб? Мисля, че хич не искаше да знаеш за железницата?

— Съвсем правилно! Всъщност не мога да я търпя. Но когато жените седят до почтени, услужливи мъже и ги възнаграждават с усмивка на любезна признателност, то не виждам никаква разумна причина, защо точно на мен да е запретиено да пътувам с железницата.

Казвам ти, ако оттук до Мека вървеше такъв трен, вероятно нямаше да седя на камила.

— А да пътуваш с него?

— Да. А бих ли могъл на една такава жена да разказвам за нашите опасни дела, за куража и неустрашимостта ни.

— Разбира се. Тя дори ще ти е благодарна, защото с тези разкази ще разсейваш скуката ѝ.

— Не само това. Аз значително бих допринесъл за обогатяване на нейните познания в областта на джеграфията^[24] и тариха^[25], за което вероятно също ще получа някоя любезна усмивка. Сихди, тая работа с железницата стои съвсем иначе, отколкото си я представях. Защо не ми каза веднага за усмивката? Ти винаги забравяш най-главното. Това ти го намирам кусур. И когато ме подвеждаш така до някое погрешно мнение, хвърляш сетне вината върху мен, дето хич не съм виновен. Сега съзнавам, че вашите подредби не са чак толкова осъдителни, както досега съм си мислел, и съм склонен... ха, погледни нагоре, сихди! Виждаш ли онези нусур^[26]?

— Да — отговорих. — Наблюдавам ги от известно време.

— Те кръжат сега над нас и като че ни дебнат.

— Да. Искат да видят дали могат да очакват от нас някаква плячка. Ако останат над нас и ни съпътстват, можем да бъдем убедени, че сме сами в този район. Впрочем ти се заблуди в тези птици. Това не са нусур. Под ниср се разбира белоглавият лешояд. А този, който се вие над нас с женската си е брадат лешояд, наричан ел бюдж. Среща се по-често в Египет и магхрибските страни. Тук е рядък. Преди малко видях тези птици да идват от югозапад. Погледни, те отново се отдалечават в тази посока! Това е забележително.

— Защо?

— Защото смятат, че там ще намерят по-лесна храна отколкото при нас. Тези птици виждат изключително надалеч. Съгледали са ни от голямо разстояние и дойдоха да ни огледат. Понеже сега отново се отдалечиха, можем да приемем, че там повече могат да се надяват на плячка отколкото при нас. Нашите животни са здрави и силни, затова се движим бързо. Тези птици добре умеят да преценяват такива неща. Там, на югозапад от нас, трябвала има някакво страдащо същество, чиято стойка и движения дават на лешоядите надежда за скорошна лапачка.

Проследихме птиците с очи. Когато Халеф вече не можеше да ги различава, аз все още ги виждах като малки точки, които повече не се отдалечаваха, а кръжаха над определено място.

— Виждаш ли ги още? — попита Халеф.

— Да — обясних. — Там трябва да има някакво немощно създание или дори няколко.

— Може би даже трупове?

— Възможно. Но при тях трябва да има и живи същества, от които лешоядите се страхуват, иначе отдавна щяха да са кацнали.

— Ти говориш за немощно създание. Не е ли наш дълг да отидем на помощ?

— Действително.

— Може би се касае само за животни?

— Възможно е. Но тогава би трябвало да са големи хищници — лъвове или пантери, а те посред бял ден не обикалят равнината. Ако бяха малки хищници, лешоядите щяха да се спуснат и спокойно да чакат в близост до плячката. Ето защо съм на мнение, че това са хора, които по някаква причина вече не могат да продължат. Ние сме задължени да им се притечем на помощ, но ще го сторим предпазливо. Нека се осведомим от Бен Харб дали в този район има някакво пасище на бедуинско племе!

Когато попитахме водача, той ни съобщи, че се намираме сред пясъчната пустиня, в която нямало ни кладенец, ни пасище. Най-близката вода се намирала толкова далеч оттук, че влиянието ѝ не можело да се почувства.

Тъй като не беше уместно целият керван да променя посоката си, ние продължихме да яздим бавно, а до мястото, над което бяха увиснали лешоядите, изпратихме Омар бен Садек и един хаддедихн. За да могат, ако е необходимо, веднага да окажат помощ, те взеха със себе си един пълен мях с вода. Пустинната равнина беше само привидно гладка, но в действителност толкова вълниста, че само след кратко време ги изгубихме от поглед. Мина повече от час, докато се върнат. Омар бен Садек ни викна още отдалеч:

— Ефенди, трябва да завиете и да дойдете при нас! Касае се да спасим пет души.

— Кои са те? — попитах.

— Вероятно хора от Мека.

— Вероятно? Не казаха ли нещо определено?

— Не. Знаеш, че в пустинята всеки трябва да бъде предпазлив. Та нали бихме могли да принадлежим към някое враждебно на тях племе.

— Не им ли обясни, че сме хаддехни, които живеят толкова далеч, че е невъзможно да имат тук тар^[27]?

— Сторих го, но те не повярваха И ти няма да повярваш веднага всичко, а първо ще подложиш на проверка онова, което ти казват.

— Значи са петима мъже?

— Петима живи и един мъртвец.

— Я разкажи по-свързано!

— Яздихме на югозапад и скоро отново видяхме лешоядите, които сякаш висяха неподвижно във въздуха. Колкото повече приближавахме, толкова по-ясно забелязвахме, че не висят, а описват бавни кръгове. По-късно видяхме предметите на тяхното внимание. Това бяха шест худжун и до тях ездачите им — животни и хора лежаха по земята неподвижно като трупове. Когато приближихме, камилите надигнаха глави, но веднага пак ги отпуснаха. Изглеждаха изтощени като след напрегната бърза езда и бяха полумъртви от жажда. Трима от мъжете бяха в средните си години, имаше един млад и един стар. Старият беше с най-изнемощял вид. Той веднага помоли за вода и ние им дадохме. Почти изпразниха кирбето^[28].

— А трупът?

— Не можахме да видим какъв човек е бил, защото беше покрит с ханика.

— Какви въпроси и отговори бяха разменени?

— Старият се осведоми кои сме и ние му казахме. Но на това той отвърна с усъмнените слова: „Аллах знае!“ Когато ние го попитахме за името му, каза, всички били от Мека, на което сега аз отговорих с едно „Аллах знае!“ Той моли вода за тях и животните и малко фураж. Брашно и фурми още имали.

— Откъде идват?

— Не каза. Рече, той също не бил задал въпрос. Вярващият трябвало да помогне на своя брат, без да пита за името му, изходното и крайното място на пътуването му.

— Този човек или има нечиста съвест, или е някой самомнителен мюсюлманин с високо положение в Мека. А може и едното, и другото

да е вярно, но иначе е прав. Той се нуждае от помощта ни и ние сме длъжни да му я дадем, без да го разпитваме преди туй за всичко. За щастие сме така обилно запасени с вода, че няма самите да се изложим на опасност от това благодеяние. Да яздим нататък!

Свърнахме от пътя си и оставихме Омар бен Садек да ни води към въпросното място, което достигнахме след три четвърти час. Камилите още лежаха така, както се бяха тръшнали от изтощение. Гърбиците им се бяха стопили и не се забелязваше ни най-малкото преживящо движение на устните. Петимата мъже клечаха в тесен кръг, в чиято среда беше изправен в седящо положение все още забуленият мъртвец. Крепяха го забучените в земята дългоцевни пушки. Мъжете се молеха високо. Като ни видяха да приближаваме, прекъснаха и изричащият молитвата, която другите изречение след изречение повтаряха след него, каза повече заповедно отколкото умолително:

— Виждам, че имате вода и суха царевична шума. Дайте на камилите ни да пият и ядат и ни оставете няколко пълни меха! А после не ни смущавайте повече в молитвата за този, когото Аллах повика при себе си!

Исклучително скромно от страна на този мъж! Тук, където фуражът и още повече водата, бяха толкова скъпоценни, трябвало най-напред да напоим и заситим животните му и после да му предоставим няколко пълни меха, без да дочакаме думица на благодарност, тъй като ни бе дал разпореждането незабавно да си продължим ездата! Ръката на Халеф трепна към камшика от хипопотамска кожа, който постоянно му висеше на пояса. Но аз го възпрях с ръка и му прошепнах:

— Тук се намираш сред горди, отмъстителни араби, а не при робските феллахи, над които можеш да размахаш камшика, без да се наложи по-късно кърваво да заплатиш за деянието си.

— Кажи тогава какво ще правиш!

— Ще дадем на камилите вода и шума, няма защо клетите животни да страдат заради безсрамието на господарите си.

— А те?

— Няма да получат повече вода, освен ако не помолят учтиво. Оставаме да бивакуваме тук.

— Тук? При тези диванета? Хамдулиллах (Слава на Аллах), задето ти внуши тази скъпоценна мисъл! Защото ако останем при тях, ще преживеем нещо, но и те също!

— Ние и бездруго нямаше да можем да продължим, защото скоро ще настане нощ, а и понеже тук така или иначе ще изгубим известно време, считам за най-добре да се разположим още сега. Дай на хората си необходимите заповеди!

Тъй като с нас имаше хаддехни, нямаше нужда да се грижа за нищо. Слязох от хеджин, посочих мястото, на което да бъде постлан килимът ми, и отидох после да помилвам жребеца си и да му дам да изхрупа няколко фурми. Асил беше свикнал на това внимание от моя страна. След това се нагласих удобно на килима.

Преднамерено седнах в близост срещу изричащия молитвата непознат, когото Омар бен Садек бе назовал „стария“. Той имаше лукаво лице. „Младият“ седеше до него и толкова му приличаше, че нямаше как да не го сметна за негов син. В очите му имаше нещо непостоянно, неспокойно, несигурно. Другите трима нямаха нищо отличително, което да заслужава специално споменаване. Общото за всички беше голямата немощ. Като че ли бяхме дошли точно навреме да ги спасим от жадна смърт. Личеше си, че дългата, гласна молитва ги затрудняваше. Защо ли не си мълчаха, след като тази литания в крайна сметка не беше нужна? Гласът на стария звучеше глухо и с морно треперене:

„О, ти, който сред всички създания на Твореца почитан си най-много^[29], при настъпване на събитието, което нас всички сполетява^[30], при никого подслон не ще намеря, освен при теб самия.“

Другите повториха молитвените думи след Стария. После той продължи:

„А когато Милостивия като строг разплатник открито става, тогава твоята мощ, о, Пратенико на Аллах, може на мене да помогне тя.

Защото към обилието, което си дарил, принадлежи и този, и онзи свят и ти знаеш всичко, което на плочата в Отвъдното стои написано и от перото що е записано.

О, моя душа, не се отчайвай заради постъпка тежка в милостта на Аллах, защото когато се за опрощение касае, там тежките грехове са на леките равни.

Милосърдието на Господаря мой, когато времето дойде да го въздава, в отделни дарения ще бъде, така аз се надявам, и облик различен според мярата на греха ще има.

О, Господарю мой, направи надеждата ми вярна при Теб да излезе и сметката ми лъжовна да се не окаже!

И постъпвай нестрого и милостиво с Твоя раб в този и онзи свят, защото му е твърдост дадена, която да побегне бърза, щом страхотни ужасии го предизвикат.

И нека облаците на Твоего милосърдие навеки блага върху Цейгамбера^[31] от всякакъв вид да изливат..."

Когато Стария стигна дотук, хаддедихните бяха дали вода и царевична шума на неговите камили и сега започнаха да се занимават с подготовката на бивака. Тогава той прекъсна молитвата си и отправи към мен, смятайки ме очевидно за предводител, припрените думи:

— Какво виждам? Вие разседлавате камилите си. Това изглежда така, все едно се каните да останете тук.

— И действително е така, ние оставаме тук — отговорих аз спокойно.

— Нямате такова право.

— Защо? Пустинята е собственост на Аллах. Не е необходимо да питаме някого.

— Ние бяхме тук преди вас.

— Тогава ние ще останем точно толкова дълго, че двете времена да се изравнят.

— Но ние желаем да бъдем сами.

— Ние ще даваме вид, сякаш не съществувате, и няма дума да разменяме с вас.

— Ама вие виждате, че имаме мъртвец. Трупове омърсяват.

— Нас няма да омърси, защото няма да го докоснем.

— Аллах да ми даде овладяване на гнева! Нали чуваш, че искаме да си вървите.

— А ти виждаш, че нашите желания са устремени към противното. Ето защо Аллах може да е отбелязал в Книгата на живота изпълнението на желанията на само едните от нас и това сме ние. А с онова, което е отбелязано в Книгата на живота, трябва да се примирите.

Говорех с най-радушния си тон, а той — с много гневен.

Любопитен бях какво ли ще произлезе от тези недобри отношения. Халеф се чувстваше като мен. Той беше надзиравал свалянето на тахтиревана и удобното настаняване на своята Ханнех под малката, бързо издигната женска шатра и сега дойде при мен. Накара да му проснат един килим и седна на него. После каза тихо:

— Беше ли подготвен за такова посрещане, сихди?

— Не — отвърнах.

— Аз също. Това е една направо безподобна неблагодарност. Какво ще правиш?

— На първо време спокойно ще изчакам. Иска ми се да чуя молитвата им.

Старият тъкмо започна:

„Това е Мохамед, господарят на този и онзи свят, господарят на хора и джинове, господарят на двете отделни множества човеци: араби и бербери.

Никой не може наистина да надмине по справедливост нашия Цейгамбер, когато повелява или запрещава, ни в отказа, ни в благоволенieto.

Той е Любимецът, на неговото застъпване се надяваме — при всяка ужасия страховита, под чиято власт попаднали сме.

Който се за него залови, хваща се за въже, което никога се не къса.

Надминава той другите цейгамбери както по снага телесна, така и по благородство на душата и не го доближават те ни по знания, ни по добродетели.

Те всички коленопреклонно Пратеника на Аллах за разрешение умоляват, от морето шепат да гребнат или глътка да сръбнат от пороя небесен.

И граници да имаха неговите знания и мъдрост, до външните черти щяха да стоят те, без да ги прекратят могат.

Него го Създателя избра изсред хората, след като му завършеност и съвършенство бе придал.

Няма до него друг, който да дели достойнствата му, и същността на красотата му е несподелена.

Каквото християните за техния Цейгамбер твърдят, ти го не твърди, а спокойно си въздавай хвала, каквато намериш за добре.

И прикачай му всяко благородство, на ума което ти дойде, и придавай на достойнството му величие всяко, което пожелаеш.

Защото велелепието на Пратеника на Аллах предели няма и с устата на словоредеца да бъде изречено не може.

Когато неговите знамения на величието на достойнството му отговарят, тогава името му, от човека изговорено, мъртви кости оживява.

С неща, нестигащи до нашия разсъдък, щади ни той, воден от мисли за нашето благо, и ето как не изпадаме ние в съмнения и нито химери.

Вътрешната му същност да схванеш и разтълкуваш, е задача непомерна за смъртния и ни в близост, ни в далечина виждаш някой, който да я разреши е способен.

Неговата вътрешна същност на слънцето прилича, което на око то показва се от далечината в различна дребнина, ала от близост го заслепява.

Всяка поредица от чудеса и знамения, които вършили са и вадели наяве висшите пратеници на Аллах, от неговата светлина само достигала е до тях.

Защото той слънце е лъчезарно, а те само като негови звезди светлината си излъчват на хората в мрака.“

Макар да се опасявах, че ще доскучая на читателя, вмъкнах тази молитва, защото се състои от избрани места на „Бурда“^[32], една от

най-известните мохамедански поеми, която е сътворена за възхвала на Мохамед и се изрича при погребение Може би някой ще бъде очарован да се запознае с една прочута ислямска поема, с чиито красоти, както твърдят мохамеданите, не можело да се сравнява никое произведение на някой друговерски поет.

Стария, изглежда, знаеше „Бурда“ наизуст, защото възпроизведе тези места без помощта на книга. Той следователно не беше обикновен арабин. По време на молитвата правеше впечатление на фанатичен мюсюлманин, добре запознат със задълженията на духовника. Същевременно често бе плъзгал към нас погледи, изразът на които можеше да бъде наречен всякакъв друг само не и приятелски. А в очите на неговия син живееше съвсем очевидна, ни най-малко прикрита омраза.

Също и сега молитвата беше оставила у мен усещането, че не е изговорена от вътрешна потребност, а от някаква друга причина. Звучеше вяло, уморено. Хората говореха бавно, сякаш им беше трудно. Пропускаха места, които „четецът“ беше казал, и сега, когато той направи пауза, те си легнаха. Това му даде повод да не я подхване отново.

Помислих си, че тези хора се молят, за да не ни предоставят време да говорим с тях. Вероятно си бяха наумили да не ни дадат никаква информация за себе си и понеже това трябваше да си има някаква причина, приех, че тя едва ли говори в тяхна полза.

Докато те лежах сега неподвижно около мъртвеца, мракът се спусна и нашите хаддехидни изрекоха Магхриб, молитвата, предписана малко след залез слънце. Когато настъпи пълна нощ, беше изречена Ашия, Нощната молитва. И в двата случая непознатите станаха и се молеха заедно с тях, което като мохамедани, независимо от недружелюбното си поведение към нас, непременно трябваше да сторят. Но го вършеха тихо, без да чуем гласовете им. Това означаваше неуважение, ала ние спокойно го изтърпяхме. После отидох с Халеф до шатрата на неговата Ханнех, за да стъкнем огън, за който днес тук и там по пътя бяхме насекли сухи клони. „Най-прелестната и вкусно готвеца от всички готвачки по земята“, както Халеф наричаше женичката си, когато се отвореше дума за готварските ѝ умения, пожела да ни свари кафе и да изпече после в горещата пепел курс тари, малки питки. За благородното дело, варене на кафе, бяхме взели една

кана със себе си, а и хаддедихните държаха в готовност своите устойчиви на горещи течности кожени чаши, за да вземат своя пай от уханата течност.

Когато ароматът ѝ се разнесе от огъня, непознатите също се оживиха. Проведоха кратък тих съвет, след което Младия стана и дойде при нас.

— Ние също искаме кафе! — каза, като поднесе една не твърде малка кратунка.

Произнесе го с тон, сякаш беше необходимо само да поиска. Халеф понечи да скочи и гневно да го навика. Но аз го задържах долу за ръката и самият се нагърбих с отговора, който прозвуча много сухо и категорично:

— То е само за нас.

— Аз няма ли да получа? — сопна ми се безсрамникът.

— Не, не и за четвърти, десети и стотен път не! — избухна дребният хаджи, който не можеше повече да владее гнева си.

Тогава мъжът се обърна рязко на пета и си тръгна. Неговите хора бяха чули всяка дума. Те събраха глави и си зашушукаха. Какво си говореха, можеше да ни е безразлично.

— Сихди, мислиш ли, че с тези хора трябва да внимаваме? — попита Халеф.

— Не — отвърнах — В никой случай!

— И аз така мисля. Ние сме петдесет и двама добре въоръжени мъже, а те само пет изтощени човека. Въпреки това смятам, че през нощта не бива да спим всички.

— Това е и моето мнение. Определи от хората си неколцина, които да се сменят до заранта!

По-късно, когато мирисът на хляба стана осезаем. Младия отново бе изпратен при нас.

— Дайте ни хляб! — изиска той с тона, с който преди малко бе поискал кафето.

— Яжте онова, което имате!

Отново трябваше да си тръгне без успех, но скоро се върна с ново искане:

— Тогава ни дайте вода, пълен мех!

— Свърши.

— Ама аз виждам ей там да лежат кирбат^[33].

— Те са само за нас. Каквото имахме в излишък, вече ви бе дадено.

— Толкова малко ли познавате повелите на пустинята и гостоприемството, че дори вода ни отказвате?

— Ние познаваме всички закони и дори предписанията на вежливостта, които за вас явно са неизвестни. А сега се разкарай, иначе...

— Иначе така ще ти духна под опашката, че ще се разхвърчиш по всички ветрове! — кресна му вбесен Халеф — Вода, хляб, кафе! Може би тоя мискин ще поиска още кавуара^[34] и някоя истридия^[35], голяма колкото сахлафе кебире^[36]!

Дребният хаджи беше опознал деликатесите костенурка, стриди и хайвер, когато беше с мен в Константинопол.

Меканецът, ако наистина беше такъв, се въртна с горд, пренебрежителен жест и се върна при своите, които дълго време се съвещаваха помежду си. Когато стигнаха до някакво решение. Стария стана и приближи бавно, но въпреки слабостта си със стойка, все едно бе свикнал корона да носи на главата си.

— Вие на три пъти отпратихте моя син — каза, слагайки тежко ударение на всяка дума. — Питам ви, защо?

Всъщност той не беше достоен за отговор. Но понеже с такива хора е най-добре човек да бъде възможно по-ясен, предпочетох да не го карам да чака, а отвърнах:

— С този въпрос ти признаваш, че по проникателност си малко дете, а по неразумност и незнание — исполин.

— Не ме обиждай! Свикнал съм хората да се отнасят към мен с най-голяма учтивост.

— Ти самият обаче си съвършенство на неучтивостта. Ние имаме основание да искаме поне същата почтителност, за която претендираш ти.

— Вие...? — проточи оня толкова високомерно, че ми идеше направо да го зашлевя. — Е, да, вие не знаете кой съм. Я чуйте тогава и преклонете със смирение глава! Моят прародител е Кватадах; аз съм потомък на прославения Мохамед абу Иумехий, най-ярката светлина сред всички велики шерифи на свещения град Мека. Когато ние, неговите потомци, умираме, тленните ни останки биват носени седем

пъти в тържествена обиколка на Кааба. Кой друг човек по широкия свят на Аллах може да се похвали с такова отличие?

— Ти вече умрял ли си?

— Не — отговори той учудено.

— Значи още не си бил носен около Кааба?

— Не.

— Изчакай тогава, докато тая работа стане! После ние може би ще проявим готовност да мислим с уважение за твоя труп.

— Капасъзино, не смей...! Ама чакай, ти не знаеш името ми, така че ще овладее своя гняв. Но не е нужно да обременявам това име със затъкнатия проход на ухото ти, достатъчно е само да ти кажа, че ме наричат Ел Гхани^[37], и че съм любимецът на Аюн ер Рафик, сегашният велик шериф на Мека. Сега знаете как трябвала се държите спрямо мен и всички нас.

По-претенциозен и самовъобразяващ си този човек не можеше да бъде. За да науча кой беше мъртвецът, аз се въздържах и попитах:

— Също спрямо другите? Кой са те?

— Единият е Бен Абадилах, моят син. Останалите трима мъже са от Свещения град, където техните имена са сред най-личните.

— А покойникът?

— Той беше любимец на Аллах и Пророка. Беше наричан Ел Мюнеджи^[38], от което можеш да съзнаеш несравнимата висота на неговите достойнства. Неговата душа беше надарена с дарбата да напуска тялото и да отива по далечни места и в далечни, отдавна изчезнали и също в бъдещи времена, за да види и чуе онова, което никой друг смъртен не може да узнае. Когато се върнеше сетне в тялото, Ел Мюнеджи можеше да съобщава всички тайни на тези времена и места. Той говореше с джинове и мелайик^[39], като със себеподобни и поради това имаше власт над водата и делата на всички, с които общуваше. Сега той влезе в небето на Аллах при тези, с които още по време на земния си живот общуваше. Аз му бях най-добрият приятел. Той живееше в моята къща, където му бях дал приют, защото беше сляп. Проявявах милосърдието, което Аллах е повелил на своите избраници, и за което после се отплаща. Сега знаеш кои сме всички ние и ще помолиш мен и сина ми за прошка.

— За прошка да помоля? Ако си мислиш, че...

Не можах да продължа, защото Халеф притисна длан върху устата ми и каза:

— Мълчи, сихди, моля те, мълчи! Аз вря както кафето преди малко и ако не ми разрешиш да говоря вместо теб, каната ще се пръсне. Бива ли?

— Добре де! В крайна сметка не мога да те оставя да се пръснеш.

Беше скочил. Сега се обърна към Ел Гхани и го попита и онзи привидно спокоен, сдържан тон, с който говореше само в състояние на гневна възбуда:

— Ти смяташ значи, че трябва да ви помолим за прошка?

— Да — гласеше отговорът.

— И преди малко поиска със смирение да преклоним глава?

— Да.

— Кучи син! Какво си въобразяваш? Ние прекланяме глава единствено пред Аллах, но пред никой човек, та бил той и самият падишах. А пред теб...? Казвам ти, бих предпочел да ударя чело пред най-грозната крастава жаба, отколкото да позволя и най-малкия поклон на моята почтена глава пред теб. Ако ти действително си любимецът на настоящия велик шериф, аз ще го потърся по най-бързия начин и ще му кажа да си набави друг любимец, ако не иска да направи на вярващите недостойния сеир във времето от пет минути да си потъне в земята от срам. Вие, кучета, синове на кучета и правнуци на кучешки деди и потомци, бяхте примрели от жажда, когато дойдохме. Вашите мундарски души бяха свързани с прежадените ви тела само с по един тънък косъм от брада. Ние ви дадохме вода, най-скъпоценното нещо, което човек притежава в пустинята. Вие изпихте цял един голям и пълен тулум, без една дума на благодарност да кажете. Сетне поискахте кафе, без хич да помолите, по-късно ни запратихте в лицето заповедта да сме ви дадели хляб и на края изпрати ти заръката да ви дарим пълен мех с вода, макар да бяхме напоили и камилите ви. Откъде тая вода и все вода? Да не си мислиш, че като тропнем и ей ти го на извор посред пустинята? И всичко това го изискваш по начин, все едно сме ти аргати. В серсемлъка на своята надменност си мислиш, че ще раззинем уста от почуда пред имената ти. Как, каза, те викали? Ел Гхани, Богатия! Можеш ли да удостовериш, че си сдобил богатството си по честен път, че не си го насъбрал в кражби и измами? А и дори да

го притежаваш законно, пак трябва да знаеш, че човек не бива да се големее от имането, защото Аллах му го заема само временно, за да прави благодеяния на онези, които си нямат нищо. Ние също сме богати, сигурно десет пъти по-богати от теб, ама не се перчим с това и още по-малко го правим на име, което нямаше да е нищо повече от твоето — един непогрешим знак на трижди раздута самомнителност. Всъщност би трябвало не с уста, а ей с тоя камшик от кожата на речен кон да ти отвърна. Ама жалката ти снага буди такова съжаление у мен, че милосърдието ми прокапва от върховете на пръстите. Ето защо засега ще си идеш без удари. Но осмелиш ли се само още един-едничък път да не дадеш вид, че стоим девет пъти колкото оттука до небето по-високо от теб, така ще ти отпоря кучешката кожа, че по цялата земя няма да има достатъчно място за разхвърчелите се парчета. Сега се пръждосвай и не идвай повече! И за да знаеш кой ти говори сега с такава сърдечност, търпеливост и дружелюбие, нека имената ни те съпровождат до мястото, където седеше. Аз съм хаджи Халеф Омар бен хаджи Абул Аббас ибн хаджи Давуд ал Госарах, шейхът на хаддехихните от голямото племе шаммар.

Дребният шейх материализира думата за придружаването. Стиснал заплашително камшика в ръка, той при всяко отделно име настъпваше меканеца по пръстите на краката, при което онзи принудително отстъпваше. По този забавен за нас начин той го следваше крачка по крачка, или по-точно настъпване след настъпване, размахал камшика, като сега продължи:

— А там седи сияйният и в цял свят прочут хаджи Акил Шатир ел Меджарриб бен хаджи Алим Шаджи ел Гхани ибн хаджи Даим Машхур ел Азим бен хаджи Таки абу Фадл ел Мукаррам.

Вижда се, че много добре беше научил новите ми имена. При всяко от тях угостяваше Ел Гхани с настъпване и понеже следваха бързо едно подир друго, оня не можеше да се измъкне. Стигнал до мястото си, жителят на Мека се смъкна изнемощено на земята, без да е съумял по време на целия този „път към Голгота“ и една дума да произнесе.

— Тъй, сега седиш тук в цялото си несравнимо великолепие! — рече Халеф удовлетворено. — Ако надменността отново те присърби в ходилата, необходимо е само да ми кажеш. На драго сърце ще ти я стъпча от всичките пръсти.

Върна се и седна отново до мен.

— Сихди — попита тихо, — добре ли постъпих?

— Доволен съм от теб — заявих аз.

— А ти, Ханнех?

Тя — седеше от другата страна — отвърна:

— Моят Халеф е еднакво храбър и в думите, и в делата. На него не може да противостои дори любимецът на великия шериф.

— Не, най-малкото тоя. А ти — обърна се той към сина си, който се бе настанил до майка си, — следвай през целия си живот примера на баща си, който не търпи оскърбление по отношение на своята чест, и дори Мохамед, пророка на всички мюсюлмани, ще настъпи по всичките пръсти, ако го споходи мисълта да откаже на шейха на хаддедихните дължимото уважение.

Това развеселило ни поведение на хаджията така сплаши меканците, че не смееха да разговарят гласно. Седяха и лежаха безмълвно и ако някой кажеше нещо, то това ставаше толкова тихо, че не можехме да го чуем.

Полумесецът беше изгрял и заливаше двете групи — малката на меканците и по-голямата на хаддедихните — с достатъчно светлина, за да можем ясно да виждаме какво вършеха непознатите. Забуленият, обърнат към Мека труп ми оказваше странно въздействие. Откога ли беше мъртъв слепият мюнеджи? Не знаехме. В пустинята покойниците, както е изобщо обичай в мохамеданските страни, трябва много бързо да бъдат заравяни. Трябваше да се откажем да научим нещо за него, защото след случилото се не можеше и през ум да ни мине да разменим дума с тези хора. А и те, както си мислехме, щяха да се държат мълчаливо към нас. Ето защо бяхме немалко учудени, когато Ел Гхани стана след известно време, измина половината път до нас и ми подхвърли думите:

— Твоето име е хаджи Акил Шатир, както чух. Мога ли да говоря с теб?

— Да — отвърнах учуден, че началото на името ми въпреки настъпванията се е съхранило в неговата памет.

— Много бих желал дали ни казахте вярно кои и какви сте.

— Ние казахме истината — заявих аз.

— Мога ли да проверя дали действително си толкова голям учен, ефенди?

— Нямам нищо против, макар че със сигурност не си човекът, който може да ме изпитва.

— Каква беше молитвата ни преди малко?

— Част от „Бурда“.

— От кого е тази поема?

— От Ел Бусири.

— Каж ми пълното му име!

— Шараф ед Дин абу Абдаллах Мохамед бен Саид бен Хаммад бен Мухсин бен Абдаллах бен Шамхагх бен Хилал ас Санхаджи. Това е името, което ти самият вероятно не знаеше наизуст.

— Знаех го, защото всеки учен го знае точно. Затова знам сега, че ти наистина си учен. Но как ще ми докажеш, че и тези хора са наистина от племето на хаддехидните?

— Нищо няма да ти доказвам. На нас ни е безразлично дали вярваш, или не.

— Твоето държане доказва, че това е вярно. Сега искам да те попитам дали няма да ви смущава, ако продължим предписаната молитва за покойника?

— Предписанията на исляма трябва да се изпълняват.

— Ще ни дадете ли още вода?

— Само ако помолите!

— Вашата езда към Мека, Свещения град, ли води?

— Да.

— Нашата също. Сега ще погребем мъртвеца и ще се помолим. После ще потеглим. Понеже напоихте камилите ни, те ще издържат до Бир Хилу. Но ние ще прежаднеем, ако още тук и по път не пием. Ето защо те моля за още един мех.

— Добре, понеже молиш, ще получите. Вие имате мехове, можете да напълните един.

— Аз... ти... благодаря.

Той разтегли сричките и им придаде особено натъртване, което обаче не можеше да ме накара да си взема думите обратно. Когато се върна и седна на мястото си, започнаха да пеят „Хашрийе“ — погребална песен, в която е описан Съдния ден. Тя започва:

„Славославям аз съвършенството на Този, който всичко сътворил е, що облик притежава. И предава рабите свои Той на смъртта, която на създанията всички ведно с хората унищожение носи.“

Когато това изпълнено с фалцетни тонове песнопение бе свършило, те изровиха с ръце малко настрана от тяхното място една яма в рохкавия пясък, взеха мъртвеца и го положиха вътре. После коленичиха с изключение на говорителя на молитвата, който остана прав и извика:

— Елате, вярващи, защото имам да изрека погребалната молитва за един покоен мюсюлманин!

Тази подкана е предписание. Ние не отидохме, наистина, но станяхме, защото според правилата на исляма би било неппростим грях да останем седнали. Сега той вдигна ръце до главата, докосна с палци ушите и извика:

— Аллах е велик! Аллах е превелик!

Меканците повториха високо тези думи. След това той произнесе Фатиха, първата сура на Корана, извика още веднъж „Аллах е превелик!“, което бе повторено, и прибави:

— О, Аллах, благосклонен бъди към нашия господар Мохамед, Пророка, също към неговото семейство и спътниците му и ги закрилай! Аллах е превелик!

След като този вик бе повторен, Гхани започна да се моли:

— „О, Аллах, наистина това слуга е Твой и син на Твой слуга. Той отиде си от съня на света и неговата суетност и от всичко, което обичаше, и от всички, които го обичаха, отиде в тъмнината на гроба и при онова, което ще узнае. Изповядваше той, че няма друг илях^[40] освен Теб единствено, че Ти другар нямаш, и че Мохамед Твой слуга, Твой пратеник е, и че Ти всезнаещ си. О, Аллах, той умря, за да живее при Теб, защото подслон си Ти най-добър, където да се живее. Нуждае се той от Твоето милосърдие, а ти от неговото наказание. При Теб идваме умоляващо, за него да се застъпим желаем. О, Аллах, ако бил е той такъв, който добре е правил, зачеи му добрите дела! Но ако бил е такъв, който лошо е постъпвал, не зачитай му лошите дела! Удостои го с Твоята милост, та одобрението Ти да намери, и спести му

изпитанието на гроба и неговите мъчения! Направи гроба му широк и далеч дръж пръстта от страните му, и удостои го с Твоята милост, та от мъченията сигурност да намери, докато пратиш го добре съхранен в Твоя Дженнет^[41].

О, най-милостиви от тези, които се смиляват!... Аллах е превелик!... О, Аллах, не отказвай ни отплатата за добрината, която му оказваме, и не води ни на изпитание след него! Прости на нас и на него и на всички мюсюлмани, о, Господарю на всички създания!“

След този завършек на същинската молитва той се поклони надясно и наляво, като каза два пъти:

— Мир вам, милосърдието на Аллах да бъде с вас!

Този поздрав се отнасяше за ангелите, които според мохамеданската вяра стоят невидимо от двете страни. После прикани своите хора според предписанието:

— Дайте вашето свидетелство за този мъртвец!

— Той беше един от добродетелните — отговориха те. Когато мъртвецът бе покрит сега с пясък, последва отново Фатиха и след това заключителната молитва, която се състои от трите последни аета на сурата „Бакара“:

„Притежание на Аллах е всичко, що е в Небесата и на Земята. Все едно дали ще извадите наяве или ще укриете онова, което е в сърцето ви, Аллах пак ще ви призове на съд заради него. А след това Той прощава когото иска и наказва най-тежко когото иска. Наистина всемогъщ е Аллах.

Повярва Цейгамберът в това, което му беше спуснато от Господаря му. Повярваха и вярващите. Всеки един от тях повярва в Аллах, в Неговите ангели, в Неговите книги и цейгамбери. Ние не делим един от друг никой от цейгамберите на Аллах. А те казаха: «Господарю наш, ние чухме всичко, ние Ти се покоряваме и молим коленопреклонно Твоето опрощение, защото само към Тебе е нашето завръщане.»

Аллах не възлага на човек повече от това, което може да понесе. За него е спечеленото добро и за него е извършеното зло. Господарю наш, не ни наказвай, ако сме забравили или пък ако сме съгрешили. Господарю наш, не възлагай върху плещите ни бремене, каквото си възлагал върху тези, които бяха преди нас. Господарю наш, не ни карай да носим това, което нямаме сили да носим, прости греховете ни, бъди

милостив към нас и ни пощади, защото ти си наш повелител. И помагай ни против народите неверни!“^[42]

С това тържественият ритуал завърши, но в обитавани места той е по-различен.

Ел Гхани изпрати сега при нас един от хората си с мех, който ние напълнихме. После те се приготвиха за тръгване. Когато възседнаха камилите, потеглиха, без да ни зачетат. Само Ел Гхани насочи своята по-близо до нас и ни викна:

— Вие не се молихте високо, макар това да беше ваш дълг. Ето защо оставихме лицето на мъртвеца непокрито, та да ви прокълне от Отвъдния свят, ако не се включите в част от погребението, като добавите липсващата пръст. Вашите оскърбления аз съхраних и ще ги отнеса със себе си. Веднага щом дойдете в Мека, ще ви подиря сметка. Нито една от думите ви няма да бъде забравена! Аллах да ви прокълне!

Халеф скочи, измъкна камшика, спусна се към меканеца и го шибна два-три пъти така здраво, че оня изрева от болка. При изключителната пъргавина на хаджията не беше намерил време бързо да се разкара. Този му викна:

— Син на куче, дядо на куче и правнук на куче! Част от сметката ти още днес ще отнесеш със себе си! Остатъка ще ти наброя почтено в Мека. Бъди рахат! Каквото обещава, със сигурност изпълнявам!

Прозвучаха още няколко проклетия по наш адрес, после „любимецът на великия шериф“ изчезна с хората си.

[1] Тахтиреван — камилска носилка за жени — б.а. ↑

[2] Кароса — файтон — б.а. ↑

[3] Катр — влак — б.а. ↑

[4] Тескире — билет — б.а. ↑

[5] Акд не никах — подпис на брачен договор — б.а. ↑

[6] Вабур — локомотив — б.а. ↑

[7] Иса бен Мариям — Исус, синът на Мария — б.а. ↑

[8] Иштияк ел ватан — носталгия — б.а. ↑

[9] Матарихел ватан — родни места — б.а. ↑

[10] Дуар — село от шатри — б.а. ↑

[11] Маджхул — непознат, инкогнито — б.а. ↑

[12] Магхриб — Западна Сахара — б.пр. ↑

[13] Улум — науки — б.пр. ↑

- [14] Джаухарджи — ювелир — б.а. ↑
- [15] Джемма — Събрание на старейшините — б.а. ↑
- [16] Джебел — планина, планини — б.а. ↑
- [17] Бияр — мн.ч. от бир — кладенец — б.а. ↑
- [18] Уюн — мн.ч. от аин — извор — б.а. ↑
- [19] Баркх — Светкавица — б.а. ↑
- [20] Асил — Благородния — б.а. ↑
- [21] Кавама — Бързата — б.а. ↑
- [22] Ла'абе — играчка — б.а. ↑
- [23] Речина фена (Asafoetica) — ферула. Персийско растение, чийто млечен сок има лоша миризма — б.а. ↑
- [24] Джеграфия — география — б.а. ↑
- [25] Тарих — световна история — б.а. ↑
- [26] Нусур — мн.ч. от ниср — лешояд — б.а. ↑
- [27] Тар — кръвно отмъщение — б.а. ↑
- [28] Кирбе — мях — б.а. ↑
- [29] Има се предвид Мохамед — б.а. ↑
- [30] Смъртта — б.а. ↑
- [31] Цейгамбер — пророк — б.а. ↑
- [32] Наречена е „Бурда“ — „Наметало“, защото Пророка заметнал наметалото си върху изпадналия в сън поет — б.а. ↑
- [33] Кирбат — мн.ч. от кирби — мех за вода — б.а. ↑
- [34] Кавуара — хайвер — б.а. ↑
- [35] Истридия — стрида — б.а. ↑
- [36] Сахлафе кебире — гигантска костенурка — б.а. ↑
- [37] Ел Гхани — Богатия — б.а. ↑
- [38] Ел Мюнеджи — Прорицателя — б.а. ↑
- [39] Мелайик — ангели — б.а. ↑
- [40] Илях — бог — б.а. ↑
- [41] Дженнет — Рай — б.а. ↑
- [42] Коран, сура 2, „Бакара — Кравата“, ает 284, 283, 286 — б.нем.изд. ↑

2. СЛЕПИЯТ МЮНЕДЖИ

Хаддедихните оживено коментираха нашата среща с меканците. Халеф участваше, а аз не се обаждах. Когато след дълго време това му направи впечатление, той попита за причината на мълчанието ми. Трябваше да отложа отговора за по-късно. Моето мълчание щеше да е наказанието му — знаех колко е чувствителен в това отношение. Не можех все пак в присъствието на неговата жена и сина му да кажа, че бе допуснал две непростими грешки. Той не биваше да казва на меканците нашите имена и накрая не биваше да удря Ел Гхани. Ако онзи действително беше виден гражданин на Свещения град и имаше лична връзка с великия шериф, можеше да ни създаде значителни неприятности, толкова повече че аз не бях мохамеданин и поради това трябваше да съблюдавам най-голяма предпазливост.

Думата „шериф“ означава нещо като благороден, знатен, високопоставен. Под „шериф“ се разбира пряк потомък на Мохамед чрез неговата дъщеря Фатима, която е била жена на Али. Единствено на ашраф^[1] е присъдено правото да носят зелена чалма и зелено горно облекло. Най-малкото оскърбление на един такъв сановник се наказва много строго. Санът „шериф“ се предава както на мъж така и на жена. Има няколко клона, особено в Персия, на ашраф, като Алииди, Фатимиди, Джафариди. Но има и фамилии, които се назовават „шериф“, а не са. Това се случва, макар че почти във всеки мохамедански град се води, от специални чиновници, които се наричат „накиб ел ашраф“, списък относно правоимащите на тази титла фамилии и лица. Този списък ежегодно се отнася с големия поклоннически керван до Мека и се представя на великия шериф за преглед и утвърждаване. Той е племенен княз на всички потомци на Пророка, наместник на Мека, главен пазител на Кааба и всички светици и всяка година получава от султана богати дарове. Шерифатът в действителност е духовно отличие или сан и един шериф поради произхода си от Мохамед не би трябвало да се радва на мирски привилегии, но в мохамеданския свят господстват духовните условия и

ето как ашраф си мислят, че имат право и по отношение материалните блага да стоят далеч пред простосмъртните правоверни. Това становище се поддържа особено от шериф ел ашраф^[2]. Той си въобразява, че стои не по-ниско от султана, който все пак е халиф, сиреч главният пастир и владетел на всички вярващи. Историята вече е привеждала не един и два примера, че господарят на Кааба е в състояние дори юмрук да покаже на падишаха, толкова повече че пътят от Стамбул до Мека е дълъг и е трудно юздите да бъдат държани така стегнато, както би следвало да бъде. За милионите мохамедански поклонници, които отиват в Мека и Медина, великият шериф се явява по-близо отколкото отдалечения от светините султан, така че не е за чудене, дето си мислят, че се намират повече под влиянието на повелителя на Мека отколкото под това на падишаха.

Същото можеше да се каже и за великия шериф, чийто любимец се бе нарекъл Ел Гхани. Макар да предполагам, че това определение е употребено с известното ориенталско преувеличение, то все пак трябваше да съдържа частица истина. Той имаше някаква връзка с владетеля на града, който се канех да посетя, и можеше при всяка възможност да ми поставя клопки, които въпреки цялата си предпазливост и кураж да не мога да избегна. И щях да го дължа на необмислеността на Халеф, който беше пуснал вход горещо обичания си камшик, макар зеленият тюрбан на Ел Гхани да доказваше, че той също се числи към потомците на Мохамед, чието оскърбяване е десет пъти по-опасно отколкото при всеки друг. С много крепкото, но все пак само словесно скастриане високомерието на меканеца от страна на хаджията бях съгласен, защото това не бе предизвикателна нападка, а законна отбрана. Но пердахът с камшик на един арабин, облечен със сана шериф, бе лекомислие, което не можех да одобря. Ето защо използвах случая да последвам хаджията, когато преди лягане отиде да нагледа още веднъж своя кон. Тук бяхме сами. Моето мълчание имаше очаквания ефект. Той ме посрещна с думите:

— Ти се гневиш, сихди, защото дадох на оня надменен човек да опита курбача^[3] ми. Но той си го заслужи.

— Разумът често запрещава някой да бъде третиран за заслугите си по тоя начин. При всички случаи щеше да е по-добре, ако той беше останал в неяснота относно нашата самоличност. И налага ли се на всеки непознат веднага да разправяш колко прочут мъж си?

— Да не би да не съм?

— Не!

— Но ти?

— Също не. По някои места нас ни познават, това е всичко. Няма защо да си въобразяваме нещо. Има хиляди хора, които са съвсем различни от теб и мен. А ти си мислиш, че един шейх на хаддедихните и един пълзящ из Ориента западен дудет ел кутуб^[4] са най-изтъкнатите и могъщи хора на земята само защото са застреляли някой лъв и не са офейкали начаса пред неколцина кюрди. Заявявам ти, ако цял милион хора от нашия сорт внезапно умрат, световната история спокойно ще продължи своя ход.

— Не го вярвам, сихди.

— Но е така.

— Не, защото моите хаддедихни принадлежат все пак към световната история и ако аз из един път взема, че умра, хаддедихнските раздели от географията и историята ще избухнат в горчиви сълзи и много ще се опечалят. А какво ще стане с племето на немските бедуини, ако ти умреш тук и не се върнеш при тях? Най-напред в твоя харем ще се надигнат голям плач и вопли, а от женската ти шатра един несекващ порой от сълзи ще се излее сетне върху всички планини, долини и равнини на твоето отечество. Палмите на вашите оазиси ще погинат от болка, а стадата от камили ще бъдат погубени от епидемията на неизлечима горест. Ще се разразят безкрайни ридания...

— Стига! — пресякох го аз. — Моята Еммех ще тъжи и много скоро ще ме последва, в това съм убеден, но иначе твоят несекващ порой от сълзи ще залее единствено твоята фантазия. Ние не сме нещо по-добро от другите и нямаме нужда от тръбите, които караш да проехтяват винаги, когато става дума за теб и мен. Чу добре, казах „теб и мен“. Знаеш ли какво имам предвид?

— Не.

— Колкото пъти говоря за нас двамата, аз съм достатъчно вежлив да спомена първо теб. Но ти винаги казваш „мен и теб“, значи поставяш себе си отпред. Това го наблюдавам от години и никога не съм забелязал изключение.

— Сихди, за тая работа аз хич нищо не знам.

— Тъкмо там е бедата. Когато говоря с теб за нас двамата, аз мисля не само за дължимата към теб вежливост, но и за приятелството и любовта си към теб, които ми отреждат винаги да те поставям отпред. Но ти не мислиш за тези неща и понеже се смяташ за страшно значителен човек, винаги без изключение вадиш отпред своето „Аз“.

— Бих искал, ала не мога да го повярвам.

— Мога да ти го докажа, макар и само косвено.

— С какво?

— Знаеш, че в книгите си пиша и за нашите пътешествия и преживелици. Ти ме помоли да те описвам точно такъв, какъвто си. Аз го сторих и сега всеки, на когото попадне в ръката една такава книга, може да се убеди, че винаги ме поставяш след себе си.

Той ме улови изплашено за ръката и попита припряно:

— Ама, сихди, това наистина ли го пише в книгите?

— Да.

— Бъди милостив и кажи, че не е така!

— Не мога, защото действително е така!

— Аллах керим! (Аллах да се смили над мен!) Какво ли ще си помислят тези хора за мен? За какъв ли ще сметнат шейха на хаддехните от голямото племе шаммар? Моето „Мен“ да се намира винаги пред твоето „Теб“, без да отстъпи преднината на твоето „Теб“ преди моето „Мен“! Цялата ми слава се свърши! Хората ще сметнат моето „Аз“ за страшно безогледно и с пълно право ще го обвинят за непростимото поставяне в заден план на твоето „Теб“. Честта на моята скромност и смиреност изчезна и блясъкът на моите красиви маниери се превърна в мрак. О, сихди, защо направи това с твоя верен Халеф?

— Ти така пожела. Не биваше да те описвам по-различно от това, което си.

— Това е вярно, наистина, но когато изрекох желанието, не ми беше известна уйдурмата с тия „Мен“ и „Теб“. Сега твойт хаджи Халеф е станал във всичките западни страни един саомнителен чапкънин и цялото му някогашно добро име се е обърнало на резил и маскарлък. Аз съм един изкуфял карпуз, една гнила ябълка, един червив буков жълъд, който никоя катеричка няма да хрупне. Бъди добър към мен, сихди, и кажи дали това не би могло все още да се промени.

— Онова, което веднъж е записано в книгата, за съжаление не може вече да бъде отстранено.

— Ами когато пишеш нова книга?

— Тогава с удоволствие ще изпълня желанието ти и ще покажа, че си се променил. Само че тази промяна трябва да бъде истинска.

— Ще бъде, обещавам ти. Ти си мой приятел и аз не бива да натъжавам нито мен, нито теб, като...

— Стой! — прекъснах дребния хаджи. — Ти току-що отново постави твоето „Мен“ пред „Теб“.

— Сихди, повярвай ми, аз исках да го туря отзад, ама в бързината то ми изскочи наопаки от устата и ти не свари да се появиш пред мен. Моля те винаги да ми напомняш, когато не получиш подобаващата ти се преднина. Значи незачитането на това „Теб“ ми погуби при теб славата?

— Не я е погубило. Аз исках само да кажа колко характерно е за теб и начина ти на действие. Това бе наказанието за недомислието в държането ти спрямо Ел Гхани. Твоят камшик може да ни коства много, дори живота. Той е арабин, значи отмъстителен, на това отгоре и шериф. Нима не обърна внимание на зеления цвят на чалмата?

— Сихди, от яд така ми причерня пред очите, че хич не различих цвета на гъжвата му. Но се надявам, че ако опишеш срещата ни с меканците, няма да споменаваш мен и курбача?

— Хм-м! С готовност бих ти сторил тая услуга, но мисля, че няма да е възможно.

— Защо?

— Защото вероятно последиците от твоето прибързано действие ще се появят и ако ги разкажа, ще трябва да спомена и причината — твоят камшик.

— От това много ще ме заболи. Не е трудно да си помислиш, че не ми се ще да бъда описван като човек, който върши само дивотии.

— В такъв случай избягвай да го правиш!

— Лесно е да го кажеш! Ама когато нещо ми потрепне в езика или ръката, котката изскача, преди да съм съумял да я задържа. Но одеве, когато спомена книгите, ми хрумна едно добро средство Зарекох се, оттук насетне в тези книги да блестя като сияен пример за зряло обмисляне и сериозна предпазливост. Повече пръст няма да помръдна, преди точно да съм преценил кой от десетте да бъде. Но като приятел ти ще трябва да ме подкрепяш в това начинание, като ми напомниш за

книгите и че се намирам в опасност да кажа или извърша нещо, което трябва да премълча.

— Съгласен съм.

— Но не е необходимо някой от присъстващите да забележи. Затова избягвай да ми държиш реч, сихди. Кажи просто „кутуб“^[5] и аз ще знам какво имаш предвид, без някой друг да разбере Тази дума ще ме успокои в най-големия гняв, като облее яда ми с кроткост, във всяка възбуда ще ме доведе до спомнянето, че онази част от световната история, която се отнася до моите слова и дела, не бива да съдържа нищо, от което би могъл да помръкне блясъкът на моята слава. Та значи е необходимо само да кажеш думата „кутуб“, за да превърнеш яростния лъв, какъвто съм понякога, в кротко и търпеливо агънце. Сега съм убеден, че съм сторил всичко за усмиряването на твоя гняв и те моля повече да не споменаваш за излишния замах, с който въздадох камшика.

За Халеф работата беше уредена, но за мен още не. Бях сигурен, че последиците няма да ни накарат да чакаме.

Беше време да си легнем да спим. Отидох да видя хеджин, която яздех по време на това пътуване, и повиках после моя жребец Асил. И той, както неговият баща по-рано, бе моят спален другар и шията му ми служеше да възглавница. Преди заспиване му казах в ухото предназначенията за него сура. После наоколо стана тихо. Освен хаддедихнът, на когото се бе паднала стражата, всички бяхме легнали да почиваме. По-късно бяхме стреснати в съня от изстрел, лешоядите се бяха осмелили да приближат твърде много до мъртвеца и пазачът ги бе прогонил. Когато отново се събудих, беше по времето на Фаджр, Молитвата по зазоряване. Повечето хаддедихни бяха вече будни и се грижеха за животните. Кара беше при конете. Ханнех беше разпалила отново огъня, за да свари сутрешното кафе, с което щяхме да изядем останалите от вчера хлебчета.

Във връзка с това искам да отбележа, че бедуинът живее крайно умерено и само при тържествени угощения прави изключение от това правило. Чужденецът, който възнамерява да се подхвърли на напреженията на местния жител, трябва да се старае да спазва същата умереност, ако не иска болестите бързо-бързо да го отнесат. И до днес си спомням с удоволствие срещата с един пустинен пътник, чиито дела не са безизвестни. Той ми разказа с видимо задоволство, че „в

пустинята“ изпивал на час по няколко чаши вода. Пътувал с четиринайсет шатри. Веднага щом бѣдели разпънати, вземал закуска, която се състояла от бутилка вино, сардини, студен език и бисквити. По обяд ядял пилешка супа с волска опашка или консерва от костенурка. После следвало овнешко или агнешко печено, блюдо яйца или ориз, бисквити с вино и кафе. Господинът ме уверяваше с тон на гордо удовлетворение, че „в пустинята“ никога не бил посетил бедуин, без да си сложи ръкавиците. И това, което ми разказа, го е написал и публикувал чрез печата. Щом има европейци, които по такъв разточителен начин се грижат за тялото си в южните страни, то не е за учудване, ако произвежданите от това чревоугодие излишни сокове си дадат простор по не съвсем необичайния път на тропическия гняв^[6].

В такива случаи аз винаги съм живял като местен жител и никога не съм бил на мнение, че трябва да изпъквам пред тях с консумацията на деликатеси. Каквото ядат те, това ям и аз и тъй като това е мое основно правило и във всяко друго отношение, то много добре съм се разбирал с тях и без тропически гняв.

Когато си взехме утринното кафе, можехме вече да мислим за потегляне. Преди това трябваше напълно да покрием с пясък трупа на мюнеджията, ако не искахме да извършим един непростим грях спрямо религията. С тази работа бяха натоварени няколко хаддехидни, на които Халеф нареди не просто да заравнят ямата, а да издигнат една висока и здрава гробна могила, та пустинните животни да не могат да се доберат до трупа. Следвайки старата си привычка, по възможност за всичко сам да се погрижа, аз отидох с тези хора до мястото, където меканците бяха положили своя покойник. Халеф също присъстваше.

Тялото беше засипано с пясък, главата още не, лицето беше покрито с единия край на дрехата. Отметнах го.

— Аллах, Аллах! — възкликна Халеф. — Какво достолепие! Точно като този мъж съм си представял пророците от раншните столетия.

Имаше право. И аз се чувствах като него. Рядко бях виждал едно толкова красиво, вдъхващо благоговение старческо лице.

— Има вида на спящ — продължи Халеф, — който сънува небето на Аллах. Виж как блажено се усмихва!

От собствен опит знам, че това с така наречената „блажена усмивка“ е особена работа, защото съм я намирал най-затрогваща при

хора, чийто край е бил насилствен.

Докато разглеждах чертите на мюнеджията, направи ми впечатление цветът на лицето. То беше бледо и подобно на мъртвец, но с един особен нюанс, който ме накара да стана внимателен. Сложих ръка на бузата му и почувствах, че е студена. Отстраних пясъка от ръцете. Имаха същата студенина на мъртвец. Помътняването на очите не огледах — нали бях чул, че мюнеджията е бил сляп. Миризма на труп въпреки жегата още нямаше, но мъртвешкото вцепенение беше налице. Ала и то както хладината и промяната на роговицата не е несъмнено доказателство за действително настъпила смърт. Приканих неколцината хаддехидни, които стояха при нас, напълно да освободят мяканеца от пясъка.

— Имам чувството, сякаш върху лицето му все още лежи един лек лъх на живот, който навява заключение само за безсъзнание. Също така не намирам никакъв признак на започнало разлагане.

— Само в несвяст? Значи привидно мъртъв? Сихди, ние вече сме преживели много неща, които никой друг не е преживял, но да съживим един привидно мъртъв човек, още не ни се е отдавала възможност. Каква слава само ще си спечелим, ако можем да кажем, че пред нас не е могла да устои дори силата на смъртта!

— По-полека, не прибързвай отново, скъпи Халеф! Още не съм казал, че тук се касае за привидна смърт. Аз много вероятно се заблуждавам, но считам за свой дълг да не погребваме напълно този мъж, докато не съм се убедил, че смъртта наистина е настъпила.

— Как можеш да стигнеш до това убеждение, сихди? — осведоми се любознателният хаджи.

— Като проверя неговото дишане и пулса му.

— Дишането? Той вече няма дъх, това може да различи всеки.

— Дишането на един мним мъртвец винаги е толкова слабо, че само при голямо внимание може да се забележи. Нека видим!

Хаддехидните отстраниха пясъка и сложиха тялото до гроба. Аз коленичих до него, разгърдих го и отправих очи към гръдния кош. Халеф се отпусна до мен със същата цел. Всички други хаддехидни също бяха дошли и стояха с върховно напрежение в кръг около нас. Едва беше минала минута и Халеф извика:

— Сега той си пое дъх! Ти видя ли, сихди?

На мен също ми се бе сторило, че гръдният кош съвсем леко се раздвижи. Накарах да ми дадат едно парче кожа, навих я на руло и приканвайки хаддедихните да мълчат, я опрях върху сърцето на меканеца. Мина може би повече от минута, когато сякаш долових шум, а после го чух отново. Това бяха диастолични шумове, два къси и ясни сърдечни тона. Първите сърдечни тонове са, наистина, по-силни и по-дълги, но глухи и при привидни мъртъвци никога не се чуват. Сега бях сигурен в моето предположение и като скочих, казах:

— Халеф, твоето желание се изпълни. Този човек е жив, той е само привидно мъртъв и с Божията помощ ще ни се удаде да върнем неговата душа.

— Хамдулиллах! Ние ще надвием смъртта и ще заповядаме на живота да се върне отново там, където му е законното място. Тъй като аз не знам как се прави това, то те подканям, сихди, да ни кажеш какво да сторим!

— Това ще стане чрез танаффус масну^[7]. Не бива да губим нито миг, ако не искаме да стигнем твърде късно с помощта. Ще ти покажа какво трябва да правиш.

Торсът на меканеца беше разсъблечен и оставен по гръб в малко приповдигнато положение. Аз изтеглях на равни интервали ръцете от гръдния кош бавно в дъга над главата и ги притисках отново към тялото. Халеф трябваше в същите периоди да натиска нагоре долната част на тялото. Така се получаваше равномерно разширение и стеснение на гръдния кош, което принуждаваше белите дробове периодично да поемат и изпускат въздух. Предварително бях издърпал езика на Ел Мюнеджи и един хаддедихн го държеше здраво, иначе можеше да затвори дихателния път. Докато ние бяхме заети по този начин, тялото на мюнеджиията и също краката бяха непрестанно и силно разтривани от още двама хаддедихни.

Едва ли е необходимо да казвам, че дребният, речовит хаджи по време на тази работа непрекъснато се впускаше в забележки, които нямаха нищо общо с нещата, но аз не го прекъсвах, тъй като това щеше да действа охлаждащо на неговото усърдие. То трябваше, напротив, да бъде поддържано, защото нашите старания дълго време изглеждаха без всякакъв резултат.

Беше минало вече може би час и аз от еднообразните движения се бях изтощил. Тъкмо щях да поискам за известно време да бъда

сменен, когато забелязах, че мъртвецът порумения. Сега, разбира се, за умора не можеше и дума да става. След малко той вече самостоятелно си пое дъх и отвори очи.

Бях чел много стихоплетства, в които се бе говорило за прекрасни сини и даже небесносини очи, но още не бях виждал чифт небесносини очи. Поради това твърдах, че чисто сини очи няма. Ако въобще имаше небесносини очи, то това бяха на мюнеджията, които сега се отправиха с един неподлежащ на описание израз на хаджията. Това бе един напълно непознат за мен блясък, който идваше сякаш от отвъдното.

— Сихди, той е буден! Диша и ме гледа — извика Халеф прещастлив.

— Жажда! — прошушна болният.

Донесоха вода Ние го изправихме в седнало положение и започнахме да му я даваме предпазливо и на капки. Тези равномерни гълтателни движения подкрепиха все още слабото дишане. То се подобри.

— Благодаря! — въздъхна той, когато най-голямата жажда бе угасена.

После бавно се отпусна назад и заспа, но дишането не се наруши. Напротив, вдишванията станаха по-силни.

— Видя ли очите му, сихди? — попита Халеф.

— Да — отговорих.

— И се удиви?

— Не. Този цвят не е присъщ само за Севера. Аз съм го виждал дори посред Сахара при съвсем тъмнокожи хора!

— Не това имах предвид. Ел Гхани нали твърдеше, че Ел Мюнеджи бил сляп, но откак видях тези очи, аз считам това за лъжа.

— И аз съм склонен към такова мнение, но не е изключено да се заблуждаваме. Нека изчакаме!

— Но какво ще правим сега? Трябва да потегляме а той спи.

— Не бива да го смущаваме, затова ще останем тук докато се събуди.

— А после?

— После ще говорим с него и ще разберем желанието му.

— Добре, ще чакаме! Нищо не ни принуждава да бързаме и ето как можем, докато той в съня събира нови сили, да се радваме на това

кияме^[8], с което повикахме неговата сбогувала се душа от Страната на смъртта. Чувал ли си вече за такова кияме, сихди?

— Да. Дори познавах много добре и обичах изключително много една възкръснала. Аз я обичам и до днес, макар тя сега вече да не принадлежи към земния свят.

— Коя беше тя?

— Моята баба, майката на моя баща, която беше земният ангел на моето детство и сега сигурно пребивава при ангелите. Тя беше, точно както и моята майка, толкова богата по отношение любовта, че аз и до днес живея от това изобилие. Това е най-голямото богатство, което може да има, скъпи Халеф. Увреждането на един нерв е било виновно да изпадне във вцепенение и да бъде сметната за мъртва. Била е положена в ковчега и едва пред самото погребение, когато опечалените си вземали последно сбогом, било открито, че е още жива.

— Благодарение на някаква случайност?

— Халеф, знаеш, че за мен случайност няма. Когато всемогъщата мъдрост на Бога свърже причини и следствия, чиято връзка слабото око на човека не е в състояние да съзре, тогава бива измъквана най-вече непоносимата за мен дума случайност. Това е един кантара ел хумар^[9], по който яздят дори умни хора.

— Ти бил ли си вече роден, когато баба ти е била привидно умряла?

— Не. По онова време тя е била още много млада, но и до дълбока старост често говореше за ужасения страх, причинен ѝ от мисълта да бъде жива погребана.

— Тя почувствала ли го е всъщност този страх? Аз съм чувал, че мнимият мъртвец не знае нищо за себе си, защото душата му е напуснала тялото и броди наоколо.

— Учените действително твърдят, че при мнимата смърт съзнанието и възприемчивостта на сетивата са напълно прекратени. Такъв е бил случаят при моята баба в продължение на два дни. Когато на третия ден съзнанието ѝ се е върнало, намерила се лежаща в ковчега. Но го заключила само от думите на стоящите около нея, защото ѝ било невъзможно да отвори очи или изобщо да помръдне някой крайник. По-късно не намираше думи да опише ужасения страх, отчаянието, с което се е напругала да даде някакъв признак на живот,

но нейната воля, целият сбор от духовна енергия нямали никакъв ефект върху тялото. Тогава съзнала, че единственото ѝ спасение остава само в молитвата. Тя беше много благочестива жена и не е трудно да си помислиш, че никога не се е молила толкова горещо, както тогава пред тъмните двери на гроба. Нашето Свето писание казва: „Молитвата постига много, когато е сериозна.“ По отношение сериозността на баба нищо не липсваше и ето как тези библейски думи при нея се превърнали в истина. Когато едно дете докоснало ръката ѝ, за да си вземе сбогом, тя могла най-сетне да помръдне пръст и да отвърне на натиска. Детето изпищяло от страх и разтреперано съобщило, че мъртвата „още не е съвсем умряла, а още жива в ръката“. Хората се убедили във верността на това твърдение и пратили за лекар. Под неговото лечение болната бавно се възстановила.

Ханнех беше напуснала шатрата и се бе присъединила към нас. Беше проследила с голямо внимание това, което разказвах, и сега вмъкна въпроса:

— Ти си на мнение, сихди, че душата на майката на твоя баща е напуснала тялото ѝ?

— Да — отвърнах.

— Това за мен е от голяма важност! От разказа ти следва, че баба ти е имала душа?

— Разбира се.

— Мислиш ли, че тя е била единствената жена на земята, на която Аллах е дал душа?

— Не, защото всяка жена е получила този Божий дар.

— А ислямът учи, че жената не притежава душа и следователно не може да участва във вечните радости на Рая. Ислямът казва, че жената е създадена само за да слугува на мъжа с тялото си и затова със смъртта на това тяло престава целият ѝ живот. Аз говорих с теб, сихди, в онази нощ зад шатрите за това оскърбително неверие. Ти изпълни сърцето ми с успокоение, като ми вдъхна убеждението, че ние жените също притежаваме душа и също като вас сме призвани за отвъдното блаженство. Ти се вслуша тогава в горещата ми молба да доведеш и Халеф, основата на моето земно щастие, до вярата за моята безсмъртна душа. Днес, когато разказа за душата на баба ти, при всички мъже трябва да изчезне и последното съмнение относно нашето безсмъртие. Сега бих искала да знам още едно. Ако душата на твоята баба е

напуснала тогава тялото ѝ, то през цялото това време до връщането ѝ трябва да е била на някое друго място. Знаеш ли къде?

— Не.

— Не я ли пита?

— Като дете — никога, защото за тази цел ми липсваше необходимото разбиране. По-късно започнах да се стремя към разкриване тайните на вярата, каквито за този, който истински вярва, изобщо няма, защото просветлението е първородната дъщеря на истинската вяра. Тогава действително разпитвах често и настоятелно баба дали лежащата между изчезването и връщането на нейното съзнание празнота не се е запълнила от някой по-късно събуден спомен. Тя обаче не знаеше нищо.

— Не мога да го проумея. Според това, което съм чувала от теб за човешката душа, в нейния живот и нейното съзнание никога не може да настъпи пауза.

— Пауза? Това е правилната дума. Ти ми даваш в ръката сравнението, което, макар да не е съвсем сполучливо, поне донякъде ти дава обяснение. Ти ме разбра, защото можеш да свириш на уд^[10]. По време на отсъствието на душата в мозъка на мнимия мъртвец възникват паузи, празни, останали без възприятия места, които и по-късно проявяват невъзприемчивост за тоновете на спомена. Но макар тя да не можеше ясно да се сети, в нея бе останало едно свято предугаждане, благочестиво чувство за едно преживяно съзерцание на блаженство. Следствие на това виждах най-голямата надежда на нейния земен живот, който беше живот на немотия и грижи, насочена към великолепието, което нейната слаба земна памет не би могла да задържи. До своята смърт тя живееше двоен живот — работеше с пожертвователна вяроност и себеотрицание за близките си и посвещаваше всеки свободен миг от тази работа на стремежа към небесната чистота. Сега тя вече, както съм убеден, отдавна я е придобила.

— Колко твърдо вярваш, сихди! — рече Ханнех, като склучи в дълбоко вълнение ръце. — Навярно няма нищо, което да може да те разколебае в тази вяра?

— Нищо! Аз съм се борил за нея с всички възможни демони на външния и душевния живот и съм готов и сега всеки миг да воювам и заложа живота си. Повярвай ми, видимите врагове в човешки облик не

са най-силните и злите противници на моето душеспасително упование във вярата. Най-горецките битки по-скоро бяха провеждани във вътрешния мир, където влиянието на тъмните сили е по-голямо отколкото във видимия живот, който може да покаже само следствията от това влияние. Блазе ти, мила Ханнех, ако твоите ангели простират ръце над теб, за да държат далеч от теб такива сили и битки! Не всеки притежава силата на убеждението, която се изисква, за да се измъкне с победа от тях.

Тя ми се усмихна сърдечно и каза:

— Сихди, защо трябва да се боря, значи да върша нещо тежко, което намирам за ненужно? Ти ми донесе своята чудесна вяра и я сложи в моето сърце. Даде ми нещо добро. То е като слънце, което ярко озарява и топли моя живот, а където има такова слънце, там мрачни сили не може да има. Ние тук станавме свидетели на едно земно кияме, възкресението на едно тяло на мъртвите, но с твоята вяра ти отдавна ни донесе едно великолепно кияме, едно възкресение на душата от смъртта, едно излизане от гроба на заблудата, в който за мен нямаше пробуждане, а само изтление. Това кияме ти е било отбелязано в Книгата на живота и ние ще свидетелстваме за теб, когато един ден бъдат отмервани твоите дела, думи и мисли.

— Това кияме е било Божия воля, дар на Неговата любов, която иска да направи всички хора щастливи. Аз нямам право да приемам благодарност за това. Толкова е лесно да положиш вярата в едно сърце, което с готовност и изпълнено с доверие стои отворено за нея. Вярно, този копнеж е заложен във всяка гръд, но там същевременно живеят още духовете на високомерието, самодоволството, жаждата за наслади и много други, за които словата не достигат.

Тук взе думата Омар бен Садек:

— Ефенди, ти каза истината, като говориш за тези духове. Що за човек бях аз, когато се запознах с теб! Един фучащ от ярост за мъст и кървава разплата следовник на исляма, който обичаше само себе си, мразеше враговете си и спрямо всички други хора изпитваше само гордо равнодушие. Ти беше първият из сред всички тях, който ме застави да го уважавам. Ето защо желях, също както хаджи Халеф, нашият сегашен шейх, да станеш мохамеданин. Ние ти дължахме толкова много и поради това искахме да те спечелим за Небето, което си мислехме, че стои открито само за последователи на Пророка.

Работехме за пашата неуморно. Една усмивка беше всичко, което нашите усилия успяваха да измъкнат. Някой друг на твое място щеше да ни оборва с учението на християнството, а от това само щеше да възникне някоя неприятна препирня, която да ни смрази и да доведе до окончателната ни раздяла. Но ти беше твърде умен да изпадаш в поведението на проповедниците, които, без да познават нашия живот, искат да приемем техния като по-правилен и по-добър. Ти нямаше нужда от поучения, не приказваше думи, но говореше с дела. Живееше живот, който беше една убедителна проповед на твоята вяра. Ние бяхме твои придружители и заедно с теб живеехме твоя живот. Неговото съдържание беше любовта. Ние опознахме тази любов и обикнахме най-напред теб. Не можехме да се разделим с теб и следователно с нея. Тя ставаше по-голяма и все по-могъща в нас, обхвана теб и полека-лека всички, с които влизахме в досег. Сега тази наша любов обхваща цялата земя и всички хора, които живеят на нея. Ние забравихме Корана и станахме безразлични към законите на Пророка, чрез които духовете, за които говори, добиваха своята власт над нас. Нашето племе е голямо и стана прочуто с примера, който следва. Даде ни го ти, човекът, когото обичаме. Ти победи в нас духа на себелюбието, на омразата, на отмъщението и така направи от нас хора, които вървят по мирната пътека на Аллах. Така и аз благодарение на теб се превърнах от неумолим кръвен отмъстител в покорен следовник на Божия син, който е потвърждавал учението за вечната сила на любовта с целия свой живот и накрая го е скрепил със смъртта си. Ханнех, ощастливителката на нашия шейх, не е единствената, която може да говори за кияме, всички ние имахме такова възкресение. Трябваше да ти го кажа, ефенди, моето сърце ме подтикна, сега, когато отново имаме едно кияме пред себе си, което се дължи на остротата на твоите очи.

— И още един въпрос — намеси се отново Ханнех. — Притежава ли Еммех, любезната дарителка на твоето доволство, също такава твърда вяра като теб?

— Да — заявих аз.

— Винаги ли я е имала?

— Когато се запознах с нея, тя имаше тази вяра — лежеше скътана дълбоко в душата ѝ.

— И тогава ти си довел слънчевата светлина, която я е извела наяве? Ти си се грижил с любвеобилна ръка и си изпитал радостта от труда си, както на човек двойно повече се услаждат плодовете на дърво, което сам е посадил. Сихди, как бих желала да се запозная с твоята Еммех! Бих направила всичко за нея, бих седнала с нея, ако поиска, в някой вагон на вашата железница, за да пътуваме докъдето пожелае.

— Но и аз с теб! — отбеляза бързо Халеф — Жените винаги се нуждаят от подкрепа и закрила, а любезната усмивка, която после дават, е по-добре да се падне на собствения мъж отколкото на чужд.

— Усмивка? — попита Ханнех. — Любезна усмивка? Какво искаш да кажеш с това, скъпи Халеф?

— Защото... закрилата... закрилата се нуждае от нея — заекна смутено дребният хаджи. После се обърна решително към мен: — Кажи й го ти, сихди! Аз се обърках, а ти разбираш от тренове повече от мен.

Лицето на „най-прелестната от всички прелестни“ бе приело сериозен израз. Сега ме погледна очаквателно. Затова й обясних, а пък уж не биваше да узнава нищо за усмивката, вместо него:

— Разговарях с Халеф за нашите железници, с които могат да пътуват също жените и дъщерите ни. На тях толкова много им харесва в тези вагони, че от удоволствие се усмихват любезно.

— А на него това сигурно не му се нрави? — попита тя — Защо една жена да не може да се усмихва, когато нещо й доставя удоволствие? Аз също бих се усмихнала. Може би имаш нещо против, Халеф?

— Не, хич нищо! — отговори той, много зарадван, че им се е удало да придам на тази „усмихваща“ се работа един безхитростен поврат. — Напротив, бих бил много щастлив да почувствам лъчите на твоята усмивка върху лицето си, знаеш го. Но я вижте дали не се лъжа! Спасеният от смърт май се помръдна.

Имаше право и пробуждането на меканеца дойде много навреме за желанието му да изостави сегашната тема на разговор.

— Вода! — прозвуча отново тихо като преди от устните на мюнеджията и той опита да се надигне, при което двама хаддедихни бързо го подкрепиха.

Беше му дадена вода и този път пи с пълни глътки. После седна, плъзна прекрасните си очи по кръга наоколо и каза бавно и отнесено, склучвайки ръце:

— Хората спят, но когато умрат, се събуждат.

Затвори очи и си легна назад, при което не се нуждаеше от подкрепа. Гласът му бе прозвучал дълбоко, но ясно, като подсилен от някакво вътрешно око. Казаните от него думи може би нищо няма да говорят на непознавача на арабския, но на мен направиха необикновено впечатление. А че упражниха същото въздействие и върху хаддедихните, ми подсказа тихото, благоговейно „Авин“, което изрекоха. Тези думи бяха една от прочутите „Сто мъдрости“ на халиф Али. Защо ги бе изрекъл току-що възкръсналият от смъртта мъж — дали от разсъждение или под въздействието на внезапен импулс — не знаех. Но те така точно подхождаха на сегашното положение и предизвиканите от него чувства, че бях развълнуван.

Стояхме в безмълвен кръг около Ел Мюнеджи и чакахме какво ще направи сега. Той полежа известно време неподвижно, дишайки ритмично. После се изправи отново в седящо положение, като държеше очите си все още затворени, и каза, посочвайки с ръка до себе си:

— Седни до мен!

Не знаехме кого има предвид, но за всички други сякаш бе ясно, че аз трябва да се отзова на тази покана.

— Чу ли какво казах преди малко? — попита той сега.

— Да — отвърнах.

— Известни ли са ти думите?

— Това беше втората от стоте мъдрости на халиф Али бен абу Талеп.

Той наклони леко глава към моята страна, сякаш продължаваше да се вслушва в гласа ми. После каза с все още затворени очи:

— Втората! Вярно! Тълкуванията на тази мъдрост известни ли са ти?

— Известни са ми.

Той наклони още повече глава към мен и при следващите въпроси и отговори лицето му прие израза на нарастващо удивление.

— И двете?

— Арабското и персийското.

— Кой ги е дал?

— Персийският поет Раджид ед Дин, получил прозвището Ватват.

— Как? Ти го знаеш толкова обстойно?

— Той е живял в дворовете на трима владетели и е починал през 578 година^[11] от хеджра^[12].

— Машаллах! Как гласи арабското тълкувание на тази втора мъдрост на четвъртия от халифите?

— „Докато живеят на този свят, хората са безгрижни. Те живеят в толкова дълбока дрямка, че забравят блаженствата на Рая и огнените мъчения на Пъкъла. Но когато умрат, се събуждат от тази дрямка на безгрижие и се разкайват за леността си в службата на този, който ги е създал. Отправят си упреци за своето нехайство и благодарността към него, който ги е дарил с всичко. Но тогава разкаянието идва твърде късно и самоупрекването е безполезно.“

— А персийското тълкувание?

— „По време на пребиваването си на тази земя хората немарят за работите на другия свят. Едва когато умрат, се събуждат от съня на безразличието. Тогава съзнават, че са се отклонили от правия път и се разкайват за лошите си думи и осъдителни дела, но това вече нищо не ги ползва.“

Сега чертите на лицето му бяха придобили явният израз на внимателно заслушване. Той почака известно време и после попита:

— Ти не си Ел Гхани, моят благодетел, когото мислех, че седи сега при мен?

— Не.

— Кажете тогава дали си съгласен с тези две тълкувания!

— Те не намират моето одобрение, защото са твърде повърхностни. Оставят дълбокия смисъл на мъдростта да лежи недокоснат.

— И какъв е този смисъл? — попита слепият старец.

— Хората спят, но когато умрат, се събуждат. Това означава: Хората живеят като спящи, със затворени очи. Те не виждат доказателствата за един вечен живот и когато чуят гласа на Аллах и неговите пратеници, мислят, че сънуват и не го следват. Но после, когато смъртта ги разтърси от този сън, се виждат неподготвени отвъд голямата граница, през която не могат да се върнат, за да наваксат

пропуснатото. Тогава за тях събуждането ще бъде един трус и преглеждането — ужас.

— Аллах, Аллах! — извика той. — Аз мислех, че съм се върнал на земята, а пък още се намирам при теб, който си ме водил! Не, ти не си Ел Гхани, той никога няма такива думи. Хвани ме отново за ръката и кажи дали и аз принадлежа към тези, които живеят със затворени очи и чието събуждане ще бъде толкова ужасно!

— Притежаваш ли любовта?

Защо зададох този въпрос? Може би защото преди малко бях говорил с хаддехидните за любовта. Държането и думите на арабина не ми бяха ясни. Не знаех кого имаше предвид с тях. Изобщо сцената беше много странна. Наоколо безпределната пустиня, над която и сега се виеха гладните лешояди — през нощта навярно бяха кацнали в наша близост; своеобразните форми на дългокраките, гърбави камили; благоговейният кръг на причудливо облечените бедуини; загадъчният непознат мъж до открития гроб със своите неясни думи; нашият предшестваш религиозен разговор и настроението, следствие на който се намирах; тълкуванията на възкръсналата сякаш от гроба заедно със стареца мъдрост на Али... Всичко това може би въздейства като причина да поставя този въпрос.

— Любовта? — отвърна меканецът. — Точно тя ли ще бъде най-важното в мига на пробуждането от съня?

— Само тя единствено е важна. Тя е като маслото на лампата, без която не можеш да намериш правия път.

— Маслото? Лампата? — подскочи той от своята все още заслушана поза. — Това звучи както отиването на девите на никах^[13]!

— Да — вметнах бързо под налягането на тези думи, без да помисля, че имах пред себе си мюсюлманин, който не биваше да знае, че съм християнин. — Небесното царство ще наподобява на десетте деви, които взели своите лампи и излезли да посрещнат младоженеца. Петте били глупави, но другите пет — умни. Глупавите взели лампите си, наистина, но не взели масло, а умните заедно с лампите взели и своите съсъди с масло. Понеже младоженецът се забавил, те се уморили и заспали. Но около полунощ се разнесъл вик: „Вижте, младоженецът идва, излезте да го посрещнете!“ Девите станали и приготвили лампите си. Глупавите заговорили на умните: „Дайте ни от

вашето масло, защото нашите лампи угаснаха!“ Тогава умните отговорили и...

По-нататък не стигнах. Докато разказвах, с мюнеджията стана необикновена промяна, необикновена поне що се касае до неговата слабост. Неговите артерии сякаш се изпълниха с нова кръв, а нервите му получиха жизненост. Той изправи торс. Очите се отвориха и отправиха своя лъчист, неописуем взор към мен. Бръчките на лицето се запълниха и мимиките с всяко изречение ставаха все по-оживени, докато протегна отбраняващо ръце към мен и уплашено ме прекъсна:

— Спри! Не мога да слушам повече. Заблудил съм се в теб. Ти не си този, който преди малко беше при мен и за когото досега те смятах.

— Кажете тогава кой мислеше, че съм!

— Бен Нур, (Синът на светлината) пратеникът на Пророка.

— Не съм този, а и не съм чувал за него. Неговото име не е записано в нито една от книгите, отнасящи се до Пророка.

— В никоя земна, но в Китаб ет Тубанийин (Книга на блажените) може да се намери. Сега не зная къде съм, защото ти не си Бен Нур и нито Ел Гхани. Още в Страната на покойните ли съм, или съм се върнал отново на земята?

Странно! Да не би да си имах работа с някой умопобъркан, безумец? Той се огледа с бляскавите очи, в чиято слепота човек не можеше да повярва. И в Страната на покойните претендираше да е бил? Беше наричан Ел Мюнеджи, Прорицателя. Тази турска дума означава също „звездоброец“. Прорицател, звездоброец и гадател — тези понятия имат предупреждаващ нюанс дори за някой, който иначе не пита за библейските повели. Не можех да не се сетя за съборните астролози и другата подобна пасмина. Какво дълбоко, бъдещо благоговение впечатление ми бе направил първо този мъж, а сега чувствах само необходимост да бъда предпазлив с него. Ханнех се бе отдръпнала далеч назад. Халеф го гледаше мнително отстрани, а хаддехихните като че не бяха наясно да му се чудят ли, или да му се изсмеят.

— Ти си на земята — отговорих на последния му въпрос.

— Къде по-точно?

— Където си бил преди туй.

— Бях при Ел Гхани. Той къде е? Не го чувам.

— Но нас виждаш, нали?

— Виждам? Аллах валлахи! Тези думи ми казват, че се намирам при хора, които не ме познават. Нима не забелязвате, че съм сляп?

— Не! По-скоро създаваш впечатление, че притежаваш отлични очи.

— Лъжеш се. Знам, че очите ми блестят, но този блясък е измама. Аз чувам по гласа ти колко далеч от мен се намираш, но не мога да те различа. Единствено ако дойдеш досами мене, ще мога да те доловя като разлетия силует на някой дух.

— Ти, изглежда, си виждал такива духове?

— О, много често! Но къде е Ел Гхани? Угрижен съм за него. Той е единственият, който може да ме разбира и да се отнася подобаващо с мен, той, моят благодетел, без когото отдавна щях да съм свършил. Кажете ми! Моля ви.

Страхът изглеждаше непритворен. Трябваше да изпитам меканеца. Сложих ръка върху дръжката на затъкнатия в пояса ми нож, изтеглих го внезапно и замахнах към лицето му, сякаш исках да го пробода в окото. Но той не трепна с мигла, макар да бе почти докоснат от острието. Един зрящ би се държал другояче. Той май наистина беше сляп. Ето защо отговорих по-приятелски отколкото напоследък:

— Ще получиш желаните сведения, ако преди туй дадеш такива за себе си. Преди всичко искам да ти кажа, че не е нужно да се страхуваш. Ти се намираш при добри хора, които ще се отнесат към теб като с приятел и човек, нуждаеш се от помощ. Ел Гхани меканец ли е?

— Да, ние всички сме от Мека. Но аз съм сляп, следователно не зная как да ви отговарям. Моля ви да бъдете снизходителни към моята безпомощност и първо вие да ми кажете кои сте.

— Ела първо до нашето бивачно място! Имаш да извървиш най-много петдесетина крачки.

— Тогава ме води!

Преди да го хвана за ръката, Халеф повтори моя опит с ножа. Слепият действително не го забеляза, погледът на очите му остана пуст, бездушен и неподвижен. После, когато тръгнахме, го поведох така, че гробът да лежи право пред него. Три крачки и непременно щеше да падне в него, ако не бях го дръпнал настрана. Промяната на мястото не беше необходима, аз я предложих само за да изпитам вървежа му. Той се движеше с несигурност, която определено не беше

само последица от преживени напрежения и лишения. Въпреки че го водех, стъпките му бяха предпазливи и опипващи, както може да се наблюдава само при слепци. Значи си нямахме работа с притворство.

Добрите последици от тази задържана проверка веднага се проявиха в поведението на хаддехните, които изпитаха сърдечно състрадание към слепаца. Приготвиха му меко място да седне и го попитаха за неговите желания. Той отново помоли за вода. Когато бе утолил сега за трети път жаждата си и ние се заинтересувахме дали не чувства и глад, той отговори:

— Не зная колко дълго не съм ял, защото не бях в тялото си, а нямам очи за разликата между ден и нощ. Когато ядох за последен път, беше заранта в йом ел джума'а^[14].

— А днес е йом ел етнен^[15] — извика Халеф. — Значи цели три дена не си вкусил нищо.

— Въпреки това не изпитвам глад. Но тютюн ми дайте, ако мога да помоля!

И слепият беше вече извадил от торбичката си и пъхнал в устата една стара лула с къса тръба и необикновено голяма чашка. Молбата му беше изговорена, склонен съм да кажа, с пламенен тон, а по лицето му се изрази копнеж, който едва можеше да дочака изпълнението на желанието. А когато това стана, забълва дим с такова усърдие, сякаш животът му зависеше от това, час по-скоро да натъпче пак лулата.

— Клетият сляп човек! — прошепна ми Ханнех със съчувствие. — Едва-що възкръснал от смъртта, оставен от приятелите си насред пустинята. Какво реши за него?

Кимнах й успокоително и вече отворих уста да заговоря, когато Халеф, отгатнал намерението ми, зададе бързо тихия въпрос:

— Сихди, искаш да му кажеш кои сме?

— Да — отговорих също така тихо.

— Позволи да го сторя аз! Та нали знам колкото теб добре кои сме.

Седна от другата страна на слепаца — аз седях от лявата и му обясни:

— Ти ще се запознаеш с двама много прочути мъже, така че слушай с внимание какво ще ти кажа! Аз съм хаджи Халеф Омар бен хаджи Абул Аббас ибн хаджи Давуд ал Госарах, шейхът на хаддехните от голямото племе шаммар. А този мъж от другата ти

страна е най-големият учен на източните и западните страни. Той всъщност е 'алим ел 'улема^[16], защото в неговата глава се намират хиляда чекмеджета и във всяко от тях са скътани повече от сто науки, които той е изучавал и преодолял в двеста и шейсет медарис^[17]. Произхожда от страната на най-далечната Магхриб и е роден във Вади Драа, откъдето, както е известно, излизат най-умните хора. Неговото име...

— Кутуб! — пресякох го аз.

— Какво? Какво искаш да кажеш? — попита ме той, забравяйки в усърдието си уговореното помежду ни значение на тази дума.

— Кутуб! — повторих аз.

— Вахаяти! (В името на моя живот) — извика, сещайки се сега.

— Тоя път го казах по грешка! Трябваше мен да поставя отзад и теб отпред.

— Разбира се, драги Халеф.

— Валлахи фасл!^[18]

— Странна работа, в името на Аллах! Прости ми, сихди! Аз веднага ще я оправя и ще почна от самото начало, като назова първо твоето име и едвам сетне моето.

— Не е нужно. Назови първо моето име и пропусни твоето, защото ти вече го каза!

— Ама нали то трябва да е отзад, инак това ще те оскърби.

— Ако го кажеш още веднъж, ще си изрекъл моето име само веднъж, а твоето — два пъти, което ще е още по-оскърбително.

— Хубаво, ще имаш волята си, защото произхождаш от крайната Магхриб и си съгледал виделината на деня във Вади Драа. И тъй, твоето прочуто име гласи хаджи Акил Шатир ел Меджарриб бен хаджи Алим Шаджи ел Гхани ибн хаджи Даим Машхур ел Азим бен хаджи Таки абу Фадл ел Мукаррам.

Действително беше забавно да се чуе колко бързо и безпогрешно издекламира тази змия. И също така удоволствие ми достави гледката на петдесетимата хаддедихни, които изричаха тихо заедно с него двете дузини думи, мърдайки устни като гризеци зайчета. Тъй като мюнеджията беше бедуин, нямаше място за опасения, че името и предшестващото смъряне ще му се сторят смехотворни. Той бе слушал внимателно и сега попита:

— Ти си може би онзи шейх хаджи Халеф Омар на хаддедихните, който преди няколко години откри съкровището на контрабандистите в руините на Бирс Нимруд в древния Вавилон?

— Да, аз съм действително — отвърна дребният хаджи със съзнание за собствената си цена. — Ти знаеш за това мое славно дело? Къде си го чул?

— В Мешхед Али, свящото място на шиитите.

— Кога?

— Сега, когато бях там с Ел Гхани.

— Но вие нали не сте шиите?

— Не. Ел Гхани тръгна натам като пратеник на великия шериф и ме взе със себе си.

— Мога ли да попитам какво прави той там?

— Не знам, не ми каза. Види се, ще е било някоя религиозна работа, за която само великият шериф и неговият пратеник е бивало да знаят.

— И там чухте за мен?

— Да. Имаше няколко персийци, които добре знаеха тогавашната ви преживелица. Заловените от вас контрабандисти получили служба като митничари вместо наказание. Ето защо разгласяваха славата ви, колкото се може по-често и по-надалеч. Така и ние научихме историята.

— Ти казваш „вие“, значи не говориш само за мен?

— Защото при теб е имало още един, някакъв ефенди от Запада. Бил християнин и се казвал Кара бен Немзи ефенди. Истина ли е?

— Да.

— И в кое царство на Запада е роден?

— В Алемания.

— Наистина ли бил християнин?

— Най-добрият, който може да има.

— За него беше разказано, че макар християнин, знаел наизуст целия Коран. Вярно ли?

— Да.

— Също в неговите тълкувания бил съвсем сведущ?

— И това е истина.

— Аз съм беден човек и нямам имане. Но ако бях богат, щях на драго сърце да дам половината от състоянието си само и само да се

срещна с Кара бен Немзи ефенди за няколко дена и да мога да говоря с него.

— Защо?

— Защото познавам Светото писание на християните също както той Корана. За мен ще бъде върховна радост да проникна в истината с един такъв мъж и да го обърна към учението на исляма.

Казвайки това, Ел Мюнеджи въздъхна дълбоко като човек, комуто работата, за която говори, лежи на сърцето и му създава много грижи. Към това се добавяше още, че едва с мен желаше да проучи истината, сиреч не я знаеше. Когато въпреки всичко говореше да ме обърне към исляма, това вероятно бе само фразеология, предназначена да прикрие собствената му несигурност. Този мъж, изглежда, принадлежеше към онези безчет жадуващи, които никога не намират изворите, понеже минават сляпо покрай тях. Та нали според собствените му думи познаваше Светото писание и следователно също думите „Аз съм Истината и Животът“, а пък не бе останал при този извор на истинската мъдрост. Халеф не правеше моите заключения, той говореше най-вече по усет. Така реагира и сега, и то по един много характерен за него начин.

— Не го пожелавай! — предупреди.

— Защо? — освободи се Ел Мюнеджи.

— Ще постигнеш тъкмо обратното на това, на което се надяваш.

— Как тъй?

— Ще те помоля да ми позволиш да ти го обясня с един пример. Бях в Ербил, един град, разположен откъм западния склон на планините Загрос, който ти може би не познаваш, и отидохме в джамията да се помолим. Кара бен Немзи ефенди не счита за грях да изрече християнска молитва в мохамедански божи дом. Той дори смята, че с това джамията няма да бъде осквернена, а осветена. Стига само човек да не се отрича от вярата си. По-късно онзи узна, че ефендите е християнин, и го доложи за оскверняване на светилището. Бяхме призовани пред съда, където кадията се стараеше да наложи, колкото може по-строго наказание за престъплението. А Кара бен Немзи даваше такива отговори, че съдията все повече изпадаше в гняв и на края му кресна вбесено: „Ти май от никой кадия не се боиш?“ Ефендите отвърна спокойно: „Не аз, а кадията трябва да се бои от мене!“ След това се позовава на една наскоро издадена от шейх ул

ислям^[19] фетва^[20], според която всеки християнски изследовател може да влезе в джамия — само трябва да го прави благочестиво, с молитвена вгълбеност — за да се запознае с ревностно следваните обичай на нашето преклонение пред Аллах. От този пример виждаш, че не е препоръчително да подхващаш с него нещо, което не му е по угодата. Той ще го обърне на противното. Познавам мюсюлмани, които опитваха да го привлекат към исляма, но с това постигнаха само че те самите станаха християни.

— Такава опасност при мен няма да има, даже учеността му да беше още по-голяма.

— Ти нямаше да я усетиш. Кара бен Немзи ефенди казва: „Живей угодно Богу“ — това е неговата наука. И той е слушал много повече радостен смях отколкото сухите хубат^[21] на всички улема^[22] от източните страни.

— В такъв случай по-добре че не се намира тук.

— Защо?

— Защото ти каза, че спътникът ти, седящият до мен, хаджи Акил Шатир, е най-големият учен на източните и даже западните страни.

— О, те щяха много добре да се понасят, защото въпреки безбройните науки, на които моят приятел е дал подслон в главата си, той не позволява това да се забележи.

— Но преди малко аз го забелязах, когато даде тълкуванията за мъдростта на Али.

— Е, да, едно такова тълкувание му се изплъзва сегиз-тогиз. Обикновено той ги държи за себе си и това е похвално, защото има много тълкувания, които за да схване човек, трябва да кара на свой ред да му бъдат разтълкувани. Сега сигурно вече знаеш кои и какви сме ние двамата. Аллах е бил благосклонен към теб, като те събра с нас. Ние имаме петдесет храбри хаддедихнски войни при себе си и освен това ти долавяш от време на време един женски глас. Тази, която чуваш тогава да говори, е Ханнех, добре възпитаната повелителка на моята женска шатра, чиято красота и дружелюбие се числят към най-големите достойнства на Турция и всички персийски провинции. Аллах да ѝ даде вечна младост и след това на мен и на нея угодна старост! А каквото иначе още искаш да знаеш, можем да ти кажем по-късно. Сега говори ти! Или по-добре аз да питам?

Ел Мюнеджи се позабави известно време с отговора, но като разбра по неколнократното прокашляне на хаджията, че е започнал да става нетърпелив, каза:

— Словото ми за мен може да бъде много късо. Мен също ме числят към учените люде. Бях заможен мъж, когато отидох преди няколко години в Мека. Състоянието ми беше откраднато от неизвестни поклонници. Живеех при Ел Гхани. Той се зае с мен и ме задържа дори когато ослепях. Сега живея само от неговата доброта. Когато преди два месеца трябваше да тръгне за Мешхед Али, ме взе със себе си, тъй като там повечето са персийци, чийто език той не разбира. Сега се намираме на обратния път. Водата ни свърши и от изнемога бяхме принудени да спрем насред пустинята. Бяхме убедени, че Аллах е решил нашата смърт. Другото знаете.

Видях, че Халеф се кани отново да пита, и го възпрях с ръка. Имаше няколко пункта, относно които въпреки мълчаливостта на мяканеца желях да имам информация. Той беше наш гост, при това един нещастен сляп човек, спрямо такива хора не бива да се проявява натрапчивост, но аз имах много важни причини да не се задоволя с недостатъчното досегашно разяснение. Ето защо се осведомих деликатно:

— Би ли могъл да ни кажеш каква професия упражнява Ел Гхани?

— Той е шейх ел харе^[23] — отговори мюнеджията.

— И как гласи същинското му име?

— Той не ви ли го назова?

— Не.

— В такъв случай позволи и аз да го съхраня. Той е мой благодетел, комуто дължа благодарност. Нямам право да ти кажа онова, което той навярно преднамерено е премълчал.

— Уважавам твоята благодарност, макар да съм на мнение, че един честен човек няма защо да крие своето име. Ти също още не си ни казал твоето.

— Ефенди, в нечестност ли искаш да ме обвиниш?

— Не. Достатъчно ми е узнатото от Ел Гхани, че те наричат Ел Мюнеджи. Но кога сте спрели тук, сред пустинята, навярно мога да науча?

— Това беше в йом ес сабт^[24] сутринта.

— Значи завчера. Ти кога заспа?

— Веднага щом паднах от камилата. За слизание ми липсваше сила.

— По време на това спане някакъв друг свят ли сънува?

— Ефенди, по тоя въпрос нека си замълча! Аз не сънувам. Това, което ти смяташ за сън, е нещо друго. Ти си прочут учен, но цялата ти ученост няма да стигне да схванеш онова, което е по-добре да премълча.

— Аз, напротив, мисля, че като учен ще го схвана по-лесно, отколкото като неук.

— Не, ти ще го сметнеш за болест, докато то си е доказателство за духовно здраве. Моля те да не настояваш и да ме събереш отново с Ел Гхани.

— Желанието ти не е лесно осъществимо, Ел Гхани си замина.

— Без мен?!

— Да. Смяташе те за мъртъв и вече те беше погребал. Когато потегли с хората си, аз те извадих от гроба и установих, че си още жив.

— Мъртъв? Погребан даже? — попита той ужасено. — Аллах да се смили над мен! Та Ел Гхани знае, че аз винаги се връщам при себе си.

С тези думи вече бе полуиздал тайната си, без да го забележи в своето вълнение. Другите половина и аз си донагласих. Ето защо попитах:

— Колко дълго обикновено в такива случаи не си при себе си?

— Само няколко часа.

— А този път това е продължило повече от два дни. И не е било обичайното ти състояние, а ти беше привидно мъртъв. Напреженията от дългата езда, лишението от вода, влиянието на твоята нервна болест, която аз не бих нарекъл „доказателство за духовно здраве“, обстоятелството, че си закоравял, отровен от тютюн пушач, накратко казано тези и може би и други причини, които не са ми известни, са те довели до състоянието, което ние квалифицираме като „мнима смърт“.

— Мнима смърт? — каза той. — Лежал съм цели два дни? Нима наистина си прав? Би било ужасно да знам, че щял съм да бъда погребан, без наистина да съм мъртъв. Мнима смърт! Действително смърт изобщо няма, защото това, което вие наричате така, не е нищо друго освен привидност. То е събличане на земното облекло, което сме

носили тук под името „тяло“, но никога повече няма да носим. Това тяло остава, за да се разгради на своите основни частици, но душата, която е обличало, ще бъде вечно свободна от неговото ограничение.

Този начин на изразяване ме изуми. В случая той не говореше като вярващ мохамеданин. Не можах да се въздържа и подхвърлих:

— С това изявление ти влизаш в противоречие с учението на Мохамед и всички тълкувания на Корана.

— Не — отвърна той. — Помисли, че Пророка и неговите последователи не са били трезви западници, а ориенталци и като такива са имали привичката да се изразяват картинно! Хаджи Халеф те нарече най-големия учен на Изтока и Запада. Аз не го приемам буквално, а само в смисъл, че си учил и знаеш повече от много други учени. Дори християнската Библия трябва да се чете и преценява от тази гледна точка, защото съставителите на съдържащите се в нея книги също са били ориенталци.

— Значи отричаш, че тези книги са били внушени от Духа Божий?

— Не, но той е говорил с ориенталски езици, в случай че предположението за това внушение не е неправилно. Божият Дух не може да бъде по-ориенталски изразен.

— Значи си имал предвид картинно, че при възкресението елементите се връщат от разградените и разпръснати телесни частици? Че възкръсналият ще получи обратно своите кости от земята, своята кръв от водата, плътта и косата от растенията и живота от огъня?

— Това е едно древноперсийско учение. Нима познаваш парсизмуса^[25]? — попита удивено. — Защо не даде примера си от Библията, за която говорехме? Но — продължи бързо той — аз забравям, че не можеш нищо да докажеш от нея, защото ти е непозната.

На това отговорих:

— Знам, че тя говори за възкресението на плътта. Сметнах, че не бива да посочвам пасажи, защото трябваше да остане скрито, че съм християнин.

За мое учудване той отговори:

— Апостол Павел казва: „Беше посято земно тяло, а ще възкръсне духовно тяло“. Щом има земно тяло, значи има и духовно тяло.

Сега беше мой ред да се удивя. Този мохамеданин познаваше посланията до коринтяните. Той продължи:

— Чрез сътрудничеството между душа и тяло в този живот се образува едно второ, невидимо за нас тяло, което прониква в порите на земното и създава връзката между него и душата. То възниква от неподдаващи се на измерение материи от земното тяло и не се губи с него, а съпътства душата във Вечността. Това неразлично от нас тяло има предвид апостолът, когато говори за кияме на тялото.

— Такова е било приблизително становището на Абу ен Насранийа Оригенес^[26].

— Ти си запознат с Оригенес? — извика той. — Излиза, че си по-образован, отколкото си мислех. Ти следователно ще ме разбереш, ако ти кажа, че не се страхувам от смъртта, защото тя не е нищо повече от свалянето на грубата дреха, която трябва да предпазва тук душата и духовното тяло. След смъртта те вече не се нуждаят от тази закрила. Вярно, събличането на това грубо тяло не е толкова лесно и така безболезнено, както свалянето на едно обикновено одеяние. Затова преди малко се изплаших, когато каза, че съм бил привидно мъртъв. Не мога да повярвам, че това е вярно, а по-скоро предполагам, че си се заблудил. Моето тяло е свикнало от време на време да бъде напускане от душата и ако тя в този случай е отсъствала два дни, много по-дълго от обичайното, то не бива състоянието ми да бъде окачествявано като мнима смърт, защото от нея до гроба има само една малка крачка.

При това изказване, склонно да омаловажи заслугата ни за спасението на мюнеджията, Халеф взе думата. Последната част от разговора вече не му хареса. И за да си изпроси благодарността, за която претендираше, той кипна гневно:

— Още една крачка? Значи още си мислиш, че си се намирал извън него? Ти вече лежете в гроба и беше почти зарит, само лицето ти беше още открито. Ако душата ти има калпавия навик често да напуска тялото ти, за да се разхожда любопитно по света, то аз не мога да имам нещо против, защото тя не е моята душа, на която аз толкова безразсъдство наистина не бих позволил. Ако някой път вземе, че забрави обратния път, после ще броди по всемира като недохранена вдовица, а аз ще си лежа тук, без да знам къде да я диря. Че това ще ми бъде крайно неприятно, сигурно не е нужно тепърва да ти обяснявам. Всеки разумен човек трябва да си притежава своята законно дадена

душа, без да му се налага да ѝ позволява да обикаля навред с трена с любезна усмивка като жените и дъщерите на Запада. Ако на теб ти е угодно да правиш изключение от това предпазливо отнасяне с обитателката на твоето тяло, то нямам нищо напреки, толкова повече че тя след късо време се е връщала. Ама работата става съмнителна, когато почне да отсъства по цели два дена. Че ти и с това се каниш да се примириш, е, аз не мога да го променя, но на твоє място така ще ѝ дам да се разбере, както само се подобава на една безпризорно скитаща се душа. Най-лошото обаче е заблудата, в която се намираш относно твоето така лекомислено напуснато от нея тяло. Ти, види се, вярваш, че нейната вятърничавост нищо няма да му навреди. Ох, мюнеджи, на твоята душа не може да се разчита дори когато си е у дома в тялото, защото ти иначе другояче щеше да приказваш. Съзнавам, че трябва да ти се притека на помощ, като те осведомя съобразно истината къде и как те изкопахме. Слушай ме!

Последва много жив разказ за събитията от мига, в който бяхме забелязали лешоядите, до настоящия. Едва сега слепецът узна в подробности защо са го изоставили неговите спътници. Разбра, че действително е бил погребан, и със закъснение го обзе страх. Ел Мюнеджи навакса пропуснатия досега израз на благодарност по такъв начин, че дори претенциозният в това отношение Халеф бе удовлетворен. Към страха и чувството за дължима благодарност после се прибави и силната тревога за неговата безпомощност. Какво щеше да стане с него? Неговите познати го бяха погребали и той се намираше сега сляп и без всякакви средства за оцеляване сред чужди хора. От само себе си се разбира, че ние го уверихме в нашата подкрепа. Ние също възнамерявахме да отидем в Мека, имахме един и същи път с него, и нямаше да принесем никаква жертва, ако му предоставехме една от нашите камили. Като чу това, той много се зарадва и се обяви за достатъчно силен да потегли с нас.

Сметнах че имам основание да не се доверявам прекалено много на тази негова привидна сила. Откак се бяхме махнали от гроба и седяхме тук на килима, старецът бълваше дим като комин и беше изпушил осем пъти чибука си. Причислявах го към най-закоравелите пушачи, които познавах. Тялото му вероятно бе просмукало от никотин, а стомахът — напълно похабен. Оттук и твърдението, че дори сега, след толкова дълго постене, не изпитвал глад. Аз заявих, че няма

да пристъпим към по-нататъшната езда, докато не се е нахранил порядъчно, и си удържах думата, макар че почти насила си изяде поднесената му от Ханнех храна. Без да съм очен лекар, не можех да се отърва от мисълта, че неговата слепота е тясно свързана с това силно вострастено пушене. По-късно се установи, че имах право.

Впрочем аз хранех предположението, че Ел Мюнеджи не е това, за което искаше да бъде сметнат, и си имах своите причини. Че беше учен, той бе доказал. Познаваше дори Библията — един извънредно рядък случай. Беше вещ също в теологията за древните перси. После беше разказал, че е пристигнал в Мека като богат човек. Това никак не се съгласуваше с мизерните приходи на един ориенталски учен. Също неговият начин на изразяване ми бе обърнал внимание. Той не бе описателният, картинен език на роден ориенталец, а по-скоро на европейец, който от дълго време, наистина, се намира в Изтока. Той се изразяваше точно и без употребата на сравнения. Също в изговора му няколко арабски звука ми бяха направили впечатление. Двете „ха“, „аин“, разликата между „син“ и „сцад“, „гхаин“, „гхен“, първото „каф“ — всичко това той не изговаряше като местен жител. Беше си послужил също с няколко думи, с които и арабинът борави, наистина, но не в такава взаимовръзка. Едва ли някой ще се учуди, ако кажа, че за мен той беше една загадка.

Ако искам да продължа по-нататък, то и отношението му с Ел Гхани беше останало за мен неясно. Но не защото бе казал толкова малко, тъй като подобна съдържаност пред непознати е добре разбираема, ала той като че освен благодарността за направените благодеяния изпитваше към този мъж и нещо друго, което се опитваше да скрие. Защо знатният меканец беше взел слепеца със себе си до Мешхед Али, изисквайки от стария, немощен човек да измине толкова дълъг и труден път? За да му служи като преводач? Разбира се, не. В Мека има достатъчно млади хора, владеещи персийски, и за „любимеца на великия шериф“ бе необходимо само да си избере някой от тях. Освен това, всеки що-годе образован персиец говори и арабски, така че в Мешхед Али Ел Гхани щеше добре да се оправи. Тук имаше нещо, което никой, най-малкото един непознат не трябваше да узнае.

Странно ми се струваше болестното състояние, което слепецът бе описал с думите: „Моето тяло е свикнало от време на време да бъде напускане от душата“. Дълбоки и продължителни безсъзнания

настъпват при различни болести. Той епилептик, хистерик, сомнамбул ли беше! При всички случаи нервноболен! Твърдеше, през време на тези безсъзнания се намирал в друг свят и си го спомнял точно. За да възбуди интереса ми, нямаше защо да казва повече. Аз съм трезво мислещ човек и приемам за вярно само онова, което съм проверил с хладен ум, но въпреки това или може би тъкмо затова

*„да назъртам аз обичам в кътчета такива,
в които нещица потайни тъмата скрива“*

дори когато това са духовни кътчета или ъгли. А зад тези безсъзнания на мюнеджията беше скрито нещо, което примамяваше моята любознателност.

Що се отнася до Ел Гхани, който ни беше напуснал със заплахи, сега мислех с по-малко тревога отколкото преди, ако изобщо думата „тревога“ е правилната. Някакво неясно чувство ставаше в мен все посезаемо и понятно, че запознанството ни с Ел Мюнеджи ще ни бъде от полза в това отношение. Подобен род предчувствия, дори когато са толкова слабо доловими, почти никога не са ме лъгали.

Най-удобното седло, което имахме, беше направено за стария с помощта на одеяла толкова меко, че можеше да се разположи като в кресло. Преди да възседне, той ни помоли да го отведем до гроба. Макар да не можеше да го види, искаше поне с ръце да опипа мястото, което едва не бе станало негов истински гроб. Ханнех го улови за ръката да го поведе нататък и каза:

— Твоето сегашно кияме е земно, при което очите не ти показват мястото на възкресението. Но когато един ден настъпи твоето небесно кияме, те ще бъдат отворени и ти ще видиш страната на великолепието, която Аллах е приготвил за всички онези, които имат чисто сърце и обичат него и чадата му. Аллах йекун ма'ак! (Аллах да бъде с теб!)

[1] Ашраф — мн.ч. от шериф — б.а. ↑

[2] Шериф ел ашраф — шериф на шерифите — б.а. ↑

[3] Курбач — камшик — б.а. ↑

[4] Дудет ел кутуб — книжен червей — б.а. ↑

- [5] Книги — б.а. ↑
- [6] (мед.) вид тропическа болест — б.пр. ↑
- [7] Танафус масну — изкуствено дишане — б.а. ↑
- [8] Кияме — възкресение — б.а. ↑
- [9] Кантара ел хумар — магарешки мост; помагало за мързеливи ученици — б.а. ↑
- [10] Уд — струнен инструмент, подобен на китара — б.а. ↑
- [11] 1182 по нашето летоброене — б.нем.изд. ↑
- [12] Юни 622 година, началото на мохамеданското летоброене — б.нем.изд. ↑
- [13] Никах — сватба — б.а. ↑
- [14] Петък — б.а. ↑
- [15] Понеделник — б.а. ↑
- [16] Алим ел 'улема — учен на всички учени — б.а. ↑
- [17] Университети — б.а. ↑
- [18] Воллахи фасл! — Аллах, лошо! — б.а. ↑
- [19] Шейх ул ислям — върховният глава на духовната власт при мюсюлманите — б.а. ↑
- [20] Фетва — наредба — б.а. ↑
- [21] Хубат — сказки — б.а. ↑
- [22] Улема — учени — б.а. ↑
- [23] Управник на градски квартал — б.а. ↑
- [24] Събота — б.а. ↑
- [25] Усъвършенствано от персите форма на учението на Заратустра — б.пр. ↑
- [26] Абу ен Насранийа Оригенес (род. ок. 185 г. в Александрия поч. ок. 254 г. в Тир) — гръцки философ и теолог; учението му, също това за възкресението на душата, значително се отклонява от християнското — б.нем.изд. ↑

3. ПЕРСИЕЦЪТ

Нашата днешна езда имаше за цел Бир Хилу^[1], който се намира не по северния кервански път, а странично от него. Фактът, че Ел Гхани също го беше споменал, ми даваше доказателството, че мяканецът не се задържаше само в града на Пророка, а познаваше доста добре и пустинята.

Пустинята!

Аз толкова често съм я описвал в нейните разновидности, че не би следвало да се повтарям. Непросветените едва ли оценяват значението, което има като възпитателка на живеещите в нейните вахат^[2] хора. Както прерията развива свойствени само за нея живот и структури, така и пустинята си има своите специфични растителни, животински, човешки и въобще форми на живот, които човек напразно ще търси по други места. С това Фрайлиграт^[3], ако сериозно е имал предвид, че „царят на пустинята е лъвът“, действително не би се съгласил. Той би казал, „лъвът се появява и по други територии освен само в пустинята“. Но аз въпреки това съм прав, защото ако лъвът се мерне някой път в пустинята, то това става само по нейната периферия и той просто се е заблудил. Като месоядно животно той се нуждае от много вода и следователно не е повече пустинно животно от жирафата, върху която изпълнява своята прочута „лъвска езда“. В пустинята той не би издържал по-дълго от един ден.

Човекът има дарбата да се приспособява към природните условия на избраната от него област. С течение на времето той все повече се превръща в неин син, като възприема особеностите на земята, която носи неговото жилище, независимо дали то е установено или временно. Така и пустинният жител. Позволявам си да употребя тази, всъщност, погрешна дума, тъй като тя така или иначе вече е възприета. Пустинята е необитаема и макар да е кръстосвана от кервански пътища, може да се говори само за пътници, но не и за жители. Пустинята се простира в своята шир като една безкрайна молитва към Бога за милост и състрадание. Тя представлява една

дълбоко покъртителна картина на земна беднота и безпомощност. Напечени от слънчевия зной, голи и безжизнени, нейните скали често стърчат в причудливи, фантастични форми, често като отделни, дръзки канари, някой път съчетани в диви, тайнствени зъбери или се издигат в странни строежи, та на човек се струва, че съзира в далечината разрушени градове, запустели замъци и крепости или великолепно колони. Друг път са тръшнати, сякаш от пестника на неумолима съдба: разпилени, разединени и нацепени, прорязани от зеещи пропасти, в чиято дълбочина дори жаравата на южното слънце не е в състояние да проникне. Не отразява ли тази картина точно историята на тази като че забравена от Бога земя?

Извисяващите се често на възбог ридове биват следвани от покрита със сдробени, диво разхвърляни скални маси пустиня, която има вида, сякаш Дявола в гнева си от своето низвергване е разбил тук цял един свят и е запокитил после отломките в хаотичен безпорядък наоколо. Каменните блокове лежат ту поединично, ту по два-три заедно или високо накамарени, все едно Злия дух е направил оглед на своята вътрешност и всеки отделен грях, всяко бреме е отбелязан с позорен паметник от материала на разтрошените планини. Тези знаци могат да се видят наоколо, докдето достига окото, чак до хоризонта и колкото повече се разширява той, толкова по-голям става техният брой. Разпръснатите между тях скални отломки лежат като неизброимите зърна на хиляди пъклени плодове, които трябва да доузреят и почернеят под лъчите на пустинното слънце. Тръпки побиват самотния странник въпреки палещата жегла. Той подтиква камилата си да отmine по-бързо и извиква: „Закрилай ме и ме пази, о, Аллах!“

После идва пустинята! Там, на запад, на много дни път оттук, се шири пясъчната равнина. Преобладаващият най-често западен вятър я замига и понася със себе си най-фините, най-леките зрънца, за да ги наслои по всяко по-здравоместо и по най-малката издигнатост. Възвишението расте от ден на ден, става все по-голямо. Вятърът строи нависоко, носеният от него пясък се издига до върха, а каквото не се задържи, се спуска по отвъдната страна. Това поражда тихи тонове, напомнящи металическо звънтене. „Ангелите си шепнат“, мълви бедуинът, когато ги чуе в унеса си през нощта. Това е пустинята на пясъчните хълмове. Фините, звънтящи зрънца странстват нататък и все нататък. Достигат ва'ра, изпълват неговите дупки и педини, изкачват

се по развалините му, загръщат ги с наметалото си и придават на резките им линии мекота, като лека-полека превръщат суровите грамади в полегати хълмисти вълни — шепнещите ангели покриват дяволското творение с любвеобилна ръка.

А далеч навън се ширва най-сетне пустинята на мъртвия пясък. Дневната горещина е надвиснала уплътнено над нея като трептящ товар. Небето се простира отгоре като разтопено олово и сякаш се слива при хоризонта с море от пламтящ бронз. Гранична линия между тях в продължение на дни няма. Очите горят, очният нерв уморено отказва своята дейност, копнеещият поглед няма точка, на която да може да отдъхне. Понятието разстояние престава да съществува, човек добива усещането сякаш язди в някаква vyplътена вечност и губи душевното си равновесие. Дееспособността изчезва, волята се топи, остротата на сетивата отслабва, а на мястото на липсващите възприятия застъпват сетивни измами, които залъгват с напразни надежди неговите желания. Ето защо тази пустиня е същинската територия на Фата Моргана и представлява също основният район на гибелните пясъчни бури, на които вече не един и двама отделни странници и не един и два представителни кервана са станали жертва. Какъв прехлас после предизвиква гледката на един истински, неилюзорен оазис липсват думи за описание.

И точно като пустинята е и нейният обитател. В неговата вътрешност живее същият зной, под който творенията на неговата душа застиват в необичайни форми. В безпомощност, глад и жажда както ва'рът и нажеженият пясък е отправен неговият живот от първия до последния ден към небето, в постоянно очакване на милосърдието на Аллах. Оттук и неговата дълбока религиозност, чиято външна изява обаче е свързана с уморителни формули. Неумолимата строгост на пустинята го прави сериозен и твърд. Също така непреклонно, каквито са нейните закони, държи той на непогрешимостта на своето мнение и превъзходството на волята си. Нейните промени във времето намират израз в неговите пориви — онова, което го е въодушевило през деня, вечерта той може да отхвърли студено и презрително. Жената, която сега пламенно обича, може само след няколко часа да прогони със законно валидната формула: „Ти си разведена!“ Любовта към ближния, голямото изискване на християнското учение, той изобщо не познава, както впрочем пустинята никога не е била любвеобилна с него. И както

тя нищо не дава, а само иска жертви, така и той е само себелюбец и претендира дори Небето да е само за него. Жадувала през целия ден, тя изпива росата на нощта до последната капка. По същия начин и той се подлага търпеливо на всички лишения, за да се отдаде после на насладата без мяра и самообладание. Тъй като целият му вътрешен живот представлява едно прекъсвано само от няколко кладенеца скитане през пустошта, той си рисува отвъдното с най-ярки краски като оазис, където ще тъне в радост и наслади, за каквито земният живот само от време на време му дава мимолетен предвкус. Както неговите страдания и лишения са телесни, така и възжеленията и стремежите му са най-вече от предметен характер. Синът на пустинята няма душевност, затова той не може да си представи чистосърдечно нито някое земно щастие, нито своя блажен отвъден живот. Територията на неговата душа прилича на осеяна със скали, развалини и дълбоки пясъци пустиня. От нея се пораждат странни, необикновени и объркани неща. Горещият самум^[4] се носи по нея и вихри смъртоносни пясъчни облаци, обагрени сякаш от огъня на преизподнята. Но както пустинята не е лишена от роса, така и на тази душа не са отказани духовните дадености за стопанско, етично и религиозно възпитание. Но къде да търсят тези води истинските пионери, носещи в себе си безкористното призвание? Онзи, който наистина иска да помогне тук, не бива да го прави с пресметливост с какъв размер на процента ще се олихви вложеният капитал. Също така трябва да се откаже от религиозната нетолерантност, която по тези места предизвиква фанатична съпротива и най-малкото би отложила успеха за необозрими срокове. Има капиталовложения, които Господ Бог нанася в своята книга, за да сравни едва във великия ден на равносметката. Най-добрият мисионер е онзи мъж, който опитва да убеди иновърните повече със своя живот, отколкото с учението си. Един богонравен и полезен за обществото живот е единствено правилната подготовка на почвата за сеитбата, която вече наистина трябва да се извърши със словото на проповедта.

Ела с мен в духа на пустинята, скъпи читателю! Ти си се научил да снижаваш потребностите на твоето тяло до най-ниския предел. Гладът вече не те мъчи, а и жаждата си научил да овладяваш до повеляваната степен. Ти си поставен на поста и сега ще добиеш опита, че активността на твоя дух надвишава тази на тялото ти. Това е

основата, защото дори при полуцивилизовани и диви народи пред важни, повратни точки в живота биват предписвани индивидуални или всеобщи пости. Индианците също постят дълго време преди тържествения ритуал при даването на име или избора на медицина^[5]. Тогава душата сякаш става по-свободна и по-малко спъвана в нейната дейност. Твоите духовни сетива като че получават двойно по-голяма острота, а мислите ти добиват криле. Ти живееш повече вътрешно отколкото външно. Свикнал си на клатушкация ход на камила, той вече не те смущава. Седнал на високото седло на хеджин, не обръщаш внимание на движенията на животното. Ако яздиш през пустинята на високите скали или през ва'ра, като физическо същество се чувстваш толкова дребен, толкова нищожен, толкова изоставен сред това море от канари и отломки. Когато яздиш по необятния пясъчен океан, не го виждаш да изчезва след теб, а отпред се простира все по-нататък и по-нататък. Няма начало и няма край, няма граница, защото кръгзорът е съчетал небе и земя и линия между тях вече не познава. Не знаеш къде престава Долу и къде започва Горе и имаш чувството, че прежурящото слънце е помъкнало земята със себе си и те влачи заедно с нея напред, напред. И както вече не си в състояние да отделиш небе и земя, така гледаш едновременно навън и навътре. Безкрайността пред твоите телесни очи е съизмерима с безпределната шир пред твоите духовни очи. Тялото ти се носи напред, без да го чувстваш, а душата ти лети. Тялото ти? Ти вече нямаш тяло, ти си вече само душа. Тялото ти в тази безграничност е ставало все по-нищожно и по-нищожно, докато е изчезнало като Нищо от мислите ти в неизмеримостта. Но че твоята душа съществува и ще продължава да съществува, за теб се е превърнало в яснота, срещу която не е възможен и полъх съмнение. Та нали ти самият си тази душа и не можеш да приемеш край, както тук изобщо няма край. Съмнението може да живее само на земята, а ти вече не я усещаш и знаеш, че няма сила, която да успее да те разколебае в убеждението за твоята безсмъртност.

Но ето че чуваш думи. Те звучат някъде отдалеч, далеч, но те връщат на земята. Вече не си в отвъдното, а отсам границата и виждаш, че говори шейх ел джимал^[6].

Той сочи напред и като проследяваш посоката на пръста му, забелязваш един керван да минава в далечината през пустинята. Неговият водач се отделя и вашият също. Двамата яздят един към друг,

за да си разменят въпроси и отговори, а двата кервана продължават неотклонно своя път. Ти се чудиш на гледката, която предлагат тези непознати странници и се питаш реалност ли е това, или съновидение. Фигурите са разделени от две водоравни линии, между които няма нищо. Под тях виждаш краката и половината тяло на крачещите камили, докато горните половини заедно с ездачите сякаш се носят във въздуха. Едната част от картината е вертикална, другата — наклонена. Причината трябва да търсиш в отразяваните от земята слънчеви лъчи, подсказва ти го странното трептене на отрязаните фигури. Кои са те? Откъде идват, накъде отиват? Шейх ел джимал ще научи и ще ви го каже. Но които и да са, те се намират в същата пустиня и имат същите чувства и мисли като теб. Сред тях няма никой, който да изпитва съмнение в съществуването на Бога и Вечния живот, защото душата на всеки е била там горе, където беше сега и своята.

Денят минава и по времето на Магхриб спирате. Бивакът е установен и водата раздадена. Колко извисяващо после прозвучава викът:

„Хайй ’илас салат, хайй ’илал фелах! Аллах акбар, ла илаха илла илах! (На молитва, на възславяне! Аллах е велик, няма друг бог освен Аллах!)“

След бързото спускане на мрака бива изричана още Вечерната молитва, след което се увивате в завивките. Бедуините спят, но твоите очи са отворени, защото звездите на Бога тук са изгрели с по-голямо великолепие и красота, отколкото където и да е другаде. Те привличат с непреодолима сила погледа ти и заедно с него своята душа с всичките й мисли.

Мислиш си най-напред за родното небе, чиято картина е различна от тази на южното. В съзнанието ти изплува милият бащин дом с всички, които живеят в него. Сърцето ти се устремява към тях, на които принадлежи своята любов. Ти се връщаш от пустинята, от далечната чужбина, в отечеството, което те е родило. Но блясъкът на звездите те привлича отново, без да си изгубил чувството, че си у дома. А и нима тук не си си у дома, до страната на Небесния отец, за когото Исаия казва: „Ще забрави ли жена кърмачето си, не ще пожали ли сина на утробата си? Но, ако би и забравила тя, Аз няма да те забравя.“^[7]

Така дори пустинята се превръща в твой дом и приветствието на звездите не ти е чуждо. Те сякаш спускат с трепкащ блясък многообещаващите думи за жилищата в дома на Отца, които Христос ни е приготвил. Не е ли удивително, че тези слънца и светове, милиони пъти по-големи от нашата нищожна Земя, не те плашат, а по-скоро подсилват твоята вяра и упование? Не те потиска, че те вече съществуват от милиарди години и ще продължават да съществуват още билиони години, докато твоят живот трае най-много седемдесет-осемдесет години. И ти навярно си изпълнен с такава крепка вяра, защото Христос казва: „Небе и земя ще се изгубят, но моите думи няма да се изгубят.“ А тези думи, които ще останат вечно, са думите на любовта на Отеца, чиито деца сме ние във времето и вечността. Ако си добър човек, погледни нагоре към небето и кажи не обичаш ли всяка отделна от тези светли звезди? Кажи „не“, ако можеш! Чуй думите, които бяха публикувани заедно с други мои стихове:

*Питам звездите сияйни
в мълчанието на нощта
дали в онез' далечини
мисли за мене Любовта.
И ето че се лъч спусна,
ярко ми сърце озари
и песните мои прибра
горе при теб, о, Господи.*

*Питам звездите сияйни
в мълчанието на нощта
защо в онез' далечини
той ги там горе прибра.
Ответ се тогава спусна.
„За слава земна не мисли,
мои са песните до една,
взаем от мен ги ти сътвори!“*

*Питам звездите сияйни
в мълчанието на нощта:*

*„Нима в онез’ далечини
има и за мен красота?“
Екна тогава глас свещен:
„От мен ти някога тръгна
и като песните при мен
ще се върнеш в дома на Отца!“*

Виж колко твърда и сигурна е моята вяра, колко непоклатимо е моето доверие! По-лесно тези звезди ще изгубят своята светлина, макар съществуването им да се отчита по милиони години, отколкото аз, ненавършил още шейсет^[8], да загубя своето упование в Отца, в чийто дом и за мен ще бъде приготвено местенце, ако не се покажа недостоеен за него.

Виж как лежи пустинята под блясъка на тези звезди! Не изхожда ли той от Отца? Или мислиш, че има друг първоизточник, до който можеш да стигнеш с помощта на твоята така наречена наука и да му направиш химически анализ? Казвам ти, единствената, непогрешимо истинска наука е Божията всемъдрост, а блясъкът, който струи от тази мъдрост върху всички светове, не може да бъде проследен до неговия извор по пътя на науката от никой човешки син. Ако Камий Фламарион, известният френски астроном, иска да разговаря с помощта на електрическата светлина с жителите на Марс, то тепърва предстоят да бъдат уредени въпроси, на които може би с хилядолетия няма да бъде даден отговор. А и дори да успее, науката ще прокара линия само до най-близката планета, която не би отбелязала и началото до безбройните звезди и техните чудовищни разстояния. Това би било приблизително същото, както ако малката подвижна златна рибка от моя аквариум стигнеше до мисълта, да подложи на ихтиологическо проучване далечното езеро Титикака. Моят Халеф нарича звездите „милите Уюн ес Сама“, „Небесни очи“, а когато го попитах за причината, отговори: „Когато лежа в тиха нощ под искрящия небосвод, струва ми се, че Аллах ме поглежда оттам с хиляди добри очи, за да ми каже, че под неговата закрила мога спокойно и сигурно да спя.“

Когато после луната присъединява към тях своята ярка светлина, над пустинята сякаш се разстила някакво прозрачно море от течено сребро, чиито леки вълници проблясват с вълшебни седефени

отражения. Нийде другаде Месецът не притежава такова магическо сияние. Лъчите витаят в раздвижения въздух. Феята на пустинята върви в светлата нощ. Подгъвът на одеянието ѝ се плъзга леко по пясъка. Рой елфи лети наоколо да улавя лунните лъчи и да гизди с тях повелителката. Фини като паяжина метални нишки биват изтъквани в искристи материи и гарнирани със светлисто звездно блещукане. Сътворен от смарагдова основа с диамантен вътък воалът се появява далеч назад като проблясващо ухание. От брилянтни блясъци възниква диадемата, искрометна, с приказно великолепие. И тя се понася над меко блестящите сребристи плетеници, по-красива и от най-приказния блян на Шехерезада. Пустата през деня, мъртвешки застинала пустиня, сега е една разкошна, тайнствена поема, от чиито строфи ти разбираш само заключителния стих: „Възхвали Твореца, моя душа, и неговото свято име! Славославяйте Господаря, ангели негови, небесно негово войнство, със своята величествена сила!“ Долавяш ли химните на тези ангели? Затвори очи и се вслушай в сърцето си! Там също са изгрели ярки звезди и светлината на Божията благост се стеле над прегладнялата за познание душа. Гласовете в теб стават високи, само ги зачети! Те те викат от досегашната ти пътека към очертания като керван път на вярата, водещ към Обетованата земя. Душата ти се подчинява и потегля, а сънят взема в обятията си твоето тяло. Аллах ѝебарик фик! Аллах ѝидилак пуро! Лелетак са'иде! (Аллах да те благослови! Да ти дарява своята светлина! Лека нощ!)

Пустинята, през която днес минавахме, беше едно югоизточно разклонение на Нефуд, опасно дори за местните. Трябваше да се стараем да спазваме посоката. Пустинята се състои от надълго разпрострели се пясъчни хълмове, които са разположени най-вече паралелно, но се срещат и разхвърляни безразборно, като всички са свързани с неравномерни напречни редици. Така помежду им възникват дълбоки четириъгълници и цялостната картина, погледната от птичи полет, има вида на онези печени тестени изделия и текстилни материи, наричани вафли. Лесно може да си представи човек, че това доста затрудняваше предвижването ни. Никъде нямаше свързани равни участъци и за да преминем от един четириъгълник в друг, трябваше да преодоляваме лежащите помежду им възвишения, сиреч да излизаме от вафлената кутийка, да яздим нагоре и да се спускаме по отвъдната страна. Това изключително много уморяваше камилите, още повече че

те не са добри катерачи, защото склоновете често бяха много стръмни. Вафлените падини тогава образуваха истински пропасти и бяха толкова трудно проходими, понеже стените се състояха от рехав пясък, който не предлагаше здрава опора и при всяка крачка поддаваше под стъпалата на худжун.

Много лесно можеше да хванем грешен и безполезен или даже пагубен път, но, първо, притежавахме достатъчно опит; второ, Бен Харб беше наистина добър водач; и трето, следвахме дирите на меканците, които с избора на своя път доказваха, че познават тази област и вероятно често са яздили през нея.

Пустинята не беше съвсем безжизнена. От време на време се мяркаше някой храст с височина човешки бой, гущер и следи от малка лисица. Открихме и дирите на една пантера, но тя принадлежеше към един дребен, не толкова рядък вид.

Ел Мюнеджи се държеше тихо. Той като че се намираше в постоянна дрямка.

Още нямаше обяд. Тъкмо се намирахме на хребета на един от описаните хълмове и при едно поглеждане назад забелязахме, че освен нас в този район има и други хора. Върху един хълм, разположен зад нас вляво, видяхме да се появява група ездаци с добри камили, които развиваха голяма бързина. Преброих двайсет и двама мъже. Ние продължихме с нашия ход. Те приближиха и тогава установихме, че двайсетина носеха униформа — бяха турски войници. Турски войници тук, в Арабската пустиня! Трябваше да има особена причина, защото арабските бедуини отхвърлят господството на султанската военщина с цялата си решителност. Но нас това не ни засягаше и продължихме спокойно ездата си.

След известно време войниците ни настигнаха. Двамата цивилни яздеха отзад. Единият ни заговори. Беше персиец. Облеклото му беше направено от коприна, а оръжията му бяха красиви и с висока стойност. Но хеджин, която го носеше, беше направо безподобна. Една толкова безупречно сложена, така удивително изпъстрена камила не бях виждал. Беше женска, не повече от петгодишна, със светлосив цвят на тъмносинкави точки и светлочервени очи. Имаше верен и умен поглед, какъвто никога не бях виждал при камила. Стъпалата бяха малки и формите окръглени и пълни. Признавам, че бях запленил от това животно.

Също такова добро впечатление ми направи и ездачът, но не, естествено, заради богатото облекло и въоръжение, защото такива външни белези никога не ми вдъхват уважение. Той седеше на седлото изправено и гордо като крал, който е свикнал да заповядва и да среща подчинение. И тази гордост беше естествена, идваше отвътре. Лицето му, обрамчено от тъмна, добре поддържана брада, носеше характерните признаци на духовна дейност, а очите имаха дружелюбен поглед, който издаваше, че огънят на енергията или гнева също не му е чужд. Всичко в този мъж създаваше впечатление за истинска знатност.

— Ес селям алейкум! — поздрави той учтиво с персийски отглас, като плъзна изпитателно поглед по нас и го прикова после с възхитен израз върху нашите коне.

— Ве 'алейкум ес селям! — отговорих аз също така вежливо и на същото персийско наречие.

Халеф беше вече отворил уста да заговори. Но аз го изпреварих, защото неговият прибързан маниер пред такъв мъж нямаше да се приеме добре. При моя отговор по чертите на непознатия премина приятелска усмивка и той попита:

— Ти говориш персийски, персиец ли си?

— Не, но дълго време съм бил в тази страна, обикнах я и имам там верни приятели.

— Мухеббет-и-ту кем не шевед! (Нека приятелството ти не отслабва!) Аз съм Кхутуб ага, баш насир^[9] на светилището на Мешхед Али. Аллах да благослови и закриля това място!

Дори и да не ме гледаше сега така въпросително, учтивостта ме задължаваше и аз да му назова името си. И аз го сторих:

— Аз се казвам хаджи Акил Шатир ефенди и съм дошъл от делечната страна Магхриб, за да видя царството на Изтока и се запозная с техните жители.

Но това за моя Халеф беше твърде скромно изразяване. Още не бях изрекъл последната дума и той вече вметна ревностно:

— Само че това е само началото на неговото име. Славното продължение и великолепия край той за съжаление премълча от погрешно смирение. Чуй неговото пълно име, макар че то би могло да бъде направено и по-дълго: хаджи Акил Шатир ел Меджарриб бен хаджи Алим Шаджи ел Гхани ибн хаджи Даим Машхур ел Азим бен хаджи Таки абу Фадл ел Мукаррам ефенди. Неговото място на

рождение е голямата Вади Драа, от която излизат само прочути мъже, а в главата му са натъпкани страниците, редовете и параграфите на всички науки. Аллах да съхрани достойнствата на неговия дух!

Кхутуб ага изчака търпеливо, додето този дълъг ремък бе развит, и после се осведоми:

— А ти? Кой си ти и кои са другите?

— Аз съм хаджи Халеф Омар бен хаджи Абул Аббас ибн хаджи Давуд ал Госарах, шейхът на хаддедихните от голямото племе шаммар. Тези мъже са неколцина мои воители, които отиват заедно с нас на поклонение в Мека.

Малко подигравателната усмивка на персиеца при изреждането на моите имена сега изгуби израза си.

— Слушал съм за хаддедихните — рече той. — Те са почтени и спокойни хора, които обичат мира и честността. Имат един приятел от Запада. Казва се Кара бен Немзи ефенди и е бил техен учител във всички полезни умения на войната и мира.

— Това е вярно. От кого си го научил?

— От един мъж, който сподели, че и ти го познаваш, ако действително си хаджи Халеф.

— Аз съм. Как се казва този мъж?

— Мирза Джафар, моят най-добър приятел.

Мирза Джафар — той беше с мен при последното ми пътешествие с Халеф през Персия. Персиецът го нарече мирза Джафар, не Джафар мирза, следователно не му даде титлата принц, а обикновена. Това предпазливо поведение удостоверяваше, че той знае за Джафар повече, отколкото тук можеше да каже. Бях изненадан. Кхутуб ага нарече Джафар свой най-добър приятел, но особеното положение на принца все пак ни повеляваше да бъдем внимателни. Най-добре беше да не задълбочавахме повече това познанство, но, за съжаление, на милия Халеф не бе възможно да прояви в случай като този желаната сдържаност. Аз поисках да се заема с продължението на разговора и му дадох знак да мълчи. Но в своето усърдие той не ме видя и непосредствено след споменаването на името възкликна радостно:

— Мирза Джафар! Нашият персийски приятел! Ти също го познаваш? И както и ние го наричаш свой приятел? Погледни там, виж

затъкнатия в пояса на моя ефенди ханджар^[10]! Това оръжие е подарък от мирза Джафар и притежава за него и за нас голяма стойност.

Каква непредпазливост! С тези думи Халеф издаде, че не бях мъжът, за когото преди малко се бях представил. Кхутуб ага плъзна бавно поглед по нас. Нито една черта от лицето му не ми подсказа, че е проникнал в нашата тайна, но от този момент той започнала разговаря изключително с мен.

— Позволи да те питам за пътя, по който сте яздили дотук! Причината, да изразя тази молба, ще ти съобщя после.

— Идваме от Горна Джезирех — отговорих аз — и прехвърлихме Ефрат южно от Хит.

— Минахте ли край езерото Неджеф?

— Не.

— Значи не сте вървели по керванския път, който води от Хиле и Мешхед Али към Мека.

— Не. Той винаги оставаше вляво от нашата пътека.

— Колко жалко! Ако бяхте яздили по този път, вероятно щяхте да можете да ни дадете сведения за един малък керван, който търсим.

— Търсите? Вие търсите? Странно?

— Странно? Защо наричаш така нашата работа?

— Защото го търсиш, а същевременно ми казваш къде се намира, именно по пътя от Мешхед Али за Мека.

— Нека ти съобщя, че този керван има всички основания да се крие от нас.

— Щом трябва да се крие от вас, той има причини да не се показва и пред други, които биха могли да ви го издадат.

Той поклати леко глава, около устните му заигра доволна усмивка, сякаш се е потвърдила някаква тайна негова мисъл, и после продължи:

— Виждам, че си наистина един умен ефенди от Магхриб, защото за няколко мига прозря повече, отколкото друг би открил след дълго лутане. Отгатвам мисълта ти и знаей, че се учудваш, дето ни виждаш на това място.

— Заблуждаваш се. Някой друг би се учудил, че сте тук, след като самият каза, че търсенето са поели по намиращия се далеч оттук кервански път. Но от присъствието ви тук аз заключавам, че те са се отбили от него. Мисля, че сте открили дирите на това отклонение.

— Имаш право, ефенди. Ние открихме, че от Мешхед Али те са се отклонили на запад.

— Знаят ли, че са преследвани?

— Не Но би трябвало да си кажат, че излезе ли деянието им наяве, веднага ще се впуснем да ги гоним.

— Мога ли да попитам какво е това деяние? — заинтересувах се напрегнато аз.

— Ще ти кажа. Ограбили са светилището на Мешхед Али. Можеш ли да го повярваш?

— Защо не? Познавам хора, които са извършвали и по-лоши неща.

— По-лошо от това няма! Който ограбва светилище, краде от Аллах.

— Един лентяй също ограбва Аллах, защото дните от живота не принадлежат на него, а на Аллах, и един такъв ден е също толкова важен, както кой да е предмет от свещените стени на Мешхед Али или Кербела.

— Не мога да споря с теб за тези неща, защото като човек от Фран... — той спря за миг и се поправи, като продължи: — като човек от далечната Магхриб би следвало да си на различно мнение от мен. Ние открихме кражбата четири дни, след като крадците бяха изчезнали, и аз в качеството на пазител на светилището се спуснах след тях.

„Фран...“ бе казал. Дали това не трябваше да означава Франкистан, страната на франките, християните? Ако случаят беше такъв, то непредпазливостта на Халеф беше издала, че аз съм Кара бен Немзи, но не мъж от Вади Драа. Сега всичко зависеше, ще съумеем ли да предотвратим последиците от това разкритие.

— Веднага ли бе наясно по кой път са поели крадците? — попитах.

— Да. Те бяха меканци, значи относно техния път не можех да имам съмнение.

— Но е било възможно първо да поемат в друга посока, за да ви подведат — подхвърлих.

— Аз бях достатъчно предпазлив да си кажа същото и взех предварителни мерки. Разпратих отделения по пътищата, водещи към Кербела и Хит, Хиле и Багдад, към Самауа и Ел Джуф. Че всички тези

хора няма да намерят крадците, разбрах в Акабет еш Шейтан, където научих, че меканците са минали оттам преди четири дни. Посоката към Мека, която бях поел, беше върна.

— И сте следвали този път толкова дълго, без да постигнете целта си.

— Ти за съжаление каза истината. Шейтанът, изглежда, закриля злосторниците, като ги прави невидими за нас.

— В такъв случай явно Шейтанът има по-голяма власт над вашите очи отколкото над моите.

Кхутаб ага ме погледна първо с разширени очи, но после толкова по-бързо попита:

— Твоите? Ти си ги видял?

— Да.

— Къде?

— На една трета ден път оттук.

— Слава на Аллах! Вярвам на думите ти. Ти не можеш да се заблудиш, защото знам, че ти... — отново спря по средата и придаде на думите си друго направление: — че ти си един много умен ефенди от Вади Драа. Ние трябва веднага да обърнем камилите, защото...

— Не прибързвай! — прекъснах го аз. — Те вече не са зад, а пред нас. Виж дирите, които следваме! Това е следата на крадците, които търсиш.

Едва го бях казал и Халеф извика:

— Ефенди, не приказвай така! Ще подведеш този ограбен пазител на светини. Това са дирите на...

— Замълчи, моля те! — викнах му, въпреки присъствието на Ханнех, неговия син и хаддехидните, доста рязко: — Разбрал си, че винаги знам какво говоря.

— Да — отвърна дребосъкът, все още готов за възражение, — аз винаги съм признавал, че твоят разсъдък е по-дълъг от моя, ама затова пък моят е по-широк. И ето как се питам дали заблудата се крие тук в дължината или в ширината.

— Скъпи Халеф, не се гордей толкова с тази ширина на разсъдъка си! Преди малко ти извърши една непростима грешка.

— Аз? Чрез какво? С какво?

— По-късно ще ти кажа.

— Не, сихди! Искам да го знам сега.

Тогава към мен се обърна персиецът:

— Позволяваш ли аз да му го кажа?

— Да, кажи му — отвърнах, тъй като така и на мен щеше да стане ясно доколко далеч се простира резултатът от непредпазливостта на Халеф.

Кхутаб ага пусна отново ироничната си усмивка и подкани дребния хаджи:

— Я кажи още веднъж съобразно истината кой е този ефенди!

Дребосъкът се изпъна на седлото и отвърна с най-голяма готовност:

— Този ефенди се казва хаджи Акил Шатир ел Меджарриб бен хаджи Алим Шаджи ел...

— Стига! — прекъсна го ухилено тук баш насирът. — Той не се казва така. Знам го по-добре от теб.

— Така ли? Щом си толкоз умен, я му кажи тогава името, де!

— Той е Кара бен Немзи от Алемания.

Сега трябваше да види човек лицето на Халеф. От изумление то стана кажи-речи два пъти по-дълго.

— Ти знаеш... знаеш... знаеш... — запелтечи той.

— Да, знам! — усмихна се персиецът.

— Познаваше ли го вече?

— Не.

— Виждал си го?

— Не, не съм го виждал. Но съм слушал за него.

— Но как можеш да знаеш, че той е тъкмо този ефенди?

— Преди малко ми бе казано!

— От кого?

— От теб!

— От...?

Това „мен“ заседна в устата на хаджията. Той погледна Кхутаб ага с ококорени очи и продължи после гневно:

— Слушай, забранявам ти да си правиш майтап с мене! Ако се каниш да кроиш кюляф на шейха на хаддедихните от голямото племе шаммар, веднага ще разбереш какво може да постигне езикът на неучтивостта. Ще ти стоваря върху главата всички грубости на всемира. Ако поискаш да се дърлиш с мен, всичките ти светилища

няма да ми вдъхнат почит, защото истината е по-свята от целия твой Мешхед Али. А и ти току-що каза една неистина. Признай си!

— Мога само да призная, че съм казал истината. Не спомена ли преди малко ханджара в пояса на ефендите?

— Да, сторих го.

— Каза ли, че е подарък от мирза Джафар?

— Да.

— Е, с това издаде, че ефендите се казва не Акил Шатир, а Кара бен Немзи.

— Как тъй?

— Защото аз знам от Джафар, че е подарил този ханджар на приятеля си Кара бен Немзи.

Сега Халеф отново удължи физиономия.

— Това е вярно! Аллах, какви ли не непредпазливи хора има! Ние искахме да отидем с ефендите в Мека и понеже той като християнин няма право да пристъпи в Свещения град, аз направих от него мохамедански учен и му дадох име, чиято дължина стига от Багдад до Стамбул. И сега, когато съм си дал всичкия този труд, трябва да науча, че напрегането на цялата широта на моя разсъдък е било напусто, защото мирза Джафар е имал непредпазливостта да ти разправи историята на ханджара.

Тук Ханнех повече не можа да се сдържи. Наведе се през ръба на тахтиривана и му викна ядосано:

— Хаджи Халеф, ти самият си непредпазливецът!

— По кой начин?

— Мирза Джафар е имал добри намерения, а и не е могъл да знае, че баш насир ще ни срещне по време, когато нашият ефенди има причина да носи друго име. Но ти знаеше, че истинското име на ефендите трябва да остане премълчано. Чу също че баш насир познава мирзата и въпреки това се разприказва за ханджара! Не можа ли да помислиш, че двамата са говорили за този дар.

— Тъй ли? Можел съм да си го помисля? — попита той, позагубил самоувереността си.

— Можеше и трябваше! Защо говориш винаги, когато ефендите иска да приказва? Един прочут шейх на голямо племе трябва да бъде мълчалив!

Тогава той наклони тяло назад, събра ръце и каза:

— Имаш право, о, Ханнех, най-разсъдливата от всички разсъдливи на женската шатра. Аз съм прочут и ще мълча. Ти и този път ми говори от душа.

После засрамен изслуша с най-голямо душевно спокойствие утехата, която персиецът му даде:

— Не се безпокой за сигурността на този ефенди, о, шейх на хаддехидните! Никой от нас няма да издаде истинското му име, обещавам ти го в името на Аллах, Пророка и синовете на халиф Али. Аз съм щастлив от така неочакваното запознанство с Кара бен Немзи. И точно защото е той, приех думите му с такава вяра. Щом той казва, че е видял крадците, аз съм убеден, че това наистина е така.

— Така е — потвърдих аз.

— Ти си видял хора — продължи той. — Но откъде знаеш, че са тези, за които говоря?

— Ти на няколко пъти даде указанието за четири дена. Свързано с някои други обстоятелства, то бе за мен достатъчно да сметна хората, които имам предвид, за търсените.

Тук трябва да отбележа, че Ел Мюнеджи и сега се намираше в своето съноподобно състояние и не усети нито спирането на камилите, нито долови нещо от нашия разговор. Бяхме спуснали пред лицето му покривалото, за да не го напича слънцето. Така че не можеше да бъде разпознат.

— Значи считаш всяка заблуда за невъзможна? — попита персиецът.

— Защо невъзможна? Никое човешко мнение не е непогрешимо, но мисля, че в този случай не се заблуждавам. Нека попитам. За шестима мъже ли става въпрос?

— Да.

— Сред тях е имало един старец със странно поведение?

— Да. Той беше обсебен от джин. За него мисля, че нищо не знае за кражбата.

— После един възрастен мъж със сина си?

— Да.

— И трима мъже на средна възраст?

— Това също отговаря.

— Казаха ли тези хора, че са от Мека? — продължих да питам.

— Да. Бащата дойде при мен като пратеник на великия шериф.

— Не е ли много дръзка идеята, един такъв пратеник да бъде обвинен в кражба?

— Да, човек едва ли може да го проумее. Само затова минаха цели четири дни, преди да повярваме на доказателствата. Тогава се струпаша толкова много, че повече не можехме да се съмняваме.

— Не е ли възможно все пак да се намирате в заблуда? Задавам този въпрос и заради себе си, защото ще ти призная, че заподозрените са важни също и за мен и може би ще станат още по-важни отколкото сега. Имам си своите причини да искам тези сведения.

— Ефенди, знам, че Кара бен Немзи никога не върши или говори нещо, без да има основателна причина. Подозирам, че срещата ви с тези хора е била необичайна, и те уверявам, че сте имали досег с негодяните, задигнали нашите светини. За да те убедя ще трябва да ти приведа нашите доказателства. За целта ще се наложи да говоря за неща и да описвам места, за които ние с никой шиит и още по-малко с някой иноверец нямаме право да говорим. Но ти давам думата си, че не се лъжа. Ти вероятно ще можеш да ми бъдеш от помощ в осъществяването на моето начинание и ето защо те уверявам, че можеш да го направиш спокойно. От мирза Джафар знам, че опитът, който си натрупал с шиитите, не те кара да преливаш от любов към нас, но те моля да не ме мериш със същия аршин. Ти ще дадеш подкрепата си на мъж, който не е недостоен за нея и не принадлежи към неблагоприятните.

Напълно вярвах на агата. Впечатлението, което създаваше, можеше най-добре да се изрази с изречението: Един шиит, един висш служител на място! На драго сърце бях готов да дам желаната информация. Имах още две причини за това. Първо, сега бях наясно, че той не само се наричаше приятел на Джафар, а действително беше такъв, и следователно аз като християнин нямаше да срещна по пътя си пречки от негова страна. И второ, откритието, че самотнителният Ел Гхани, „любимецът на великия шериф“, е един преследван престъпник, ми идваше крайно удобно. Никога не съм бил отмъстителен, но тук не можех да не изпитам злорадство от факта, че гордият, преливащ от презрение към нас мюсюлманин сега биваше охарактеризиран като обикновен престъпник. Това ни поставяше пред него в такава изгодна позиция, че изчезваше всяка угриженост.

— Ние можем и ще ти бъдем от помощ — уверих аз. — Затова нека не губим време и да не се застояваме повече тук. Необходимото можем да уговорим и по време на ездата.

Заставах с баш насир начело на колоната и магнах на Халеф да се присъедини към нас. След скастриането, което беше получил от мен, Ханнех и персиеца, милият дребосък бе загубил важността си и понечи да остане край тахтиревана. Знаех, че тази сдържаност ще му натежи и му посочих със знак мястото, което му принадлежеше като на шейх и мой приятел. Не можех да одобря непредпазливостта му, но тя бе останала без опасни последици, а и той бе направил необмисленото си изявление само от любов към мен. Зад нас яздеха хаддехидните, следвани от войниците с техния кабир^[11].

От само себе си се разбира, че подтикнахме камилите към бърз ход. Кхутаб ага вероятно очакваше, че веднага ще чуе от нас конкретни сведения. Тъй като се очертаваше помежду ни взаимодействие, за мен беше важно преди всичко да разбере по-задълбочено що за човек е той и какво мисли за проблема! Ето защо първо запитах:

— Помисли ли при потеглянето си от Мешхед Али за неизбежните при една такава езда опасности?

— Да, но не се страхувам от тях — отговори той. — Преди да стана баш насир, бях офицер на шах-ин-шаха и не за пръв път се намирам в пустинята. А и нашият кабир е човек, на когото мога да разчитам.

— Че не се страхуваш от пустинята, го приех като нещо безспорно, защото ако се боеше от нея, нямаше да поемеш самият този път, а щеше да натовариш някой друг. А че вашият кабир е кадърен мъж, не подлежи на никакво съмнение, иначе едва ли щеше да се осмели да се отклони от керванския път.

— Той познава кладенците, намиращи се извън този път, които бедуините държат в тайна. Така знае например, че днес ще стигнем до Бир Хилу, където има добра вода.

— Ние също възнамеряваме да отидем там, където вероятно ще заварим и крадците.

— Каква радост. Ще ти призная, че почти бях изгубил надежда да ги настигна още в пустинята. Защо това е безусловно необходимо, не е нужно да подчертавам.

— Да, но пък откраднатите вещи ще бъдат още у тях и ще могат да бъдат изобличени. Също така тук няма да значат повече от кои да са други хора. Но по-късно, в Мека, те ще са скрили грабежа и освен това обвинението срещу тях ще бъде невъзможно, защото техният предводител, изглежда, е протеже на великия шериф. Но това ме връща отново на моя въпрос, с който нямах предвид опасностите на пустинята.

— А какво?

— За вас има и други, много по-големи, чиято причина се крие в омразата между шиити и сунити. Още с напускането на Мешхед Али ти преставаш да се намираш на шиитска територия и колкото повече следваш пътя за Мека, толкова повече приближаваш средоточието на враждата. Жителите на Арабия са фанатични сунити и към това се добавя и фактът, че номадите отхвърлят всяка принуда и посегателство върху свободата им с упорство и без щадене на силите. Тяхната антипатия е насочена особено срещу военните. И ето че идваш ти, шиитът, с двама турски войника в Арабската пустиня, където бедуинът двойно повече те мрази. Убеден съм, че всеки номадски отряд, който не наброява по-малко мъже от вас веднага ще ви върхлети. Помисли ли за тези неща, когато предприе ездата?

— Да, но смятах, че скоро ще настигна крадците.

— При една преднина от четири дни?

— Мислех, че бързо ще мога да я намаля, защото взехме най-добрите камили. Погледни моята хеджин, която се казва Машхура^[12]! Името говори много, наистина, но не достатъчно. Тя произхожда от прочутия развъдник на Чарбагх, чийто управител е брат на моя баща. Той ми я подари — тя никога не би могла да бъде продадена. Ти си познавач. Какво ще кажеш за нея? Двойно по-бърза е от една бишарихеджин и има издръжливите дробове на орел. Предците ѝ водят произхода си от африканската пустиня Баюда, а дядо ѝ е бил синьо-сивият мъжкар, когото е яздил Мосаффар ед Дин, емирът на Бокхара, в сражението при Ирджар край Сърдаря. Безподобната бързина, с която е спасил господаря си от преследването, е била възторжено възпята после от поета Бен Шаат.

— Никога не съм виждал такава хеджин и тайно вече ѝ се възхитих. Но каква ти е ползата от превъзходните ѝ качества, след като хеджин на войниците ти не са бързи като нея? Ако беше направил

сметка колко време се иска за стопяването на една преднина от четири дни дори при най-голяма бързина и издръжливост, резултатът щеше да ти подсказе, че не би могъл да застигнеш преследваните преди Мека. За щастие водата им свършила, няколко дни лежали в изнемога от жажда и щяха да загинат, ако не бяхме се натъкнали на тях.

— Ях Али! Вие не само сте ги видели, но даже сте говорили с тях?

— Още повече, една нощ бивакувахме при тях.

— Дори сте бивакували? Ефенди, трябва да ми разкажеш!

— Първо още един въпрос. Кой е всъщност пратеникът на великия шериф?

— Той не ти ли го каза?

— Искам да го чуя от твоята уста.

— Той трябва да е много богат, защото го наричали Ел Гхани. Също така е шейх ел харе на част от територията на Мека. Принадлежи към прочутата фамилия Кватадах, потомък е на Мохамед Абу Нумехий и се казва Абадилах ел Варак, но не му е приятно да чува прозвището Ел Варака^[13].

— Защо?

— Защото това име лесно може да стане опасно за него.

— Аха! Затова значи го премълча! Той се нарече само Ел Гхани.

— И премълча същинското си име?

— Да. Къде се крие опасността на прозвището Ел Варака?

— За да го разбереш, би трябвало да познаваш живота на сегашния велик шериф и дългите му ожесточени разпри с Осман паша, пълномощника на султана.

— Тези неща са ми известни. Пашата искаше да въдвори ред в администрацията, да премахне болестите, особено чумата и холерата, и преди всичко да наложи сигурност по керванските пътища. Великият шериф го прие като накърняване на неговите права и не пожела да признае пашата. Между двамата пламна неумолима битка, която великият шериф водеше с всички възможни дори най-осъдителни средства. Така например в джамията можело веднъж да се прочете, че пашата е прокълнат от Аллах, и всеки, който го премахне от света чрез убийство, ще намери достъп до насладите на Рая, без да му се зачетат греховете.

— Тъкмо това имах предвид — вметна персиецът — Тази бележка е била написана и залепена от Ел Гхани по заръка на великия шериф. Цял свят го знае и го приказва и по тази причина го наричат Абадилах ел Варака, Абадилах с бележката. Той не може да го понася, защото ако на някой служител на султана хрумне да проследи името до първоизточника, това може да коства на неговия носител свободата, състоянието, че и нещо повече. А сега те моля да ми разкажеш какво се случи при вашата среща.

При тази подкана Халеф насочи с едно многозначително прокашляне вниманието ми към себе си и ме погледна умолително. Трябваше да се разказва! И това бе поискано от мен, не от него! Който знае каква страст бе разказването за него, лесно ще разбере какво трябваше да ми подсказе неговият поглед. Хаджията беше убеден, че само той единствено притежава уменията да опише една случка по правилния начин. Дори мен, когото смяташе във всяко друго отношение по-вещ от всички останали, не считаше достатъчно способен да предам едно събитие. Да не говорим за такова с естество като сегашното! Едно възкресение от мъртвите! Ограбване на шиитско светилище от сунит — пратеник и любимец на великия шериф! И кой щеше да чуе разказа? Мъж, който заемаше една от най-високите шиитски служби и беше даже приятел на нашия мирза Джафар. Не бяха ли това повече от достатъчно причини с този разказ да се заеме един напълно пригоден за целта мъж? И кой беше такъв мъж? Единствено хаджи Халеф Омар, шейхът на хаддедихните от голямото племе шаммар! Дадох му със знак позволение и той тутакси подхвана своята реч:

— По какъв начин е станала нашата среща, искаш да знаеш? Аз ще те осведомя точно как се случи и съм убеден, че ще следиш словото ми с молитвена вдълбоченост и удивление. Аллах на всеки човек е дал уста и език. Не всеки обаче е получил възхитителната дарба да излива с помощта на езика от тази уста миналите, настоящите и бъдещите събития на световната история в такъв красив и несмуцаван порядък, както го изискват законите на изкуството и правилата на плавната, благозвучна реч. И тъй, приканвам те да слушаш и да не ме прекъсваш.

Трябва да призная, че сега ни бе предоставена възможността да чуем един шедьовър, разбира се, шедьовър в стила на Халеф. Той умееше да превърне неподвижното в подвижно и мъртвото — в живо.

При него всичко получаваше форма, цвят и съдържание. Умееше и най-простото да опише по начин, който му придаваше прелест. Вrabчето прерастваше в албатрос и капката — в наводнение. От Ханнех правеше богиня, от мен — поне полубожество, но от себе си — едно от онези непонятни същества, които владеят всички закони, сили и власт и живеят в поезията на Изтока. Хвана ме страх до небето как ли ще възприеме персиецът това описание. За щастие той беше ориенталец, следователно умееше да извлича истината и слушаше бликащата фантазия с онзи безмълвен, сияещ прехлас, който в Запада е свойствен само за доверчивото дете при разказването на приказки.

В края на разказа Халеф отправи към агата очи с подканящ към оценка поглед. И когато този въпреки това остана смълчан, защото не можеше така бързо като разказвача да намери обратния път към действителността, попита:

— Е, какво ще кажеш? Чувал ли си някога такива дела и долавял ли си някога такава вълшебна поезия в добре подредените слова на някой хакавати^[14]? Схвана ли това кияме, възкресението на един мъртвец, който още не беше съвсем умрял и се върна отново на земята, макар още да не я бе напуснал?

— Да, ти си един прекрасен разказвач, какъвто рядко съм срещал — заяви запитаният с пълна сериозност. — Човек би могъл цял ден да те слуша.

Това беше похвала, която стоеше за дребния мъж по-високо отколкото удивлението от неговата мъдрост и храброст. Той се обърна на седлото и се провикна към Ханнех, следваща ни на известно разстояние:

— Сега трябваше да чуеш какво каза Кхутаб ага, о, Ханнех, най-красиво цвете от всички градински лехи на ощастливяващата женственост! Той рече, бил съм несравним разказвач, когото човек можел да слуша до Съдния ден, без и един-едничък път да закопнее за радостите на Рая. Така смърненият бе похвален, принизеният — извисен, и геният — най-сетне признат в неговата възвишеност. О, Ханнех, обична моя жено, о, Кара бен Халеф, мой послушни сине, следвайте ревностно примера на вашия съпруг и баща, а сетне ще спечелите същата слава и един ден само привидно ще умрете, но иначе ще стигнете добре съхранени до идните поколения! Аллах, Пазителю и Закрилнико, дай това да стане!

— Ти ме попита — продължи в хода на мислите си персиецът, обръщайки се към него — дали мога да схвана това кияме. Тези мянани бяха почти два месеца при нас в Мешхед Али и макар там да не се случи, Ел Мюнеджи да бе положен в гроб, то ние често го виждахме часове наред вцепенен като труп, докато душата му се върнеше отново при него. Също така той често се разхождаше насън, без да знае какво прави и къде се намира.

— Биваше ли тогава да бъде заприказван? — поинтересувах се аз.

— Ние го правехме.

— Събуждаше ли се той от това?

— Не. Даваше отговори, които не разбирахме, а когато се върнеше после душата му, идваше в съзнание, но само за миг, после се обръщаше и заспиваше, сякаш отсъствието на душата го е изморило и трябва да се възстанови.

— Случваше ли се това без надзор?

— Не, защото Ел Гхани винаги присъстваше и бдеше над него. Той показваше слепеца на хората и позволяваше да му задават въпроси, на които Ел Мюнеджи отговаряше. Отговорите често звучаха толкова странно, сякаш идваха от някакъв друг свят, а друг път бяха толкова лесно разбираеми, че всяко дете веднага знаеше какво казва. Особено биваше разпитван за церове срещу болести и какви ли не тайни неща, които хората искаха да открият чрез него. Ел Гхани искаше за тази работа да му се плаща със сребро и злато и събра от поклонниците, които с хиляди посещават светите места на шиитите, толкова много пари, че не можеше да ги отнесе до Мека и да обмени при един сараф срещу полица.

— Аха, значи е показвал слепеца срещу пари?

— Да.

— Сиреч го е използвал като източник на доходи. Сега неговата така наречена благотелност към Ел Мюнеджи ми е ясна. Аз още от самото начало не й хваща вяра. Той го е правил и в Мека, с още по-висок резултат, без болният нещо да подозира. Държал го е като затворник и го е използвал, колкото може. Сега знам също защо е помъкнал със себе си стария, немощен човек към Мешхед Али, залъгвайки го с приказките за преводач. Действителната причина е била, че е искал и там да печели с него пари, а и защото не е можел да

го остави в Мека. Щяло да се наложи да го повери временно на други хора и така за слепеца да излезе наяве истинската причина за благотелността на неговия закрилник. За да го предотврати, той е бил принуден да го задържи при себе си. Значи мислиш, че този стар, будещ съжаление човек не знае нищо за извършената в Мешхед Али кражба?

— Той вероятно е невинен. Може би ще ти разкажа още как стана всичко, защото пред Кара бен Немзи не е необходимо да държа тайните на светилището така строго заключени както пред други хора. Мисля дори, че старият щеше да ни предупреди, ако знаеше за предстоящата кражба. Не знам как си обясняваш като християнин неговото състояние — вероятно като болест, защото го нарече „болния“, — но аз като мюсюлманин съм убеден, че е обладан от духове, и то от добри, понеже всичко, което казва и върши е добро и благочестиво. Радва ме, че той се намира при вас, под сигурна закрила. При това положение, ако настигна „любимеца на великия шериф“, ще мога да постъпя с него, колкото ми е угодно строго, без да ми се налага да се съобразявам с невинния мюнеджи.

— Какво ще правиш с крадците, ако успееш да ги заловиш?

— Ще ги отведе в Мешхед Али.

— Имаш ли още някакъв въпрос, на който бихме могли да отговорим?

— Не. Ако се породи в мен още някой въпрос ще ти го задам при Бир Хилу, където отново ще се срещнем.

— Значи възнамеряваш да се отделиш от нас?

— Още сега, защото яздите твърде бавно за мен. Ти не искаш ли да избързаш пред кervана си и да ме придружиш? Едва ли е необходимо да те уверявам, че това ще ми бъде много приятно, ефенди.

— Позволи да остана при хаддехидните! Сега съм част от тях. А и винаги е било мой принцип да не се бъркам в неща, които стоят далеч от мен. Че светилището на Мешхед Али е ограбено, не ме засяга, а с Ел Гхани засега повече работа нямам. Следователно няма налице нито една причина да участвам в гонитбата на крадците.

— Имаш право, ефенди. Но довечера сигурно ще се видим при Бир Хилу?

— Да. Аз съм убеден, че ще намерим крадците като твои пленници.

— Сигурно, ако изобщо ги срещнем там.

— Няма къде да бъдат другаде. Заради водата трябва да се отправят нататък. И със сигурност ще останат там, защото са твърде слаби и изтощени да продължат ездата. Позволи да ти кажа само още едно, погрижи се да не побягнат, ако ви видят отдалеч да идвате!

— За това не помислих! Ние ще се стоварим върху тях като гръм. Аллах ми показва сега чрез теб правия път и аз няма да проявя лекомислието да им предоставя възможност за измъкване. Сега разреши временно да се сбогувам с вас.

Кхутаб ага повика водача и войниците си и препусна бързо. Виждахме ги още известно време да се появяват по височините на хълмовете и да се губят в падините, докато се отдалечиха толкова, че вече не можехме да ги различаваме. Тогава Халеф ми каза:

— Сихди, нямаше ли да е по-добре, ако беше изпълнил желанието му да яздиш с него?

— Защо?

— Защото сигурно нямаше да тръгнеш сам, а щеше да вземеш и мен. И после за нас щеше да е истинска наслада да видим как ще бъде прогонено високомерието на оня горделив разбойник, меканеца.

— Щеше ли да оставиш своята Ханнех, Халеф?

— Защо не? Та нали щеше да се касае само за броени часове, а тя щеше да се намира под закрилата на моя син и петдесет храбри войни.

— Ако изчакаш тези броени часове, после ще имаш достатъчно време да се освежиш с гледката на меканското смирение. А ако моята Еммех беше тук при мен, в Арабската пустиня, присъствието и на сто воители нямаше да ми даде основание да я напусна дори за час. Нашите съвместни преживелици трябва достатъчно да са те научили, че опасността се появява най-често неочаквано. Не, оставаме при своята Ханнех. С Ел Гхани ще имаме време да говорим.

С това на желанието му бе сложен кръст. Срещата с персиеца беше доставила материал за увлекателен разговор и Халеф най-обстойно го разработи с Ханнех и своя син.

[1] Сладък кладенец — б.пр. ↑

- [2] Вахат — мн.ч. от вах — оазис — б.пр. ↑
- [3] Фердинанд Фрайлуграт (1810 — 1876) — немски поет, преводач — б.пр. ↑
- [4] Самум — гибелен пустинен вятър — б.нем.изд. ↑
- [5] Медицина — амулет — б.пр. ↑
- [6] Шейх ел джимал — водач на кервана — б.нем.изд. ↑
- [7] Библия, Ис. 49:15 — б.нем.изд. ↑
- [8] Карл Май пише настоящия том през 1898, на 56 години — б.нем.изд. ↑
- [9] Баш насир — главен надзорник — б.а. ↑
- [10] Ханджар — кама — б.нем.изд. ↑
- [11] Кабир — водач — б.а. ↑
- [12] Машхура — Прославената — б.а. ↑
- [13] Ел Варака — Бележката — б.а. ↑
- [14] Хакавати — разказвач — б.а. ↑

4. ШЕЙХ ТАВИЛ

Беше минало пладне и слънцето бе оставило зад себе си връхната точка на своята дневна дъга. Знойт достигна най-високата степен и трябваше да спрем, за да позволим на камилите кратък отдих.

Ел Мюнеджи не се пробуди, когато го вдигнахме от седлото, но интересно как не падна, когато го сложихме да седне върху проснатата за целта черга. Въпреки унеса явно имаше някаква душевна причина да влияе върху движението на тялото си. Докато стоеше като цяло напълно неподвижен, напomniaщ издялана от дърво фигура, устните му от време на време мърдаха, сякаш имаше чибук в устата, и имитираха пушене. Това въздействаше забавно независимо от неговата достопочтеност.

Внезапно слепецът разпери ръце, като че искаше да се задържи. Посегнах бързо и го подкрепих, иначе щеше да падне. Той си пое дълбоко дъх, раздвижи глава, все едно искаше да се огледа и попита:

— Къде сме сега?

— На четири часа езда северно от Бир Хилу — отвърнах.

— Кои сте вие? Не сте моите спътници.

— Ние сме хаддехните, които те извадиха сутринта от гроба.

Следвайки гласа ми, той отправи лъчистите си очи към мен и каза:

— Да, спомням си. Аз не съм вече при Ел Гхани, а при вас. Ти си ученият от Вади Драа, познах те по говора. Аз бях на едно високо място, окъпано от великолепна светлина, и видях твоя ангел. Той се казва Мариям^[1] и ми повели да те поздравя. Неговото жилище се гуши край стъпалата на трона на Аллах, фигурата му е Красота, одеянето — Мъдрост, гласът — Благост, погледът — Любов. Видях ръцете му разпрострени над теб и от тях да струят върху теб Вярa, Упование и Божия преданост. Теб самия видях в две различни фигури, които воюваха помежду си. Едната беше тъмна като сянката на нощта, която се опълчва срещу утринната зря, другата — светла и чиста като меката светлина около християнски олтар. Тъмната се състоеше от

твоите недостатъци, които още не си преодолял, светлата — от мислите и чувствата, които посвещавах на усъвършенстването и небето. Тъмната беше силна, ловка и хитра, но светлата, въоръжена с щита на Божията милост и меч на твърдата воля, бе по-могъща от нея. И докато ги гледах как се борят, чух гласа на твоя ангел: „Не се безпокой за него. Той ще победи и ще става все по-чист докато мракът се обърне на светлина. Не може да претърпи поражение, защото знае, че го подкрепям.“ За да ти кажа тези думи на Велелепния, аз се върнах при теб и се опомних.

Ел Мюнеджи говореше така, сякаш подобни странни известия не са нищо особено за него. Замълчах, защото наистина не знаех какво да кажа. Но той и не очакваше отговор, неговите мисли се върнаха по-скоро към нещо много прозаично.

— Дайте ми тютюн! — помоли, като извади лулата си. Изпълнихме желанието му и той започна да пуши с усърдието, което вече бях наблюдавал. Следствие разговора ни с персиеца ми се натрапиха няколко въпроса, които исках да задам на слепеца. Почаках, докато гъстите валма и изразът на върховна наслада по лицето му ми удостовериха, че „неговата душа сега си е съвсем при него“, и се осведомих:

— Не ми ли каза, че Ел Гхани те е взел заради персийския като преводач до Мешхед Али?

— Да, казах го и е така — отвърна слепият.

— Значи си го придружавал там по всички негови пътища и излизания?

— Не, защото съм сляп. Когато излизаше, Ел Гхани навсякъде намираще хора, с които можеше да говори, защото те разбираха арабски или турски.

— Значи всъщност за него не е било полезно, дето те е взел със себе си?

— О, напротив! Защото когато си беше у дома, често го посещаваха хора, които говореха само персийски. Тогава имаше нужда от мен.

— А ти имаше ли посещения по време на неговото отсъствие?

— Не, защото ме заключваше и постъпваше много добре. Един сляп човек на чуждо място като Мешхед Али, където отиват големи

тълпи поклонници, сред които има и зли хора, е подхвърлен на много опасности.

— А как стоят нещата, когато сте в Мека?

— Там ме посещават много хора, а и аз от време на време излизам с Ел Гхани, моя благодетел.

— Тези много хора вероятно те посещават заради твоята ученост?

— Те идват най-често, за да задават важни религиозни въпроси, на които аз трябва да отговарям. Но по-късно рядко знам какво съм казал, защото губя съзнание и идвам на себе си обикновено след като са си тръгнали.

— А какво се случва по време на безсъзнанието ти, не знаеш ли?

— Виждам във всички времена — в миналото, настоящето и бъдещето Виждам места, които са на земята, и места, които не се намират на нея. Само онова, което се отнася до самия мен, не виждам.

— Странно, о, мюнеджи, че за теб остава скрито точно онова, което би следвало най-много да те вълнува.

— Аз съм доволен, защото Бен Нур, който ми показва тези времена и места, така иска.

— Ел Гхани научава ли всички тези неща, които виждаш и чуваш?

— Казвам му много от тях, но той не вярва. Винаги се смее, когато му кажа, че съм бил в Страната на уединението. Но ти ще ми повярваш.

— Не се заблуждавай! Мохамеданинът също счита Библията за свещена книга, защото Мохамед е черпил от нея и обявява пророците ѝ за истински. А тази свещена книга забранява на хората да питат мъртвите.

— Когато не съм на земята, онези, при които се намирам, не са мъртви, а живи. И когато говоря, това става само с Бен Нур, а той не е покойник. Никой няма защо да се страхува да слуша онова, което чува моята душа. Когато ти казвам какво виждам, не е необходимо също да отпращаш жената и детето си, защото с моите устни си служат само небесни гласове. Аз не съм звездоброец, сънотълкувател или гадател. Откак станах безпомощен със слепотата на очите си, се числя към бедните и невръстните, за които е открито онова, което остава скрито за богатите и умните. Аз не съм нито ясновидец, нито пророк,

шарлатанин или пък фантазьор, не съм нищо повече от една изгубена в пустинята овца, която търси своя пастир. Изостреността на моя копнеж ми позволява да слушам гласовете на пустинята, които иначе никой не долавя, а жаждата ми усеща от далечни разстояния влагата на вятъра, която остава незабелязана за щастливците, макар да лежат при пастира край извора. Те могат да говорят за самоизмама и заблуда, но за мен тези гласове и този влажен полъх служат като водач от самотната пустош към кладенеца. Аз смятах да мълча пред теб, защото ми беше чужд. Но след като те видях в описаната битка, чувствам, сякаш точно ти, дете ме извади от гроба, трябва да знаеш всичко, което виждам отвъд него. Не се страхувай, това няма да навреди на твоята душа и твоята вяра, а ще ти даде познанието, че любовта е първоизточник на всичко съществуващо и че само тя единствено сочи пътя към земното щастие и Рая.

— Ти също ли притежаваш любовта? — попитах го, когато замълча, почти със същите думи, както сутринта след разтълкуването мъдростта на Али.

— Притежавам я и все пак не я намирам — рече той.

— Можеш ли да го схванеш?

— Да.

— Като изрече това „Да“, ти мислиш за ответната любов, но тя не е това, което имам предвид, макар да включвам и нея. Ти наистина няма да ме разбереш.

— Разбирам те. Няма любов и ответна любов, сиреч любов тук и там. Любовта е една, неделима.

— Правилно! Любовта е Божия сила. А щом е Божия сила, тя не може да бъде нарязана като с нож, че всеки отделен човек да получи отредената му част и тя да си е само негова любов. Да казваш, аз обичам моята майка, обичам детето си, е погрешно, защото любовта, истинската любов не може да бъде ограничена до отделни лица. Любовта е живот и животът е любов. Както казваш „аз живея“, така трябва да кажеш също „аз обичам“. И както не е правилно да кажеш „аз живея моя приятел“, така също не е правилно да кажеш „аз обичам моя приятел“. Истинската любов не знае противоположност, не познава омразата, тя обхваща всички същества, не може да изключи нито едно-едничко. И който притежава тази Божия любов, за него не може да се каже, че обича брат си, сестра си или някакъв човек. Ти

обичаш. Можеш ли да разчлениш тази любов? Ако обичаш един човек, защото стои близо до теб, а другия, далечния — не, то не мисли, че това е любов! Любовта не познава никакво „защото“ и „понеже“, не познава изобщо никаква причина освен самата себе си. Сега не се учудвай, ако ти върна въпроса. Имаш ли любовта? Имаш ли истинската любов?

Отправи мъртвите си, но толкова светли очи към мен. Изразът на въпроса трябваше да лежи в тях, но погледът беше пуст и безсъдържателен както сърцата на милионите, които говорят за любов, без да я притежават. Неговият въпрос, макар да бе съвсем същият, трябваше да ме засегне като християнин по друг начин, отколкото моят него като мохамеданин. Понеже трябваше да ме смята за изповедник на исляма, не биваше да говоря с него за любовта, на която учи Христос. Но тъй като все нещо трябваше да кажа, понеже всички бяха вперили очи в мен, отвърнах:

— Аз се старая да обхващам всички хора със сърцето си, без да правя изключение. Правя добро и ненавиждам злото, но не мразя този, който постъпва лошо. Моят най-голям стремеж е да бъда дете на Аллах. В този смисъл изпитвам искреното желание с всички хора да мога да се отнасям като с мои братя и сестри. Надявам се, това е любовта, която имаш предвид.

— Не, не е това. Ти говориш за стремеж, за старание, за желание, следователно още нямаш това, което се стремиш да постигнеш и желаеше. Истинската любов не се надява и не желае, защото тя сама по себе си е вече изпълненото, извършеното дело. Тя е единствената сила на Небето и Земята. Назови ми имената на всички наглед други сили и те няма да са нищо друго, освен нейни различни форми на проява и действие. Любовта никога не престава. Тя няма начало и няма край — нито в пространствено, нито във времево отношение, следователно не може да има нищо друго освен нея. Тя изпълва слънчевата прашинка и всемира, кратката секунда на земното време и цялата вечност. Тя не може да се дели на роднинска, синовна, съпружеска, приятелска и общочовешка любов. Който мисли, че може така да я раздробява, за него тя е непозната. Нашето познание и предсказание е откъслечна част, но пред любовта, която е съвършенството, изчезва всичко частично и незавършено.

Та това беше почти буквален цитат от великолепната тринайсета глава на първото писмо до коринтяните. Той, мюсюлманинът, цитираше Светото писание и не можех да оставя този факт без особено внимание. Трябваше да го заставя да го потвърди. Ето защо попитах бързо:

— Това твоето собствено гледище ли е или е записано в Корана? Аз никъде не съм го срещал там.

— Това е едно място от Свещената книга на християните — отвърна той.

— Значи ти извличаш най-висшето и най-красиво от всички учения, не от делото на Мохамед, а от Китаб ел мукаддас^[2]?

— Да. Но това не бива да бъде за теб причина да се съмняваш в правата ми вяра, защото самият Мохамед често е черпел от тази китаб мъдрост и ако аз правя същото, то само следвам неговия пример, който ни е дал за опознаване на съвършенството. За нас, които не сме така просветлени, както е бил той, Корана притежава безброй празноти, които могат да бъдат запълнени само с истините на Библията.

— В такъв случай съвършенството, за което говориш, трябва да се черпи не от Корана, а от Библията. Следователно нейната ценност е по-голяма, така ли?

— Не бих искал да го твърдя. От моите думи само излиза, че тя често е по-лека за разбиране отколкото сурите на Пророка. На него е бил предначертан друг път, различен от този на основателя на християнската религия, а именно борбата, докато Исус е трябвало да бъде проповедник на любовта и мира. И понеже Исус не е бил чут, трябвало да го последва Мохамед. Христос обхваща цялото съдържание на своето учение в повелята: „Ти трябва да обичаш Бог, твоя Господар, от цялото си сърце и ближния като самия себе си.“ Ако беше намерил отглас, щеше да е настъпило царството на мира, чието възвестяване е залегнало в думите: „Мир ви оставям в наследство, моя мир ви давам.“ Той, предтечата на мира, беше прикован на кръста и както завесата в храма се е раздрала на две, така мирният съюз между Аллах и хората е бил скъсан, и е трябвало да дойде Пророка, чиято религия е била предопределена да бъде носена и разпространявана с върха на ятагана. Който не иска мир, иска битка. Щом човечеството е отхвърлило учението на Христос и го отхвърля и до днес, трябва да възприеме войнствеността на исляма.

— Учението на Христос наистина ли е отблъснато, както казваш? Аз мисля, че има далеч повече християни отколкото мюсюлмани и на петнайсет мюсюлмани могат да се отчитат поне четирийсет християни.

— Ако ги броиш на глава, имаш право, но Аллах поглежда сърцето. Брой следователно сърцата, не главите! Тогава ще разбереш колко малко християни и колко повече привърженици на исляма има. Аз за съжаление познавам това християнство само по име твърде добре. Учил съм го, страдал съм от него в младостта си и...

Спря внезапно изнасяната с голяма жар реч и продължи после, поправяйки се, бавно и с повече разсъдливост:

— Искях да кажа, учил съм го от много книги и съм се срещал с някои, така наречени християни, които бяха точно противното на онова, което трябва да бъде един привърженик на учението на Месията. Преживял съм толкова трагични неща, че неохотно говоря за тях. Така че нека мълчим по тази тема! По-добре ми дайте тютюн! Пак изпуших лулата си.

Когато желанието му бе изпълнено, той се отдаде на любимата си наслада по начин, който изключваше възможността разговорът да бъде продължен. Осъзна, че е казал повече, отколкото е било намерението му, и тук се криеше причината за внезапното прекъсване на неговите словоизлияния. Що се отнася до мен, бях доволен от това, което бях чул. Сега знаех защо познаваше толкова добре Светото писание — по-рано е бил християнин и е станал после мюсюлманин. Защо? Спомена за християни само по име и лош опит, но за мен беше непонятно, как един образован мъж може да стане отцепник по такива причини. Към обикновената класа не се числеше, защото няколко негови изявления даваха да се заключи, че е следвал.

Когато времето за почивка изтече, помогнахме отново на слепеца да се настани на седлото и продължихме ездата. Халеф се присъедини, както обикновено, към мен и сподели своите възгледи относно Ел Мюнеджи. На хаджията също бе направило впечатление, че бе говорил за печален опит и същевременно заявил, че е учил „християнството“ от много книги.

— Знаеш ли, сихди — каза шейхът, — това с многото книги може да е вярно, но гледището, което разви, като че произхожда повече от неговия живот отколкото от тези писания. Склонен съм да твърдя,

че той много често се е срещал с християни, които изповядват вярата си не със сърцето, а само външно. Ти какво ще речеш?

— Той е една загадка, чието разрешение има голямо значение за мен — отвърнах уклончиво. — Мога да имам мнение едва когато съм наясно с нещата. Засега нека се задоволим с факта, че той е един нещастен, изоставен човек, на когото трябва да дадем подкрепата си.

— Тя ще му бъде дадена от сърце. Този възкръснал от смъртта мъж събуди състраданието ми по такъв начин, че съм готов да сторя за него всичко, което ми е по възможностите. Като хора, които са му върнали живота, ние сме задължени да се грижим за него с всичките си сили и ще го сторим.

В следващия час пустинята се промени. Толкова уморителната за животните ни смяна на височини и падини стана по-рядка, хълмистите вълни станаха по-полегати и вдлъбнатините се издигнаха, докато пред нас се разпротря равна пясъчна повърхнина, където зрителното поле представляваше непрекъснат кръг.

Пясъкът най-напред беше дълбок и фин. Нозете на камилите и конете „газеха“ в него. По-късно той стана по-плитък и по-груб, основата беше твърда. Все по-често се срещаха каменисти места, които нарастваха по големина, докато на края се съединиха и пясъкът изчезна. Намирахме се в серир, пустинята на гладкия камък. Земята беше до голо пометена от ветровете и толкова гладка, че трябваше добре да внимаваме, ако не искахме да изгубим следваните дири. В този вид пустиня температурните разлики са най-големи, тъй като нажеженият през деня от слънцето камък отдава вечерта по-бързо от пясъка своята топлина и изстива. Европейецът трябва в такива райони много да се пази, защото треската и простудата са неизбежни последици.

След известно време местността отново се промени. Каменистата земя стана неравна. Тя образува първо плоски и после повисоки вълни, чиито междинни пространства, колкото повече напредвахме и колкото по-дълбоки ставаха, толкова повече се изпълваха с навят от вятъра пясък. Гладко полираните възвишения се трансформираха в рязко очертани хълмове, които стърчаха в широкия равен серир като отделни островни групи и заставаха като препятствие пред погледа към далечината. За хора, които се боят от срещи, такава местност е по-опасна от откритата пустиня, която позволява обзор на

всички страни. Тук и този, който не очаква враг, трябва да бъде предпазлив, защото точно Арабската пустиня представлява арена на никога непреставащи кървави вражди.

Бен Харб, нашият водач, ни уведоми, че Бир Хилу се намирал при най-големия и пресечен от най-много цепнатини и пропасти от разпилените наоколо скалисти „острови“. Разстоянието до него възлизало на може би половин час езда.

— Трябва веднага да променим посоката — предупреди Халеф.

— Защо? — попитах, макар да знае какво имаше предвид. — Каква причина би могло да има да се отклоним от правата линия?

Той направи една от своите най-мили, хитри физиономии и рече:

— Ти всеки ден се молиш с християнското „Отче наш“ а пък сега самият постъпваш противно на онази част, която гласи: „Не води ни в изкушение!“ Много добре знаеш какво искам, защото съм го научил първо от теб. Хората при кладенеца мислят, че ще дойдем от север и затова трябва да направим една заобикалка, за да ги достигнем от друга посока.

— Счита ли днес тази предпазна мярка за необходима Халеф?

— Предпазливост винаги е необходима, сихди. Дори когато налице сякаш няма никакъв повод, предпазливостта винаги е по-добра от непредпазливостта. Особено при пътешествие като нашето човек никога не може да знае какво ще му поднесе следващата минута.

Бяхме спрели за миг, отрядът ни се бе събрал и всички чуха тези думи. Той беше немалко горд, че му се отдава възможност да встъпи в ролята на проповедник за предпазливост, и сега продължи поучително:

— Храбростта е първото и най-достойно качество, което един воин трябва да притежава, но веднага след нея се нарежда предпазливостта. Един само храбър воин лесно може да стане безразсъдно дързък, а някой само предпазлив лесно да се подхвърли на опасността да бъде обвинен в страхливост. Но когато храбростта е съчетана с предпазливостта, не може да се появи като безразсъдство, нито съмнение в куража. Храбростта е необходима в битката, но предпазливостта — по всяко време, например сега. Ние знаем, че неколцината меканци са яздили към Бир Хилу и че четирикратно превъзхождащият ги баш насир пое след тях. Убедени сме, че те са безпомощни срещу него и още по-малко са в състояние да навредят на нас, затова можем на рахат да се придържаме към правия път за

кладенеца. Но аз въпреки това предлагам да не го правим, защото вече казах, че при една такава езда човек никога не знае какво може да му поднесе следващият миг. Може при кладенеца вече да е имало други хора и срещата на персиеца с любимеца на великия шериф да е протекла не както ние предполагахме. Следователно ние трябва най-напред да опитаме да разберем как стоят там нещата. Ето защо няма да яздим право нататък, а ще приближим от друга посока. Видим ли после, че това не е било необходимо, толкова по-добре. За загубата от четвърт час ще имаме съзнанието, че сме постъпили благоразумно. На коя страна ще се отклоним, надясно или наляво, сихди?

— Водачът познава местността, така че нека той реши — заявих аз.

Бен Харб сметна за уместно да направим обиколка на изток, защото там имало по-голям брой скали и следователно повече покритие за нас.

Поехме на югоизток, яздейки ту по открити площи, ту покрай щръкнали от земята скални групи, докато зодачът прецени, че сега кладенецът се намира западно от нас. Тъкмо поискахме да завием в тази посока, когато язdecият от пред Бен Харб обърна животното си и ни подкани:

— Назад, бързо зад скалите! Идват ездачи!

— Колко? — попитах, когато се бяхме подчинили на призива и не можехме да бъдем видени от приближаващите.

— Само трима са — гласеше отговорът. — Значи няма защо да се опасяваме.

— Въпросът не е само в броя на хората — подхвърлих аз.

— Откъде идват?

— От запад — осведоми ме водачът.

— Значи от кладенеца. От хората на персиеца ли са?

— Не, не са войници.

— Тогава имаме всички причини да бъдем сдържани. Колко близо са до нас?

— Само след две минути ще са тук.

— Ние тримата ще яздим срещу тях — ти, хаджи Халеф и аз. Другите ще останат тук и ще ни последват само ако чуят, че се стреля. На техните въпроси ще отговаряш ти. Казвай каквото си искаш, само не кои сме, откъде идваме и къде отиваме! Напред!

Завихме около камъните и видяхме ездачите на разстояние около двеста метра пред нас. Те спряха сепнато. Ние наподобихме същото, после поехме в бавен ход едни към други. Внезапно водачът каза изненадано:

— Машаллах! Високият бедави^[3] в средата го познавам. Това е Тавил, шейхът на бени кхалид.

— Той познава ли те? — попитах аз.

— Не. Виждал съм го само веднъж, но той мен — не.

— Какъв е характерът му?

— Груб, жесток, отмъстителен, но без притворство. Той е твърде горд за това и никога не изрича лъжа.

— Значи набързо ще приключим с него:

— Не си го мисли, а внимавай, ефенди! Тавил навярно не е сам в тази местност. Страх той не познава. Честен е като лъва, който известява с рева си, че идва, но веднага след гръмотевицата на неговия глас следва смъртоносният скок.

За по-нататъшни приказки нямаше време, защото бяхме стигнали толкова близо до бени кхалид, че трябваше да последва приветствието. Само че се питаше кой пръв ще го подхване — те или ние. Намерих само още време да кажа на водача да не поздравява пръв и ето че тримата ездачи спряха камилите си пред нас.

Средният от тях, значи шейх Тавил, беше, съгласно името, означаващо „голям по снага“, високо израсъл мъж със загоряло от слънцето лице, в чиито черти нямаше и помен от доброта. Той видимо очакваше, че първо ние ще поздравим. Понеже не го сторихме, плъзна гневно поглед по нас и ни се сопна:

— Е? Нямате ли усти? Или не знаете, че хората се поздравяват, когато се срещнат?

Видях, че на дребния Халеф му костваше усилие да остане спокоен при това обръщение. Но нашият Бен Харб си свърши нелошо работата, като отговори:

— За всяка среща са необходими две страни. Кажи думите си не само на нас, но и на вас, на себе си!

— Аллах да те задуши в приказките ти! Само глупците говорят за самите себе си. Аз изисквам поздрав от вас. Ако посмеете да ни оскъrbите с отказ, помислете за последиците!

— Тук също има две страни! Нека почакаме върху кого ще се стоварят последиците!

Тавил посегна към пояса си, от който стърчаха дръжката на нож и топката на стар пищов, но му дойде по-добър ум и се обърна с пренебрежителен тон към своите спътници:

— Тези люде явно са изоставени от Аллах или идват от някой край, където грубостта се смята за учтивост. Тяхното незнание не може да ни оскърби, а само да ни омилостиви. Нека се отнесем със състрадание към тях!

След това отново отпрати думите си към Бен Харб:

— Аз съм Тавил бен Шахид, прочутият шейх на бени кхалид, чийто чет край няма. Моята власт се простира по цялата пустиня и всичките ѝ граници и никой враг не може да каже, че е спечелил победа над мен. След като ви съобщих в добротата си това, сега навярно и вие ще ми кажете кои сте. Сигурно си учил поне дотолкова?

— Учил съм да бъда учтив спрямо учтиви и изобщо да се държа към другите така, както те се държат към мен. И понеже ти ни каза кой си, ще задоволя твоята любознателност. Ние сме от племето бени солаиб и идваме от Джезирех.

Трябва да отбележа, че съгласно специални договори солаиб-бедуините никога не биват нападани от други племена, но затова пък са задължени винаги да се държат миролюбиво. Това е причината да не се ползват с репутацията на храбреци и не беше за чудене, че Тавил повдигна вежди и отговори с презрителна усмивка:

— Солаиб, а-а, солаиб! Това напълно обяснява вашата глупост. Аз ви познавам. Сто мъже от вашето племе не дават, макар и да изглеждат добре въоръжени, и една хилядна част от истински войн. Следствие страхливостта си вие се радвате на снизходителността на всички племена и следователно ще имате и нашата. Накъде сте тръгнали?

— Изпратени сме до Шакра да купим няколко камили за разплод.

— Значи имате пари у себе си?

— Да!

Радостно просветване плъзна по лицето на Тавил и той хвърли на спътниците си изразителен поглед. Това беше доказателство, че действително ни смята за безобидни, безопасни хора, при които

изобщо не е необходимо да прикрива намеренията си. Неговият план, да докопа парите ни, изглежда, бе готов, защото заговори:

— Щом се каните да вървите до Шакра, ще трябва да минете през територията на бени лам, с които се намираме във вражда. Те не бива да знаят къде съм в момента и понеже всички мараби солаиб са бърброви жени, ще ви задържим, докато бъде изгладена разпратата ни с бени лам.

Нашият водач беше достатъчно умен да отмине мълчаливо тази проява на бруталност и вместо да възрази, зададе непринудения въпрос:

— Ние искаме да отидем до Бир Хилу. На правилния път ли сме?

— Да, но засега ще се откажете от него и ще яздите с нас.

— Накъде!

— На разузнаване.

— Защо? Разузнавателните езди са опасни.

— Ето ти го на и страхът! — ухили се шейх Тавил. — Веднага можеш да познаеш солаиб по страха им. Но точно защото принадлежите към това племе, мога без опасение да ви кажа онова, което след известно време и бездруго ще научите. Аз лежах с голяма дружина воители при Бир Хилу, за да се запаса с вода за похода срещу бени лам. И ето че пристигнаха наши познати, мъже от Мека, които ние гостоприемно посрещнахме. Последваха ги войници на султана. Платените военни слуги на владетеля ние никога не търпим при нас, а тези на всичкото отгоре извършиха престъпление. Оскърбиха нашите мянски приятели, като ги обвиниха в кражба. Ето защо бяха пленени и разоръжени. А сега идват и други хора, една група от петдесет мъже. Те са хаддехни от племето шаммар, с което също воюваме, макар да сме сродени. Дори само по тази причина би трябвало да заловим хаддехните. Но към нея се прибавя и друг повод. Те също са се държали към мянците по начин, който трябва да бъде наказан. Понеже без съпротива няма да се предадат, аз кроих хитър план. Те трябва да повярват, че са сами при кладенеца, и да се откажат от повелителните предпазни мерки. Тогава ние ще се нахвърлим върху тях. Ето защо се изтеглихме дотолкова далеч от кладенеца, че да не могат да ни забележат. Когато се натъркалят безгрижно, ще се върнем.

— Няма ли да видят следите ви?

— Ние ги заличихме.

— Но щом сте такъв голям отряд, ще сте изразходвали толкова много от водата на бир, че това обстоятелство ще им направи впечатление.

— Да им направи впечатление? На тези хаддехидни, на които Аллах е дал глави, наистина, но не мозък? Никога няма да ги споходи мисълта, че един изчерпан кладенец означава скорошно присъствие на хора. Те живеят между реки и разбират от живота в пустинята точно колкото водната жаба от качествата на чистокръвен кон. Ние тримата ще опишем сега една дъга около бира, за да наблюдаваме как ще се държат. Вие ще дойдете с нас! Опасност няма. Ние трябва да се държим далеч от тях, за да не ни видят. Няма никаква причина да се страхувате.

— Но и никаква да яздим с вас. Искаме да отидем до Бир Хилу, на друго място няма какво да търсим.

— Не мога да ви пусна до кладенеца, ще яздите с нас. Нищо няма да ви се случи. Хаддехидните са известни като страхливци, а за техния предводител хаджи Халеф Омар се говори, че офейквал още при първия изстрел.

Тук Халеф стрелна дясната ръка към камшика и вече отваряше уста да избухне гневно, когато му подхвърлих бързо думата „Кутуб“, и той за щастие прояви разумност да овладее гнева си и премълча. Но за мен бе дошло време да взема участие в разговора. Откровеността на шейха на бени кхалид беше знак за пренебрежението му към нас, но трябваше да бъде използвана. Ето защо отправих към Тавил въпроса:

— Убеден ли си, о, шейх Тавил, че няма да пострадаме, ако яздим с вас?

Погледът му се плъзна с безкрайно презрение по мен и той отговори:

— Мога да те уверя, че вашите скъпоценни тела няма да бъдат наранени и чистите ви дрешки няма да бъдат изцапани. Ще си останете читави и чисти, както сте сега.

— По-късно ще ни пуснеш ли до кладенеца?

— Да, веднага щом се оправим с хаддехидните.

— Ами вашите механци не са ли останали там?

— Не, те са при нас.

— А войниците?

— И тях взехме със себе си. За да ги пазим по-лесно, ги запряхме в една странична клисура, чиито стени са толкова високи, че никой не може да ги изкатери. Отпред също не могат да се измъкнат, защото там стои наш пост. Казвам го за ваше успокоение, за да ви убедя, че тези хора нищо не могат да ви сторят.

— Нима тези войници нямаха при себе си офицер, който да ги командва? Мисля си, че при благоразумната предпазливост на един такъв началник не ви е било толкова лесно да ги запрете.

— Офицер? Благоразумна предпазливост? — избухна в смях Тавил и двамата му придружители се включиха в кикота. — Ти си солаиб и затова тази глупост ти е простена. Явно още не си присъствал на упражненията на войници. Те се обръщат надясно, обръщат се наляво, търчат ту напред, ту назад. Свалят пушки при нозе, замаят ги на рамо. Вдигат десния крак и остават да стоят на левия, вдигат левия и остават на десния. И правят всичко това, защото офицерът изисква тези смехотворни щуротии от тях. И ти си мислиш, че един такъв мхарридж^[4] може да ни попречи да извършим каквото сме наумили? Това може да си помисли само един солаиб, който хабер си няма от воинските работи. Но при тях нямаше офицер, а един проклет шиит, когото Аллах е осъдил да живее в най-дълбоката провала на Геената. Тоя келеш е имал наглостта да преследва нашите мянски приятели, за да ги поругае и нарече крадци. Той даже се осмели да изиска да му ги предадем. Когато му отказахме, ни окаля с натяквания и оскърбления, на които можехме да отговорим само със смъртта на неверника.

— Значи вече не е жив? — попитах аз, като си дадох труда да скрия въздействието, което ми направи това известие.

— Засега още не е мъртъв, но това със сигурност ще стане утре заранта, когато напуснем кладенеца. Ние проведохме с нашите мянски приятели съд над него и той беше осъден на фасаде^[5]. Ако беше християнин, евреин или някакъв езичник, щяхме без милост да го застреляме. Но понеже е мюсюлманин, макар и невернически шиит, отворихме му само няколко малки артерии, от които кръвта му до зазоряване ще изтече. Така ще има време да вкара в ред своята сметка с Аллах и Ангела на смъртта. Чували ли сте за наказанието фасаде?

— Да. Някои племена го прилагат по посочената от теб причина. Смъртта е неизбежна, но бавното умирање дава на осъдения

необходимото време да се подготви за стъпката към отвъдното. Кои артерии му отворихте?

— Най-напред само две пръстови, което засега е достатъчно.

— Но войниците, които лежат при него, ще спрат кръвотечението, като го превържат.

— Това отново може да каже само един солаиб. Шиитът не лежи при тях, а при моите войни, които бдят изтичането на кръвта да остава постоянно. Той е вързан така, че не може да си помръдне ръката. Ако се учудвате, че ви разправам всичко това така охотно, то е, пак повтарям, защото и бездруго след късо време ще го узнаете. Сега ще ви подберем и ще ви отведем в нашия бивак.

— Наистина ли ще го сторите? Моят спътник нали ви каза, че искаме да отидем до кладенеца и наистина ще осъществим намерението си.

— Какво възнамерявате, ни е безразлично, защото ще стане това, което ние искаме.

— А ако се отбраняваме?

— Да се отбранявате? Смешно. Трима пъзливи солаиб срещу нас!

— Та нали и вие сте само трима! — подметнах аз.

— Бихме били предостатъчно и срещу десет от вашия сорт! Никой да не опитва съпротива, защото се заклевам в името на Аллах и всички него...

Тавил спря по средата на словото и погледна с най-голямо удивление скалния ъгъл, иззад който бяхме дошли. Когато се обърнах, видят двете камили с големия тахтиреван, на чиито възглавници тронуваше Ханнех. Те, както често се случва при тези опърничави животни, бяха станали неспокойни по някаква причина и тръгнаха след нас. Никой от хаддехните не прояви неблагоразумието да последва носилката. Не се безпокояха за нас, защото знаеха, че си имаме работа само с трима мъже, и останаха зад ъгъла. Забавно беше да се видят удивените лица на бени кхалид.

— Един тахтиреван с жена! — извика Тавил. — С кого е жената?

— С нас — отговорих аз.

— Защо е изостанала?

— Питай нея! Или, ако намериш за по-добре, питай камилата ѝ, най-вероятно тя така е пожелала!

— Не си позволявай такъв майтап! — отблъсна подканата шейхът. — Една жена да питам, една жена!

Посочи с ръка Ханнех, която междувременно беше дошла толкова близо, че животните спряха малко пред нас, и продължи:

— Вижте тая дърта аджусе^[6], със сълзящи очи! Такъв сурат може да има само прабабата на някой солаиб, при нас тя няма да посмее да се покаже.

Ханнех чу подигравателните думи, но остана безмълвна. Халеф беше направо вцепенен. Който знае с каква безгранична любов беше привързан към своето „най-велелепно цвете на женските шатри“, и че я смяташе за „най-красивата сред всички красавици“, може да си представи какво въздействие му оказа това оскърбление на неговата съпруга. Такова нещо още не беше му се случвало. Но и това, което сега се случи, сигурно и шейхът на бени кхалид още не бе преживявал. Аз мислех, че Халеф сега ще изсипе върху него порой от оскърбителни думи, но съзнах заблудата си.

Дребният хаджи скочи от високото седло на хеджин, сякаш с едно отърсване бе преодолял вцепенението си, стрелна се към камилата на Тавил, сграбчи с две ръце единия крак на ездача и го смъкна със сила, на която дори аз се удивих. В следващия миг беше дръпнал камшика от пояса и зашиба лежащия на земята мъж по такъв начин, че онзи можеше само да предпазва с ръце лицето си от сипещите се като градушка удари. При това Халеф не произнасяше нито дума. Яростта му беше толкова голяма, че можеше да я уталожи само с камшика. Налаганият крещеше на спътниците си да му помогнат.

И те поискаха да го сторят, наистина, но аз измъкнах револвера и дадох един изстрел — уговореният сигнал за нашите хаддехни. Те препуснаха насам и ангажираха вниманието на бени кхалид с неочакваната си поява в такава степен, че тези не можеха и да помислят да се погрижат за шейха си. Бяха обградени и смъкнати от камилите. На хаджията бе оставено място да продължи своето наказание. Най-сетне той захвърли камшика, пристъпи към мен и ми викна с все още треперещ от ярост глас:

— Сихди, моля те в името на Аллах, не се намесвай, иначе ще се пръсна! Този път не бива ти да решаващ какво да правим, а аз съм този, на когото всички ще се подчинят. Тоя кучи син охули моята жена,

моята Ханнех, най-красивата, най-чистата и най-добрата от всички същества, които ходят по земята. Ако ми попречиш да му се отплатя за злословието, заклевам ти се, веднага ще изтръгна от сърцето си приятелството към теб. Обещавам ти да постъпя с него като с човек, повече не можеш да искаш от мен. Съгласен ли си?

— Да — отвърнах, — защото знам, че няма да сториш нищо, което би ме принудило аз от своя страна да изтръгна приятелството към теб от сърцето си. Който още седи на седлото, да слиза! Засега оставаме тук!

Това разпореждане беше изпълнено. Хаддедихните помогнаха на Ханнех и Ел Мюнеджи да слязат. Той беше буден и поиска да знае какво се е случило, но трябваше да се задоволи с кратка информация. Лицето и ръцете на шейха носеха дамгите от нанесения му побой. Той продължаваше да реве и да призовава същевременно Аллах, Мохамед и всички халифи за свидетели, че страшно ще си отмъсти на „солаибските кучета“, както се изрази. Тогава Халеф взе отново курбача в ръка и заплаши:

— Млъкни, сине на всички кучешки бащи и деди на кучешки синове, иначе започвам отново! Ти каза, Аллах е създал хаддедихните без мозък, но къде е твоят? Знаеш, че хаджи Халеф Омар идва с петдесет хаддедихни и все още ни смяташ за солаиб. Нямах ли очи? Я ни преброй! Не чу ли, че при шейха на хаддедихните се намира и повелителката на неговия харем? Къде си си изгубил разсъдъка, който би трябвало да ти каже, че не сме солаиб, а тези, които искаше да разузнаеш и после да нападнеш при Бир Хилу? Я ни принуди сега да яздим с теб, червей на безсилието и неспособността! Наистина ли няма защо да се боиш от десет души от нашия род? Наистина ли хаддедихните са водни жаби, както ги нарече? Сега лежиш нашарен от ударите на моя камшик. Фигурата ти е почти два пъти по-дълга от моята, но даже Аллах да я беше източил още десет пъти повече, пак щеше да е едно джудже в сравнение с великанската серсемщина, която е единственото наследство на всички твои, родени без акъл и умрели без разум, деди. Който ти хвърли макар и само един-едничък поглед, веднага ще се отвърне, иначе така ще се разкисне в сълзи, че нищо няма да остане от него.

За да поясни думите си, разгневеният хаджи се извърна и се обърна към сина си, който бе застанал зад него. Хвана го за ръката,

дръпна го напред, посочи Тавил и продължи:

— Тук виждаш да лежи тоя, който нарече твоята майка, съчетаваща в най-голямо съвършенство всички женски и майчини достойнства, една „аджусе със сълзящи очи“! Каж ми сега какво му се полага за това!

Кара бен Халеф махна пренебрежително с ръка и каза само думата:

— Нищо!

— Нищо? — попита бащата недоволен. — Нищо да не му се случи?

— Нищо! На едно такова нахалство може да отговори само камшикът — това вече стана. Всяко по-нататъшно обръщане на внимание само ще бъде чест за него, а такава не бива да му бъде оказвана.

Доблестният младеж се обърна и отиде при майка си. Халеф се загледа след него, сведе замислено поглед към земята, вдигна после лице и ми викна запленено с просияли очи:

— Сихди, чу ли какво току-що рече Кара бен Халеф, синът на моето сърце? Какво ще кажеш за това?

— Кара има право — отговорих.

— Да, той е прав. Оскърблението на най-добрата от всички жени е достатъчно удовлетворено и за това отношение за тоя кучи син няма какво повече да се мисли. Но за други неща трябва да продължа разговора си с него и се надявам, че и тук ще постъпя правилно. Вържете му кремъклийката надълго по страната на ръката му към нея така здраво, че да не може да се помръдне!

Докато Омар бен Садек се зае заедно с двама хаддехни с изпълнението на тази заповед. Халеф пристъпи към мен, поднесе ми ръката си и помоли:

— Сихди, покажи ми къде се намират пръстовите артерии! Трябва да го знам!

Подозирах какво възнамеряваше и го одобрявах, но не му го казах. Аз също щях да го направя, защото това бе най-простото и за нас най-безопасно средство да спасим персиеца. Ето защо му обясних разположението на въпросните артерии. Когато това стана, той отиде до тахтиревана да се снабди с малък остър нож. После се върна при шейха на бени кхалид, когото, макар че беше вързан, трябваше да

държат трима-четирима хаддедихни. Аз стоях далеч и видях само че Халеф се наведе над него. Отекна крясък и чух Тавил да рече:

— Какво правиш с ръката ми? Ти ме прободеш. Кръвта ми блика.

— Да, прободох те — натърти Халеф. — Това ти се случи съгласно закона на пустинята: „Кръв за кръв, живот за живот!“ Ти си наредил персиецът да умре от кръвопускане и сега ще споделиш неговата съдба. Утре заранта ще си тръгнеш заедно с него от Страната на живите и по едно и също време ще стигнете Ес Сират, Моста на смъртта. Аллах знае кой ще стигне щастливо отвъд, той или ти.

— Искаш да ми въздадеш фасаде?

— Аз само ти отворих две пръстови артерии, точно това, което ти си направил с него.

— Аллах да те прокълне! Как смееш да ми източваш кръвта?!

— Така, както ти си посмял да точиш неговата.

— Такова беше решението на съда!

— Тук също, защото аз съм върховният съдия на племето хаддедихни.

— Шиитът трябва да умре от фасаде, защото оскърби нашите мекански гости.

— А ти пък ще умреш, защото си оскърбил него, нашия гост. Искаш той да умре. Е, добре, умре ли той, умираш и ти, искаш ли да останеш жив, то и той трябва да бъде спасен!

Хаджията се извърна, дойде при мен и попита:

— Сихди, доволен ли си от мен?

— Да, дори много.

— Колко ме радва това! Ти трудно можеш да бъдеш удовлетворен и ето защо въодушевлението ми е толкова голямо. Сега исках да те питам да съобща ли на оня мискин условията, при които може да получи своя живот.

— Сега още не, защото той още не е убеден, че замисълът ти с кръвопускането е сериозен. Първо трябва да изпита истински страх. Какви условия смяташ да му поставиш?

— Ще го освободя само срещу персиеца и войниците. В началото иска да включи и предаването на меканците. Но той ги нарече свои гости, а правилото на пустинята изисква по-скоро да умре, но да не се съгласи с моето искане.

— Това е вярно и при неговия характер съм убеден, че другояче няма да постъпи. Остави му ги, ние така или иначе ще получим тези хора!

— Как?

— Помисли какво ще стане, след като Тавил падна в ръцете ни! Ти ще искаш да уведомиш неговите бени кхалид къде се намира, нали?

— Да. Ще пратя един от придружителите му да им каже, че шейхът ще кърви дотогава, докато персиецът не се намери при нас. Как мислиш, ще го пратят ли?

— При всички случаи.

— Също войниците с техния водач?

— Също. Няма да им е лесно на бени кхалид, но за да спасят шейха си, нищо друго няма да им остава. Сега се запитай какво ще направят мянците, като видят, че преследвачите им ще бъдат освободени!

— Незабавно ще си плюят на петите.

— В каква посока? — подпитах аз.

— Към Мека.

— Да, но ние ще заловим там Ел Гхани и хората му, за да ги предадем на персиеца. Вярно, трябва да отчетем и възможността, че при бени кхалид ще се чувстват по-сигурни отколкото където и да е другаде и ще искат да останат при тях, докато ние и персиецът си тръгнем. Ние трябва да го предотвратим, защото тези мянски крадци така се държаха с нас, че и през ум не може да ни мине да улесним изплъзването им. Някакво предчувствие дори ми подсказва, че ще постъпим умно, ако така стъквим нещата, че да си признаят кражбата. После ще имаме в ръката си оръжие срещу Ел Гхани, ако в Свещения град му хрумне да се държи враждебно срещу нас.

— Това го разбирам, сихди, но в случая ти се намираш в противоречие със самия себе си. Първо казваш, че не бива да искаме предаването им от Тавил, защото той ще предпочете да умре, но да не се съгласи с искането ни, а сега решаваш, че трябва да ги имаме дори ако останат при него, за да изчакат отдалечаването ни. Как съжителстват тези неща?

— С едно доста войнствено средство, при което човек трябва да си заложи живота.

— Аллах, Аллах! Имаш предвид двубоя?

— Да. Персиеца и войниците Тавил ще даде срещу собствената си свобода, това не го позори. Но предаването на гостите можем да постигнем според законите на пустинята единствено чрез двубой. Тогава никой няма да може да му отправи упрек. Кажи му, че съм готов да реша нещата с всеки противник, който ми посочи, с всяко оръжие и по начин, който на него му е угоден.

— Машаллах! Според строгото правило с теб би трябвало да се бие Ел Гхани, защото работата касае него. Но той ще се пази да заложи скъпоценния си живот. Бени кхалид ще бъдат принудени да изберат някого от своята дружина.

— Така предполагам и аз.

— Ама, сихди, помисли, ония няма да изберат някой слабак.

— Такъв позор бих отхвърлил. За уговорката на тая работа има време. За мен на първо място е важно да знам къде бивакуват бени кхалид и тъй като техният шейх няма да ни го каже, сега ще тръгна на разузнаване.

— Аз ще яздя с теб!

— Не! Положението е несигурно, всеки миг може да се случи нещо важно. Ти като предводител не бива да се отдалечаваш, но аз ще взема със себе си Кара бен Халеф.

— Моя син? Благодаря ти, сихди, защото той така ще има възможност да докаже, че е научил от мен даже и през деня да се промъква незабелязано. Какво ще яздите? Камили или коне?

— Нашите коне. Кой ще ти седне, ако има избор, при една може би опасна разузнавателна езда на неблагоприятна камила?

— Добре! Веднага ще наредя да оседлаят.

— Не е необходимо, ще яздим само с юзди. До час нощта ще настъпи, а тогава трябва да сме отново тук.

Няколко минути по-късно аз възседнах моя Асил бен Рих, а Кара — арапа на баща си. Взе го вместо бялата си кобила, защото нейният светъл цвят можеше да ни издаде. По същата причина бяхме свалили светлите си хаици, а останалото облекло не се открояваше на околната среда. Няколко кратки въпроса към водача ми изясниха точното местоположение на кладенеца и близката му околност, така че не можехме да се заблудим. После потеглихме.

[1] Мариям — Мария — б.нем.изд. ↑

[2] Китаб ел мукаддас — Библията — б.а. ↑

[3] Бедави — бедуин — б.а. ↑

[4] Мхарридж — палячо — б.а. ↑

[5] Фасаде — кръвопускане — б.а. ↑

[6] Аджусе — вещица — б.а. ↑

5. СЪКРОВИЩЕТО

Не държахме права посока към кладенеца, а малко по на юг, и минахме край няколко от споменатите скални острови. Никой от тях не заобикаляхме, без предварително да се убедим, че откритото пространство до следващия не е наблюдавано. Продължихме така, докато в далечината забелязахме движещи се светли точки. Бяха бедуините бени кхалид и разиграваха конете си. Яздеха така наречената фантазия — едно добре организирано фигурно изпълнение, от което можехме да заключим, че не смятаха за необходимо да бъдат предпазливи. Бяха достатъчно отдалечени от Бир Хилу, за да бъдат забелязани от там, и освен това разчитаха на своя шейх. Знаеха, че е отишъл на разузнаване и навреме ще ги уведоми за приближаването на хаддехните.

Нашето намерение беше, веднага щом съгледаме беин кхалид, да слезем от конете, за да се промъкнем възможно по-близо до тях. Но това сега, когато се намираха в такова движение, не можеше да бъде осъществено. Волно-неволю трябваше да се откажем от стремежа си да научим нещо полезно за войниците и меканците. Единственото, което можехме да направим, беше да навестим кладенеца, където до неотдавна се бяха намирали всички. В благоприятен случай можеше да направим там някое откритие, което по-късно да облекчи преговорите с тези хора. Завихме под прав ъгъл на север и, понеже галопирахме, само след десет минути достигнахме местността, където според описанието на водача трябваше да се намира кладенецът.

Четири високи и стръмно изкачващи се скални маси образуваха ъгловите точки на един неправилен четириъгълник, най-дългата страна на който имаше дължина може би осемстотин метра, а най-късата — някъде към петстотин. Там, където се събираха тези две страни, се намирахме ние, а в срещуположния ъгъл от скалите започваше една подобна на навес зидария, която известяваше бира. Почвата на четириъгълника се състоеше от пясък. И сега изявлението на Тавил, че всички следи са заличени, ми се стори смехотворно. Земята беше така

изпотъпкана, че човек трябваше да е сляп, за да не види, че тук се е намирал необикновено голям отряд ездачи. Вярно, дори за моите обучени очи бе невъзможно да бъдат разграничени отделните дири.

При наличието на такова голямо количество отпечатащи от крака и копита следотърсачът неволно търси отделни дири. Така постъпих и аз. Но тук не можеше да се извлече нито една... и все пак, ето, при предния крак на коня ми лежеше парче камък с ширина около две длани. Още щом го забелязах, привлече вниманието ми, защото едната му страна беше гладка и чиста, а другите — мръсни и изветрели. Сигурно съвсем наскоро се бе откъртил и паднал от издигащите се в съседство скали. Това вероятно бе един безразличен за нас факт, но аз все пак погледнах нагоре и открих мястото, пасващо на ломната плоскост на камъка. Щях да се задоволя с това, но видях нещо повече. Недалеч от споменатото място имаше една запълнена с пясък цепнатина и по този пясък се виждаха четири отвесни щриха, полузапълнени вече от песъчинките. Там някой бе поискал да се задържи, но се бе плъзнал, прокарвайки пръсти по пясъка. Какво е правил въпросният горе?

Това всъщност беше незначителен въпрос, но свикнал да обръщам внимание дори на дреболиите, накарах Кара бен Халеф да слезе от коня и да се качи горе. Можех и сам да го сторя, но исках да дам възможност на моя повереник да прояви проникателността си. Бедуинът не обича да се катери и когато все пак го прави, трябва да има налице някоя необикновена причина. А на това място не бе удобно да се стигне до горе. Да не би някой от бени кхалид да бе скрил нещо там? Аха, били са двама. Като се вгледах по-внимателно, видях долу при скалите два дълбоки отпечатака от върховете на стъпала, от които заключих, че единият е стоял тук и се е напрегнал да избути другия нагоре. Онзи трябва да е бил безпомощен или стар, иначе нямаше да се нуждае от тази помощ. Не знам как стана, но се сетих за Ел Гхани.

Ловкият Кара бързо се закатери, без да му е необходима помощ, и стигнало място, където повече не можех да го виждам. Мина известно време, преди да се появи отново. Навеждайки глава, той ми викна:

— Сихди, намерих нещо. Някакъв пакет, увит в молитвено килимче и омотан със синдимка от бурнус.

— Голям ли е?

— Не, но тежък. Искаш ли да го имаш, сихди?

— Не, поне засега не. Сам ще дойда да го видя.

Скочих от коня и се закатерих по скалите, които тук бяха високи около осем метра. Със стигането си горе не се намерих на самата височина на скалния остров, а на нещо като околоръстна площадка, която формираше основния ръб на няколко щръкнали нагоре върха. Видях, че никъде няма място, откъдето удобно да се стига дотук, но това, което бяхме изкачили, беше най-мъчното от всички. От този факт можеше да се извади заключение, че хората, изнесли горе пакета, трябва много да са бързали и не са имали време да изберат по-достъпно място. Споменатите върхове бяха пресечени от множество цепнатини и в една от тях беше скрит пакетът. За да не бъде видян, го бяха покрили с камъни, които Кара беше отстранил.

— Добре ли беше прикрит пакетът? — попитах го аз.

— Не — отвърна той. — Който го е скрил тук, не си е дал много труд. Мястото е било добре избрано, защото от хиляди бедуини едва ли и на един ще хрумне без особена причина да се изкатери тук, но покриването с камъни беше изпълнено с по-малка грижовност.

— Защото е липсвало време, скъпи Кара, не лекомислието, а бързината е виновна. Я гледай, познаваш ли това сиджджаде^[1]?

— Не.

— Значи не си му обърнал внимание. На мен ми направи впечатление заради странните шарки. Те се състоят от едно „Фа“ и над него обърнато „Каф“. Това килимче е собственост на Ел Гхани.

— Излиза, че старият се е изкатерил тук?

— Вероятно.

— Какво ли може да съдържа пакетът?

— Предполагам, че това са откраднатите от Мешхед Али предмети. Ще ги погледнем, но после трябва да се погрижим отново да бъдат върнати и да лежат както по-рано.

Килимчето беше омотано с връв от бурнус. Отстранихме я и отворихме вързопа. Той съдържаше над двадесет торбички от кожа. Бяха с различна големина и вързани с цветни копринени шнурове, украсени накрая със златен пискюл. На всяка от тях висеше изкусно резбована плочка от слонова кост, която носеше буквен индекс и персийско обозначение на съдържанието. Прочетох няколко от надписите. Те гласяха:

„Сих енгушт (три пръста), пенъи чешм (пет очи), ду бини (два носа), чехар дил (четири сърца), пух пай (девет нозе), сих ебан (две небца).“

Ни най-малко не се учудих на съдържанието, тъй като познавах обичая, залегнал в основата. При шиитите често се случва — особено при трайни заболявания и трудно излечими наранявания — страдащият да потърси при светите места помощ, която не е намерил при лекарите. Това става ако е възможно, с лично отиване до Мешхед Али или Кербела. В другия случай хората изпращат копие на болелия орган или част от тялото до едно от тези места, придружено от паричен дар, та светиите да ги поменат в молитвите си. Това е последното и същевременно, като се смята, най-сигурното лечебно средство, към което човек прибегва. Беднякът може да представи само подобие от дърво, глина, олово, калай или друг някакъв евтин материал и следователно има малка надежда да бъде излекуван от Аллах. Богатият е по-добре в това отношение, защото притежава средства да заплати по-ценен материал. Той избира сребро, злато и дори скъпоценни камъни. По този начин до поклонническите места достигат скъпоценности, с които болелият не би заплатил и на най-прочутия лекар. Случва се князе или богати да пращат истински съкровища, които се струват в подземните хранилища на Кербела и Мешхед Али и притежават стойност, възлизаща на много милиони. Че Аллах не е единственият получател, се разбира от само себе си. Също се е случвало завоеватели да си присвояват тези съкровища, без да го питат за разрешение. Но те отново и отново нарастват и понастоящем се твърди, че с натрупаните в двете селища състояния може да се закупи цяла Персия.

Нашият нов познат Кхутаб ага беше назначен в Мешхед Али като главен надзорник на съкровищницата и следователно бе един от най-изтъкнатите служители на града. Щом един такъв се бе заел лично с преследването на крадец, излагайки се при това на опасностите на далечната езда през гибелната Арабска пустиня, то не можеше да става въпрос за незначителни предмети. Отворих малката торбичка, обозначена със „Сих енгушт (три пръста)“. Тя съдържаше три пръста от чисто злато с имитиране на болелите места. На всеки бе надянат пръстен със скъпоценни камъни. Ако съдържанието на другите торбички имаше същата ценност, то за един крадец действително си

струваше да поеме големия риск, като отиде в Мешхед Али и проникне в Канс ел Адха. Канс ел Адха, съкровище от крайници, означава онова отделение по разположените под земята помещение, в което се съхраняват имитациите на човешките телесни части от благородни метали и скъпоценни камъни.

Вързахме торбичката и навихме отново килимчето.

— Ще вземем ли пакета, сихди? — попита Кара. Видяното му беше направило голямо впечатление, което при неговата младост беше разбираемо.

— Не — отвърнах аз. — Можем да уличим Ел Гхани в грабеж само ако си мисли, че никой не е забелязал вързопа.

Пролича си, че младият хаддедихн не ме разбра. И понеже не се осмели да ме обезпокои с въпрос, го подканих:

— Да слезем долу! След това ще ти обясня. Сложи камъните по възможност в предишното положение! Сега ми се иска да знам защо Ел Гхани е бързал толкова с изкачването. До момента не мога да свържа това тайно катерене и криене на нещата с присъствието на толкова много бени кхалид. Те непременно биха забелязали какво върши.

Когато мястото доби прежния си вид, слязохме и възседнахме конете, които бяха стоели спокойно. Поехме към отсрещната зидария, където предполагахме, че е кладенецът. Така беше. Горе бе вързан крайт на спускащото се усукано въже, от влакната на финикова палма. В долния край имаше кожено ведро с камък за тежест. От такова естество е бил и кладенецът, от който навремето Ребека извадила вода за главния пастир на Авраам и камилите му. Покрай някои съоръжения и обичаи на Ориента могат да минат хилядолетия, без това и с най-малкото да ги промени.

В близост до кладенеца можеха да се видят гнусно захвърлените върху скалите вътрешности на две газели. А от запад, от пустинята, идваше широка прясна следа от ездачи. Беше цяло чудо, че в околността не се мяркаше никакъв лешояд, иначе останките от тези животни отдавна да са изчезнали. Веднага щом го видях, получих яснотата, която досега ми бе липсвала.

— Погледни тези вътрешности и тези следи! — казах на Кара. — Те ни съобщиха онова, което толкова много ми се искаше да знам. Докато са бивакували тук, бени кхалид са видели газелите и обхванати

от ловна треска, са препускали, без да остане и един от тях. Междувременно пристигнали меканците. Останали тук, макар да видели, че мястото е вече заето от бедуини. Близко до ума лежи, че първата им работа е била да помислят къде да скрият скъпоценната си плячка. Независимо дали бедуините са щели да се окажат техни приятели, или не, предмети с такава стойност навсякъде въздействат съблазнително. Докато се оглеждал за някое надеждно скривалище, Ел Гхани видял бени кхалид да се връщат. Сега работата станала спешна. След като не намерил тук подходящо място, погледът му се отправил за помощ към височините на скалния масив, отдалечен най-много от кладенеца и поради това подложен на най-малко внимание. Опаковал набързо нещата в сиджджадето, затекъл се нататък и се изкачил горе с помощта на сина си, чиито отпечатыци от върховете на стъпалата видяхме, за да ги скрие там. Успял само надве-натри да покрие мястото с камъни. Трябвало да слезе, преди бедуините да са приближили толкова, че да видят къде се намира. За своя радост разпознал в тях приятелски разположени хора, но се въздържал да им каже за вързопа. По-късно видял да се задава персиецът с войниците и бил двойно по-радостен, задето е скрил откраднатите предмети. Сега можел да позволи той и придружителите му да бъдат претърсени и като не бъде намерено нищо, да докаже своята невинност. Да, можел да направи и още повече, а именно да погуби преследвача си, яростно мразения и презиран от бедуините шиит, като го обвини, че е яздил след него, любимеца на върховния глава на сунитите, само за да го нападне от верска вражда. Че това му се е удало, вече чухме. На главния надзорник на Канс ел Адха са отворени артериите, за да умре от загуба на кръв.

— Така е, сихди! Меканците имат намерение тайно да си приберат нещата, преди да напуснат кладенеца.

— Да. Тъкмо затова ги оставих на мястото им, за да мога да докажа, че любимецът на великия шериф действително е откраднал „съкровището от крайници“. Когато забележа, че е дошло времето, ще се изкача тайно горе с шейх Тавил бен Шахид, за да го изчакам. Веднага щом извади предметите от скривалището, доказателството ще бъде налице. Но сега да се връщаме, защото слънцето наближава хоризонта, а ние трябва да сме при нашите хора, преди да се е стъмнило.

Когато се върнахме, тримата бени кхалид все още лежаха вързани на земята и всичко изглеждаше по старому, но Халеф ми доложи доволен:

— Хубаво, че идвате, сихди! Само вас чакаме, за да сключим договора с шейха на бени кхалид.

— Значи си преговарял с него? Какво споразумение постигнахте?

— Шейхът на бени кхалид е съгласен да бъде разменен срещу персиеца, но войниците не освобождава.

— Защо?

— Казва, мъж за мъж. Те били трима, а персиецът с хората си и кабира — двайсет и двама, значи много неравно съотношение. Затова трябвало засега само той и персиецът да бъдат освободени.

— Как така засега?

— Защото заради меканците ще се провежда битка. Победим ли ние, войниците ще бъдат освободени и ще получат меканците, но само при уговорката, че нищо няма да им се случи.

— А ако бени кхалид победят, тогава какво?

— В този случай няма да получим нито меканците, нито войниците и ще трябва пак да им предадем персиеца.

— И него ли? Това искане е прекалено. Защо се съгласи на тази точка?

По лицето му плъзна самодоволна усмивка и той отговори:

— Щях да се съглася и на още повече, сихди, защото да бъдем ние победени, лежи извън обсега и на най-невероятната възможност. Естествено, в това и ти си така убеден като мен.

— Предупреждавам те да не си прекалено сигурен. Високомерието води до провал.

— Това не е високомерие, сихди, а само най-смирено убеждение. Възложи на голямата черна пантера да се бие на живот и смърт с котката на някоя шатра! Високомерие ли ще бъде, ако тя се изсмее? Та нали няма равна на себе си и само да я докосне с ноктестата си лапа, ще й изкара от кожата клетата душа. Сега си представи, че ние, хаддехните, сме черната пантера, а бени кхалид — котката. Би било съвсем крива преценка на обстоятелствата да наречеш моето смирение високомерие.

Ако този чудат метод на аргументация не ми беше познат, щях да бъда принуден да се засмея, но аз попитах:

— Говориш за живот и смърт Толкова люта ли ще бъде битката?

— Да.

— Определени ли са вече мъжете, между които ще се състои?

— Засега само двама.

— Как? Засега „само двама“? Та това е достатъчно!

— Не, сихди, не е достатъчно. Тавил бен Шахид настояваше да бъдат шестима, от всяка страна по трима.

— Защо?

— Не знам. Не го питах. За нас е все едно, или по-скоро, на моите хаддехидни ще бъде най-приятно, ако на всеки от тях бъде позволено да премери сили с някой бен кхалид.

— Въпреки това не трябваше да се съгласяваш на троен двубой, без да си ме питал. Кой други двама освен мен ще изберем? Всеки ще напират да е той и това ще затрудни задачата.

— Освен теб, казваш?

— Не ти ли казах да ме набележиш пред шейх Тавил като противник на съответния бен кхалид?

— Да, каза го действително.

— И ти го стори?

— Не. Наистина ли мислиш, че притежавам толкова малко чувство за чест, че да допусна друг да застъпи на мое място? Аз естествено споменах не теб, а мен.

— Хм-м! Какво каза Ханнех за тая работа?

— Тя нищо друго не очакваше и се зарадва.

— Не се ли безпокои?

— Да се безпокои? За мен? Ох, сихди, сихди! Моята Ханнех да бере страх за своя храбър, непобедим хаджи Халеф Омар! Ако по време на битка знам нейните мили, красиви очи отправени към мен, бих удушил сто великана. Не събужда ли гледката на твоята Еммех у теб също такава жажда за битка?

— Не.

— В такъв случай не мога да не споделя с теб, че моята Ханнех е по-за предпочитане пред твоята Еммех. При една жена, която настройва мъжа си така миролюбиво, той ще изгуби цялата си храброст! Как ще може да се гордее тя с него и неговото геройство, което му е било откраднато от чаровността на нейния лик и грацията на любезното ѝ държане? Не, моята Ханнех ме опозна като герой,

вижда ме да си оставам герой и въпреки своите пет хиляди омайващи качества никога няма да преживее в славата ми да възникне и най-малката празнота. Така че пред шейха споменах не теб, а мен.

— В такъв случай липсва само третият.

— Искаш да кажеш вторият и третият?

— Не, защото вторият съм аз.

— Ти? Сихди, моля те тоя път да се откажеш от привычката си, най-големите опасности все върху теб да поемаш! Първо, ти в действителност не си хаддедихн, а европеец, който като се бие винаги за нас, постоянно ще ни отнема честта. И второ, моите войни всеки ден се упражняват, без да имат възможност сериозно да докажат своята храброст. Защото по твой съвет и с волята на Аллах ние живеем в мир с всички племена, които ни заобикалят. И когато тук се открива случай да премерим сили с други войни, ти искаш да ни погубиш тази радост. Какво ще кажеш сега?

— Доводите ти са основателни, но нали знаеш, че винаги предпочитам да разчитам на себе си отколкото на други.

— Тогава ще ти изтъкна още едно основание и то сигурно ще победи твоята съпротива.

Халеф пристъпи близо до мен, направи замислена физиономия, вдигна предупредително показалец и прошепна:

— Ако се биеш заедно с нас и всички бъдем победени, ще бъдем мъртви и всичко ще бъде изгубено. Но ако не участваш, оставаш и нищо не е изгубено.

Сега наистина се разсмях. Сложих ръка на рамото му и отвърнах:

— Играеш си на хитрата лисица и не без успех. Ще обмисля работата. Ела с мен при бени кхалидите!

Докато отивахме към тях, минах край Кара бен Халеф, на когото бях забравил да кажа да си мълчи, дори пред майка си и баща си, за нашето откритие в скалите. Сега наваксах тайно пропуска, защото едно евентуално необмислено изявление можеше да съсипе моя план.

Вече казах, че тримата бени кхалид все още лежаха така, както ги бяхме оставили. Кръвта течеше от отворените артерии на шейха, но той още не беше отслабнал от загубата й. Когато пристъпих към него, прикова твърдо в мен своите мрачно гледащи очи и каза:

— Аз постигнах споразумение с шейх хаджи Халеф Омар от племето на хаддедихните, за което той твърди, че ще има валидност

едва когато бъде потвърдено от неговия ефенди. Ти ли си този?

— Да — удостоверих аз.

— Значи те наричат ефенди? Това не ми е достатъчно. Как се казваш и кой си?

Халеф бързо се намеси, преди да съм успял и дума да кажа:

— Този прочут по всички краища на земята мъж се казва хаджи Акил Шатир ел Меджйарриб бен хаджи Алим Шаджи ел Гхани ибн хаджи Даим Машхур ел Азим бен хаджи Таки абу Фадл ем Мукаррам. Произхожда от Вади Драа в далечната Магхриб и има не само, както всички хора, родени там, книгите на всички науки в главата си, но е и воин с такава храброст, разсъдливост и сила, че никой враг не може да го победи.

Тавил бен Шахид не удостои дългата змия на моето име с нито дума, а ме попита късо:

— Съгласен ли си?

— Да — отговорих още по-късо.

— Кога ще се състои уговорената битка?

— Когато ви е угодно, но по възможност по-скоро.

— Трябва да уговорим някое място, на което ще се чувствате сигурни, в противен случай вероятно ще изпитвате опасения да се присъедините към нас, защото дружината на моите войни надвишава много пъти броя на вашата.

Махнах пренебрежително с ръка и се осведомих:

— Имате ли дърва да накладете огън?

— Сух камилски тор и достатъчно съчки. Щом си съгласен, освободи ми ръцете, защото аз обещах, заклех се в моя хамаил, че се отказваме от всяка задна мисъл и честно ще спазваме нашите споразумения, а Аллах знае, че съм свикнал да гледам дори на простото обещание като на клетва.

— Кой ще уведоми войните ти?

— Някой от вас ще язди с единия от придружителите ми до тях. Двамата се връщат и довеждат персиеца. После ме освобождавате.

Гледах Тавил също така твърдо в очите както той мен преди малко. Извадих малката си превързочна чантичка и седнах до него да му спра кръвотечението. Когато това стана, развързах възлите на вървите му. Той скочи и попита учудено:

— Ти ме развързваш?

— Както виждаш.

— Но това трябва да стане едва когато персиецът пристигне тук и сте убедени, че сме го освободили.

Не отговорих, а развързах също и хората му. После казах:

— Те също са свободни. Това е отговорът ми на въпроса, който зададе преди малко. Ти мислеше по-нататък, че се страхуваме от вас. Хаджи Халеф Омар и неговите хаддехни не се страхуват от никой вражи отряд дори да е десет пъти по-голям от вашия. И ще ти го докажа.

— Таййиб! (Браво!) — извика Халеф възторжено и хаддехните пригласиха. Аз продължих:

— От клетвата върху твоя хамаил те освобождавам. Виждам, наистина, на врата ти да виси този произхождащ от Мека Коран, но ти каза, че твоето обещание е валидно на клетва и аз ти се доверявам. Който не сдържа обещанието си, той не зачита и светостта на клетвата. Сега вие ще се върнете при нашите хора и ние ще яздим с вас.

Мрачното му лице просветна и изразът на удивление премина в радост.

— Ефенди — извика, — такова нещо още не ми се е случвало. Ти или си крайно лековерен, или много честен мъж.

— Лековерен не съм, но на всекиго отдавам честта, която му подобава. Ти си един суров, може би кръвожаден войн, но думата си никога няма да нарушиш. Имам ли право?

Тавил ми протегна ръка.

— Ето, стисни я! Вие сега сте наши врагове и ние сме ваши. Между нас ще решава битката, но ако действително яздим заедно, нийде другаде няма да бъдете по-сигурни отколкото при нас. Когато ви смятах за солаиб-араби, говорих презрително за хаддехните, но сега зная, че те са безстрашни мъже, на които не мога да откажа моето уважение. Елате с нас, щом искате! Но за мен ще бъде по-добре, ако ме пуснете да яздя напред, за да имам време да осведомя хората си как да се държат към вас.

— Добре, тръгвайте! Ние няма да ви последваме, а ще поемем по пътя за кладенеца, където и бездруго е същинското ви местоустановяване.

— Знаете ли пътя? Всеки момент ще се стъмни.

— Ще го намерим, нямаме нужда от водач.

Бени кхалид възседнаха камилите си и потеглиха. Когато вече не ги виждахме, Ханнех, която отдавна беше напуснала своята носилка, дойде при мен и каза:

— Сихди, знаеш ли, че извоюва една голяма победа?

— Да.

— Това отново беше проява на любовта, която ти проповядваш не само на думи, а учиш и чрез поведението си. Де да можеше да кажеш на шейх Тавил, че си християнин, та да знае на кого дължи това небивало отношение! Двубоите сигурно ще решат в наша полза, но дори и да не е така, шейхът на бени кхалид няма да действа против нашите желания.

— Ами ако Тавил само се преструва? — подхвърли Халеф. — Тогава твоето доверие вероятно ще ни донесе неприятности!

— Това няма да стане, татко — отвърна му неговият син. — Сихди винаги знае какво прави. Можем да разчитаме на него.

По толкова категоричен начин Кара досега не се бе намесвал в разговора ни. Баща му го погледна учудено, кимна доволно и каза:

— Да, щом толкова значителни хора се заемат със защитата на ефендите, наистина ще трябва да отстъпя със своите опасения. Имаш ли още нещо на храброто си сърце?

Един светнал поглед прелетя от сина към бащата и прозвуча отговорът:

— Искам да бъда един от тримата, които ще се бият с бени кхалид!

— Как... как... какво? Ти... и... и... и?

— Да, искам! — повтори много решително Кара, при което лицето му пламна.

Подозирах, че на Халеф му идеше да го притисне от радост към сърцето си, но Кара беше не само негов син, а и на Ханнех, затова отпрати несигурен поглед към нея и попита:

— Ханнех, най-добра майко на всички храбри синове, чу ли какво желание току-що изрече Кара, нашият любимец?... Какво ще кажеш по въпроса?

— Предоставям ти правото първо ти да говориш.

— Не! Вярно, аз знам, че съм повелител на моето племе и също на шатрата си, но тук не може да решава бащата, войнът, а единствено сърцето на майката.

— А тази майка познава бащата и знае с какво може да го възрадва и направи щастлив. Та нали в теб пламти горещото желание да не попреча на твоето и моето дете да покаже, че в боравенето с оръжия е ученик на своя баща.

— Да, действително го желая — призна Халеф.

— Тогава нека се бие!

Хаджията нададе ликуващ вик и разтвори обятия да обгърне Ханнех в тях. Но навреме се усети, че не може да си го позволи публично, и ето как потърси друг обект да изрази своя прехлас. Прегърна първо Кара и после стрелна ръце и към мен, като извика:

— Чу ли, сихди, че Ханнех, цветето на моето сърце, даде своето съгласие за славното дело? Всички народи, живеещи между Тигър и Ефрат ще ме наричат най-щастливия баща, защото храбростта на моя син е равна на моята. Хвалата за нас ще тръгне по всички шатри и по всички къщи. И това ще го дължа само на теб, защото има добротата да отстъпиш и да не участваш в битката.

— Такова нещо наистина не съм обещавал. Само казах, че ще помисля.

— За обмисляне е твърде късно, тъй като Кара вече се включи.

— Та нали мога да бъда третият.

Едва бях изрекъл тези думи. Омар бен Садек се промуши през другите към нас и заговори:

— Недей го прави, сихди, моля те. Че нали ще бъде позор за цялото племе, ако не вземе участие и един обикновен войн. Аз не съм герой и не съм прочут мъж, но бях верен спътник на теб и Халеф през Сахара, Турция и Балканите. Гладувах, жадувах и се биех заедно с вас и никой не може да каже, че някога съм пропуснал да изпълня дълга си. Трябва ли сега да смятам, че ръката ми е отслабнала и оръжието ми е хванало ръжда? Трябва ли мястото ми да бъде в ъгъла, където човек захвърля неговата сбруя? Тук стоят петдесет бойци. Ще понесат ли всички те вие тримата да поемете всичко и на тях нищо да не оставите? Не бива ли поне един да може да каже, че и един обикновен войн има право да се бие за честта на своето племе? Аз свърших с моите думи. Сега решавай ти!

Аз отвърнах смирено:

— Прав си, Омар. Въпросът касае хаддедихни и бени кхалид, сиреч честта на вашето племе, и аз не бива да ви заставам на пътя.

Нека твоето желание бъде изпълнено! Ние знаем, че ще представиш хаддедихните по начин, който ще ни накара да се гордеем с теб. Ти ще прибавиш към предишните си победи една нова.

С това работата беше уредена. Ханнех се качи отново в тахтиревана и потеглихме към кладенеца, откъдето се донесоха последните молитвени слова на Магхриб. Бени кхалид бяха вече там.

Беше се мръкнало и след завършването на молитвата бедуините се заеха да запалят огън. По тази причина приближаването ни не беше веднага забелязано. Бяхме стигнали неусетно североизточния ъгъл и спряхме там. Искахме на първо време мянците да не видят слепаца. Той трябваше да слезе тук, където щеше да остане под надзора на Ханнех. Нямахме да направим впечатление, че тя се е отделила тук, и тъй като това уединено място щеше да представлява нейния харем, мянците щяха да бъдат принудени да го избягват. Когато подслонихме удобно и двамата, продължихме да яздим към ъгъла на кладенеца, където сега лумна огънят.

Шейхът ни видя и вежливо тръгна да ни посрещне. Вярно, не ни поздрави с „Мархаба“^[2], защото бяхме врагове, и изобщо не каза нито дума, но това мълчаливо поведение изразяваше не по-малко уважение, отколкото би могъл да ни засвидетелства с някоя реч. Затова пък толкова по-шумен беше някой друг. Той скочи от огъня, където седеше, и не ме изчака да слеза, а протегна две ръце насреща ми и извика радостно:

— Най-сетне те виждам, ефенди! Знаех, че ще ми помогнеш, но времето ми се стори много дълго, още повече че с него изтичаше и кръвта ми.

Беше персиецът.

— Значи си залагал надеждата си на нас? — попитах.

— Да, само на теб, защото друг нямаше. Преди малко научих, че шейхът ти е съобщил какво бяха решили относно мен, и няма защо да ти го разправям. Само едно трябва да ти кажа, за да знаеш къде си. Меканците говориха, че ще дойдете, но аз се пазех да не издам, че съм ви срещнал и съм приказвал с вас. Ти ми спаси живота. Благодарността ми по-късно ще чуеш.

— Не трябва да ми благодариш. Промисъл на Аллах беше, че пътят ти се натъкна на нашия. И ако с това ти е бил спасен животът, не се обръщай към мен, а към него. Изтощи ли те загубата на кръв?

— Доста слаб съм, но скоро няма да го чувствам. Ела с мен до огъня и ми кажи как стана всичко и какво предстои да се случи! Чух, че щяло да има трикратен двубой. Вярно ли е?

Шейх Тавил бен Шахид беше седнал отново при огъня. Ние заехме, сякаш това се подразбираще от само себе си, място до него, Халеф и Кара — също. Хаддехидните се разположиха на неголямо разстояние от нас. Бени кхалид образуваха няколко разпръснати групи. Разговаряха оживено, но не толкова високо, че да можем нещо да разберем. Меканците седяха отделно при зидарията на кладенеца, близо до нас. Чуваха всяка произнесена от нас дума. Без да се съобразявам с някого, отговорих на въпроса на персиец:

— Да, вярно е. Ние вече определихме въпросните трима. Това са шейх хаджи Халеф Омар, Кара — неговият син, и Омар бен Садек — един от нашите войни.

— Как и с какви оръжия ще се проведат битките?

— Това още не е уточнено.

— Аллах! Аз съм виновен, че тези трима души трябва да рискуват живота си за мен и все пак нямам никаква вина! Представи си, тези крадливи кучета са скрили по път в пустинята своя грабеж! Дори и да победите и моите асакер^[3] да бъдат освободени, напразно ще сме направили тази далечна езда и няма да получим откраднатите предмети.

— За тая работа да си мълчиш! — повели му шейхът на бени кхалид. — Тези, които обвиняваш, чуват твоите думи, а аз не мога да го позволя, защото са мои приятели и гости. Ако продължиш по този начин да говориш, ще си взема думата назад и ще накарам отново да ти отворят артериите.

Не биваше да оставям Тавил да вярва, че тук той е единственият господар. Ето защо отговорих спокойно и категорично:

— Позволи, о, шейх, тук да съм на друго мнение! Трябва ли да се откажа от някое от правата, които в случая притежавам?

— Не — отговори той.

— Добре! Ако меканците са твои приятели, то Кхутаб ага е мой. Той беше разменен срещу теб и е свободен мъж. Но един свободен мъж може и свободно да говори, а ако оскърби някого с приказките си, то нека се брани онзи. На друг разрешение няма да дадем.

— Дали ще ми разрешите, или не, ми е все едно — отвърна той гордо. — Тук, при този кладенец, аз съм господарят и който оскърбява гостите ми, оскърбява и мен, а това аз ще накажа. Повтарям, ще наредя този шиит отново да бъде вързан, ако още веднъж каже подобни думи.

— Тогава и аз ще направя същото с теб — отново ще те пленя.

— Машаллах! Как се каниш да я подхванеш тая уйдурма?

— Това спокойно остави да е моя работа! Много добре знам как да се държа в подобни случаи... Може би познаваш този вид оръжия?

Измъкнах двата револвера от пояса си и му ги показах.

— Аллах! — извика той. — Това са пищови с много и бързи изстрели, каквито имат франките. Как си се сдобил с тези оръжия?

— Ти чу, че съм от Магхриб. Там не само християните, но и мюсюлманите притежават такива пищови и умеят добре да боравят с тях. Веднага щом опитах да заловиш моя персийски приятел, ще заповядам да те хванат. Ако се наложи, първият куршум от тези многозарядни цеви ще мине през главата ти.

Тавил ме погледна втренчено в лицето. Когато издържах погледа, той кипна:

— Почти се разкайвам, дето ти дадох думата си.

— По-добре се погрижи аз да не се разкайвам, дето съм дарил с доверие тази дума!

— Изразяваш се много властно, ефенди!

— Имам основание! Ще ти дам, впрочем, съвета да не споменаващ толкова често, че тези مکانци са твои приятели. Ако аз наричам баш насир мой приятел, то не рискувам нищо, защото той е честен мъж, но преди да представя хора, преследвани през половината пустиня за кражба, зряло ще размисля.

— Те не са крадци. Ние ги претърсихме и нищо не намерихме.

— Кхутаб ага, напротив, твърди, че са скрили плячката си. Значи нещата опират до твърдение срещу твърдение.

— Яздете тогава обратно и претърсете пустинята! Ако намерите откраднатите предмети и ми ги донесете, ще ви повярвам, по-рано — не.

— Добре! Ще търсим и ще те убедим. Да, казвам нещо повече, ти самият ще намериш тези предмети.

Той вече отваряше уста за остър отговор, но го сдържа, защото в този миг откъм мястото, където седяха مکانците, прозвуча

многогласен крясък. И когато се огледах за причината на техния ужас, видях фигурата на слепеца да пристъпва с бавни крачки към светлинния кръг на огъня. Държеше лявата си ръка така, сякаш някой го водеше! Дясната беше вдигнал за странен жест. Ханнех ни каза по-късно, че първо лежал като в сън и после внезапно скочил и тръгнал, без да ѝ остане време да го задържи.

— Ел Мюнеджи, Ел Мюнеджи...! Неговият дух... неговият дух... неговият дух! — закрещя Ел Гхани високо от ужас, а спътниците му гледаха с вперени очи действително призрачно въздействащата фигура.

Бени кхалид също бяха във висша степен слисани. Гледаха осветената от трепкащия огън призрачна фигура, слушаха думите „Дух!“ и като суеверни хора също бяха обладани от страх. Всички очи бяха отправени изплашено към Ел Мюнеджи, докато нашите бяха изпълнени с очакване какво ще направи.

Той пристъпи с две бързи крачки напред и заговори с ясно доловим глас, високо вдигната глава, но затворени очи:

„Кълна се в Деня на Страшния съд, кълна се в душата, която порицава сама себе си. Нима смята човекът, че не сме Ние в състояние да съберем на едно място неговите собствени кости? Но наистина в състояние сме Ние да върнем точно предишния им вид дори и на върха на неговите пръсти. Но желае човекът непрекъснато зло да твори за бъдещите дни. И затова пита той: «Кога ще настъпи Денят на Страшния съд?» Но когато обаче заслепен бъде неговият взор, когато притъмнее Луната и когато се покрият един с друг Слънцето и Луната — ето тогава ще каже човекът:

«Къде е мястото, към което може да се избяга?» О, не, няма място, където може той да се подслони! Само при твоя Господар е мястото, където може да се отиде и да се спре през този ден. През този ден съобщено ще му бъде на човека за всичко, което донесъл е той със себе си и което е оставил зад себе си. Тогава човекът свидетел сам на себе си ще бъде той. А ако иска нека по едно да брои и предлага оправданията свои.“^[4]

Това беше началото на седемдесет и петата сура от Корана. Ел Мюнеджи спря по средата. Говореше с кух тембър, сребристойалата брада трепереше, а одеянието му леко се движеше. Огънят хвърляше редуващи се светлини и сенки върху неговата фигура. Всичко това му

придаваше нещо неземно, толкова повече че изговорените слова се отнасяха за Възкресението. Признавам откровенно, че дори аз, дете знаех как стоят нещата, бях смутен. Някаква особена боязън премина доловимо през крайниците ми. Кой познава множеството различни вълнения на вътрешния човешки мир и тайнствените импулси, от които са събудени?

Ето че слепецът поде отново със същия проникновен тон:

— Да, ти си тук, ти говориш с мен, ти ме водиш и аз те следвам! Аз съм далеч от земята. Не мога да различа телата на хората, но виждам талазите на техните недъзи и грехове да се вълнуват като океан от полюс до полюс. Високо над мен свети без начало и край любовта на небето. Високо над мен се молят множествата блажени за светлината на света. Дълбоко долу се стеле мракът над равнини, омразата и раздорът обгръщат планини и долини. Къде са тези, които слушат Божия глас и се изкачват нагоре към вечното щастие? Те са толкова малко, че не съм в състояние да ги видя. Родът на човека няма очи да вижда и няма уши да чува. Той върви към нощта вместо към деня. Един друг се примамват и си махат, един друг се тикат и бутат. Така се водят и блъскат нататък и нататък, от светлината към мрака. Не искат хората вече да бъдат ръководени и водени от Аллах. Те считат собствения си дух за по-умен от духа на любовта и истината, който управлява всички небеса и насочва всички светове. Те не съдят има ли бог, или не. Или го отричат, или, ако не го правят, построяват храм от своята сляпа, „учена“ самомнителност, в който поставят подобие на високомерната си слабост, за да го нарекат „бог“. Казвам ви, това преклонение пред собственото ви безсилие е идолопоклонничество, което Аллах ще накаже по-строго от несъзнателната заблуда на езичниците, които почитат разни божества само защото не са имали Откровение. Така казва Бен Нур, Сина на истинската светлина, на когото вие не позволявате да проникне във вашите сърца и да освети душите ви.

След тези думи той остана още известно време с вдигната ръка, спусна я после и се обърна, за да напусне светлия кръг и изчезне в тъмния заден план. Никой не се осмели да го последва нататък. Никой от бени кхалид не се помръдна от мястото си. Вцепененият досега от страх Ел Гхани скочи и извика:

— Той беше, съвсем сигурно! Това е кияме! Той е възкръснал от мъртвите и ни се яви, за да ни убеди в живота след смъртта. Така ми беше обещал някога, когато не му вярвах.

— Кияме? От смърт възкръснал? — запита шейх Тавил бен Шахид. — Значи дух! На кой човек принадлежеше тази върнала се душа?

— На мюнеджията, за когото днес ти разправих след срещата ни, че умря и бе погребан от нас.

— Аллах да ни варди и закриля! Никой да не отива отсреща, където изчезна духът, защото ще го последва в Царството на мъртвите. Нека по-добре побързае, та час по-скоро да се махнем от това място на духове.

— А двубоите? Какво ще стане с тях? — попитах аз.

— Ще се проведат утре, когато е ден. Сега ще се отправим навън, в пустинята, където бяхме преди малко. Ще яздите ли с нас?

— Не.

— Защо?

— Защото не се страхуваме от привидения и защото камилите ни са жадни. Трябва да ги напоим.

— Кладенецът е празен, ние го изчерпихме и водата тепърва трябва да се събере. До утрото така или иначе няма да можете да напоите животните си.

Без да дочака моя отговор, той се обърна към Ел Гхани:

— Ставайте и се пригответе! Вие също няма да останете на това място с бродещи духове.

Меканецът отвърна:

— Първо трябва да знам дали хаддехихните ще дойдат.

— Защо?

— Понеже ни се яви духът на нашия приятел, трябва да останем още кратко време тук, за да се помолим за него. Но не бива да бъдем смущавани от тях. Ако се отдалечат заедно с вас, ще можем да го сторим, иначе не. Сетне веднага ще ви последваме.

По-глупаво обещание от това не можеше да даде. Касаше се за скривалището. Ел Гхани искаше да прибере скъпоценностите оттам и после да офейка с хората си. Успее ли, през нощта щеше да спечели преднина, която да му подсигури безопасност, толкова повече че персиецът нямаше да посмее да го преследва по-нататък. Понеже

ужасът на меканците от мнимия дух беше толкова голям, шейхът на бени кхалид би трябвало да си каже, че тук навярно го задържа и друга причина освен молитвата, но той не бе осенен от подобна мисъл. Погледна ме въпросително и аз му обясних:

— Добре, ние не искаме да смущаваме тези мъже в изпълнението на техния благочестив дълг, ще яздим с вас. Но ти се погрижи наистина да ни последват, тъй като заради тях ще се провеждат битките. Да потегляме!

За Ханнех, която се намираше отсреща, където беше изчезнал мюнеджията, изглежда, никой от всички тези хора не помисли, защото не я споменах. Можехме спокойно да я оставим, където си беше, защото не беше залегнало в намеренията ми да напуснем мястото. Дадох на Халеф тайното указание:

— Внимавай какво ще ти кажа и го изпълнявай точно! Сега нямам време да ти разяснявам причините. Ще яздим зад бени кхалид. Веднага щом меканците престанат да ни виждат, изоставате, за да обградите тайно мястото около кладенеца. Ще образувате кръг, във вътрешността на който да се намират четирите скали, и няма да пускате да мине никой меканец!

— А какво ще стане с Ханнех?

— Нямай страх за нея! Ще остане, където си е. Персиецът и аз няма да останем с вас. Кара ще ти даде обяснение. Кажи му, че разрешавам!

От едно място, където светлината на огъня не достигаше, сега прозвуча заповедният глас на шейх Тавил. Касаше се за войниците, които бяха скрити там и трябваше да бъдат подкарани. После колоната се раздвижи, чийто край образуваха хаддехните.

Когато се бяхме отдалечили достатъчно, Халеф изостана с тях. Персиецът се придържаше до мен.

— Ефенди, забелязвам, че нещо възнамерявате — каза Кхутаб ага. — Мога ли да науча какво?

— Сега още не, но само след кратко време. Най-напред трябва да повикам шейх Тавил.

Това се оказа ненужно, защото бен кхалидът беше спрял, за да пропусне ездачите, докато дойдем. Въпреки тъмнината видях, че сме само двамата и се осведоми:

— Къде са хаддехните? Защо останаха толкова назад?

— За да мога да сдържа думата си.

— Коя дума?

— Че ти самият ще намериш откраднатите предмети, без да се налага да ги търсиш. Остави хората си да продължат ездата и ела с нас!

— Къде?

— До мястото, където Ел Гхани е скътал своя грабеж. Когато ви е видял да се връщате от лова, той е скрил предметите.

— Да не ме заведеш в някоя клопка, за да ме плениш отново? — попита той.

— Мислех, че ми имаш доверие. Ако имах такова намерение, щях да го направя по-удобно.

— Това е вярно. Ценни ли са въпросните предмети?

— Много!

Тавил размисли за, миг и каза:

— Е, добре, ще направя каквото искаш!

Обърнахме животните и се отклонихме надясно към известната скала. Там бе отправен към нас вик. Беше един от хаддехните, на когото казах кои сме. Накарахме камилите да коленичат и му наредихме да ги пази. После поведох другите двама пеша. Достигнахме скалите, но не там, където се бях изкачил с Кара, а на срещуположното място, което предлагаше по-малко затруднения в катеренето. Помолих ги да действат, колкото може по-тихо, и понеже се подкрепяхме взаимно, сравнително лесно се добрахме до горе. Обстановката ми беше позната и въпреки мрака съумях да подбера най-подходящото за нашата цел място. Седнахме да чакаме Ел Гхани. Шейхът мълчеше. Персиецът беше толкова възбуден, че не можеше да пази тишина. Бяха претърсили мянците, без да намерят нещо. За агата бе голямо щастие да бъде спасен от смърт и отново освободен. От постигането на целта на своята опасна езда, се беше отказал. Но ето че неочаквано чу от мен, че откраднатите предмети, въпреки всичко, са налице. Това го постави във възбуда, която не успяваше да овладее. Едва бяхме заели място един до друг и ми прошепна:

— Къде са скрити светините?

— Тук в съседство в една цепнатина. Веднага щом Ел Гхани ги извади, ще го хванем. Така ще бъде изобличен и ще му е невъзможно да отрича.

— Затова значи искаше да остане при огъня, затова! Въпреки страхът, който му вдъхваше призракът!

— Да, затова! Алчността му е по-голяма от страха.

— Как откри това място?

— Бях с Кара тук и от дирите разбрах, че някой е бил горе. Това събуди вниманието ми. Качихме се и намерихме... шт, тихо! Чух шум.

Заслушахме се. Да, някой идваше, и то оттам, където се бяхме качили и ние. Той беше забелязал, че това място е по-удобно. Искан да спомена, че огънят още гореше, но ние не можехме да го видим, защото върхът на скалата го затуляше.

Шумът ставаше все по-силен. Човекът беше стъпил вече горе и сега тръгна към цепнатината. Ние седяхме така, че когато отмина, трябваше само малко да се придвижим напред, за да му препречим пътя. Той се наведе. Видяхме, че отстрани лежащите върху пакета камъни. После го издърпа и се приготви да тръгне обратно.

Тогава аз се изправих зад него. Той се обърна и ме видя, защото скалният връх вече не се намираше между мен и огъня.

— Аллах керим! (Аллах да се смили над мен!) — извика. Измъкнах ножа, оставих острието да проблесне пред очите му и тихо, но повелително се обърнах към него:

— Тук стоят още двама мъже. Виждаш ли ги? Само „гък“ да си казал и ти забивам ножа в сърцето. Сядай!

Той се подчини. Принадлежеше към онзи род крадци, които са предприемчиви и хитри, но страхливи. Взах му оръжието от пояса и прошепнах на шейха и персиеца:

— Дръжте го здраво! Скоро ще се върна.

Отдалечих се, за да слеза. Той сигурно не беше сам при скалата и исках да пипна придружителя му без дандания. Едва бях започнал спускането, някой попита отдолу:

— Всичко там ли си беше?

— Да — отвърнах също така шепнешком.

— Идвай тогава! Ще те подкрепям.

Преднамерено направих последния скок така, че го съборих.

— Ама внимавай, де...

Повече не можа да каже, защото го бях склешил с две ръце за гърлото. Страхът го накара да занемее. Беше Бен Абадилах, синът на

стария, също така страхлив като баща си. Остави се без съпротива да го замъкна до хаддедихна, на когото бяхме поверили камилите си.

— Доведи бързо, но тихо, петимата най-близки войни! — заповядах му аз.

Само след две минути те бяха тук. Предадох на двама от тях сина на Гхани и тръгнах с другите четирима към кладенеца, където огънят още не беше угаснал. Там видях спътниците на „любимеца на великия шериф“ да стоят в очакване при камилите, които бяха вече натоварени с багажа и лежаха на земята в готовност. Мъжете не подозираха какво се е случило с техния предводител и сина му. Смятаха, че сме се отдалечили, и здравата се стъписаха от неочакваната ни поява. Нали не биваше да видим пакета, с който по тяхно убеждение Ел Гхани трябваше всеки момент да пристигне.

— Вие сте пак тук? — запита единият. — Защо се връщате?

— За да ви питаме къде е предводителя ви — отвърнах аз.

— Отиде някъде.

— Къде?

— Не знаем.

— Нали искахте да се молите? Свършихте ли?

— Теб какво те засяга това? Кой ти разреши да ни береш грижа?

Беше ми спестен подходящият отговор, защото в този миг дойде Халеф и каза:

— Сихди, изпълних заръката ти и после отидох до Ханнех, за да разсея евентуалното ѝ безпокойство. Тогава ви видях тук и дойдох да те питам дали не се нуждаеш от мен.

— Идваш тъкмо навреме. Хората ти също могат да приближат.

Халеф сложи длани около устата за да усили звука и извика хаддедихните. Те бързо се появиха и обградиха мянците. Синът на Ел Гхани беше доведен от двамата войни, след което отидох с Халеф и Кара до скалата да доведе и стария. Шейхът на бени кхалид и персиецът бяха горе при него и го принудиха да слезе. После беше отведен до огъня. Разпалихме го, като хвърлихме в него известно количество джилал, от който бени кхалид бяха оставили наблизко запас. Това са „пити“ изсушен камилски тор, служещ в пустинята за горивен материал.

Мянците не бяха вързани. Тези хора бяха твърде страхливи, за да се осмелят да бягат или да се съпротивляват. Седяха вкупом, а ние

образувахме кръг около тях. Тавил бен Шахид беше заел място между Халеф и мен. Откриването на откраднатите предмети го занимаваше толкова много, че повече не мислеше за „духа“, от когото преди малко беше побягнал с всичките си хора. Беше си присвоил пакета, което ми доставяше тайно удоволствие. Сега припкаше около шнура от бурнус, за да го отвори. Халеф се ядоса, но аз му дадох знак да мълчи. Шейхът на бени кхалид се намираше във видимо смущение. Беше нарекъл мянците свои приятели и гости и трябваше да съобразява поведението си с това изявление. Биваше ли в такъв случай да вземе това, което бяха донесли със себе си? Можеше да ги охарактеризира като крадци, без да се опасява, че ще ги оскърби, защото кражбата, особено ако е извършена спрямо другове, в очите на тези бедуини не беше позорящо престъпление. Но ако им признаеше правото на сегашно притежание, нямаше как да задържи нещата. Към това се добавяха много справедливите претенции на персиеца, които ние при всички случаи щяхме да подкрепим. Беше се отнесъл враждебно към шиита, той дори бе трябвало да умре заради уж лъжливо обвинение срещу мянците, а сега излизаше, че е имал право. Как да се измъкне от тези противоречия?

Най-сетне Тавил взе някакво решение. Претегли торбичките една след друга, сякаш си играеше, и каза:

— Аз намерих тези неща тук и сега трябва да реша кому принадлежат.

Персиецът поиска бързо да отговори. Дадох му знак да не го прави. Шейхът продължи:

— Вероятно две партии ще предявят претенции. Аз ще претегля точно техните права и после ще взема решение.

Тук беше обезпокоен. Върнаха се двама бени кхалид. Само един щеше да го е страх от „призрака“. Бедуините бяха забелязали, че шейхът липсва и ги бяха натоварили с поръчението да го потърсят. Тавил се издаде, че това прекъсване не му е приятно. Той отговори раздразнено:

— Дете ли съм, което трябва да бъде надзиравано? Имам работа тук. Веднага тръгвайте обратно и кажете на войните да не се грижат за мен! Ще дойда, когато ми е угодно, та дори това да е чак утре заранта.

Тавил беше заметнал килима, та торбичките да не могат да се видят. Явно искаше така да уреди работата, че ако му се удаде да

обсеби нещата, хората му нищо да не разберат. За мен отговорът, който даде на двамата пратеници, не можеше да бъде по-желан. Защото така той се отказваше за цялата нощ от подкрепата на своите войни. Когато онези се отдалечиха, отгърна отново килимчето и каза, обръщайки се към Ел Гхани:

— Ти ли беше скрил тези неща там горе или го е сторил някой друг?

— Аз го сторих — заяви запитаният, чиято мрачна, решителна физиономия издаваше, че не се отказва от притежанието на предметите.

— Защо ги скри от нас, вашите приятели?

— Не от вас, защото ние не знаехме кои са войните, които отдалеч видяхме да идват.

— Това може да те извини. Откъде имаш торбичките?

— Притежавам ги вече от много години, а именно от смъртта на моя баща, от когото ги наследих.

— Защо ги разнасяш с теб из пустинята? Такива неща човек оставя вкъщи.

— Не, защото при мен са на по-сигурно място отколкото у дома, когато ме няма. Искам си ги незабавно обратно!

— Почакай малко! Опасявам се, че ще се обадят и други собственици.

— Действително! — намеси се агата. — Ел Гхани каза неистината. Въобще не е нужно да го доказвам, защото лъжата му е толкова нескропосна, че който ѝ хване вяра, трябва да няма глава.

— Да не се каниш да твърдиш, че ти си законният господар на торбичките?

— Не, не го казвам, но твърдя, че съдържанието на този килим е откраднато от Канс ел Адха при свещеното място на Мешхед Али.

— Онова, което твърдиш, трябва да можеш и да го докажеш.

Персиецът извади от пояса си едно тефтерче, отвори го и обясни:

— Веднага щом забелязах загубата, аз изготвих един опис на откраднатите предмети. Ето го. Ще го прочета и ти ще разбереш, че отговаря на висящите по торбичката етикети.

Кхутаб ага започна да чете, а шейх Тавил да сравнява чутото с изписаните по табелките от слонова кост думи. Всичко съвпаднаше точно.

— Е? Имам ли право? — попита персиецът.

— Нещата действително си съвпадат — призна шейхът от немайкъде — Но ако си мислиш, че с това си ми представил доказателство, то много се лъжеш. Твоят опис наистина се отнася до тези предмети, но дали те са откраднати от Съкровището от крайници, в това трябва тепърва да се убедим.

Персиецът беше толкова изумен от този неочакван обрат, че не намери веднага отговор. В замяна на това Ел Гхани се възползва от тази хитрина с голямо присъствие на духа, като бързо извика:

— Стой! Аз мога да докажа, че не съм крадецът, а ограбеният. Този опис е мой. Аз съм го изготвил и той ми беше откраднат в Мешхед Али, когато бях в жилището на този шиитски баш насир. Сега той има наглостта да си послужи с този списък, за да се добере до имането ми.

Спогледахме се с Халеф. Мошеничеството на стария беше възмутително. На шейха на бени кхалид тая работа дойде много изгодно. Той се обърна ухилено към персиеца с въпроса:

— Какво ще кажеш? От обвинител ти се превърна в обвиняем. Защиатавай се!

— Да се защитавам...? Аз...? Я али...! Какво... нахалство! Нито дума... нито дума няма да кажа!

— Това следваше да се очаква. Дето приказваш за нахалство, тепърва ще ти държа сметка. Кражбата сега лежи по следния начин. Ти твърдиш, че нещата са откраднати от Мешхед Али, а моят гост и приятел заявява, че си му откраднал описа, за да влезеш в притежание на тези предмети. Двамата се намирате на територията на племето бени кхалид, което трябва да се произнесе по случая. Веднага щом цялото племе, от което ние сме само едно малко отделение, се събере, ще свикам джемма и тя ще отсъди. Дотогава секвестирам всичко, което лежи тук на килима, и го вземам под свое съхранение.

Тавил уви отново вързоп и върза шнура. Агата понечи да протегне ръце да му попречи. Повторно го възпрях със знак. Шейхът върза последния възел и поиска да стане, ала аз го задържах за ръката и попитах:

— Да си вървиш ли искаш?

— Да — отвърна Тавил бен Шахид.

— С този пакет?

— Разбира се! Така беше решено.

— От теб — да. Но не искаш ли да изчакаш аз какво ще реша? Защото аз си позволявам да бъда на малко по-друго мнение от теб.

— В какво отношение?

— По няколко пункта. Преди малко ти каза: „Аз намерих тези неща тук.“ Наистина ли ти ги намери?

— Това няма значение.

— Не, защото тези предмети принадлежат на този, който ги е намерил, докато се решат нещата около тях.

— Това току-що стана.

— Не, защото някой си въобрази, че може да решава, без да има и най-малкото право за това.

— Мен ли имаш предвид?

— Да. Баш насир твърди, че вещите са откраднати от Мешхед Али, а Ел Гхани твърди, че той му е откраднал списъка, за да влезе в притежание на предметите. Двамата се намират тук на терен на хаддехидните, които трябва да се произнесат по случая. Хаджи Халеф Омар следователно има задължението да секвестрира всичко, което се намира в килима, до произнасяне на присъдата. Това е правилното гледище и то е валидно. А твоето е погрешно и не важи.

Шейх Тавил ми хвърли дебнещ поглед и се приготви за бърз скок. Същевременно видях, че не бях единственият, който го бе забелязал. Кара стана от мястото си и даде вид, че има да върши нещо при една от лежащите наблизо камили. По младежкото му лице плъзна изразителна усмивка. Точно заради неговата младост бе сметнат от шейха на бени кхалид за безопасен. Той грабна чевръсто пакета и скочи, за да изчезне в мрака на нощта. Кара се засили и с дълъг скок се стовари изотзад върху Тавил по такъв начин, че беглецът се захлупи по очи в пясъка. Поиска веднага да се изправи, но не можа. Кара легеше върху него и беше сключил здраво ръце около гърлото му. Естествено, няколко хаддехидни се нахвърлиха върху Тавил и се погрижиха да вържат така ръцете и краката му, че да не може да се движи.

Халеф също беше скочил, за да наблюдава светкавичния развой на събитието. Лицето му сияеше от радост, когато ми подхвърли думите:

— Сихди, добре ли го направи Кара?

— Отлично!

— Да, отлично! Жалко, че Ханнех, най-чудесната от всички майки, се намира далеч оттук и не може също да го види. Какво ще правим с шейха на бени кхалид?

— Постъпи, както намериш за добре!

— В такъв случай можеш да бъдеш сигурен, че ще действам по твое желание.

— Щом е така, ще ти предам и още нещо.

— Какво?

— Пакета и мянците.

— Благодаря ти, че ме поставяш в положение, да процедирам като шейх на хаддехните, без да се налага да питам някого за разрешение. Веднага ще чуеш какви мъдри решения ще взема.

Хаджи Халеф пристъпи с достойна поза към Тавил бен Шахид и каза:

— Ние ти доказахме кой решава тук. Веднъж аз вече те поучих с камшика, че хаддехните от голямото племе шаммар добре знаят кои са и какво могат да постигнат. Ти не си го отбеляза и затова ще получиш повторение на моя урок. Навсякъде, където отидем, ние сме повелителите, следователно и тук. Ще правим каквото ни отърва, даже да имаше хиляда и още повече воители със себе си. Вярно, ти сключи с нас договор, който ние досега спазвахме и ще продължим да спазваме, но да не си мислиш, че съм ти вярвал? От мига, в който моят камшик те убеди, че Ханнех е най-благородното олицетворение на цялата прелест и земна красота, в сърцето ти кипи отмъщение към нас и макар да се опитваш да го скриеш, не можеш да ме заблудиш.

— Мълчи! — обърна се рязко към него пленникът. — Аз щях да спазя договора.

— Ти вече го наруши, като поиска да ни измамиш с пакета.

— Той не беше упоменат в нашето споразумение.

— Добре, ще приема, че щеше да изпълниш условията. Но от момента, в който щяхме да се разделим, щеше да ни следваш, за да си отмъстиш.

— Да, щях да го сторя. Твърде горд съм, за да го отрека, и сега също ти казвам, че няма да се откажа от отмъщението си. Още от самото начало вие се държахте мошенически към нас, като се представихте за бени солаиб, докато в действителност сте хаддехни.

— Да — ухили се Халеф доволно, — бени солаиб, които искат да направят покупки и имат пари у себе си. Това веднага насочи вниманието ти. Но ето че за голяма горест на твоето човеколюбиво сърце ти научи, че такива пари няма, или ако има, няма да можеш да ги докопаш. А който притежава толкова любвеобилна душа като твоята, такива неща горчиво го накърняват.

— Не се подигравай! Аз изисквам да бъда освободен. Според спогодбата нямате право да ме връзвате пак. Аз освободих персиеца и изисквам също да бъда освободен. Даже скъпоценната хеджин си получи.

— Това се подразбираше от само себе си. Но не така лесно се разбира, че трябва втори път да отстраним вървите ти. Веднъж вече го сторихме, за да те разменим срещу него и бяхме квит. Ама втория път не беше заловен заради него, а защото поиска да офейкаш с откраднатата част от Канис ел Адха. И сега само от угодата ни зависи дали и кога ще ти върнем за това съкровище от крайници употребата на твоите крайници.

— Обръщам ти внимание, че моите войни ще се върнат, ще ме освободят и кърваво ще ви отмъстят.

— Аллах, Аллах! Преди сутринта те няма да дойдат, за това се погрижи ти. Но дори да дойдеха, не си мисли, че се плашим от тях! Един хаддехи се наема с двайсет бени кхалил, а освен това ти си ни най-добрата защита срещу тях. Когато узнаят, че в случай на нападение ще получиш куршум в главата, добре ще се пазят да не изложат на опасност скъпоценното ти тяло!

— Аллах да ви изгори!

— Ние няма да горим така добре като вас, дето в греховете сте станали сухи като стара цепеница. Засега приключваме и ще трябва спокойно да чакаш какво ще реша за теб. Сега идва ред на знатните мекански особи.

Шейхът съзна, че думите са безполезни, и замълча. Халеф се обърна към Ел Гхани:

— С вас няма защо да се напругам и ще я карам по най-късата процедура.

Заговореният приличаше на натъпкано с ярост тяло на фойерверк, което пренебрежителните думи на хаджията възпламениха. То запраща и запука. Арабският език, както едва ли някой друг, е богат

на ругатни. Ел Гхани, изглежда, ги знаеше всичките и имаше намерение час по-скоро да се отърве от тях. Той изля такъв словесен порой върху Халеф, че онзи, дето не се сащисваше така лесно, изпървом притихна от удивление. После се разсмя, по обичайния си, сърдечен маниер. Един хаддехи се присъедини, сетне неколцина, докато всички се закикотиха в хор по такъв начин, че и аз не останах по-назад. Когато веселото разтоварване отмина и Халеф възстанови нормалния вид на спазматично разкривеното си лице, извика на Ел Гхани:

— Виждаш, че едва не ни уби. Ти си много по-опасен човек, отколкото си мислех, защото който няма здрави дробове, направо можеш да го задушиш от смях. Затова предпочитам хич да си нямам работа с теб и ще я карам по още по-къса процедура. Предавам те на баш насир. Той те е преследвал, за да те залови. Тук ви настигна и сега сте негови. Никой грях не остава ненаказан, вашите също няма да се разминат.

Тук персиецът се намеси бързо:

— Хаджи Халеф Омар, това сериозно ли е от твоя страна?

— Да — отвърна Халеф.

— Но помисли, като ми предаваш тези хора, ти ги обявяваш за виновни!

— Знам и точно това искам.

— И аз мога да правя с тях каквото поискам, да ги накажа, както ми е угодно?

— Не.

— Тогава ти сам си противоречиш. Даваш ми ги в ръцете, а пък не ми позволяваше да постъпя с тях според угодата си.

— Аз те моля да ме разбереш правилно, о, Кхутаб ага. Като ти ги предавам в качеството на човек, който има правото тук да отсъжда нещата, аз решавам въпроса за вината в твоя полза. Ти беше пленен, а сега си свободен, те бяха свободни, а сега са пленени. Това и хиляди бени кхалид не могат да го променят. Те са присъдени на теб. Но по отношение наказанието ние ще решаваме заедно с теб, защото тук вие се намирате на терен на хаддехиите, и защото заради вас имаме уговорки с шейха на бени кхалид. Ние трябва да изпълним задълженията си, понеже човек трябва да спазва дадената дума дори и пред най-върлия си враг. Днес ти каза, че имаш намерението, в случай

че настигнеш мянците, да ги отведеш до Мешхед Али, където, както със сигурност може да се предвиди, ще им отнемат живота. Но ние се споразумяхме с Тавил бен Шахид, че ще се бием за тях, и обещахме, ако победим, да не им се случи нищо по тяло и живот. За да съгласуваме това обещание с твоите намерения, трябва да проведем съвещание, в което ще вземат участие трима души.

— Кой са те?

— На първо място аз, понеже...

— Кутуб, кутуб! — вметнах в приказките на хаджията. На Халеф му трябваше миг да се сети какво исках да кажа, после се поправи, като отговори усмихнато:

— Прощавай, сихди, имаш право, защото аз отново споменах първо себе си. И тъй, тези трима са: Първо нашият ефенди, на когото дължа благодарност, че въздигайки ме в сан мирови съдия, той призна моето владичество. След това ти, о, Кхутаб ага, като главен пазител на съкровището, което е било откраднато. И накрая — чуваш ли, сихди? — най-накрая аз, като шейх на хаддедихните, в чиито предели на властта всички вие се намирате. Ние тримата ще се посъветваме как да постъпим и каквото решим, това ще стане! Никой няма да ни попречи.

Тук Ел Гхани възрази гневно:

— Вие нищо не можете да решавате! Нещата са си мои, както го доказва откраднатият списък. Помислете каква власт притежавам в Мека и...

— Стига! — прекъсна го шейхът на бени кхалид. — Кой и какъв си в Мека, на хаддедихните е безразлично и заплахите ти са безполезни. Но аз мога да говоря другояче, защото казаното има тежест. Бях непредпазлив, като отпратих преди малко двамата пратеници, понеже войните ми сега ще чакат до сутринта. Но тогава те със сигурност ще дойдат и ще си покаже дали един хаддедихн може да се наеме с двайсет от тях. Освен това ние държим войниците и те ще ни служат като заложенници. Само един косъм да падне от главата на някой от нас, всички ще бъдат застреляни. Това навярно ще накара тримата могъщи и прочути мъже, дето се одързостяват да провеждат съд над нас, хубаво да размислят. Решението, което ще вземат, не може да ни вдъхне страх. Освен това ние се споразумяхме, че не само за войниците, но и за вас нещата ще се решат чрез борба. Преди да завършат тези двубои, нищо не може да ви се случи. И тъй като лежи

извън всяко съмнение, че ние ще победим, то отсега е сигурно, че и вие, и аз ще бъдем освободени.

Тук Халеф се обади насмешливо:

— Проницателността ти е безкрайно голяма. Стига чак до небето. И понеже главата ѝ е толкова високо, не може да види, че тая работа тук, долу, междувременно вече е приела друг облик. На първо място никой не е казал, че и за теб нещата ще се решават чрез двубой. Ти си оставаш наш пленник, какъвто и да е резултатът. После споразумението ни беше постигнато, когато مکانците се намираха още под твоя закрила. Сега те са в наша власт и отнасящата се до тях спогодба вече няма валидност. Или наистина ни смяташ за толкова балами да се бием за вещи и лица, които вече сме придобили по друг начин?

— Това би било страховито! — избухна шейх Тавил. — Ние ще разгласим на цял свят, че се страхувате от нас.

— Над което аз се изсмивам. Разгласявай си, каквото си щеш. Ти си наш пленник и най-вероятно ще получиш куршум! Виж камшика ми! Който от вас каже и една дума, без да съм го подканил, той ще му затвори устата. Това е обещание, което със сигурност ще съдържа. Чака ни още много работа и не можем безполезно да дрънкаме с вас.

Тонът, с който дребният шейх го каза, беше толкова убедителен, че оттук нататък те си мълчаха. Неговото държане имаше пълното ми одобрение. Радвах се. Откак сложих решението в неговите ръце, той сякаш бе станал друг човек. Чувстваше се независим от мен и това му придаваше увереност, която рязко се разграничаваше от обичайната му припряност. Постави и няколко хаддехидни като постове, които имаха задачата да ни уведомят навреме за евентуалното приближаване на бени кхалид. Проучихме кладенеца. Спуснатото ведро почерпи вода. Конете и камилите ни поне малко от малко можеха да бъдат напоени.

Докато това ставаше, той отиде отсреща при Ханнех да ѝ докладва. Въпреки желанието ни не можехме да я доведем при нас — заради мюнеджията. Искахме още да го държим в тайна, а се намираше под неин надзор.

Кара бен Халеф надзираваше работата при кладенеца, та всяко животно да си получи своя дял. Аз направих една разходка, за да проверя дали постове са разположени така, както изискваше тяхната задача. Срещата ни с бени кхалид се оказа по-голям проблем,

отколкото бяхме предполагали в началото, но не се съмнявах, че развързката ще ни удовлетвори.

- [1] Сиджджаде — молитвено килимче — б.а. ↑
- [2] Мархаба! — Добре дошли! — б.нем.изд. ↑
- [3] Асакер — мн.ч. от аскер — войник — б.нем.изд. ↑
- [4] Коран, сура 75, „Страшният съд“, ает 1–15 — б.пр. ↑

6. ПРИЗРАКЪТ

Когато се върнах от обиколката си, дойде и Халеф. Изглежда, имаше да ми съобщи нещо, предназначено само за мен.

— Сихди — прошепна тайнствено, — ти ми разреши да заповядвам самостоятелно, наистина, но сега се появи нещо, което не бих желал да уредя, без да съм те питал.

— Какво е то? — осведомих се аз.

— Ти познаваш моята Ханнех, която има най-умната главица от всички хорски глави. Нали го знаеш?

— Разбира се.

— Хубаво! Ако не го знаеше, сега щеше да бъдеш принуден да го признаеш. Та в тази нейна разумна главица се роди един план, който направо ме хвърли във възторг. Ама ти стоиш толкова безмълвен. Не си ли любопитен да научиш какво имам предвид?

— Безмълвен съм, защото колкото по-малко приказвам, толкова по-рано ще го науча.

— Планът се отнася до пленените войници. От обещанията, които дадохме на шейха на бени кхалид, ние станахме независими във всяко отношение, само не и относно войниците, за чието освобождаване трябва да се бием. Това нямаше да е нужно, ако успеехме да ги откънем през нощта от бени кхалид с хитрост. Не си ли и ти на това мнение?

— Давам ти право. Да, признавам, че и аз мислих по въпроса. Има един лесен способ да ги освободим, а именно да ги разменим срещу шейха, на което бени кхалид щат, не щат, ще се съгласят. Само че той веднъж беше вече разменен, така че този начин не ми се струва особено духовит, и аз...

— Духовит! Да, това е правилната дума. Ние трябва да бъдем духовити, казвам ти, че дори не е нужно да бъдем, защото, Ханнех, най-хитрата от всички земни хитруши, вече има гениален план. Няма защо да напъваме душевните си сили, защото тази работа ни бе снета от плещите от великолепия обект на моето почитание, наричан

Ханнех. Преди малко отидох да ѝ направя доклада, който ѝ дължах като мъж на нейното сърце. Така тя узна, че още не сме освободили войниците и трябва да се бием за тях. Тя е храбра и дръзка както в мира, така и в борбата. Ханнех знае, че няма да допуснем да бъдем победени, и не се бои за нас, но като умна жена е на мнение, че когато имаш избор да постигнеш нещо с хитрост или сила, трябва да дадеш предпочитание на хитростта. И едва беше изказала тази мисъл, планът чак до изпълнението вече беше готов в милата ѝ главица. Ще се удивиш, като го научиш.

— Да се надяваме, че ще ми го съобщиш още в хода на това столетие!

— Естествено, скъпи сихди. Позволи по-напред само един въпрос. От кого офейкаха преди малко бени кхалид?

— От Ел Мюнеджи, защото го сметнаха за призрак.

— И какво, ако този дух внезапно пак им се появи?

— Хм-м. Това ли е идеята на твоята Ханнех?

— Да. Как я намираш?

— Чисто женска.

— Нали? Чисто женска! Грандиозно измъдрена и необикновено удачна. Резултатът няма да закъснее, всички ще се паникьосат.

— Наистина ли го мислиш?

— Само да го мисля? Аз съм убеден. Значи си съгласен. Уговорено.

— По-полека, скъпи Халеф! Кой е казал, че съм съгласен?

— Не се възпротиви, значи си съгласен. Затова трябва да доведем до изпълнение скъпоценната идея на моята Ханнех.

Вече вдигаше крак да продължи, но аз го задържах и казах:

— Не толкова бързо, Халеф! Позволи малко да поохладя въодушевлението ти. Какво ще стане, ако бени кхалид не офейкат?

— Ще офейкат — заяви той. — Ханнех го каза, значи ще го сторят. Знам, че си трезво мислещ човек, наистина, но все ще притежаваш достатъчно фантазия да си представиш какъв ужас ще ги обхване, когато духът отново им се яви с горящи факли в ръце.

— С факли?

— Да, с факли, изготвени от лиф^[1] и катран. Нали знаеш, че носим такива, та ако ни се наложи по път да осветяваме бивака.

— Знам. Значи слепецът се появява с факли и нашите противници офейкват? Ами ако вземат и войниците?

— Да ги вземат? Хич няма да им хрумне. Страхът им ще бъде толкова голям, че ще побегнат, без да ги е грижа за аскерите.

— И после?

— После ние освобождаваме войниците и се махаме, преди бени кхалид да са се върнали.

— Помисли, че трябва да имаме оръжията, камилите на войниците и всичко, което им принадлежи!

— Това няма да продължи дълго, защото ще вземем нужния брой хаддехидни. Те ще стоят в нощната тъма зад Ел Мюнеджи, докато настъпи подходящият миг.

— Но Ел Мюнеджи е сляп. Не може да бъде воден, защото бени кхалид трябва да видят само него.

— Ще го нагласим така, че да върви само направо. Това не е кой знае колко трудно.

— Той ще се съгласи ли?

— Защо не? Ще му кажем как стои работата.

— Не бива, защото още не знаем каква позиция ще заеме спрямо досегашните си приятели, мянците. Той да не би да чу всичко това, което си разказал на Ханнех?

— Не, защото слепецът отново се намираше в своето съноподобно състояние, от което поради умората излиза само от време на време. В същия полусън дойде почти до огъня ни. Скочил внезапно и тръгнал толкова бързо, че Ханнех не успяла да го задържи. Но също така бързо се върнал, за да седне и продължи да спи. Така че не знае къде сме и какво се е случило.

— Няма да му казваме, за да не би от чувство за солидарност към мянците да извърши нещо, което да ни бъде във вреда.

— Тогава ще чакаме, докато се събуди.

— С какво възнамеряваш да го накараш да играе ролята на дух-факлоносец?

— Сихди, остави това да е грижа само на Ханнех! Тя умее на всяка работа да сложи основи и следователно и тук ще намери до подходящото време правилните мисли, можеш да разчиташ на това. А сега кажи, съгласен ли си най-сетне?

— Работата ми се струва като игра на деца. Детинска е и не подобава на храбрите войни на хаддедихните. Можем да постигнем целта си по друг, по-достоеен начин.

— Признавам, сихди, но този друг начин няма да ми хареса, защото няма да е избликнал от дълбините на разума на моята Ханнех. Моля те, все пак, да се спуснеш в кладенеца на нейните мисли. Тя измисли превъзходен план и ние сега да не го осъществим? Това, дето го нарече „детински“, тя никога през живота си не бива да узнае. Сърцето ѝ няма да може да понесе подобно оскърбление. Дори само заради нея трябва да дадеш съгласието си.

Понеже протестът му се основаваше на тези важни „причини“, побързах да отговоря:

— Хаджи Халеф, аз си оставам на моето мнение, но няма да ти попреча да направиш опит и да видиш дали грандиозният план на твоята добра Ханнех ще успее.

— Благодаря ти, сихди! Ей сегичка ще уговоря с нея всичко необходимо и сетне ще побързам да го осъществя.

— Драги Халеф, планът е произлязъл от нейната главица, но нека реализирането му си е мъжка работа! Аз ще ти помогна. Преди всичко трябва да знаем къде се намират бени кхалид и по какъв начин бивакуват. Тръгвам веднага да го разбера и ти ще ме придружиш. Ела!

— Ама, сихди, ама нали работата беше тъкмо там, да се оправим без твоя подкрепа.

— С това не мога да се съглася. Номерът, който се каниш да погодиш, има голяма прилика с някоя момчешка лудория, но може да има и плачевни последици. Ако въпреки всичко се съгласявам, то го правя само при условие, че изпълнението става пред очите ми. Ако не искаш, отказваме се и разменяме шейха срещу войниците. Сега решавай!

— Сихди, ти вземаш маслото от млякото на Ханнех, но съзнавам, че другояче няма да те склоня, така че ще имаш волята си. Хайде, идвам с теб!

Халеф не беше доволен от мен, но това не можеше да ме разколебае. Тръгнахме в посоката, в която бяха поели бени кхалид. Приех, че са избрали местността, където ги бях видял по свечеряване да яздят и предположението ми се оказа правилно. Сигурно там бяха оставили горивен материал, защото потрепкваха два огъня. Бяха

малки, не светеха ярко, но достатъчно да можем лесно да се ориентираме.

Мястото беше оградено от скали, които правеха възможно незабелязаното ни приближаване. Като използвахме една от тях за прикритие, постигнахме успех. Вярно, не беше достатъчно светло, за да можем да различаваме бедуините поотделно, но разграничавахме формите на техните групи. Непосредствено пред нашата скала лежаха камилите, чиито седла и багаж образуваха недалеч от тях няколко правилни редици Друга по-малка група от камили не се виждаше, от което заключихме, че тук са подслонени и животните на войниците. За съжаление това правеше почти невъзможно откриването им да стане с необходимата бързина. Налягалите вляво по земята бедуини образуваха две групи с формата на полумесеци, чиито върхове бяха насочени един срещу друг. В средата, помежду им, лежаха вързаните пленници, а в краищата горяха огньовете. Че бедуините имаха при себе си своите оръжия, се разбира от само себе си, но къде се намираха тези на „платените войни на султана“, не можехме да открием. При тях нещата стояха точно както при камилите — бързината, с която трябваше да изпълним номера си, вероятно нямаше да ни позволи необходимото време да ги потърсим и приберем. Когато споделих с Халеф тези мисли, той отвърна:

— Не намирам причина да не осъществим нашия замисъл. Най-важното е освобождаването на войниците. Шейхът на бени кхалид се перчи, че ги държи в плен. Аз още отсега се радвам на разочарованата му физиономия, когато ги види да пристигат в най-добро разположение, за да му направят посещение на вежливост и му засвидетелстват своето високо уважение и искрена симпатия. По-късно ще трябва да ни бъдат предадени техните оръжия, камили и всичко, което им принадлежи, иначе няма да освободим шейха.

Върнахме се при мястото на нашия бивак и веднага отидохме отсреща при Ханнех, напрегнато очакваща резултата от своето предложение.

— Сихди е съгласен — осведоми я Халеф, — напълно съгласен! Беше запленил, когато му съобщих великолепната идея, избуяла от плодородните глъбини на твоите духовни способности. Тутакси отидохме да разузнаем бивака на бени кхалид и след като това ни се удаде, се връщаме при теб да те помолим за по-нататъшно осветление.

Докато той превръщаше скептичното ми мнение във възторжено одобрение, аз насочих вниманието си към Ел Мюнеджи, от чието поведение зависеше успехът на нашия план. В тая тъмнилка не можех ясно да различа лицето му, но изправената му стойка и начинът, по който слушаше приказките на Халеф, ми подсказаха, че е буден. Това се потвърди от думите, които сега отправи към него:

— По гласа ти разбирам, че си хаджи Халеф, а преди малко научих, че се намирам при жена ти Ханнех. Моето ухо ми казва, че с теб е дошъл още някой. Кой е той?

— Това е хаджи Акил Шатир, ефендите от Вади Драа — отговори Халеф.

— Приеми моя поздрав, о, хаджи Акил Шатир ефенди! Ти размени с мен думи за приятелството, любовта и милосърдието — преди и след като видях Мариям, твойт ангел-хранител. Вие проявихте отзивчивост към мен, бедния, изоставен слепец, и аз ще направя всичко, което поискате, без да питам за причината на вашето желание.

— Какво желание имаш предвид? — осведомих се аз.

— Ханнех ме помоли да взема във всяка ръка горяща факла и да вървя напред с бавни крачки, без дума да казвам. Тя ми обеща, че по-късно ще науча причината за това искане. Аз иначе никога не върша нещо, без да знам защо. В този случай ще постъпи противно на това мое основно правило, защото знам колко много благодарност ви дължа.

В тези думи лежеше потвърждението, че с чисто женска интуиция жената на Халеф бе проявила предпазливостта да не му съобщи нищо за събитията от последните часове. Това беше добре. Сега Ханнех ми каза:

— Ти чуваш, сихди, че съм подготвила всичко и понеже Халеф ми каза, че вие също сте готови, няма защо повече да чакаме.

— Да, можем веднага да направим една проверка дали ще настъпи очакваният от теб резултат.

— Аз не се съмнявам в това, сихди. Можем да тръгваме.

— Можем? И себе си ли имаш предвид?

— Да. Планът произхожда от мен и аз желая да присъствам, когато моите мисли се превърнат в реалност. Имаш ли нещо против?

— Всъщност да. Това, което възнамеряваме, не е женска работа, но не искам да ти отнема удоволствието. Обещавах ли ми да е за

последен път.

— Обещавам ти.

— Погрижи се за факлите, Халеф! Десет хаддедихни да останат заедно с Кара бен Халеф и да пазят онези, които лежат там при огъня. Другите ще дойдат с нас. Да си вземат само ножовете, пушките ще им пречат. Моята карабина ще бъде достатъчна да държи далеч от нас евентуалния нападател. Аз с Ел Мюнеджи и ти с Ханнех ще вървим напред, другите ще ни следват и ще правят само онова, което им кажем!

Малко по-късно бяхме на път. Халеф водеше своята Ханнех за ръката, аз — слепеца. Хаддедихните ни следваха с тихи стъпки. Странно беше това начинание и аз изпитвах известен страх. Подобна идея можеше да дойде само от персона, намираща се в непосредствено съприкосновение с природата като нашата Ханнех, но все пак беше хитро и умно пресметната. Надеждата се крепеше върху суеверието на бени кхалид и понеже знаех колко е голямо при бедуините, нямах причина да приема, че при това племе ще е по-малко.

Пристигнахме на мястото, откъдето преди малко бях наблюдавал с Халеф бедуините, и видяхме, че междувременно промяна не е настъпила. Всеки хаддедихн получи своите указания. Те застанаха зад нас в мрака, очаквайки мига, в който ще получат заповед да се втурнат напред.

Пред тях стоеше Ел Мюнеджи. Лицето му не беше насочено натам, накъдето би трябвало да върви, а малко надясно. Защо? Който е вървял през някоя гора без пътища и е стигал отново до мястото, от което е тръгнал, навярно знае защо пътят му описва кръг. Това може да се случи и на някой участък без пътеки в пустинята, прерията, ако слънцето е скрито, няма звезди и човек не познава признаците, по които може да определи посоките на света. Линията, по която се движи, винаги ще бъде насочена малко наляво, тъй като при повечето хора крачката на десния крак е малко по-дълга от тази на левия. Така тялото се извърта все по-наляво, докато човек е убеден, че върви в права посока. Всеки бедуин знае колко е трудно дори само в продължение на половин час да се движи право като по конец, ако няма естествени знаци за посоката.

Последицата показва, че предположението ми е било правилно. Слепецът запази досегашното си положение за кратко време, през

което отидохме с Халеф зад скалите да запалим двете факли. Това стана много бързо, защото те горе бяха разнищени. Веднага щом пламнаха, скочихме обратно при Ел Мюнеджи и ги тикнахме в ръцете му с указанието да върви все направо и да ги държи далеч от себе си. Той го стори и тръгна с бавни крачки.

Предаването на факлите бе станало толкова бързо, че от бивака на бени кхалид е могло да бъде забелязано само като внезапно пламване на две светлини. В началото се създаде впечатление, сякаш слепият върви твърде надясно, което подтикна Халеф към угрижената забележка:

— Сихди, слепецът ще мине между хората и камилите, а това ще ни донесе само половинчат успех. За да е пълен, бени кхалид трябва да го видят да върви към тях.

— Безпокойството ти е напразно — отговорих аз. — Той постепенно ще се насочва наляво. Само внимавай!

Както казах, така и стана. Линията, по която слепецът вървеше, се извиваше сякаш по наше желание лека-полека към най-близкия огън на бедуините. Правилно бях преценил.

Що се отнася до бени кхалид, пламъците в първите мигове на горенето, изглежда, им бяха убегнали, но Ел Мюнеджи не беше направил и двайсет крачки, когато се появиха първите признаци на успеха. Най-напред чухме няколко високи вика и после видяхме, че бедуините скочиха. Два така внезапно изплували в мрака пламъка! Какво беше това? Какво трябваше да означава?! Може би си помислиха за нас, за меканците и своя шейх. Но от каква причина можеше да хрумне на някого от споменатите хора да тръгне от кладенеца насам по този озадачаващ начин? Бени кхалид стояха в нямо очакване. Колкото повече приближаваше слепецът към тях, толкова поясна ставаше фигурата му. Високо изправената снага и бавните, тържествени стъпки не пропуснаха своето въздействие. Бедуините се стъписаха. Достопочтеното лице, дългата и лъскава сребристобяла брада изпъкнаха все повече. Към това се добавяше стелещото се на вълни одеяние на стареца, което допринасяше за призрачния му вид къде-къде повече от, примерно, един европейски костюм. Пламъците на факлите трепкаха и тъмночервени светлини се сменяха със стрелкащи се сенки, сякаш бе съпровождан от танцуващи джинове. Стъписването нарастна и се превърна в страх. Сега те разпознаха

лицето му и настъпи решителният миг за успеха на нашето намерение. Ако арабите овладееха страха си и го заловяха, щяхме да станем за смях.

Откровено признавам, бях почти убеден в провала. Не така стояха нещата с хаддедихните, които от напрежение не смееха да дишат и бяха готови да се впуснат напред.

— Става, отлично! — нашепна Халеф на своята Ханнех и на мен.

— Да, може би! — пригласи тя. — Внимавайте! Само още миг и ще търтят да бягат.

Аз все още се съмнявах. Но „най-добрата от всички жени“ се оказа права, защото от огньовете се разнесоха викове:

— Ел хаял, ел хаял! (Призрака, призрака!) Аллах да ни закриля! Бягайте!

Всички налични крака, които не бяха вързани, се раздвижиха по най-бързия начин и само след няколко секунди не можехме да видим и един-единствен бен кхалид. Сега хаддедихните се стрелнаха напред начело с Халеф. Аз ги последвах, но по-бавно. Ханнех всъщност трябваше да остане, но успехът на нейния план така я беше въодушевил, че забрави наложената сдържаност. Раздвижи се чевръсто и ми подвижна:

— Бързо, сихди! Спри Ел Мюнеджи, иначе ще падне в огъня!

Съветът не беше неуместен. Вслушах се и застигнах слепеца, когато му оставаха само десетина крачка да направи, за да бъде дрехата му обгърната в пламъци. Едва го бях спрял и Ханнех също вече беше тук. Взех факлите от ръцете на стареца. Предадох ѝ го и помолих:

— Отведи го назад до мястото, където стояхме! Не бива да ни се пречкате тук на пътя.

Тя хвана слепеца за ръката и се отдалечи с него. Докато говорех с нея, бях забучил факла в пясъка и взел за стрелба многозарядната карабина, за да сплаша с чест огън евентуално завърналите се бедуини. Но те вероятно бяха избягали толкова надалеч, че не можеха точно да различават какво става тук.

Първата работа на хаддедихните беше да освободят войниците. Те скочиха.

— Да можехте да си върнете сега камилите — каза им Халеф. — Ама в тая тъмница няма да можете достатъчно бързо да ги откриете.

При тях имаше един подофицер, който отвърна:

— Ние знаем къде са. Първата редица там при скалите. Другите са на бени кхалид.

— А оръжията ви?

— Намират се заедно с всичко, което още ни взеха, в скалния процеп край кладенеца. Отведоха ни там веднага след пленяването ни.

Застанал до Халеф, аз се осведомих:

— В състояние ли сте въпреки тъмнината да намерите това място?

— Да.

— Вземайте си тогава камилите и идете после да си приберете нещата! Тук виждам два чувала с камилска тор за огъня. Вземете ги! Ще ни бъдат необходими.

Те го сториха и отидоха после да потърсят камилите си. Аз и Халеф останахме още известно време, без да се мерне някой бен кхалид. След това стъпкахме огньовете, всеки взе по една от все още горящите факли и се върнахме при Ханнех, която стоеше с Ел Мюнеджи отново при скалата. Почакахме малко и войниците пристигнаха с животните си. Накарах подофицера да ми опише местоположението на скалния процеп. Разбрах, че от кладенеца не може да бъде видян, така че не беше необходимо да гасим факлите. Отправихме се под тяхната светлина заедно с камилите нататък.

Мястото се намираше откъм срещуположната на кладенеца страна. С приближаването видях скалите да се разстъпват на дълъг, но неширок процеп. Асакерите изчезнаха с факлите в него и скоро се върнаха с вещите си. Инструктирах ги да се разположат от северната страна на скалите и да чакат, докато отидем да ги вземем, но от юг и запад да сложат по един пост, за да се подсигурят срещу изненада. Заради Танил бен Шахид не исках веднага да водим войниците до кладенеца, защото сметнах, че ще е по-добре засега още да не знае за освобождаването им. После тръгнахме към нашия бивак и по път се разделихме в тъмното с Ханнех и слепеца, за да не бъдат видени от нашите пленници. Те отидоха при тяхното място за почивка.

Персиецът не беше дошъл с нас. Той седеше с Кара бен Халеф при огъня и ни уведоми, че по време на отсъствието ни Ел Гхани и шейх Тавил се държали изключително опърничаво. Смяташе за най-добре да намали тяхната граничеща с наглост самоувереност, като

веднага пристъпим към съвещанието относно полагащото им се наказание.

— Да, това незабавно ще стане — отвърна с готовност хаджията.
— Колкото по-рано дойде наказанието, толкова по-дълго ще действа.

В този миг се обади шейхът на бени кхалид:

— За наказание може да се говори само в смисъл, че аз вас ще накажа, а не вие мен.

— Забрави ли вече, че сега не трябва да говориш? — скастри го Халеф. — Щом толкова сърдечно желаеш да не бъдеш наказан, добре, няма да пречим на щастието ти. Ти няма да бъдеш наказан, а възнаграден и то с такава порция пердах, че ще трябва на няколко пъти да ти я сервираме. А ако още веднъж проговориш, без да си питал за разрешение, ще се погрижа това възнаграждение да се удвои.

Потупа по доста красноречив начин дръжката на камшика си и шейхът наистина сметна за уместно да си замълчи. А ние тримата седнахме да обсъдим тази работа, разбира се, така, че нито Ел Гхани, нито шейх Тавил да могат нещо да чуят.

Относно това, че бен кхалидът трябва да мине без наказание, постигнахме веднага единодушно съгласие. Но повече главоблъскане ни причини меканецът със своите придружители. Кхутаб ага искаше да ги отведе в Мешхед Али, където смъртта им беше в кърпа вързана. Но ние не можехме да го позволим, защото бяхме обвързани с даденото на шейха на бени кхалид обещание. Агата заяви, че ще се откаже да ги вземе със себе си, но няма да напусне това място, докато ограбването на светилището не бъде отмъстено.

— Та нали тъкмо това не можем да измислим — проплака Халеф. — Ти искаш най-строгото наказание, сиреч наказание по тяло или даже живот, а това е против нашето обещание. Де да не бях го давал!

— Успокой се, скъпи Халеф! — обадих се аз. — Тази грешка не може да се оплаква от самота, тя се намира в добра компания. Да, когато шейхът на бени кхалид беше първия път наш пленник, ти пожела да го освободиш само срещу нашия приятел Кхутаб ага. На мен той щеше да даде и войниците.

— Сега ние ги имаме.

— Е, да, сега. Това не е извинение. Но да оставим упреците! Касае се за строго наказание, но нито по тяло, нито по живот. Да не би

по имущество? Та Ел Гхани няма нищо у себе си. По чест? Такава той не притежава. Другите видове наказание, които бих могъл да предложа, изискват време, с каквото ние не разполагаме. За свой срам трябва да призная, че не знам какъв съвет да дам.

— Аллах, Аллах! Кара бен Немзи ефенди веднъж да не може да даде съвет! Сега ще настъпи последният ден.

— Не се шегувай! За мен работата е сериозна — укори го персиецът. — Ако се върна в Мешхед Али, без да водя крадците, трябва поне да мога да кажа, че са наказани съобразно големината на тяхното престъпление. Но вашето обещание прави това невъзможно.

— Не се гневи! — помоли Халеф. — От всяко трудно положение има път за излизане, значи и при това. Тук наистина се иска мъдрост и аз за щастие знам мястото, където трябва да я потърся. Онова, което човек не може да намери в селямлъка^[2], трябва да потърси в харемлъка^[3]. Щом Кара бен Немзи не знае какъв съвет да даде, ще отида при Ханнех!

Скочи и бързо се отдалечи, убеден, че Ханнех ще помогне. И правилно! Когато след кратко време се върна и зае мястото си с изпълнена с блаженство усмивка, каза:

— Не се излъгах, защото Ханнех, умното олицетворение на цялата разумност, веднага беше готова с помощното средство... То се казва бастонада. Не е ли грандиозно?

— Не! — отвърнах аз. — Можеш да бъдеш сигурен, че Кхутаб ага и аз вече сме помислили за бастонадата.

— Но не по правилния начин! Вие сте разсъждавали така: „Меканците не бива да бъдат наказвани по тяло и живот. Бастонадата засяга тялото и ако се въздадат много удари може да се окаже смъртоносна. Следователно не може да бъде употребена.“ Нали такива са били мислите ви?

— Поне моите, да.

— Това е погрешно. Ханнех го разбира много по-добре. Отговори ми на въпроса, който ще ти задам от нейно име! Ако бастонадата не убие, наказание по живот ли е?

— Не.

— По-нататък! Къде се въздава бастонадата?

— По ходилата.

— При това положение тялото наказвано ли е?

— Да, защото стъпалата са част от тялото.

— Не! Те са част от крайник, но не от тялото на човека. Не гласи ли нашето обещание, че мянците няма да бъдат наказани по тяло и живот?

— По тяло и живот — заявих сериозно, макар неговият начин на разсъждение вътрешно да ме забавляваше.

— Е, добре! Значи Ханнех има пълно право, като казва: „Ако въздадете бастонадата на Ел Гхани така, че да не умре, няма да престъпите обещанието си, защото той няма да я получи по тялото, а по ходилата на неговите нозе, които са част от крайник, но не от торса, от тялото му.“ Е, сикди, какво мислиш сега? Не се ли възхищаваш от логичността на ненадминатите женски мисли, които отидох да почерпя от моя тахтиреван?

— Да, отдавам им своето възхищение.

— Хубаво! И понеже възхищението означава също признание, то в тази дума е залегнало и съгласието, което навярно и ти, о, Кхутаб ага няма да ми откажеш.

Персиецът даде с охота одобрението си:

— Благодаря ти, хаджи Халеф, от все сърце! Тези крадливи осквернители на светилището толкова повече подлежат на наказание, защото извършиха престъплението в качеството на наши гости и претенции на великия шериф. Ето защо се разбира от само себе си, че ние няма да вземем решение за някоя лека степен на бастонадата.

— Такова нещо на ума няма да ни дойде — присъедини се към мнението му Халеф. — Колкото се може повече, това правило трябва да ни ръководи при определянето броя на ударите.

— Много право, колкото се може повече! Най-много трябва да получи Ел Гхани, защото той е инициаторът на престъплението и същевременно най-злостният от всички. След като по този пункт сме единодушни, моля те, хаджи Халеф, да кажеш какво количество ще отредиш за всеки поотделно.

— Това, дето го искаш от мен, е трудно да се даде. Колкото се може повече, но нито един не бива да умре. Аз предлагам значи първо една пробна бастонада, с която да разберем колко удара всеки от тях може да издържи. След като знаем това, после ще ни е по-лесно да определим броя на ударите.

— Това е вярно — усмихна се баш насир. — За съжаление този опит ще доведе и същинското изпълнение на наказанието, защото иначе ще трябва да чакаме твърде дълго излекуването на ходилата, а ни не разполагаме с необходимото време.

— В такъв случай пробата ще представлява и окончателното изпълнение, като налагаме всеки чифт ходила дотогава, докато видим, че тяхното доволство е стигнало най-високата си степен. Ти какво ще речеш, сихди, по въпроса?

— Давам съгласието си — отвърнах аз, тъй като тази присъда оставаше открита възможност да се намеся.

— Благодаря ти — грейна в усмивка хаджията. — Вече си мислех, че твоята позната мекота ще повдигне глас срещу нас, взели това както справедливо, така и мъдро решение. И тъй, ние се спогодихме и сега се пита само кога да бъде подхванато наказанието. Аз съм за: „Веднага!“

— Аз също — обяви баш насир.

— Аз не — отвърнах аз.

— Защо? — попита Халеф.

— Защото сега ще липсва необходимия ефект. Наказанието трябва да бъде изпълнено посред бял ден и пред очите на всички воители на бени кхалид.

— Това е вярно — похвали ме хаджията, без да си каже, че може да правя предложението по някаква тайна причина. — Сега ти си точно такъв, какъвто винаги съм желал да бъдеш. За мое най-голямо съжаление често си бил на мнение, че „Божие подобие“ не бива да бъде оскърбявано с пердах. Но аз ти казвам, за един човек, който се е отрекъл от това подобие, тоягата представлява единственото правилно наказание. Много зависи как е бил престъпен законът и аз съм убеден, че много насилия и безсрамия нямаше да бъдат извършени, ако съответните мискини отнапред знаеха, че тоягата ще е неизбежна последица. Да, ще изчакаме до заранта! Но сигурно няма да имам нищо против, ако още сега им съобща колко любезно сме се погрижили за сутрешното им развлечение?

— Можеш да го сториш. Няма да ти попреча.

Дребният шейх се надигна от мястото си и обръщайки се към меканците, заговори със силен глас, за да може да бъде разбран и отсреща от Ханнех:

— Вие видяхте сега да се събира Макхаме хахим акбар ес Сахра^[4], състоящ се от трима светлейши съдии. Тези знатни и извисени правови учени, при които предпочитание към личността няма, проникнаха с погледа на своя остър ум до нравствената дълбина на извършената от вас кражба. Те така пълно прозряха моралното падение на вашите сърца и величината на наказуемото деяние, че вината ви лежи пред тях в цялостната си обхватност. И понеже всяка вина трябва да бъде изкупена, аз идвам с дружелюбие към вас, за да сложа в сърцата ви произнесената присъда. Ние решихме именно да врежем незаличимо по ходилата ви спомена за ограбването на Канс ел Адха. Гравирането на възпоминателните знаци ще започне с пълна сила при сипване на утрото в присъствието на всички войни на хаддехидните и бени кхалид. Ние сме убедени, че ще го приемете с необходимата дълбочина на чувствата, за да можем, както е желанието ни, и по-късно, отдалеко, да останем в най-красива духовна връзка.

След това направи радушен поклон и си седна. Меканците останаха изпървом безмълвни. Трябваше по-напред да превъзмогнат въздействието на чутото. Не толкова тих беше шейхът на бени кхалид. Той гневно избухна:

— Какво ви скимна! Да не би кражбата, която ви служи само като предлог да забогатеете, да е вече доказана? А и дори да беше такъв случаят, вие най-малко сте хората, притежаващи право да произнасят присъда. Също така дадохте дума, че на моите гости и приятели, намиращи се под моя закрила, няма да се случи нищо нито по тяло, нито по живот. А който не сдържа подобно обещание, е хаймана. Бастонадата при всички случаи е невъзможна.

Халеф отвърна снизходително:

— Ти заприказва неподканен, наистина, но аз милостиво ще оставя засега камшика затъкнат. Ние сдържахме думата си, и то точно. Повече не можеш да искаш. Бастонадата ще бъде изпълнена по ходилата и няма да бъде смъртоносна, значи няма общо с тяло и живот.

— Това е лъжа! Стъпалото принадлежи към тялото.

— Ако твоето тяло има ходила, то това е изключение, което аз с удоволствие ще уважа. Затова ти няма да получиш бастонадата. Ние внимателно ще прегледаме меканците. Намерим ли, че имат строежа на обикновени хора, сиреч имат ходила не на тялото, а на краката, безусловно ще преминат във властта на определеното ми наказание.

— Това са извъртания! Обръщам ти внимание, че притежавам достатъчно сила да взема гостите си под закрила.

— По кой начин?

— Помисли за войните ми!

— С голямо удоволствие. Тъкмо за тях си мисля сега, а именно че са безсилни срещу нас, защото ти си ни заложник.

— И за асакерите! Ще наредя да ги застрелят, веднага щом някой от гостите ми получи удари.

Халеф се наведе към един от седящите наблизко хаддедихни и му даде тиха заповед. Понеже хаджията беше до мен, чух думите. Човекът трябваше да доведе асакерите. По същото време се появи един от разставените постове. Доложи, че е дошъл един бен кхалид с важна новина за своя шейх. От предпазливост говореше с толкова снишен глас, че никой неканен не чу думите му. Хаджията му даде също така тайно указанието:

— Кажи на бен кхалида, шейх Тавил е много ядосан, дето го безпокоят, и желае до заранта да го оставят на мира. Тук всичко е наред и пратеникът може да си върви.

Хаддедихнът се отдалечи. Междувременно мянците възвърнаха говора си. Заради камшика на Халеф те не се осмелиха, наистина, да отправят оплакванията си директно към нас, а ги подхвърлиха на шейх Тавил, но думите определено трябваше да бъдат чути от нас. Ето че те из един път притихнаха и отправиха погледи към западния ъгъл на скалите, иззад който се появи изпратеният хаддедихн с войниците. Всеки от тях беше нарамил пушката си и водеше камилата си за повод.

Заслужаваше си да се види лицето на нашия дребен хаджи, наблюдаващ с едва сдържана наслада въздействието, което появата на асакерите оказва върху шейх Тавил и мянците. Бяха смълчани и с широко отворени очи следяха войниците, които отидоха до отреденото им място.

— Е? — попита най-сетне Халеф шейха. — Нали се канеше да ги застреляш. Ето ги. Стори го!

— Ийл'ан дакнак! (Проклета да е брадата ти!) Ти си един измамник отвътре и отвън. Не желая повече да си имам работа с теб.

Който познава вниманието, с което Халеф се отнасяше към своята доста оскъдна на косми брада, може да си представи колко

силно докачен се почувства. Той измъкна рязко камшика, просече със свистене въздуха и отговори гневно:

— На драго сърце ти вярвам, че не искаш да си имаш повече работа с мен, защото въпреки твоята висока колкото баир глупост не може да не съзнаваш, че изгуби играта. Що се отнася до брадата ми, никой не може да я опозори. А твоята при следващата ти хулна дума така ще ошмуля от лицето с курбача, че косъм няма да остане. С вас свършихме до утрото. След събуждането утринният ви поздрав ще бъде бастонадата.

Тези думи се отнасяха за пленниците, но и за нас беше време наистина да помислим за спане. Трябваше да се подсигурихме срещу бени кхалид. В тази връзка Халеф даде на караулната служба, в която щяха да участват и войниците, толкова точни заповеди, че от изненада не можехме да се опасяваме. Горивен материал, ако се отнасяхме пестеливо, имаше достатъчно в наличност, за да подсигурихме поне донякъде светлина за поенето на камилите. Заради събирането на водата това щеше да продължи с паузи през цялата нощ.

Халеф, Кара и аз отидохме да вземем конете си и ги отведохме отсреща при тахтиревана. Тук щяхме да легнем за закрила на Ханнех и Ел Мюнеджи. Персиецът дойде след нас и ние нямахме нищо против да остане. Вързопа със „Съкровището от крайници“ беше взел под грижовен надзор.

Ел Мюнеджи седеше с облегнат на скалите гръб и спеше. За удовлетворяването на неговите физически нужди Ханнех се бе погрижила вечерта. Храна поел малко, но вода вземал по-често. Почти цялото време, изключвайки „факелното шествие“ до бени кхалид, прекарал в своята полусъница и постоянно пушене. Както ни осведоми на другия ден Ханнех, никак не било удобно за нея толкова често да му дава огън. Тютюн и кибритат^[5] имала достатъчно, наистина, но тъй като припламването на клечките не бивало да бъде видяно отсреща при нас, била принудена да извършва запалването зад носилката и сама да прави първите дръпвания. С риск да бъде упрекнат в бърливост, ще направя издайническата забележка, че бедуинските жени не са съвсем неопитни в паленето на чибука, а Ханнех в никой случай не стоеше в тая работа по-назад от своите съплеменнички. Стара, много стара и пропита с никотин беше лулата на слепеца, ала изпълненото с милосърдие женско сърце умее да преодолява такива препятствия.

-
- [1] Лиф — палмови влакна — б.а. ↑
 - [2] Приемна или господарска стая — б.нем.изд. ↑
 - [3] Женски покои — б.нем.изд. ↑
 - [4] Върховен съдебен състав на пустинята — б.а. ↑
 - [5] Кибритат — кибрит — б.а. ↑

7. ВЕЗНИТЕ НА СПРАВЕДЛИВОСТТА

Както обикновено преди лягане помилвах врания си жребец, казах му обичайната сура в ухото и се увих после в хайка да спя. Но това намерение засега нямаше да успее, защото тъкмо многовъзпяваният ефенди Морфей се промъкна край тахтиревана да ми затвори очите, Ел Мюнеджи се размърда и започна да си говори по странен начин, все едно че чувах гласа на сънena птица. Тези тихи, откъслечни звуци бяха последвани от полугласни, по-добре свързани думи.

— Той е тук...? Да, слушам те... ще му кажа... ще тръгна с него... води ме само...!

Слепецът отдели гръб от скалата, раздвижи търсещо глава на две страни и попита:

— Тук ли е хаджи Акил Шатир ефенди?

— Да, тук лежа — отвърнах аз.

— Нека душата ти сега не заспива! Един лъч ще се спусне от небето, трябва да те намери подготвен, отвори му своя вътрешен мир и го приеми с благодарност.

Как звучеше? Беше свързана реч. Беше неговият глас и все пак сякаш не неговият.

— Стани! — продължи той. — И ми помогни да се изправа и аз! Трябва да те водя.

— Накъде? — попитах, като отметнах хайка и се надигнах.

— Не знам. Не питай! Ще видиш.

Подадох му ръка и го изправих.

— Ела, следвай ме!

Докато изговаряше тази подкана, той пусна ръката ми и напусна мястото с твърди, сигурни крачки. Другите се бяха събудили. Станаха.

— Сихди, бива ли и аз да дойда с теб? — прошепна Халеф.

— Да.

— А аз? — попита тихо персиецът.

— От мен да мине. Кара трябва да остане при майка си.

Ел Мюнеджи вървеше пред нас, без някой да го води. Навлезе в пустинята. Стойката му беше изправена, всяка негова крачка — сигурна и решителна, сякаш вървеше по отъпкана пътека. Сякаш не бе тъмна нощ, а светъл ден, и той не беше сляп, а зрящ. Следвахме го с удивление.

Вървахме в приблизително северна посока, към следващия скален остров, който се възправяше пред нас като наситена тъмнота в слабия зрак на звездите. Той не се отклони от него и не спря, а започна да изкачва стръмнината бавно и толкова уверено, както аз, зрящият, едва ли бих могъл да го направя посред бял ден. При това използваше за запазване на равновесието само едната си ръка. Другата постоянно държеше така, сякаш някой, когото не виждахме, вървеше до него и го бе хванал за тази ръка. При високите крачки дори създаваше впечатление, че е дърпан. Можех ясно да виждам тези неща, понеже се намирах непосредствено зад него. Халеф и персиецът ме следваха. Най-изненадващото беше, че ние тримата често се препъвахме и подхлъзвахме в тъмнината, но слепецът — не. И нагоре не водеше никакъв път, защото навярно кракът на човек още не бе докосвал тази висока скална група. Имаше места, където трябваше да прибягвам към помощта на ръцете и да се задържам, Ел Мюнеджи не го правеше. Беше ми непонятно.

Когато стигнахме, ние спряхме най-напред да успокоим ускореното от изкачването дишане, Ел Мюнеджи — не. Той се помоли тихо, после посочи една намираща се пред нас по-издигната част и каза:

— Седни на този камък! Аз ще остана прав, защото само тялото се уморява, но духът не познава отслабване на своята сила, и не моето тяло, а моята душа ще чуеш сега да говори.

Откликнах на поканата, Халеф и баш насир седнаха до мен. Известно време старецът стоя неподвижно, леко наклонил глава настрани, сякаш се ослушваше в далечината. Намирахме се в необичайно напрежение. Сега започна:

— Приемете моя поздрав, пилигрими на тази земя, приемете го на езика на вашия свят! Ако ви говоря по нашия начин, нищо няма да доловите, защото ушите ви имат възприятие само за звука. Но ние не говорим със словесни излияния, не, нашето слово е делото.

Заслушахме се удивено, защото това не беше гласът на мюнеджията, а съвсем друг. Бях слушал имитатори на гласове, чиито постижения определено бяха отлични, но едва ли някой от тях бе в състояние не само гласа, но и неговата изразителност да промени. Ако не го виждах да стои пред мен, щях да бъда убеден, че ни говори друга личност. Той продължи:

— Отправете погледи нагоре към небесния шатър! Над и зад вас се намират звездите на Херкулес, вдясно са съзвездията Орел и Делфин, вляво — Змия, а пред вас — Змиеносец, Ра'с ал Гхул (Алгол); на Персей и стотици светове, които вие различавате само като дребни точки. Над тях се претегля Саман игхриси, (Млечния път) състоящ се от неизброими небеса, всяко от които води в друго, ново небе. Така поглеждате от вас към всички страни навън и навътре в милиони и милиарди вечности и въпреки всичко считате своето нищожно земно знание за достатъчно умно да открие Господаря и Създателя на тези светове в последното, най-велелепното от небесата. Казвам ви, няма небе, което да е последно. Както всички тези небеса образуват само едно-единствено, така и Господаря не бива да се търси само в него, нито в някое особено. И ако вие не го намирате в съсредоточието на вашия земен небосклон, то напразно ще го търсите там, в онези небеса. Вие не го намирате нито тук, нито там, защото отваряте погрешни очи, но истинските държите затворени. Търсите го така, както се стремите към опознаването на земните неща, а именно с очите на вашето оскъдно знание. Очите на вярата обаче държите затворени за него.

Направи пауза. Досега беше говорил с пълен глас, сега продължи, както когато човек иска да говори проникновено, със снишен тон:

— Имам да ви кажа нещо небесно. Дарете ми вниманието на вашия дух и вашето сърце! Вие разграничавате човека на тяло, душа и дух, говорите за глава и сърце, за разбиране, усещане, различаване и искане, за разум, разсъдък и чувство. Ако можехте да се видите, както аз ви виждам, както моето око прозира всяка вътрешна фибра на вашето тяло, всеки скрит порив на вашия дух, щеше да ви стане ясно колко погрешни са тези разграничения. Духовният човек не може да бъде разчленяван като тялото. Неговата активност не се формира от отделни сили и способности, както е при тялото — с ръце и крака, очи

и уши. Дори когато класифицирате тази дейност според нейните различни методи и направления, вие си служите с погрешни имена. Както няма граница между Божието всемогъщество, всезнание и вселюбов, защото Бог е единен, така и при неговото подобие — Човека, мисленето, усещането, искането са неотделими едно от друго, защото духовният човек също е единен. Но аз ще трябва да се нагодя към вашите обичаи, иначе няма да ме разберете: Слушайте и си отбележете точно какво ще ви кажа сега! Човекът е създаден за поклонник на земята, за да стане обитател на небето. Той трябва да сее тук, за да може да жъне там. Трябва да отваря очите си тук, за да бъде зрящ там. Трябва да учи тук, за да издържи изпита там. От неговата работа тук зависи неговото възнаграждение там, защото делата му ще го последват Отвъд. Който робува тук на дейността си, а не твори непрестанно за небето, ще влезе в онзи живот с празни ръце и ще бъде отпратен. Не говорете за свое удобство: „Щом се пазя да върша зло, значи трябва да стана блажен!“ Който само се пази да не се омърси от работата, който живее тук само от Божията милост както някой ленив син от богатството на баща си, той не придобива нищо за Вечността и един ден ще пристъпи като просяк пред Божия трон. Но Отвъд просяка го отправят, защото който тук се нуждае от състраданието на Бога, за небето от него не му остава нищо. Ето така земният живот е една подготовка, за големия бъдещ изпит. Шатрата, която разпъваш тук като поклонник, е мисал^[1] за къщата, която те очаква в онзи живот! Ти трябва да я построиш тази шатра възможно по-здраво и сигурно, да я украсиш и разхубавиш с дарбите, които са ти дадени. Трябва да се запознаеш с всичко, което земята предлага. С усърдие да изучаваш силите и законите, с които Бог управлява тук. С постоянно внимание да следиш явленията на земната природа и развитието на човешкия род и да не пропуснеш да внесеш своя дял за прогреса. Но същевременно никога не бива да забравяш, че тук живееш само в една лека шатра, която Бог, Господарят, всеки миг може да развали, за да те повика горе в дома на Отца.

Той направи тук пауза, по време на която нещо тихо си шепнеше. После отново заговори високо:

— И тъй, твоята дейност е разделена между тук и там. Трябва да се стремиш и към земните, и към небесните познания. Земните ще ти бъдат необходими за кратко време, но небесните — за Вечността. Те

следователно са безкрайно по-важни. Но с печално заслепление вие постъпвате тъкмо наопаки. Работата, сякаш земята и тукашният ви живот са с вечна продължителност, а Отвъдното е само един лъжовен сън. И кой е виновен за това? Само вашето заслепление, което ви пречи да съзнаете, че има два вида познание. До познанието на Земното ви води вашата наука, познанието на Отвъдното ви предлага само вярата. Всеки отделен учен се гордее със своята малка земна наука, а гордостта на всички учени, които е имало и има, събрана наедно, доставя градивния материал за зида на надменността и самонадценяването, с който сте се оградили. Вие стоите зад този зид като пленници на вашата наука и вече не можете да погледнете — той се издига все по-високо — над него към далечината. На малкото кръгло късче небе, което можете да видите над себе си, не обръщате внимание. Та нали вашата ученост толкова лесно може да разложи въздуха там горе на съответните елементи и струящата отгоре светлина с парченце стъкло на нейните съставни цветове. Но осъзнайте, че и това все още принадлежи към земното познание и няма никаква връзка с небесното! И дори да успеете да изследвате до центъра слънцето и кръжащите около него планети, това няма да е и една крачка към познанието за Отвъдното. Изкачете се с вашата наука още по-високо, извън орбитата на слънцето... може би и това ще ви се удаде, но вие все още си имате работа с материя и сила, душата ще остане за вас неизследвана. Пред Отвъдното вашата ученост се смалява и чезне, защото тук нещата опират до небесното познание, към което води само вярата. Знаеш ли какво е вяра?

Той изрече този въпрос с подсилен тон и отправено надолу към мен лице, сякаш очакваше отговор. Ето защо казах:

— Вярата е духовното виждане на онова, което телесните очи не съзират.

Ел Мюнеджи нито се съгласи, нито оспори, а продължи, сякаш не беше ме чул:

— При вас тази дума няма пълното значение на понятието, което трябва да изрази. За това, което е вярата, никой земен език няма обхващаща пълния смисъл дума. Думата „вяра“ при вас означава упование без фактическо доказателство. Но при тези, които не живеят в земни тела, вярата означава изключващо всяка заблуда убеждение. То се крепи на най-тясно единение на вярващия с обекта на тази вяра и

затова не е резултат на изследване. По тази причина вярата стои така безкрайно високо над науката. Мога да ви дам един пример, който да ви го обясни? Хаджи Халеф Омар, ти седиш тук пред мен. Любимата на твоето сърце, Ханнех, е твоя жена. Ти вярваш ли го?

Дребният хаджи бе така изцяло обърнат на слух, че му трябваше време да се опомни, преди да отговори:

— Разбира се.

— Тя живее при теб, храни се и пие с теб, грижи се за теб, сега пътува с теб през пустинята. Наистина ли е твоя жена?

— Аллах, Аллах! Горко на оня, който не иска да го повярва!

— Ти го вярваш, което означава, че го знаеш. Никоя действителност не стои за теб така непогрешимо доказана както тази. Но ето че идва кадията^[2] и изисква от теб доказателства. Трябва да удостовериш кога и къде сте родени, кои са били родителите ви, към коя вяра принадлежите, чии поданици се наричате и на кое място, по кое време и пред какви свидетели сте били съчетани в този съюз.

— Нека само посмее да дойде тоя кадия! Ще трябва да повярва, че...

— Не говори за вярване при него! — прекъсна го Ел Мюнеджи.
— Убедителността според такива доказателства не може да се нарече вяра и за теб няма никаква стойност. Твоята Ханнех беше примерът, който исках да ви приведа. Ти си вярата, кадията е науката. Вярващият е свързан с истинска любов с Бога, познава го, живее в него, действа чрез него и заедно с него. Науката изисква от Бога изчерпателно документирано доказателство. Тя не го вижда, не го чува, не го усеща, защото не може да преодолее Земното. А когато някой път през зида проникне полъх от небето, ученият не е в състояние да разпознае неговият първоизточник и в своята обърканост говори за окултна наука. Но онова, което за него е скрито, за вярващите е открито. Науката може да си твърди, че единствено тя може да вижда, но има и очи, различни от нейните, бистри, остри очи, които никога не остаряват, които четат без очила в малката слънчева прашинка и без далекоглед в безмерните светове ощастливяващото слово на Божието откровение. Но колко такива очи има сред милионите хора, странстващи по земята? От съществуването на вашия род са дошли и са си отишли хиляди поколения, вярата е била за тях думата, която е при вас и до днешния ден. Намалява само броят на тези, за които тя е

това, което трябва да бъде. Тя не е упражнявана. А орган, който не е упражняван, отслабва, закърнява, полека-лека изчезва и накрая идва поколение, на което той изцяло липсва. Науката, познанието за земното, е предпочитана от прастари времена. Затова се развива. Неизброими са тези, които ѝ служат. Тя ги прехранва, подсигурява им непрестанна работа. Израства до исполински ръст, посяга дори към звездите. Въпреки големината на ограждащия зид нейните ратници я считат по-висока и от Бога. Познанието на Небесното не намира същите грижи, защото изискваните от него упражнения биват смятани за маловажни. Да, Божии чада има безчетни тълпи, но те са такива само по име. Понякога, разбира се, тук и там се появява живата вяра и веднага от нея излиза сила, която дарява потоци благословия. Но едва станала могъща, хората я превръщат в дума, в девиз за земни цели, в кървави надписи по знамена, които мъкнат от клане в клане, докато тя накрая рухне. На науката хората подсигуряват мир, макар да изготвя оръжия за битки, а вярата, тази мирна дъщеря на небето, която проповядва любов и помирение, превръщат в карикатура на самите себе си, навличат я в одеянието на омразата и я използват като повод за нови битки. Така правят от думата „Вяра“ противното на това, което трябва да бъде тя за човечеството, и клатят с подигравателна усмивка глава, когато някой се осмели да твърди, че тя води до висшето познание и е единственият път към истината. Но Всемъдрия дава вечни закони, които винаги съществуват и действат, които никога не престават да насочват и владеят също вашите въздигани в култ сили и материя, и тези закони са дадени на вярата за идната победа. Само я приемете, както сте приели науката. Посветете ѝ същото усърдие, същата работа и енергия и скоро ще разберете, че тя е по-силна, по-могъща от нея. Защото науката е резултат на човешки стремеж, но вярата има Божии произход. Науката ви учи на естеството и взаимодействията на веществата, но вярата ви кара да гледате към Бога и ви води до общение с него. Не мислете, че науката владее повече територия от вярата! В безкрайното царство на вярата има повече провинции отколкото в преходните области на науката, само че последните се намират по-близо до земния начин на мислене от първите. Тези на науката са отбелязани по вашите книги, но на вярата тепърва ще бъдат откривани. Ако работите с преданост и въодушевление и изследването на тези небесни територии, ще

изострите душевните си очи, които досега са били затворени, опитът ви ще прерасне в познание и скоро ще съзрете онова, което е оставало скрито досега за вас. Човечеството е добре обучено в земните неща, но в небесните — не. Вържете здраво единия си крак нагоре към тялото и се движете занапред само на другия. Вързаният лека-полека ще се парализира, ще изсъхне и накрая ще откаже да функционира. Така Човекът куцука сега едноног в живота, подготвен само за земното странстване, но за пътеката на Отвъдното му липсва кракът. Упражнявайте се във вървене по Небесния път! Той не е толкова труден и еднообразен, както си мислите. В началото води, наистина, по неравни, каменисти участъци, но скоро стигате до поля, по-великолепни от които никъде другаде няма, а после ще ви се разкрие извисеното, сияйно велелепие, което се открива за вярващия поглед отвъд пределите на съмнението. Вие трябва да се радвате, разбира се, на постигнатите върху земята и за земята придобивки, защото битката с живота и успехите на духовното търсене закаляват също и душевната сила. Но пътят към Отвъдното ви предлага още по-възвишени радости, които при крайната цел се разрастват до блаженство и вечна наслада. И така, две са задълженията, за чието изпълнение ви е призвал Господарят. Вие трябва с всички придадени ви сили да творите за Отсамното и за Отвъдното. Но тези задължения всъщност не са две, а едно. Вие трябва в Отсамното да творите за Отвъдното. А колко много сте го правили досега! Отсамното така ангажира дейността на Човека, че той и сега още не познава Ес Сечме, Мястото на пресяването, което се намира между мига на умирането и Портата на Небето. Аз поглеждам във вашите сърца и съзирам в тях възделение към светлината на Онзи свят. Аз нямам право да ви покажа онези селения, в които живее Бог със своите блажени, защото при блясъка на великолепието, очите ви ще ослепеят още от първия поглед, но до Мястото на пресяването, техния преден двор, мога да отведа вашите души. Трябва само да се поверите на моето водителство и в продължение на един кратък земен час да стоите пред откритото Отвъдно. Каквото видите там, си го отбележете за живота! Ще го направя, за да ви дам една представа за това, което може да постигне вярата, и където достъпът на вашата най-голяма ученост е во веки запретен. Защото, казвам ви, в Деня на Съда, който за покойните започва по-рано и продължава по-дълго, отколкото си мислите, всеки

ще дава сметка не за богатството на своя дух, а единствено за съкровищата на своето сърце. Не между образован и неук, а между добър и зъл, между любов и злост ще се прави разлика. Сега аз ще покажа на моя приятел, чрез когото ви говоря, онова, което трябва да знаете. Той ще ви го казва и ако нещо не разбирате, ще можете да питате, но въпроси със земно любопитство ще остават без отговор.

Невъзможно е да се опише настроението, в което сега се намирах. Над нас — покритото с воал небе, по което можеха да се различат само звезди до четвърта величина. Около — нас пустинята, разстлана с тайнствената си смълчаност под зрака на тези звезди. Пред нас стои загадъчният мъж, който бе сляп за Отсамното, но зрящ за Отвъдното. А в нас се раждаше предчувствието за разбулването и осветяването на един неизследван досега мрак. Но къде се намираше това Място на пресяването, за което бяхме чули? Наистина ли при Отвъдното, или във въображението на един фантазиращ си, може би душевноболен човек? С какво щеше да е свързано обещаното разяснение? С една от най-важните наши догми или това просто щяха да са съновиденията на един нервноболен мохамеданин? Бях във висша степен напрегнат, а Халеф и персиецът сигурно не по-малко, защото като ориентация имаха повече възприемчивост за подобни положения от мен, хладно мислещия европейец.

— Ела! Ще те водя! — чухме мюнеджията да казва с досегашния странен глас, след което отвърна със собствения си, съвсем различен тембър: — Следвам те, Бен Нур, ангел на Аллах и учител на моята душа.

Ще си позволя, за да направя следващото по-лесно разбираемо, да разграничавам този Бен Нур от Ел Мюнеджи. Вярно, говореше само слепецът, но това, което чувахме, беше диалог между две лица с толкова различно звучащи гласове, че при затворени очи можехме да се закълнем в присъствието на още един човек.

Мина известно време, едва смеехме да дишаме. Изведнъж чухме слепеца да извика със собствения си, уплашено звучащ глас: „Дръж ме, о, дръж ме!“ После отново стана тихо. Той стоеше както от самото начало високо изправен, вдигнал едната ръка до страната си, сякаш тя вече не държеше никого. Другата прекарваше по лицето си и движеше глава като някой, който удивено се оглежда.

— Пристигнахме. Сега остани до мен и кажи какво виждаш! Не се бой от нищо, защото аз съм при теб, и никой няма да посмее да приближи.

Слепецът изговори това с гласа на Бен Нур, след което отвърна със собствения си:

— Не се боя, понеже често си ми показвал странни неща, без нищо да ми е навредило. Зная, че при теб съм в безопасност.

Озърна се с оживени движения на главата и каза:

— Какво чудо! Къде ме доведе? Виждам предмети и хора, които все пак, не са предмети и хора. Всичко е оформено и се движи както на земята и все пак ми се струва, че тук нищо не е земно.

— Само кажи какво виждаш, после ще ти обясня! — повели другият глас.

След това мюнеджията вдигна ръце и продължи:

— Стоя на един висок, широк камък само с теб. Зад нас се простира един зид, чиято височина и краища не мога да различа. Той има множество тесни и ниски отверстия, през които непрестанно се появяват хора и идват към нас, за да се съединят в широка, плътна корона.

— Това е Ел Вида^[3], зидът, от другата страна на който свършва земният живот при една от тези врати. Никой смъртен не може да спре пред него или чак да се върне, освен ако Бог не му разреши. Говори нататък!

— Пред мен се намира обширна пуста земя — подчини се слепецът на подканата, — ограничена от черна зееща бездна. Над нея има мост с ширина острието на бръснач.

— Това е Ес Сират, Моста на смъртта — обясни Бен Нур. — Минава над Ел Халак, Бездната на гибелта. Различаваш ли къде свършва?

— Да, виждам, но не така ясно, както бих желал. Това е някаква порта, която щях да видя по-определено, ако над нея не светеше огненият надпис „Към блаженството!“ Тъмни са ми също продълженията на страните ѝ, издигащи се от бездната. Но горе сияе някаква ведрина, която не може да произхожда от някое слънце. Като я съзерцавам, у мен се поражда неописуема наслада и копнеж, който иска сякаш да ме повдигне и понесе нататък. Ала нозете ми са здраво залепнали за камъка. Не мога да тръгна, твърде тежък съм.

— Ти си толкова тежък, защото още принадлежиш към земята. Аз само за един час преодолях за теб валидния там закон за тежестта. Казвам час, защото тук, където се намираме, времето все още съществува. Вечността започва там при моста. Ти стоиш тук при Отвъдното, не в Отвъдното. Това е крайната точка, до която имам право да отведе твоята безсмъртна душа, тъй като тя все още трябва да носи земното си одяние. Следователно ти стоиш тук между Времето и Вечността, не преди смъртта и не след смъртта, а в промеждутъка, и всичко, което съзираш тук, се случва с душата по време на умирането. Какво виждаш още?

— Виждам множествата души да се носят на вълни през зловещата, безмълвна пустош на смъртта към моста. Аллах да ме закриля и запази!

Последното изречение старецът изкряска високо, сякаш някаква опасност се бе втурнала внезапно към него. И разпери уплашено ръце, търсейки опора. След това ги свали успокоено и си отговори с гласа на Бен Нур:

— Бъди спокоен, държа те. Ти нарече времето на умирането, в което се намиращ, тихо и безмълвно. Сега научи, че освен тихо отдадена раздяла има и друга. Говори!

— Надигна се буря, в която моята скала затрепери, мрачни облаци бяха шибани на откоси край мен, светкавици проблясваха, гръмотевици тътнеха. Чувах бойни крясъци и пукота на изстрели. Сега това отмина, но около мен се стеле мъгла. Не виждам вече нищо, но чувам гласовете на умиращите. Майки ридаят за своите деца, жени скимтят за мъжете си, скъперници крещят за богатството, което трябва да оставят, владетели за своите тронове, честолюбци за славата си. Отвсякъде се носят крясъци, писъци, вопли и плач. Ако слушам по-дълго, това и мен ще ме доведе до смъртта. Слава на Аллах! „Отче, в твоите ръце предавам своя дух!“, извика примирено един вярваш. Отново виждам множествата да се движат на вълни безмълвно и спокойно. По средата на пътя съглеждам някаква пътечка като тясно мостче, от двете страни на което стоят светли ангели. Тя е подвижна и толкова тясна, че хората могат да минават само поединично. Но никой не може да я избегне, всички трябва да минат по нея.

— Това е Ел Мизан, съдбоносните Везни на справедливостта. Те премерват всяко дело, всяка дума и всяка мисъл. И най-мимолетното от

твоите чувства да полегне отгоре, те веднага ще ти кажат колко тежи то. Виждаш ли какво правят ангелите при тази пътечка?

— Един току-що пристъпи от тяхната редица и хвана за ръката преминалата по везните душа, за да я поведе към моста.

— Не само към моста, а по него до отвъдната страна. Тази душа е претеглена и е установено, че е достойна за Божията милост. Ето защо тя ще премине благополучно за ръката на своя лъчезарен водач Ес Сират. Но онези, които са премерени твърде леки, които гордо са парадирани на земята със своите достойнства, робували на дейността си, разчитали на своята мнима безпогрешност и поради това са пропуснали да извършат същинската работа, няма да намерят тук закрилник, а ще бъдат предоставени и тук на обичайното им себеупование. Ел Халак, Бездната на гибелта, стои отворена за тях, защото още тук, в часа на смъртта, не чак в отвъдното влиза в сила великият закон на Извечното правосъдие, че човек ще бъде наказан точно според това, което е съгрешил на земята. Не вярвай на мирните, кротко усмихващи се черти на някой покойник! Това е свалената одежда, по която не можеш да различиш при какви мъчения нейната притежателка, душата, се е разделила с нея. Смъртта не настъпва само с последната дума, която умиращият изрича, нито с последното движение, което околните забелязват. Никой земен не е в състояние да проникне до сънищата на мъките, които трябва да бъдат изтърпени, между тази дума или движение и истинската крачка към Отвъдното. Сега отпрати очи към самите множества на минаващите! Виждаш как се събират и подреждат съответстващо едни с други, за да изминат на групи съдбоносния път. Кажи какво съглеждаш! Каквото не знаеш, ще ти го обясня. Мюнеджията отговори:

— Току-що се събра една голяма тълпа хора, които благочестиво вдигат ръце и смирено свеждат глави. Устните им се движат в молитва. Отпред носят знаме, на което може да се прочете думата „Диянет“^[4]. Това са добри хора, които сигурно ще минат щастливо по моста.

— Лъжеш се. Допускаш да те заблуди носената отпред благочестивост, както са били измамани спътниците на техния земен живот. Това са обичайните посетители на Божия храм. Те не са се събирали за литургия. Просто са отивали там в определено време, с подходящите дрехи, но скришом са поглеждали наляво и надясно дали хората ги виждат. Изричали са своите молитви, слушали са думите на

проповедника и са си мислели, че всичко това вече хиляди пъти са го чували и следователно го знаят също така добре както мъжа там при амвона. После са се връщали вкъщи с вдигнати глави, защото са изпълнили своя дълг и са принудили Бог да им бъде благодарен. Изисквали са от този Бог да впише в Книгата на живота мястото на блаженството, което много рядко са оставяли празно. По това небе няма за тях място като заеманото на земята. Всички те ще, се сгромолят от моста в дълбоката бездна. По-нататък!

— Виждам приветливи хора да се събират около един стяг, който носи думата „Карам“^[5]. По лицата им грее усмивка на благост, доброта и милосърдие. Стискат си ръце и изглеждат радостни, че са се събрали тук. Тях някой ангел ще преведе отвъд, съвсем сигурно.

— Не! Това са така наречените „добри хора“, благите, приятните, винаги радушните, благодетелните, милосърдните, възхваляваните заради своята човеколюбивост. Ти наричаш усмивката им блага и кротка, но везните там ще го окачествят като самодоволство. Тези благородни хора са били любезни само за да бъдат възславяни. Тяхната любов към ближния, тяхната благост притежават скрито скорпионово жилище. За тях е било наслада с най-любезна физиономия и по време на най-добродушна реч с някоя дума дълбоко и тежко да наранят душата на ближния и да му отровят така живота. Те са знаели, че блясъкът на техните благодеяния ще се отрази върху тях и следователно не са се доказвали на други, а на самите себе си. Тяхната постоянна тактичност и вежливост е била само привидност, добра пресметливост, защото са знаели, че не е лесно да бъде отблъснато желанието на една такава обичливост. Това винаги сияещо външно благоволение и дружелюбие вътрешно е било вампир, който е умеел максимално да изсмуква заблудените от тази ръка. Виждаш ли как дружината им се уголемява все повече и повече? Не се учудвай, защото към тях принадлежат всички онези добри приятели и приятелки, чиято лъскава преданост не е била нищо друго освен себелюбие. Те са използвали теб, влиянието ти, имота ти, изследвали са жадно всички твои слабости и недъзи, за да извличат от тях облага или да ги осмиват със себеподобните си. Загнездвали са се при теб като пустинни бълхи (*Sarcopsylla penetrans*), чието ухапване първо предизвиква приятен сърбеж, но после образува болезнени гнойни язви. Радвали са се по-високо от теб, когато ти си се радвал, но тайно са се пукали от завист! Привидно с дълбока печал са

споделяли своята скръб, ала тайно са изпитвали радост. Давали са ти с най-искрено съпричастие лош съвет и когато те е довеждал до беда, са съумявали да припишат вината на теб и вътрешно са ти се подигравали. Погледни ги сега! Как топло си стискат ръцете и лицата им сияят от радост към приятеля, но във вътрешността си всеки мисли, че той ще стигне отвъд, а те — не. За тези, които стоят под знака „Карам“, небето е затворено. Говори нататък!

— Приближава необозрима тълпа, която носи вимпел с думата „Хакк“^[6]. В нея са застъпени всички съсловия, защото виждам хора с високо и ниско положение, богати и бедни, учени и неучи, князе, служители, воители, търговци, занаятчи и дори просяци. Те приближават спокойно и благодушно, с твърда, сигурна крачка и непоколебим поглед. Увереността, че ще преминат моста със стегнат марш, личи у всички.

— Почакай, докато стигнат везните! Как различно ще гледат тогава и ще се влачат напред! — каза гласът на Бен Нур. — Те следват пряпореца на своите „права“, но имат предвид не човешките права, дадени им от Бога на земята, а измъдрените от самите тях. Те не са това, за което се представят, а точно обратното — нарушители и размирници. С думата „размирица“ имам предвид не съзаклатие срещу трона на земен владетел, а възбунтуване срещу Божиите и осветените от Бога човешки закони. По земята има непрекъснато бунт срещу тези повели — тук в тихо ровеща скритост, там във видимо, все поразширяващо се брожение, другаде в открита, брутална агресивност. Хората се отучват да се подчиняват, всички искат да командват. Богатият изисква милостини за златото, просякът — подчинение на повелата за благодетелност. Работодателят се позовава на правото на своя предприемчив дух, своята търговска дарба, работникът — на стойността на своите умения и своите ръце. Величията на земята изтъкват привилегиите на своето потекло, другите издигат срещу тях своите лични достижения. Този тук иска с блудкави думи подчинение на съхранени в хода на столетията организации, онзи там иска със същата речовитост, хората да се покоряват на изискванията на новото време. Изготвят се нови права и нови задължения, на които придават благозвучни имена. Така се говори за право на равенство в най-различни отношения, за право на свободна мисъл, работа, възнаграждение, съюзяване и побратимяване. Всеки застава в бойна

готовност, за да брани правото, което счита за свое, без да прави сметка, че с тази защита накърнява вече други права. Така единият действа против другия, а същинската, действителната истина е, че всички не са прави. Защото според Божията воля Човекът има само едно-единствено право и само един-единствен дълг, а именно правото и дългът на любовта. Как обаче стоят нещата при вас в земния живот? Има ли и един човек, който да се откаже от правото на любовта? Не! Но колко малко са тези, които посвещават целия си живот, както именно повелява Бог, на дълга на любовта! Погледни ги онези, дето минават там! Всички те са крещели за справедливост, но не са давали справедливост, защото не притежаваха любов. Говореха и пишеха, караха се и ревяха за своите едни на други противоречащи, едни срещу други възправяни права. Недоволстваха срещу хората и Бога. Изискваха с патетични гласове справедливост от него, но му отказваха неговото право — вярата в него и любовта към него. И ето че сега пристигат дори тук със същите претенции — изискват блажеността като свое право. Поставят голяма удивителна след Божията справедливост и си нямат представа, че там на везните ще бъдат претегляни според тяхната вяра. Кой идват сега?

— Виждам красивия надпис „Мухаббе“^[7]. Онези, които крачат зад него, сигурно са предопределени за блажеността, защото ти нали току-що поиска любов. Различавам...

— Мълчи! — прекъсна го строго Бен Нур. — Тези, които минават сега, са били поклонници на идоли и лъжливи богове, повече нищо. Това са бащите, майките, познавали само един предмет на своята любов — сина или дъщеря си. Това са мъжете, обожествявали своите жени, и жените, прекланяли се пред своите мъже. Любовта, насочена само към едно лице, не е любов, а грозна, отблъскваща карикатура. Погледни майките, коленичещи като робини пред краката на своите дъщери, и съпрузите, отъпкани в прахта от горещо обичаните, обожествявани нозе! Най-дребното желание на боготворените устни ги прищпорва в галоп, докато за изпълнението на Божите повели, за благо на ближния едва им остава някоя бавна крачка. Как се стрелкат при всяка думица и как копнеят при най-малката раздяла! Как работят и се грижат, изцяло се отдават, жертват, докато обликът на тяхната душа напълно се размаже и разлее! Но за този, на когото дължат всичко, що им е дадено, на когото принадлежат

за Време и Вечност, те ръка за подаване нямат. А когато той в своя свещен гняв сложи край на идолопоклонничеството им, изнемвайки от живота предмета на тази шутовщина, какви стенания и ридания могат да се чуят тогава и какво отчаяние, достигащо до желание за самоунищожение, може да се види! Който поставя по такъв начин някой човек по-високо от Бога, нека там при везните и по моста разчита на този човек, не на Бога. Това е непоколебимата справедливост, която превръща предмета на греха в средство за наказание. Сега погледни надолу към тези толкова обожествявани кумири! Те толкова дълго са били почитани и прислужвани, че това е започнало да им се струва саморазбираемо, и ето как изискват със самосъзнанието, че притежават удивителна достойнства, и по-нататък да им се възхищават и да бъдат обслужвани. Така стигат до високомерие и самопревъзнасяне. Понеже не са имали друго да правят, освен да бъдат обичани и обожествявани, те са станали физически и духовно лениви и все по-малко са били в състояние да изпълняват своите земни задължения и да се занимават с мисли за Отвъдното. Те са били обичани и гледани духовни мъртъвци. Силите им все повече чезнели, докато се превърнали в сенки на самите себе си, но все още продължавали да искат да ги боготворят. И сега крачат с гордото убеждение, че на небето им е гарантирано място като на земята. Но те вече са се насладили на своите благини на земята, а кумири Отвъдното не познава. Нататък! Слепецът продължава:

— Приближава някакво бляскаво шествие, пред което е носен високо отдалеч видимият надпис „Ха’ихна“^[8]. Тези хора идват насам гордо, с величави крачки и победоносни физиономии. Чертите им изразяват съзнание за достойнство и извисеност. Те също, изглежда, принадлежат към различни класи. И макар да вървят бавно, виждам, че всеки се старае да излезе пред другите. Те трябва да са знатни господари, които сигурно не очакват да ги изкарат твърде леки.

— Да, на земята те са били властелини, властелини в различни области, но трябваше да се съберат на пътя към Везните на справедливостта. Там има князе, които са управлявали страни и народи, но не са могли и себе си да владеят. Има разни сановници, които не са били достойни за поверения им от Бога сан. Има големи учени, светили на науката, които са се считали за господари и самодържци в мъдростта и са се възпротивявали срещу разбирането,

че всяко земно знание и познание е само временно прозрение, а единствено вярата води до истината и съвършенството. Там са пашите и султаните на мамона, които от своите горделиви престоли са заробвали и хвърляли във вериги безимотните, без да подозират, че самите носят веригите на най-окаяното робство, съществуващо на земята — изкованите от кюлчета злато пранги, задушавашите върви на кесията. Там са гениите, които са използвали своите прекрасни духовни дарби за борба срещу този, който им ги е дал. Също артистите, за които предупреждението, че истинското изкуство трябва да се стреми нагоре, е било смехотворно. Там са господарите на перото, литературата, вестникарските крале, които са си служили със своята велика сила само за собствени цели. Там са героите на фразата, ораторите на народа, говорителите на парламента, които са хвърляли в събранието своите модерни думи като експлоадиращи бомби, без да ги е грижа, че един ден за това ще бъдат поразени от смазващата дума на Съдника, за която е писано: „Думата на Бога е като чук, който скалата разбива!“ Всички, които сега изброих, са поставяли своята наследствена или узурпирана власт на мястото на любовта и сега за свой ужас ще научат там при везните, че тази злоупотребена от тях сила не е в състояние и на една хилядна част от дебелината на косъм да наклони Вечната справедливост в тяхна полза. Продължавай с доклада си!

— Тези, които идват сега, следват един флаг, на който може да се прочете „Шатаре“^[9].

— Не говори повече за тях, виждам ги! Това са земните умници, които се пазеха да излязат открито със своята вяра. Тяхната изгода им го забраняваше. Там са и срамуващите се, които ги беше страх да не ги осмеят. Казвам ти, има дори хора, които биха желали да се молят, но не го вършат, защото се боят не само от себе си, но и от Бога. Те виждаха Сеяча на Божията любов да крачи по полята и виждаха враните на неверието да кълват след него семената. Приближаваха бездейно, оставяха го да сее несмушавано и не пречеха на птиците да провалят успеха на това дело на любовта. Едните са се криели от Бога, другите не са били нито за него, нито против него. Нека сега видят как ще преминат по моста отвъд. Нататък!

— Сега идват облечени в безукоризнено бяло фигури, начело на които чета девиза „Надафе“^[10]. Походката им е много предпазлива, за

да не докосне кракът им нещо нечисто, а ръцете им непрестанно отстраняват долетелите до дрехите им пращинки.

— Да, това са чистите, неопетнените, чийто единствен стремеж е бил да не допуснат по тях да се види и най-малката омърсеност. По отношение своето външно морално поведение са вървели на пръсти, за да не си изцапат нозете; извършвали са най-смехотворни стъпки и скокове, за да си избират нравствено сухи места; винаги са гледали да остават сами и ако някой път някой седнел до тях, са се отдръпвали уплашено. Никога не са влизали в съприкосновение с някой параграф от наказателния кодекс. Пазели са се също от всяко друго прегрешение, което не е третирано от този закон. Само мисълта, че по тях може да бъде посочено нещо фалшиво, ги е хвърляла в ужас, защото добрата репутация за тях е била висшето благо. Така целият им стремеж е бил само към един добър външен вид, към реномето пред ближния, но по отношение своята вътрешна чистота те не са работели. Такъв един безукоризненник определено не е бил способен на кражба, но от Бога той е откраднал по-голямата част от своя живот. Никога не се е провинявал в някоя подлежаща на наказание измама, но е лишил своята жена от щастието в живота и децата си от радостта и красотата на тяхната младост. Държавна измяна, оскърбление на суверена при него е било невъзможно, ала небесния суверен, Бога, безброй пъти е осквернявал в своята вътрешност. Грабеж и изнудване е считал за най-позорни дела, но е принуждавал работниците си да се трепят за него, тъй като са били зависими само от него. Фалшификати, фалшиви теглилки при него не могли да се намерят, но е разкривал търговските тайни на своите конкуренти, а на клиентите си е продавал разводнено мляко и месо от умрели от болести животни. Подкупи в неговата служба е нямало, но мястото, което можел да даде, получавало протежето на негов приятел, не достойният. Така всички те са били външно чисти, но вътрешно пълни с мръсотия. Сега вземте там ще мерят не външния, а вътрешния човек. И сега ли още мислиш, че тези „чистници“ ще минат благополучно по моста?

— Сърцето ми се къса. Толкова много народ видях, а само един бе достоен за милостта на Аллах. Нима бездната ще погълне всички останали? Та няма ли поне още на един да се зарадвам, който да стигне отвъд до Портата на блажеността?

— Те не бяха достойни за милостта на Бога, защото не са се стремили към нея. Който се е изтъквал със своите мними заслуги и е искал за тях подобаваща отплата, но не милост, няма и да я намери. Но аз забелязвам, че желанието ти отива към изпълнение. Кажете какво виждаш сега!

— Идват една до друга две жени, съвсем сами. Едната е облечена много красиво, другата — много просто. На известно разстояние ги следва безмерна върволица от мъже и жени, които не носят никакъв знак. Има и много деца. А сега отсреща над Портата на блажеността внезапно пламва някаква ярка светлина и озари мрачната меланхолия при нас, превръщайки я в прекрасен ден. Виждам, че ангелите гледат към това шествие с радостно очакване. Да не би да се състои от щастливци, на които е отредено да достигнат Небето?

— Да, то е предопределено за тях! Ти чу, че се намираш тук във времето на умирането. До нас внезапно достигна ярката светлина на Отвъдното. Смъртният час на тези, които сега идват, предвещава щастие. Те ще бъдат облени от утринната зря на Вечния небесен ден. Онези поставяха изисквания към Бога, искаха небесно възнаграждение за своите въображаеми земни достойнства и добродетели. Но тези, които сега се появяват, са далеч от такава самозаблуда и самонадценяване. Съзнавайки своето несъвършенство, те приближават със смирение. Везните на справедливостта, а на смирените Бог дава милост. За тях е радостта на ангелите, за тях още с умирането започва блажеността.

— Кои са двете жени? — попита слепият.

— Те са героини на горестта, на търпението. Едната княгиня, другата работничка, те стояха на най-високото и най-ниското стъпало на земния живот, в такава отдалеченост една от друга, че не се познаваха. Но колкото и да са различни пътищата в живота, всички те се събират при голямото решение на смъртния час. Княгинята беше едно мило, весело дете, което с радостни очи гледаше към многообещаващото бъдеще — всички предпоставки за земно щастие бяха налице. Но ето че дипломатията посегна с желязна ръка към нейната благосклонна досега съдба. Изтръгнаха я от обичните родители, братя и сестри и я отведоха в далечна страна, при чужд народ, в близостта на владетел, на когото сърцето ѝ не можеше да принадлежи. Златният момински ден си беше отишъл, слънцето на

земното щастие бе залязло. Студени задължения започнаха със страшен товар да тегнат върху нейното горещо сърце, върху нейната нежна душевност. Едва намираше дъх за своята изискваща разбиране и любов душа. В това чувство на задух закрещя тя към Бога и той ѝ изпрати Ангела на вярата като спасителен вестител. От висините на небето се вливаше в нея сила да живее за задълженията на земята и затова този живот от своя страна се стремеше нагоре. Тя полагаше своя копнеж за идното щастие в ръцете на Вечната любов и го получаваше обратно като стремеж да се грижи за поверения ѝ непознат народ. Раздаваше, макар самата необичана, любовта от висотата на своето положение по всички страни надолу. Отказвайки се от всички лъскави земни блага, тя се превърна в скромна и безпретенциозна дарителка на доброта, която действа скришом. Мразена като княгиня и изолирана в мразовита самота, тайно беше даряваща благословия и милосърдие майка за нуждаещите се. Всеки преминал без някое безшумно извършено благодеяние ден ѝ се струваше изгубен. Така преминаха нейните години и когато се сбогува сега със земята, никакво княжеско велелепие не озарява нейния самотен смъртен одър. Само една-единствена вярна слугиня коленичи там и се моли високо и покъртително. Само тя беше разбирала и обичала покойната княгиня, беше близка свидетелка на нейните страдания и мълчалива пратеница на нейната благодеятелност. Само тя знае какво е била обичната ѝ господарка за своя народ. Но не, не само тя. Освен нея има и още един, който всичко вижда и знае — Всемъдрият изследовател на сърца и мисли. В неговата книга са вписани за Вечността всичките безчет горчивини, които е изпитала по трудната пътека на самолишенията, всички нападки, които е изтърпяла с богоотдаден отказ за съпротива, и също цялото обилие от любов, което е изливала върху бедните и онеправданите. Сега, в мига на раздялата, хлипането на молещата се до нея слугиня достига до ушите ѝ от все по-голяма далечина и така също се губи за нея времето на търпението и незаслужените страдания. До страната ѝ отново се появяват красивите, златни момински дни, а отпред, при Везните на справедливостта, ѝ махат ангелите с усмивка на небесна любов. Казвам ти, земният трон беше за нея стол на мъченията, обкръжен от множество завистници. Но какво са всички тези мъки пред великолепието зад портата отсреща, където от всеки миг на някогашната горест и от всяко отделно деяние на

любовта ще заструи насреща ѝ неизчерпаем извор на блаженство. Всезнаещия Отец на Небето не забравя нито една секунда от страданията на своите деца и нито една от техните сълзи, колкото и скришно да са изплакани.

Тук мюнеджията извика радостно:

— Имаш право! Сега виждам ангелите да ѝ махат. Тя протяга ръце към тях и ускорява крачки. Другата, която върви до нея, също.

— Тя беше дъщеря на мизерията — обясни Бен Нур. — Детството ѝ беше глад, презрение и работа. Никога не видя очите на любяща майка, а от суровия баща усещаше само безмилостно удрящата ръка. Захвърлена сред чужди, безсърдечни хора, служеше вярно и честно. А когато помисли, че е намерила сърце, на което може да се повери и да отдаде своето, то се оказа на груб, безчувствен мъж. Той робуваше на хазарта, алкохола и други пороци. Мразеше реда, работата и всяко обвързващо го задължение. Тя трябваше да се труди и грижи за него и многобройната челяд и го правеше тихо и всеотдайно. Но онова, което припечелваше с неуморна работа, онзи изливаше в гърлото си. Тя не виждаше плодовете на своя труд, но не преставаше да работи, защото вярваше, че децата са благословени от небето, за което трябва с майчини грижи да се окаже достойна. Ето че мъжът умря. Тя го погребва, плака на гроба му, скърби за него, без един упрек да отправи подире му. Но сетне силите ѝ за децата сякаш се удвоиха. Хранеше ги по-добре отпреди, изпрати ги на училище, изучиха занаята. И не се оплакваше с нито дума за нощите, в които седеше край лампата, за да стори нещо повече от своя дълг. Синовете си взеха жени, дъщерите — мъже, майката продължи да работи. Появиха се внуци, което още повече увеличи нейните грижи. Но никой не ѝ благодареше. Никое дете нямаше място при себе си за майката. Едно мизерно помещение на тавана, една масичка, стол и бедняшка постеля — това бе работното място на безкрайната майчина вярност. Беше забравена. Никой не отиваше при нея, също децата и внуците ѝ. Искаха тя да отива и се ядосваха, когато треперещата ръка на старицата вече не носеше колкото по-рано. И сега тя се спомина. Никое от децата ѝ не е при нея да склопи добрите, винаги бодри очи. Земният живот ѝ отказа всяко щастие; всеки слънчев лъч. Едва сега, в своя смъртен час, опозна тя блясъка на светлината. Отсамното я

измами с възнаграждението за нейната работа, Отвъдното ще я обезщети хилядократно за тази загуба.

— А нейният мъж? Ще го види ли тя там? — попита слепецът.

— Не питай за него! Той беше от онези приказливци, които с пламенно въодушевление събират поборници за човешките си права, но вкъщи отричат своите съпружески и бащински задължения. Той не мина по Ес Сират, Моста на смъртта. По-добре погледни гъстото множество, което преминава сега на вълни!

— Да, това са тихи, предани на Бога хора, на които личи, че не носят никакви земни претенции, макар да забелязвам сред тях доста знатни люде. Блясъкът на Отвъдното става все по-ярък. Него ли виждам да сияе като магичен ореол около главите им и да се устремява нагоре там насреща?

— Не. Онова, което виждаш да свети Отвъд, е Вечната любов, от която на всеки човек е даден на земята по един лъч. Ако се грижи за този небесен огън, той остава при него, свети му през живота и се устремява заедно с него в смъртния час към отвъдното, към своя първоизточник. През земните дни той е горял в олтара на сърцето като неугасима свещена светлина на вярата. Сега, когато вярата преминава в съзерцание, този лъч също заструява назад, откъдето е дошъл, и озарява с нимб главите на тези, на които гарантира преодоляването на моста. С какво удоволствие бих ти разказал за всеки поотделно защо носи този ореол, но те са толкова много, а на теб на това място ти е отредено кратко време. Ти още принадлежиш към Отсамното, а тук се преминава в Отвъдното. Застоиш ли се по-дълго, тлението ще обхване и теб, а на това аз трябва да попреча. Като твой ангел-хранител имам грижата земния ти път да не се скъси с нито миг. Защото той е подготовка за Ел Мизан, Везните на справедливостта, през които и ти трябва да преминеш. А всяка секунда от Отсамното е от незаменима скъпоценност, защото може да е нужно да се спечели някоя заблудена душа! Но неколцина все пак ще ти покажа... Виждам мнозина, които са прегрешили срещу държавните закони и съответно са били наказани. Един грешник, който е направил покаяние, доставя в Небето повече радост отколкото деветдесет и девет други, които се считат за праведни. Сред онези има пропаднали от всякакъв род, на които Милостивата любов е придала сила отново да се изправят. Там има князе и пълководци, обвинявани за масовите изстребвания в

сраженията. Но те са невинни, защото това им е било наложено. Виждам прочути представители на науката, които в своята ученост не са забравили вярата и любовта. Тяхната слава ще сияе на Небето двойно по-ярко. Виждам богати хора, които са хранели гладните, поели жадните и обличали голите. Те трябваше да оставят своите богатства на земята, но в замяна имат събрани небесни съкровища, които ще бъдат премерени на везните до теглото на перлената капчица роса. Виждам свещеници, които са били не просто само учители на Словото, а истински проповедници на Любовта. На тях е въздадено, хвалата на Господа да звучи навеки. Виждам могъщи величия на земята, които са били добри бащи, мъдри възпитатели и благодушни ощастливители на своите народи. Наистина ти казвам, Отвъд те ще бъдат поставени по-високо, отколкото са владеели Отсам. Виждам богат човек, посветил състоянието си на милосърдието, просяк, дялял последния си залък с уличното псе, и малко момче, дало вода на жадната птичка. Виждам знатни жени, които не са се срамували да навестяват колибите на бедните, болните, вдовиците и сираците и да показват на презрените, че те също са братя и сестри в голямото домочадие на Всеотеца. Бъди убеден, че везните ще ги намерят достойни да бъдат причислени към семейството на блажените. Виждам души, самото присъствие на които е въздействало като тешителен слънчев лъч. Небесно щастие е, че има такива хора. Отвъд те ще сияят много по-ярко отколкото през отсамното пилигримско време. Виждам съдии, които дори в най-грозното престъпление са търсели човека, за да могат да отсъдят възможно по-леко наказание. Измамени, ограбени, оскърбени, които не само са простили, но са съумели и да забравят Бог и с тях ще бъде милостив съдник. Сред това множество виждам хора на изкуството, чийто стремеж е бил да показват в своите творения надмощието на доброто и красивото над злото и грозното, сиреч Божието откровение в Човека. Те не са се ровили с наслаждение в мръсотията, не са превръщали жестокостта и порока, под претекста да бъдат правдиви, в стъпало на своята слава, защото са знаели, че изкуството е истинско само тогава, когато по благородни пътища се стреми към благородното. Виждам по-нататък приятели, които са били истински приятели. Те не са спестявали, когато се е налагало, горчивата, целебна истина, но и с цялото си имущество и възможности са ставали гаранتي на приятелството. Виждам бащи, които не са

бъркали слабост с любов, а с добре отмерена справедливост са изпълнявали своя дълг, макар това често да не е било леко на сърцето им. Такъв баща не би превърнал сина си във възхваляван морален труп или човек без енергия, нито би възпитал дъщеря си до жена, изгубена за своето призвание. И виждам майки, чиито деца не са били накипрени обекти на суетна гордост, а онова, което трябва да бъдат за всяка майка: душевно цвете, поверено от Бога на родителския дом, за да израсне, поливано от бащината ръка и сгрявано от майчините очи, до небесните висини.

След тези думи отново настъпи пауза, по време на която Ел Мюнеджи си замърмори някакви неразбираеми думи. После чухме гласа на Бен Нур да казва пак високо:

— Не, не бива да се застояваш повече тук, времето изтече. Следвай ме!

Държах внимателно слепеца под око. Той посегна с десницата, сякаш искаше да хване някаква ръка, а с лявата леко имитираше движение на летеж. После стъпи стабилно и заговори:

— Това отново е земята, чувствам го. Сега ме отведи обратно до мястото, откъдето ме взе!

Ясновидецът започна да се спуска по скалите, без да се грижи за нас. Това ставаше по същия необясним начин, по който бе воден нагоре. Никъде не спря и въпреки това слезе, без да се подхлъзне.

Долу тръгнахме тихо след него. Той измина същия път, по който бяхме дошли, без дори веднъж да се поколебае. А когато стигнахме целта си, седна на мястото, на което беше седял.

— Благодаря ти, Бен Нур, просветли придружителю на моята душа! — каза полугласно.

После облегна гръб на скалата и след късо време чухме тихи, равномерно дишане. Беше заспал.

Кара бен Халеф беше буден, но не се осмели да ни пита къде сме били. Най-напред и ние запазихме безмълвие, защото онова, което бяхме видели и чули, бе ангажирало нашите мисли и чувства. Аз прехвърлих целия си живот, дано намеря в него някакво указание за обяснението на тази странна нощна сцена, но напразно.

Разбира се, добре знаех, че за така наречените „първобитни народи“ е присъща склонността към тайнственото, за която думата „суеверие“ не е подходяща. Непривлекателната, често мизерна храна,

толкова благоприятно развиваща фантазията в пустиня или савана, недостижимият за знанието магичен сумрак на девствената гора, това са предпоставки, които, свързани с унаследените душевни заложи, определено са в състояние да направят човека по-възприемчив за онова, което познатата сентенция квалифицира като намиращо се „между небето и земята“. Оттук и богатата съкровищница от приказки на Ориента и настройката на степните и пустинните народи към свръхестественото. Човек няма да повярва с каква богата градивна сила е надарен в това отношение бедуинът. Колкото по-малко живи същества населяват огромните пространства на неговата родина, толкова по-творческа е неговата сила на въображението. Тя замества пребогато с нереални обитатели липсващите в действителност и на края той самият вече не знае къде престава реалността и къде започва измислицата. Така е и при североамериканските индианци. Те също притежават богата фантазия, но им липсва слънцето на юга, а неумолимостта на трагичната им съдба вдълбочава сенките, в които се движат техните образи. Човек пристъпва в едно много сериозно царство, когато край догарящия лагерен огън някой стар индианец започне да разказва какво са видели отдавна умрели войни в спящата прерия, в дебрите на планините, дълбочините на каньоните и сред исполинските стволоче на девствената гора. Това не са приказки като тези на Ориента, а разкази за възкръсващи нощем мъртъвци, загинали от кървавото предопределение на тяхната раса, но не могат да намерят покой, защото смъртта продължава върху гробовете им своя танц. Винету, най-трезво мислещият, най-прозорливият от всички червени мъже определено не беше фантазьор, но от време на време, когато лежахме един до друг в нощната тъма, се случваше да вдигне ръка и да помахна наоколо за поздрав. Когато веднъж го попитах защо го прави, той отвърна: „Нека белият ми брат не пита! Ние сме закриляни, това е достатъчно.“

А преди да го улучи смъртоносният куршум, беше обхванат от едно предчувствие за смъртта, което за съжаление се изпълни.^[11]

Казвам „предчувствие“, защото той не го изрече ясно. Сещам се по-нататък за една вечер, когато седяхме високо горе в самотата на Пушечния каньон и разменяхме сериозни мисли. Докоснахме също свръхсетивното и аз бях споменал молитвата. Той каза:

„Да, великият, добър Маниту изисква хората да говорят с него, защото всяко дете трябва да приказва със своя баща. Когато човек е в опасност и го помоли за помощ, той изпраща долу своите воители да се бият за него. Моят приятел Шарли нарича тези приятели ангели, аз им казвам воители, защото животът е само битка. Ти понякога също не казваш ангел, а ангел-пазител. Но аз знам, че при мен са повече, когато ми е необходима подкрепата им.“

„Откъде го знаеш?“ — попитах.

„Когато ги виждам, аз ги поздравявам, значи го знам. Защото онова, което човек вижда, е определено. Ще знам също кога ще умра, те ще ми го кажат.“

„Винету!“ — подскочих изумено, понеже знаех, че говори сериозно. Той много рядко се шегуваше, а с такива неща — никога.

„Да, ще ми го кажат — заяви. — Ти навярно често си се учудвал, че в мигове на опасност съм извършвал нещо неочаквано, което сякаш е нямало причина и въпреки това ни е спасявало. Ти пишеш за моята интелигентност, но аз само постъпвам според волята на тези, които наричаш ангели-хранители. Може би ще дойде време да ти кажа повече за тях. Сега аз самият трябва още да уча, защото не е лесно да ги разбереш, и аз все още често се заблуждавам. Всеки човек може да долавя какво му казва Маниту чрез ангелите, ако се вслушва повече в себе си и техните гласове и се старае да не ги натъжава, като върши зло.“

За този разговор се сетих сега при Бир Хилу. Заблуждавал ли се бе Винету? Тези „войни на великия, добър Маниту“ образи и творения на неговата фантазия ли бяха? Това едва ли можех да допусна при неговата силна дарба за наблюдателност. Но дори и да дарях с пълна вяра думите му, то това не ми даваше никакво обяснение за хода на днешното събитие, което можеше да е говорено насън или даже раздвоение на личността на мюнеджията.

Също по време на дълбокомислените приказки на моята стара, достопочтена Марах Дуримех^[12] понякога бе изпадала някоя дума, сочеща извън Отсамното, но никоя, за която бих могъл да се заловя сега. Напълно естествено за мен преди всичко бе важен въпросът каква позиция да заема като християнин за това, което бях чул и видял. В казаното от Бен Нур всъщност не можех да открия нищо, което да окачествя като враждебно на вярата. Всичко се отнасяше само до

смъртния час, не за самото Небе. Опасение ми внушаваха не неговите думи, а самият той. И ако си имахме работа с нервно болен или лунатик, то това бе чисто медицински, не теологичен проблем.

Вярно, онзи час там при скалите ми бе оказал необичайно въздействие. Предните събития, личността на слепеца, неговият завладяващ начин на изразяване — всичко това имаше траен ефект. Тоя Бен Нур, тоя Син на светлината май не беше съновидение!

Така бях потънал в мисли, че трудно дойдох на себе си, когато след доста време Халеф попита:

— Сихди, и ти ли се чувстваш като мен? Искам да заспя, но не мога. Онова, което чух, се превръща в дело, думите се преобразяват във фигури. Аз стоя при Портата на Отвъдното посред смъртния час, и виждам край мен да се точат дружини от блажени и неблажени към Ел Мизан, Везните на справедливостта. Оттук насетне ще се моля горещо да не бъде един ден причислен към тези, които се сгромолясват в Провалата на гибелта! Наистина ти казвам, Бен Нур направи от мен друг човек!

Говореше със свещен плам и със същия патос последваха думите на баш насир:

— Да, ефенди, аз изразявам съгласие с хаджи Халеф. Какъв грешен и безполезен човек съм бил само! Колко много думи на Бен Нур звучаха така, сякаш бяха изречени точно за мен! Чуй какво ще ти кажа!

— Говори! — отвърнах.

— Любовта ме плени, грабна ме дълбоко. Благост, милосърдие, помирение и опрощаване! Хвана ме страх до небето. Достраша ме от Ел Мизан, Везните на справедливостта. Ние осъдихме мянците на бастонада, но ако зависи от мен, няма да получат и един удар. Опазил Аллах! Тая бастонада ще ми бъде зачетена Отвъд! Ти сигурно ще си съгласен, но какво ли ще рече хаджи Халеф Омар?

Бях напрегнат за отговора на моя мил дребен Халеф. Той, който бе привързан с такава любов към своя курбач и рядко пропускаше възможност да го раздвижи, заяви:

— И аз съм на същото мнение. Няма да карам да ги налагат. Нека си продължат безнаказано пътя към Мека и после нагоре към Моста на правосъдието. Аз няма да ги съдя! Прав ли съм, сихди?

— И да, и не. Неправоспособният не бива да съди. Но съдията представлява закона и трябва да произнесе присъдата според неговите предписания. Онези строги Везни на справедливостта не изискват злодеят да остане ненаказан. Но понеже си получихме обратно откраднатото и Кхутаб ага е съдия и представител на Канс ел Адха, то аз също съм на мнение, че можем да опростим на крадците заслуженото наказание. Впрочем те и бездруго нямаше да го получат в пълна мяра, както го бяхте замислили.

— Какво чувам? Значи ти пак си имал на ума си твоето човеколюбие?

— Този път не толкова то, а благоразумието си каза думата. В Мека ние навярно пак ще се срещнем с тези хора и аз сметнах, че не бива да повишаваме желанието им за отмъщение до най-висока степен. Ето защо се радвам, че двамата изцяло се отказвате от наказанието. Ако у тях все още има някоя добра жилка, тази добрина ще допринесе за поправянето им, в противен случай ще сте постъпили според волята на Вечната любов.

— Това е вярно! Сихди, имам една молба и се надявам да я изпълниш.

— Каква?

— Нали знаеш, че между теб и мен бе уговорена думата „кутуб“?

— Зная, разбира се.

— Аз желая да се прибави още една — Ел Мизан, Везните.

— Защо?

— Кутуб се отнася само за говоренето, но аз искам да бъда предупреждаван и по отношение това, което върша. Според мен делото тежи повече от словото и значи второто предупреждение е по-необходимо от първото. Знаеш, че не познавам страха, но днес опознах нещо повече от страх — ужаса. Когато едно след друго идваха множество самодоволни умиращи с пряпорци отпред и Бен Нур отново и отново казваше, че на всички е отредена бездната, ме облада ужас, за който няма думи. Сихди, аз не искам един ден пред мен да бъде носен такъв горд байрак, а да вървя със смирение към везните, защото си запаметих думите, че на смирените Аллах дава милост. Затова те моля, когато някой път в гнева си стана високомерен и горд, когато изобщо се каня да извърша нещо, което е против оповестената ни днес любов,

извикай ми бързо „Ел Мизан“. Тогава ще видиш, че веднага ще дойда на себе си, за да въздам бастонадата на моя гняв.

— Ще бъдеш ли така добър да го сториш?

— С най-голямо удоволствие.

— И аз бих искал да имам до мене един такъв предупредител, ефенди! — каза персиецът — Досега аз обичах само себе си. Но от днес това ще се промени. Кажете, ефенди, говори ли и вашето християнство за любовта?

— Само за нея — натъртих аз.

— Само? Наистина ли? Но при християните, които досега съм срещал аз не съм я намирал!

— Сега ще ти кажа една от нашите сури. Слушай!

Започнах тринадесета глава от първото писмо на апостол Павел до коринтяните. Той ме слушаше с молитвена вдълбоченост и когато свърших, извика:

— Все едно Бен Нур е знаел също като теб тази сура наизуст. Какво чудо! Той говореше все по тези прекрасни думи, а пък нашият Коран такава сура няма. Ето защо значи тази омраза, тези битки и разпри между нас. Затова и взаимната ненавист между шиити и сунити. Липсва любовта. Дано Аллах да оправи нещата! Колко хубаво щеше да е, ако на земята управляваше само любовта! Но, ефенди...

Агата запъна, размисляйки дали да продължи, после подхвана пак:

— Имате ли при вас един голям, единен, цялостен християнски свят?

— За съжаление не.

— Да, зная, но исках да разбера дали ще си признаеш искрено. При вас има катуликин, рум, рум катуликин, ин-джилийин, маварне, брутистантийн^[13] и разни други разцепления, чиито имена не знам. Не искам да те огорчавам, но при исляма раздорът не е чудо, защото Корана такава сура не познава, а вие я имате във вашата свещена книга и въпреки това воювате на още повече бойни станове отколкото ние. Тази сура във вашите сърца ли е записана, или само във вашата книга? Не се ли обвинявате още по-люто от нас?

Щях наистина да изпадна в голямо затруднение какво да отговоря на тези добре обосновани упреци, ако храбрият хаджи не беше ми се притекъл на помощ.

— Как ти дойде на ума да оскърбяваш сихдите така тежко? Да не би той да е виновен, че тази сура при толкова много християни не живее там, където би трябвало да живее? Казвам ти, той пише книги, които се отпечатват и се четат от хиляди хора. Необходимо е само един-едничък път да изложи вътре молбата, че те всички да станат единни и да се заобичат, и те ще го сторят на часа! Знам го така сигурно, както съм убеден, че тази любов свързва него и мен.

Халеф спря да види ефекта от своята защита. А аз какво мислех? Замълчах си!

Милият Халеф! И дори с ангелски езици да говорех и книгите си с ангелски пера да пишех, думите ми пак щяха да заглъхнат без резултат. Но един ден ще дойде времето от предсказанието. Тогава ще има само един Пастир и едно стадо. Само че кога? Трябва ли да си сложим бездейно ръцете в скута и да чакаме само Бог да се разпорежда? Нима не можем да сторим нищо за постигането на това единение?

Персиецът не отговори. Сигурно съзнаваше, че упрекът трябва лично да ме е засегнал, макар да не бе го възнамерявал. Ето защо хаджията продължи по-меко:

— Какво разбираш ти изобщо от християнство? Нима познаваш Китаб ел мукаддас на християните?

— Не — призна колебливо баш насир.

— Значи не можеш да говориш за християните. Корана познаваш, значи ти е разрешено да говориш за враждата между неговите изповедници, а тя е толкова голяма, че няма защо да се кахъриш за християните.

В този миг иззад завесата на тахтиревана прозвуча:

— Ел Мизан! (Везните на справедливостта!)

Значи Ханнех още не спеше. Беше чула всичко и сега извика на своя „повелител“ предупредителната дума.

— Каква е работата с Ел Мизан? — попита той.

— Не помоли ли сихди да те предупреди с тази дума, когато си ядосан?

— Да, помолих го действително.

— Аз ти я извиках, защото сега се сърдиш на Кхутаб ага, баш насирът на Мешхед Али.

Халеф отвърна по своя радушен начин:

— А, Ханнех, най-прелестна на прелестните, приеми моята благодарност за вниманието, което оказа на твоя Халеф! Но те моля за разрешение да ти съобщя, че ти не си сихдито. Той единствено трябва да ме предупреждава. Това си е негово право, което не бива да му отнемаш. Когато двама души раздрусват моя гняв, той ще стане по-голям вместо да намалее. А и освен това не гневът, а любовта и приятелството ми повелиха да се заема със защитата на този, на когото ведно с теб и нашия син принадлежи цялото ми сърце. А сега опитай да поспиш, любимке на моята душа! Това е най-доброто, което можеш да сториш, когато ме смяташ за гневен. Лелетик мубарака! (Благословена да е нощта ти!)

Тя отговори само с къс, весел смях, който Халеф толкова много обичаше да слуша. После той ни каза тихо:

— Слушайте! Тя се смее! Колко приятно звучи смехът на една почтена и радостна жена! Има жени, на които лицата са все като кисел оцет. Точно като външността им е и тяхната вътрешност — мяза на някоя мрачна шатра, в която не можеш да намериш каквото дириш. Тя преобразява деня от своя живот за себе си и околните в нощ. А душевността на една весела жена е извор на топла слънчева светлина за нейния мъж, децата ѝ и всички, с които влиза в досег. Такъв един извор на весело настроение и щастие имам и аз в моята шатра. Аллах да благослови Ханнех! Сега тя ще спи. Няма ли и ние да го сторим, сихди? Нощта е кратка, а кой знае какви напрежения ще ни донесе денят.

Имаше право, макар и той като мен да си нямаше представа, че този ден ще бъде много по-неспокоен, отколкото си мислехме. Опитавме се да наложим покой над събудените от Бен Нур оживени видения, което на края наистина ни се удаде. Заспахме.

[1] Мисал — модел — б.а. ↑

[2] Кади — верски и мирови съдия при мохамеданите — б.нем.изд. ↑

[3] Ел Вида — Сбогуването — б.а. ↑

[4] Благочестивост, богобоязливост — б.а. ↑

[5] Доброта — б.а. ↑

[6] Хакк — Правота — б.а. ↑

[7] Мухаббе — Любов — б.а. ↑

- [8] Ха'ихна — „Ето ни!“, „Ние сме!“ — б.а. ↑
- [9] Шатаре — Разумност — б.а. ↑
- [10] Надафе — Чистота — б.а. ↑
- [11] Вж. Карл Май, Събр.съч., т.9, „Винету 3“ — б.нем.изд. ↑
- [12] Вж. Карл Май, Събр.съч., т.2, „През дивия Кюрдистан“ — б.нем.изд. ↑
- [13] Католици, източноправославни, римокатолици, евангелисти, маронити, протестанти — б.а. ↑

8. ПРЕГОВОРИ

Събудих се, когато първият светлик оповести идването на утрото. Халеф, Ханнех, Кара, Ел Мюнеджи и персиецът още спяха. Не ги събудих, станах и се отдалечих с тихи стъпки да обходя веригата на нашите постове. Разбрах, че нощта е минала спокойно и не се е мярнал никакъв бен кхалид. След това отидох до кладенеца и научих за свое задоволство, че всичките ни камили и коне са напоени, Водата не беше лоша, както и самото име на извора го подсказваше — Бил Хилу означава Сладък кладенец — така че днес можехме да очакваме от животните спорна езда. Шейхът на бени кхалид и меканците не бяха спали, което бе лесно обяснимо. Те се държаха тихо, но бесът от сегашното им положение ясно си личеше. От очите на Ел Гхани святкаше омраза, която гарантирано щеше да ме порази, ако това бяха истински светкавици. Но Тавил бен Шахид не беше способен да мълчи. Едва ме видя да приближавам и ми кресна:

— Развържи ме! Надявам се, през нощта си съзнал, че бруталното ви поведение ще повлече за вас най-лоши последици.

— Не, не съм го съзнал — отговорих аз.

— Значи Аллах те е ослепил. Нима не си казваш, че войните ми сега ще дойдат?

— Ако им разрешим.

— Ако не им разрешите, ще го постигнат със сила. Ще ме освободят и ще се нахвърлят върху вас.

— Наистина ли? Струва ми се, че не мен, а теб е ослепил Аллах. Ако само един-единствен от войните ти се осмели да се държи враждебно към нас, той ще се превърне в твой убиец, защото в този случай ще ти пратя един куршум в главата.

— Няма да посмееш, понеже моята смърт само ще ускори втурналата се към вас гибел.

— Нека спокойно го дочакаме. Сега, види се, твоите хора още спят, което за съжаление не е доказателство, че са привързани с голяма вярогност към теб. Ако притежаваха и капчица най-обикновена

проницателност, отдавна щяха да си кажат, че нещата около теб не стоят така сигурно. Нека дойдат, ние не се страхуваме от тях.

Тавил беше говорил в гнева си толкова високо, че гласът му достигна до отсреща и събуди Халеф. Той ме видя тук при пленниците, стана и тръгна насам. Това привлече погледите на пленниците към него и мястото, където бяхме лежали. И понеже бе станало достатъчно светло, видяха слепеца, който все още спеше в седнало положение облегнат на скалата. Забелязах това и бях любопитен как ли ще реагира.

„Любимецът на великия шериф“ ококори очи и извика с най-голяма изненада:

— Кой... кой... лежи там до скалната стена.

Синът му беше също така слисан. Отговори буквално с крещене:

— Машаллах! Какво чудо се е случило! Та това е Ел Мюнеджи, който умря!

— Не само умря, а беше и погребан — прибави бащата. — Тия кучета хаддехните са осквернили гроба му и са го извадили.

Халеф междувременно бе стигнал до мен. Като чу думата кучета, бързо се обърна и понечи да се отдалечи.

— Къде, Халеф? — попитах аз.

— Отсреща — изръмжа той — Курбачът ми остана да лежи там. Тоя келеш ни нарече кучета.

— Ел Мизан, Ел Мизан, Халеф! Спомни си Везните на справедливостта!

Тогава той се обърна към мен и заговори спокойно:

— Много правилно, сихди! Не помислих за това. Сънят ме лиши от връзката с вчерашния Час на смъртта, но ти събуди в мен спомена за моите намерения.

После се обърна към Ел Гхани и каза присмехулно:

— Да, ние го изровихме и помъкнахме с нас трупа му. Той снощи дотърча тук и ни говори. Изключително умни люде сте, няма що!

Меканецът съзна сега наивните си мисли и извика с не по-малко удивление:

— Значи Ел Мюнеджи не е бил мъртъв! Аллах!

— Не, но вашите мозъци са били в такава степен изгорени, че сте го погребали жив. За един жив изрекохте свещената молитва на смъртта.

— Не сме виновни. Той беше вцепенен и нямаше как да не го сметнем за мъртъв.

— А защо ние не направихме тази грешка? Ние веднага забелязахме, че е още жив.

— Сигурно защото точно в този миг, когато сте отишли при него, той се е събудил. С тези твои упреци да си мълчиш!

— Искаш да ми забраниш да говоря каквото ми е угодно? Не ставай смешен! Вие сте знаели, че душата му от време на време го напуска и трябваше да изчакате завръщането ѝ. Ние не го знаехме и въпреки това го извадихме от гроба. Макар да му спасихме живота, вие трябва да гледате на себе си като на негови убийци.

Ел Гхани отправи угрижено изпитателен поглед към Халеф и попита:

— Слепецът говори ли за мен?

— Твърде много.

— Какво каза?

— Той го каза на нас, не на теб. Следователно ще го запазим за себе си.

— Но аз трябва да го знам.

— А пък ние ще го премълчим. Впрочем никой не може да каже святна приказка за теб.

— В такъв случай той ви е излъгал. Той е от нашата група. Доведете го при нас!

— Нека първо помислим. Той си е собствен господар и може да прави каквото си иска.

— Тогава го събудете и му кажете, че искам да бъде тук при мен!

— Човече, не си мисли, че е достатъчно само да заповядаш и работата да стане! Той ни дължи живота си и следователно сега е част от нас.

Угрижеността на мяканеца нарастна. Сякаш се канеше да излезе извън себе си, така възбудено извика:

— Мястото му е при мен! Аз съм му правил хиляди благодеяния, за които ми дължи най-голяма благодарност. Не мога да търпя да стои при непознати хора. Трябва да дойде тук!

— Тъй! Ти май имаш голям страх от нас?

— Страх? Защо? Как така?

— Защото това, което може да чуем от него, сигурно е опасно за теб.

— Опасно? — изсмя се оня подигравателно, но смехът му звучеше много пресилено.

— Да, опасно! — назида Халеф. — Твоята съвест при всички случаи не е чиста.

— Ти се грижи за чистотата на своята! Ще го пратиш ли тук?

— Не.

— Тогава веднага ще видиш какво ще направя. Ще го събудя и тогава няма начин той да не дойде.

Ел Гхани изкрещя с всичка сила името на слепеца. Повиканият се събуди и се изправи заслушано.

— Мълчи! Нито дума повече! — повели Халеф, като извади ножа си и острието проблесна към Ел Гхани. — Извикаш ли още един-единствен път, устата ти ще замлъкне завинаги!

Заплахата прозвуча толкова енергично, че постигна целта си. Меканецът изгуби кураж и притихна. Халеф даде заповед да го намушкат, ако извика отново. После се обърна към мен:

— Ханнех е будна. Ще ни приготви кафето. Ела! Аз също бях видял, че „най-красивата притежателка на женската шатра“ е напуснала носилката и се занимава с посудата. Докато отивахме към нея, дребният хаджи попита:

— Правилно ли постъпих, сихди?

— Хм-м! — отвърнах аз. — Ти не считааш за възможно Ел Мюнеджи да пожелае да отиде при спътниците си? Това заключавам аз от поведението ти.

— Поведението ми? Какво имаш предвид?

— Накара Ел Гхани да повярва, че Ел Мюнеджи ни е дал някакви сведения за него, които не е трябвало да дава.

— Какво вреди? Искан да го подразня и успях.

— Това е успех, с който не бива да се възхваляваш, Халеф.

— Защо?

— Първо, не е благородно да дразниш хората. И второ, по този начин оказа недобра услуга на нашия повереник, стареца. Недоверието, което вся между него и Ел Гхани, може да донесе лоши плодове за клетия слепец, ако държи да се присъедини отново към раншните си спътници. Според мен не биваше да го правиш.

— Хм... хм...! Наистина бях не само неблагодарен, но и непредпазлив. Сега съзнавам, че още повече трябва да се взема в ръце. Сихди, човекът си е слабо създание, а аз, твойт стар, непредпазлив Халеф, май принадлежа към най-слабия сорт. Нали?

— Въпросът ти е излишен, понеже сам го съзнаваш и не се нуждаеш от моя отговор. Иди при Ханнех! Нещо ти маха.

Той избърза напред да се подчини на нейния знак. Тя имаше да говори с него. Искаше да знае къде сме били вчера толкова по късно и какво сме правили. Кара се присъедини към тях, а аз отидох при персиеца. Той също се беше събудил и седеше в близост до мюнеджията.

Когато седнах и заговорих с баш насира, слепецът ме разпозна по гласа и попита:

— Заблуждавам ли се, че ефендите от Вади Драа е при мен?

— Не се заблуждаваш — отвърнах. — Аз съм.

— Кой е още тук?

— Един приятел, който сега е от нашия отряд.

— Кое време от денонощието сме сега? Струва ми се, че е светло.

— Да, ранна утрин е.

— Кога ме намерихте?

— Вчера.

— Не по-рано? Значи това, което искам да ти кажа, се отнася до вчерашния ни разговор. Аз вероятно щях да предпочета да мълча, но някакъв подтик в мен ме кара да говоря. За мен това винаги е доказателство, че Бен Нур го иска. Името нали не ти е непознато?

— Да.

— И знаеш, че той често отвежда душата ми до места, които не се намират на земята?

— Знам.

— В такъв случай искам да ти съобщя, че миналата нощ напуснах с него земята.

— Къде бяхте?

— В Смъртния час.

— Но това е време, не място.

— Допреди и аз мислех така, но сега го знам по-добре. Снощи за мен той беше място, където стоях с Бен Нур на един висок камък и

гледах как минават покрай мен душите на умиращите. Сега го виждам пред себе си толкова ясно, че мога точно да ти го опиша.

Старецът го направи и неговото описание съвпаднаше изцяло с това, което бяхме чули вчера на скалите. Нас, неговите придружители, не спомена. Ето защо попитах:

— Сам ли беше на това странно място?

— Освен мен и Бен Нур друг нямаше.

Ел Мюнеджи значи не знаеше кой е бил при него и че сме го придружавали нагоре.

И сега той започна разказа си. Описа ни отделните множества на душите по начина, както му ги беше показал вчера Бен Нур. Когато свърши, аз го попитах:

— Убеден ли си, че това е било истинско видение, а не сън?

— Не беше сън! Аз сънувам понякога, наистина, но съумявам да разграничавам толкова точно сънищата си от виденията, че заблуда не е възможна.

— Границата между сън и видение толкова забележима ли е, че не можеш да ги объркаш?

— Да. Мога дори да отличавам сън от сън. Има сънища, просто продължение на последните мисли, с които човек се е занимавал, преди да заспи. Те не означават нищо. Но има други, които са ни внушени. Когато Бен Нур иска да ми каже нещо, което не може да ми съобщи по друг начин, ми го казва в съня. След събуждането си аз знам, че не съм бил някъде с него, а само съм сънувал, но че този сън е бил негово преднамерено дело. И също така никога не се заблуждавам, когато душата ми напуска тялото. Знаем къде е била. В началото, когато още не бях свикнал с това, от време на време се случваше да се заблудя, но сега — никога.

— Значи вярваш във всичко, което при такива случаи виждаш?

— Да.

— Също на това, което Бен Нур снощи ти е казал?

— Също! И все пак никога не ми е било така трудно да му хвана вяра както този път.

— Защо?

— Защото за толкова много каза, че няма да преминат над Бездната на гибелта.

— Как може да те безпокои въпросът дали са много или малко?

— Защото аз самият през целия си дълъг живот намерих само един-единствен човек, за когото съм безусловно убеден, че за него Портата на блажеността ще бъде отворена. Какво изобилие от любов, доброта и милосърдие би трябвало да излъчват в живота всички онези, които Бен Нур би намерил достойни за небето. Аз самият никога не открих любовта, изключвайки този един-единствен път.

— Но все пак си имал родители, братя и сестри?

— Те ме мразеха!

— Приятели?

— Наричаха се такива, но не бяха!

— Жена?

— Тя беше лицемерка!

— Деца?

— Такива няхах и хиляди благодарности на Аллах, защото ако имах и деца, те също щяха да ме мамят като другите и отдавна вече нямаше да съм жив. И следствие отмъщението, което щях да предприема, щях да съм се сгромолил от Моста на смъртта в Бездната на гибелта. Мислиш ли, че след всичко, което съм изтърпял, все още съм способен на любов?

— Да.

— Аллах да те благослови за добрата вяра, защото като вярваш в мен, ти вярваш в човечеството. Да, аз още държа любовта здраво в сърцето си — заради този, при когото единствено намерих любов. Той се зае с безкористно милосърдие с мен и по този начин ме спаси от отчаянието, от отсамната и отвъдната гибел. Неговата любов ми възвърна вярата и доверието в човечеството. Аз напразно търсих любовта. Търсих я при Бога, при хората, в живота, е църквата...

— В църквата? — удивих се аз.

— Да, в църквата. Не искам да премълча пред теб, че съм бил християнин. На теб като мюсюлманин ти е все едно дали принадлежа към исляма от детството си, или съвсем отскоро.

— Какво те накара да отстъпиш от християнската църква!

— Именно това напразно търсене на любовта. Само ги опознай тези християни! Как са се разделили на вероизповедания, секти и как ли не наречени още подразделения! На това отгоре моята собствена съдба. Не желаех да знам нищо повече за тази вяра, която учи за любов, а изповедниците й, които виждах, бяха най-безсърдечните хора

по цялата земя. Библията на християните казва, че ще познаеш човека по делата му, но аз ти казвам, изпълнен с яд, че ще познаеш вярата по плодовете ѝ. И понеже тези плодове не бяха нищо друго освен омраза, завист и себичност, то не бе трудно да стигна до решение да потърся е джамията онова, което не бях намерил в църквата.

— И какво намери там? — попитах аз.

Как ми се искаше по друг начин да попитам и да взема под закрилата си стария човек! Наистина ли бе опознал само безсърдечни християни? Но трябваше да се огранича с този къс въпрос, защото за обширни дискусии сега нямаше време. И понеже трябваше да премълча, че съм християнин, не биваше да допусна сърцето ми да вземе връх. Той беше отцепник, а се знае, че нетолерантността и фанатизмът при такива хора се проявяват в най-опасната си форма... Той отговори, като се замисли доста:

— Не започнах този разговор с теб, за да сравнявам християнството с исляма. Чу, че само един човек съм намерил, който ми донесе онова, което търсех — любовта. На този човек дължа, че изобщо съм жив. Той ме възроди физически и душевно и аз му се отблагодарих с всичко, което съм и което имам — с тяло, душа, живот.

— И кой е този човек?

— Абдиллах.

— Ел Гхани, шейх ел харе в Мека?

— Да. Искам да те попитам за него. Мога ли?

— Питай!

— Преди малко чух гласа на моя благодетел, моя единствен приятел — продължи мюнеджията. — Кажи, той тук ли е?

— Да — потвърдих аз.

— Защо не идва при мен?

— Ел Гхани и неговите придружители те сметнаха за мъртъв, погребяха те и яздиха дотук. Когато те видяха така внезапно, се изплашиха — сметнаха те за дух.

Каква безкрайна жал ме обхвана за този беден, стар, сляп човек! Може да беше отцепник, захвърлил християнството, но подведен и измамен и заслужаваше моето съчувствие. Опитах се да му кажа истината по възможно по-лек начин. Персиецът се размърда нетърпеливо на мястото си. Той сега не мислеше за задължението към

слепеца, а за кражбата и обноските спрямо себе си. Аз го помолих с поглед да се овладее, но за съжаление не намерих разбиране.

— Аз не съм дух, не съм призрак — каза слепецът. — Искам при мен да бъдат Ел Гхани, неговият син и също другите. Повикайте ги тук!

Тогава баш насир избухна:

— Тук, при нас? И през ум не ми минава.

— И през ум не ви минава? Защо? — попита мюнеджията.

— Честни хора не седят редом с мошеници!

— Мошеници? Кого имаш предвид с тези думи?

— Ел Гхани и крадливата му банда.

— Крадлива... бан... да? Правилно ли чух?

— Правилно чу.

— Той да е мошеник? Крадец? Или си правиш някаква грозна шега с мен, или се намираш в заблуждение, по-голямо от което не може и да има.

— Не си правя нито шега, нито се заблуждавам. Говоря сериозно и това, което казвам, е пълна истина. Доказателствата са в ръцете ни.

— Какви доказателства?

— Нещата, които онзи открадна, и които ние му отнехме.

— Къде... и какво... какво е откраднал?

— Абдиллах ограби Канс ел Адха в Мешхед Али. Аз, баш насир на това съкровище, яздих след вас с войниците си и спипах тук крадците и предметите.

Слепецът се умълча. Пръстите му се движеха спазматично, сякаш между тях се намираше нещо, което трябваше да разкъса и разнищи до най-дребното влакно. Едва след дълго време обърна лице към мен, отвори сияйните си очи и каза:

— Ефенди, тук ли си още?

— Да.

— Искам да говоря с теб, само с теб, с този другия — нито дума повече. Заклевам те в Аллах, в халифите, в Корана, във всичко, което е свещено за теб. Искаш ли да ми кажеш истината?

— Да.

— Тогава говори! Вярно ли, че моите придружители се намират при вас в качеството на заловени крадци?

— За съжаление, да.

— Разкажи ми как стана всичко!

Откликнах на подканата, като опитвах да се съобразявам с него. Старецът ме слушаше, без да ме прекъсне и с една дума, и след като бях свършил седя известно време притихнал. Виждах, че крайниците му леко трепереха. Вътрешно беше страшно напрегнат. Чаках с напрежение какво решение ще вземе. Най-сетне той каза:

— Ефенди, ще сториш ли това, за което ще те помоля?

— Не мога да знам.

— Няма да те моля за нещо, което не можеш да изпълниш. То дори е много лесно за вас.

— Кажете го!

— Абдиллах е ваш пленник, нали?

— Да.

— Позволи да отида при него и също да бъда пленник!

Нищо друго не бях очаквал. Биваше ли да изпълня това желание на стареца? Когато се позабавих с отговора, той продължи:

— Давам ти клетвата си, че ще направя това, което искам, макар че съм сляп и не мога да видя Ел Гхани. Вие можете да ми попречите, като ми сложите окови. Но не го ли сторите, ще отида при него. Не е необходимо да ми го показвате. Аз ще викам, той ще ми отговаря и гласът му ще ме отведе при него. Кажете сега какво решите!

Халеф приближи, беше дошъл по време на последната част от разговора и бе чул желанието на стария. Отвърна вместо мен:

— Аз, хаджи Халеф, ще ти кажа какво ще стане. Те са пленени, защото са откраднали, но ти си честен мъж и затова си свободен. Ние не можем да ти попречим да сториш каквото ти е угодно. Все още ли искаш да отидеш отсреща при Гхани?

— Да, искам!

— Тогава стани и ми дай ръката си! Дано не се разкайваш за това, което вършиш сега! Аз ще те заведа отсреща.

Не се загледах след тях, а се надигнах и отидох при Ханнех, която беше проснала килима за кафето. Персиецът бе поканен да пие с нас. Халеф се върна, седна до страната ми и ме попита, както обикновено, когато е извършил нещо по собствено решение:

— Правилно ли постъпих, сихди?

— Да!

— Радва ме, че получавам одобрението ти, но самата работа не ме радва. Не можехме да постъпим другояче. Слепецът си е собствен господар и ние нямаме право да се разпореждаме против волята му. Какво щяхме да правим с него, ако беше принуден да остане при нас?

— Щяхме да го вземем с нас до Мека.

— И там?

— Не се съмнявам, че щеше да ни се удаде да го подслоним по-добре, отколкото е бил досега.

— Това си помислих и аз. А ако не намерехме подходящ подслон, е, при шатрите на хаддедихните има достатъчно място за един сляп човек, чието присъствие не изисква никакви жертви. Ел Мюнеджи няма да живее дълго, той стои по-близо до Отвъдното отколкото на земята. Душата му беше вече почти до Моста. А какво ли още не можехме да узнаем от него!

— Станал си любопитен?

— Не любопитен, а любознателен.

— И мислиш, че това знание ще може да допринесе полза на теб и племето ти?

— Да. Ако земният живот означава подготовка за небето, ние сме длъжни да използваме всяка възможност да научим нещо за Отвъдното.

— Имаш предвид нещо истинско.

— Онова, което чухме вчера, за илюзия ли го смяташ?

— Все още не мога да преценя. Ако слепецът беше останал при нас вместо при мнимия си благодетел, вероятно щяхме да имаме повече материал за преценка. Така че нека не се занимаваше повече с мисълта за Отвъдното, а по-добре да се заловим с Отсамното.

— Да, за момента това е по-необходимо. Какво ще правим на първо време?

— Ние склонихме да не наказваме крадците, значи те ще бъдат освободени и естествено също шейхът на бени кхалид. Но това не бива да става просто ей така. Ние трябва да се подсигуриим, поне докато сме тук, срещу нас да не бъде предприемано нищо.

— Аз предлагам да освободим шейха едва след като се е заклел, че тук се отказва от всяка враждебност срещу нас.

— Действително така ще постъпим.

— Кажи, сихди, няма ли по-добро поръчителство от неговата клетва?

— Не, поне аз не знам друга. Ти да не би?

— Не.

— Или Кхутаб ага?

— И аз не се сещам за нещо друго — рече персиецът — Вие ме направихте ваш приятел и моята благодарност ще ви принадлежи, докато съм жив. Ето защо не може да ми бъде безразлично дали и по-нататък ще ви грозят опасности от страна на бени кхалид. Иначе да съм сложил край на работата си тук. Откраднатото съкровище си получих обратно и аскерите ми са отново свободни. Необходимо е само да възседнем и да потеглим към дома.

— Кога ще го направиш?

— Когато и вие тръгнете, по-рано — не.

— Е, а ние, сихди? — намеси се Халеф. — Кога ще си продължим ездата?

— Когато си заминат бени кхалид — отвърнах аз.

— Защо не по-рано?

— Ти, изглежда, вече не ме познаваш, Халеф.

— Какво? Вече не те познавам? Ох, сихди, какъв майтап само си правиш! Та нали си знаеш, че те познавам по-добре от самия себе си.

— Последният ти въпрос ме кара да се съмнявам в това. Забравяш един навик, който е неразривно свързан с мен както дръжката със сабята.

— Какъв навик, сихди?

— Да си осигуря максимално тила. На тази привичка дължим толкова успехи, че не може да ми хрумне да се отклоня от нея тук, в тази опасна пустиня.

— Тила? По отношение на бени кхалид?

— Да. Ако потеглим преди тях, ще останат зад гърба ни и няма да знаем какво тъкмят но ако са пред нас, ще можем да ги държим под око, докато сметнем за необходимо, и то по такъв начин, че да нямат възможност сериозно да ни досаждат. Сигурно го съзнаваш?

— Какъв въпрос! Ако не го съзнавах, щях да съм река без вода, кон без крака, или, нейсе, Ханнех без Халеф. Само не знам дали бени кхалид ще се съгласят. Как се каниш да ги принудиш?

— Като не ги допуснем до кладенеца. Ако са убедени, че няма да получат вода за камилите си, ще побързат да стигнат до някой друг кладенец.

— Където пък те на нас ще отнемат водата.

— Това е най-малката ми грижа. Първо, още не се знае накъде ще се насочат те и накъде ние. Областта пред нас е по-богата на вода от тази зад нас, така че не е необходимо да поемем по пътя, по който ще яздят бени кхалид. И второ, припомням ти за Бир Хилу. Бени кхалид тук също бяха преди нас, а ние сега не само получихме водата, но станахме по такъв начин господари на кладенеца. Противниците ни без наше разрешение не могат да приближат. Сега удовлетворен ли си?

— Да, напълно, сихди! Но я погледни مکانците, как Ел Гхани настойчиво увещава слепаца! Той сигурно съвсем другояче разправя събитията! Ние ще се явим на Ел Мюнеджи в светлина, с която не бихме се гордели, ако беше истинската. Виж, там идва един от постовите с някакъв бен кхалид! Началото на края се започва.

Хаддедихнът, който водеше пратеника, каза, че целият отряд на бени кхалид се придвижвал към кладенеца. Коствало им немалко уговорки да ги задържат и склонят да изчакат отговора на шейха.

— Каква причина изтъкнахте, че не бива да идват тук? — осведоми се Халеф.

— Волята на техния шейх — гласеше отговорът. — Те изпратиха този представител да говори с него.

— Правилно сте постъпили. Веднага ще уредим работата. Да отидем ли отсреща при шейх Тавил?

Въпросът беше отправен към мен. Аз отговорих, като станах. Персиецът също се надигна и ние закрачихме, следвани от бен кхалида, към кладенеца, където той видя шейха си да лежи вързан. Оня му викна гневно още преди да сме стигнали до него:

— Ето че най-сетне пристигате! Не можахте ли по-рано да се поинтересувате за мен?

Мъжът бе видимо удивен, че намира предводителя на своето племе като пленник, огледа се с несигурен поглед и отвърна:

— Ти така поиска!

— Това не беше заповед, а само подмятане. Трябваше да вземете под внимание разликата. Къде бивакувахте тази нощ?

— На площадката на фантазията.

Ние нямахме причина да попречим на шейха да разпитва и слушахме със забавление.

— С войниците? — продължи да пита той.

— Да.

— Къде ги държите?

Очите на Тавил мятаха искри. Пратеникът отвърна извънредно смутено:

— Те изчезнаха.

— Къде?

— Нямахме представа, но сега виждам, че са тук.

— Разбира се, че ще са тук, след като сте допуснали да ви избягат. Като ги видях да идват през нощта, ги помислих за духове на умрели асакери. Нямахме как да ги сметна за нашите. Шейтанът ви е направил слепи и глухи, по друг начин не би могло да се случи, двайсет и един пленника да офеят на многократно превъзхождащ ги стражеви отряд. Нали ги бяхте вързали?

— Да.

— Но не сте ги пазили добре?

— Много зорко даже. Лежахме по средата ни. Не бяхме пропуснали нито една предпазна мярка.

— Това не е вярно! Без някоя голяма грешка от ваша страна не биха могли да ви се изплъзнат. Аз ще разследвам случая и ще пратя виновните къщи да правят чехли със старите жени.

Тогава бен кхалидът поде с друг тон:

— Ние не сме стари жени! Аз съм бен кхалид, свободен бедуин, и се подчинявам само на този, на когото искам. За бягството на асакерите не сме виновни ние, а джиновете, които напристигаха на голямо множество.

— Какви джинове?

— Едни тъмни фигури, приличащи на сенки. Отпреде им вървеше вчерашният призрак.

— Кой?

— Духът, дето дойде тук и приказва.

— Аллах! — извика шейхът, като удвои внимание. — Същият дух ли беше?

— Да.

— И вие веднага драснахте?

— Не. Но той държеше в ръце блуждаещи огньове, които бълваха глави на живи дяволи. Ние вярваме в Корана и сме благочестиви следовници на Пророка, ама с духове и дяволи никой от нас не смее да се бие.

— Аз скоро ще разбера що за блуждаещи огньове са били това. Не гореше ли огън?

— Даже два. Ние се магнахме едва когато духът приближи първия.

— И оставихте асакерите да лежат?

— Разбира се. Какво друго трябваше да направим? После видяхме от далечина по мястото да се сурват множество призрачни силуети, а когато си отидоха и ние се върнахме, вече не заварихме асакерите и камилите им също бяха изчезнали. Духовете ги бяха отвлекли.

— Аз искам сега да ти покажа най-големия от тези духове. Погледни нататък! Кой седи при Абдиллах, нашия гост?

Пратеникът още не беше забелязал мюнеджията. Като го съгледа сега, извика:

— Аллах да ме закриля от вкаменения Шейтан! Той седи там, да! Това е той!

— Хубаво го погледни! Дявол ли е, призрак ли е, или човек?

— Може ли... може ли... да е... може ли... да е...?

Мъжът беше изгубил ума и дума. Тавил му кресна:

— Ако ти и сега, посред бял ден, не знаеш къде си, то няма защо да се учудвам, наистина, че в тъмната нощ сте си изгубили от страх разсъдъка. Ел Мюнеджи е бил това. Кой знае и какви пламъци е държал в ръце. Абдиллах, приятелю мой, моля те да го попиташ.

Гхани изпълни желанието му, като се обърна към седящия до него слепец:

— Чу ли за какво се говори?

— Да, всяка дума — заяви запитаният, който беше напълно бодър.

— Знаеш ли, че снощи си пребивавал на друго място?

— Да.

— Къде?

— Мястото не ми е известно. Бях заведен дотам и после ми дадоха две факли в ръцете.

— Кой ти ги даде?

— Шейхът на хаддедихните и ефендите от Вади Драа. Аз се съгласих, защото жената каза, че това се вършело за мое добро.

— Ти знаеше ли каква е работата?

— Не. Не ми беше съобщено. Крадецът на твоя опис и неговите укриватели ме измамиха и позорно са действали зад гърба ми. Ако бяха откровени, на никаква цена нямаше да го сторя. Аллах ще ме накаже!

— Можеш ли да се досетиш какви сенки е имало край теб?

— Вероятно са били съюзниците на измамниците — воините на хаддедихните, защото по пътя, по който трябваше да вървя, чувах стъпките на много съпровождащи ме хора. А на връщане ухото ми подсказа, че зад мен се намират камили. Аз съм бил използван за една лошотия, за която си нямах понятие. Но Аллах е справедлив, той не оставя нито едно дело без отплата и тези крадци и измамници един ден няма да минат по Ес Сират, Моста на смъртта, а ще се сринат в Бездната на гибелта.

— Тъй, сега всичко е ясно — разгневи се шейхът. — Светлината на факлите ви е разпалила фантазията и е създала несъществуващи дяволски глави. Сметнали сте хаддедихните за духове и сте си плюли на петите, вместо просто да ги изпозастреляте. Така е станало възможно освобождаването на пленниците, с които победата ми беше в кърпа вързана. Аз ще ви подиря сметка за това. А тоя стар, сляп, вдетинен и непредпазлив човек ще трябва да направим безвреден, за да не преживеем и нещо по-лошо. И на най-неопитното хлапе ще стане ясно колко съм бесен, че заради тази грешка се намирам неспособен за съпротива в ръцете на тези, на които можехме да се изсмеем, ако намеренията ми се бяха осъществили. Но аз се заклевам в Аллах и Пророка, че ще наваксам всичко пропуснато!

Тази заплаха бе нова грешка, защото дори да не бяхме вече решили максимално да се подсигури, щеше да ни предупреди да бъдем нащрек. Но много повече от това ме занимаваше констатацията, че Ел Гхани бе успял да убеди слепеца в своята невинност. Само след кратко време Ел Мюнеджи отново се намираше под влиянието на тоя негодяй, когото считаше за свой благодетел и най-добрия човек.

Халеф бе изслушал последния изблик на шейха на бени кхалид със самодоволна усмивка Сега му каза:

— Радвам се, че стигна до това прозрение и призна така искрено своето безсилие. Ние бихме могли да го използваме по такъв начин, че да ни запомниш за всички времена, но в своята неизвестна доброта решихме да постъпим с вас снизходително, както ни повелява любовта. А ние я проявяваме към всички хора, та дори към враговете си.

— Не ми е притрябвала вашата любов! — избухна Тавил.

— Ще се наложи да я приемеш и няма да можеш да ѝ се противопоставиш, без значение искаш, или не.

— А дето уж съм признал безсилието си, не знам нищо такова. Аз си имам моите воители, които ви превъзхождат многократно.

— Ние не се страхуваме от тях. Засега ние сме в предимство и ще се погрижим да го запазим.

— А аз изисквам освобождението си. Ако се възпротивите, ще пратя този вестител до воините ми със заповед веднага да грабнат оръжие срещу вас.

— Ами опитай, де! Ако той се осмели да напусне това място без наше разрешение, завинаги ще го задържим тук с един куршум.

— Аллах да те смаже! — изсъска шейхът, който знаеше колко прав беше дребният хаджи.

Той не обърна внимание на проклятието, а продължи:

— Нашият приятел Кхутаб ага преследваше престъпниците, ограбили Канс ел Адха от Мешхед Ала. Той искаше да ги залови и отведе в свещения град на шиитите, където ги очакваше смъртно наказание. Но сега реши да се откаже от намерението си. Ще ги пусне да си вървят като някоя гнусна твар, с която човек не желае да се омърси. Ние им бяхме отредили бастонадата, но и от нея ще се откажем именно защото не искаме повече да влизаме в съприкосновение с мръсотията, от която те направо са се вкоравили.

— Приказвай си, приказвай! — изсъска шейхът — Когато свършиш, аз ще ти кажа каквото имам да ти казвам.

— Хубаво! Подчинявам ти се, могъщи повелителю на този бивак! С крадците работата за нас е уредена, сега идва твоят ред. Ние и теб ще освободим Съгласен ли си?

— Давай нататък!

— Това не ти ли е достатъчно?

— Повече от достатъчно ми е, а именно вашето лукавство и притворство, които ви белязаха още от самото начало. Как завладяващо умееш да говориш за вашата доброта! Но аз познавам бездната на падението, която зее зад тази привидна снизходителност. Вие се отказвате от наказанието на „крадците“, защото много добре знаете, че са невинни. Първо сте им задигнали списъка, а като успяхте сега да заграбите самите предмети, прикривате отстъплението си с лицемерна благост. Така стоят нещата, мошеници такива!

Подигравателен кикот последва тези думи, които съдържаха толкова безсрамие, че Халеф се обърна отривисто към мен и гневно попита:

— Сихди, сега сигурно няма да е грях, ако му дам един убедителен отговор с камшика?

— Ние не бием, Халеф — предупредих аз.

— Добре! Тогава ще овладея гнева си.

— Не говори за гняв! — присмя се отново шейхът на бени кхалид. — Това, което наричаш гняв, е само яд, че ви прозрях. Към него се добави жалкият страх от нашата добре доказана храброст.

— Страх? — попита Халеф с най-голямо учудване.

— Не отричай! Много добре знаеш какво беше уговорено — трябваше да се бием за меканците. Сега вие ги освобождавате без борба. Това не е ли бълзливост?

Хаджията едва съумяваше да потисне гнева си Трябваше да си даде голям труд, за да отговори възможно по-спокойно:

— Ти измъдри това преиначаване на нещата само за да се изперчиш.

— Аз казах истината.

— Не, ти излъга! Не беше решено да се бием за освобождението на крадците, а те да представляват наградата от битката. Те се намираха при вас и ние искахме да ги имаме. Затова бе определено да принадлежат на победителя. Но сега нещата не опират до завладяването на техните особи, защото ние си ги имаме до пускането им на свобода. Ако ги пускаме безнаказано да се измъкнат, то го правим от милосърдие.

— Не се горещи напусто. Остава си това, което казах аз. Вие искате от страх да ме освободите, но собствеността на Гхани да задържите.

Като познавах моя храбър хаджи, за когото страхливостта бе най-окаяното нещо на земята, можех да се опасявам от някоя прибързаност от негова страна и понечих да взема думата, но той го забеляза и ме призова:

— Ти сега си мълчи, сихди, моля те! Една такава нападка никой войн на хаддедихните не оставя току-така! Тогава зад нас прозвуча:

— Също никоя жена на хаддедихните!

Обърнах се. Там стоеше Ханнех със святкащи очи и тъмночервени страни. Диалогът бе толкова високо воден, че тя беше чула всичко чак от отсрещната страна на кладенеца. Сега бе дошла, за да отхвърли от своя страна оскърбителното обвинение — постъпка, чиято непривичност предизвика моментална тишина. После Тавил се обади подигравателно:

— Една жена. Това доказва истинността на казаното от мен, защото сега чуваме, че при хаддедихните жените са по-храбри от мъжете.

Тогава Ханнех сграбчи хаджията за ръката, дръпна го със сила до себе си и заговори:

— Аз съм Ханнех, дъщеря на катеибехите, жената на шейха на хаддедихните от племето шаммар. В лицето ни беше запратено обвинение за страхливост, макар този устат шейх на бени кхалид да бе тръшнат на земята и надвит от едно момче. Ние ще накажем тази низост и аз искам тази задача да бъде поставена освен в ръцете на Омар бен Садек още и на моя съпруг и моя син. Ние не искаме нищо от тези хора. Отказваме се от всичко придобито досега и дори от възвърнатото Съкровище от крайници. Ние ще се бием за тях, но който след нашата победа ни нарече пак крадци, ще го дадем на хиените да го разкъсат. Жената говори, нека сега мъжете действат!

Ханнех отстъпи назад. Въздействието от нейната неочаквана поява и възпламенителните думи бе съкрушаващо. Дори аз не съумях да избегна влиянието на тази сцена. Дълбоко в себе си не бях съгласен, че трябва да заложим всичко придобито досега на изхода от оръжията, но като мъже ни беше невъзможно да възразим на тази храбра и решителна жена, която тук не мислеше за своята съпругеска и майчина любов. Пък и в крайна сметка познавах тримата воители от наша страна така добре, че и през ум не ми минаваше да се безпокоя за тях. Халеф щеше да се постави като мъж на място, това го знаех. Омар

бен Садек пък се бе доказвал толкова често, че за що да не го направеше и сега? Неговата физическа и духовна енергия си бе все същата. А Кара бен Халеф? Е, той беше още млад и не можеше да има зад себе си толкова богат опит като нас, но в лицето на своя баща той бе имал най-добрия учител, и колкото пъти бях ходил при хаддедихните, всеки ден бях имал възможността да се радвам и дори учудвам на неговата схватливост, ловкост, сила и издръжливост. От мен беше научил много от онези трикове и хитрини, които са позволени и в честната борба и придават надмощие над един иначе равностоен противник.

На никого предложението на Ханнех не можеше да бъде така добре дошло както за шейха на бени кхалид. То му възвърна надеждата да се добере до скъпоценните имитации на части от човешкото тяло. Той не дочака Халеф да вземе думата, а го изпревари:

— Значи все пак ще има битка! Жената придава на мъжете кураж. И залогът ще бъдат не само меканците, а също Съкровището от крайници!

Халеф сега сякаш бе станал друг. Гневната възбуда отстъпи място на онова студено спокойствие, което срещу един не толкова хладнокръвен противник носи победа. Една самоуверена усмивка заигра около устните му, когато отговори почти равнодушно:

— Да, ние ще се бием и за Съкровището от крайници и ти ще чуеш условията, от които в никой случай няма да отстъпим. Ако се съгласиш с тях, от вашите ръце и храбростта ни ще зависи дали ще ни вземете отново това, което сега притежаваме. Не ги ли приемеш, нещата си остават, както са си сега.

— Казвай ги тогава!

— Най-напред изисквам да се избягват всякакви оскърбителни приказки независимо каква е развързката. Ние не сме момчета, които в съзнанието за своето безсилие слагат думи на мястото на делата.

— Съгласен съм.

— После битките да се състоят във в пясъчната равнина, където скалите няма да пречат на твоите бени кхалид и моите хаддедихни да гледат. Двете племена ще застанат едно срещу друго и двубоите ще се провеждат по средата. Те ще се състоят поотделно между трима бени кхалид и трима хаддедихни. Печели племето, на чиято страна има по-голям брой победи. На него ще принадлежи Съкровището от

крайници, което дотогава ще остане в наше съхранение. Победените трябва веднага да напуснат кладенеца и да продължат своето пътуване. Това устройва ли те?

— Да, но при условието, че сега бъда освободен.

— Ние нямаме нужда от тялото ти и ще ти го върнем. Но по-напред трябва да скрепиш споразумението с клетва в твоя хамил.

— Готов съм.

— В нея трябва да е включено, че двете племена днес няма да таят задни мисли.

— Но за по-късно не? — попита бързо шейхът.

— Не.

— В такъв случай съм съгласен и с това. Надявам се, битката няма да бъде само на игра, а на живот и смърт.

— Разбира се! Вие си я правете сериозно, за нас е все едно дали само ще си играем, или не.

— С какви оръжия ще се проведе?

Тук моят направо неповторим Халеф отговори с пълно пренебрежение:

— На нас това наистина ни е безразлично. Предоставяме го на вас. Избери тримата най-оправни бени кхалид и нека всеки от тях изрече начина на бой, в който е най-изкусен. Ние не сме свикнали да си трошим главите с такива маловажни неща.

— Не се прави на толкова сигурен в победата! Чакалът, който най-злостно лае, пръв бива разкъсан от лешояда. Аз съм готов да се закълна.

Беше развързан. Халеф седна срещу него. Корана беше сложен между тях и слагайки ръце върху него, всеки се закле за себе си и своите хора честно и вярно да съдържи постигнатото споразумение. После шейхът окачи хамаила отново на врата си и стана, за да се отдалечи. Преди да го е сторил, той се обърна още веднъж и каза:

— Аз никога не съм нарушавал думата си и днес също ще я съдържа, но горко ви, ако вие не останете верни на вашата! След кратко време ще пратя един вестител да ви съобщи какви оръжия сме избрали. Но че ще си имате работа с тримата най-уверени в победата воители, можете да бъдете сигурни. Ето защо ви давам съвет още отсега да пригответе три гроба, в които да сложите нашите противници.

И си тръгна, бутайки пратеника.

Всички хаддехидни бяха обхванати от изпълнено с очакване настроение. Двубой на живот и смърт, и то трикратен, какво събитие за всички бедуини! Най-малко съгласен с този обрат беше персиецът и човек не можеше да го вини. Той вече се намираше при целта и ето че трябваше да се откаже от всички предимства и да стане зависим от успеха на оръжията. Аз се заех с грижите му и успях дотолкова да го успокоя, че да не повдига претенции да съкровището.

9. СХВАТКИ

Определената за битките арена бе широкият пясъчен участък, по който снощи ни бе водил с мюнеджията Бен Нур. Излязохме и обозначихме с черти по-дребнозърнестия пясък нашата и противниковата позиция. Халеф бе поискал да им придаде направление север-юг. Аз предложих другите две посоки и му обясних, че боецът, на когото слънцето грее откъм гърба, ще бъде в предимство, докато онзи с лице към него ще бъде заслепяван. И тъй, решихме да заемем източната част на описаната окръжност. Това бе един от споменатите „трикове“, които не се считат за недобросъвестни, макар да целят надхитряване на противника. Че нямаше защо да проявяваме скрупули, пролича, когато дойде пратеникът на бени кхалид. От това, което имаше да ни каже, се разбра, че и те са се постарали да похитруват. Халеф в качеството си на шейх го повика и го попита какво поръчение носи. Получи следния отговор:

— Тавил бен Шахид, шейхът на храбрите бени кхалид, нареди да ви кажа, че ще се проведе стрелба, борба и хвърляне на копия.

— Ще се проведе? Това звучи така повелително, сякаш сме длъжни да приемем само онова, което на него му е угодно.

— Той точно така го имаше предвид! — натърти пратеникът.

— Хайде бе?!

— Да. Каза, че само той можел да определя оръжията, а вие сте нямали право да правите възражения.

— Тъй! Истината обаче е, че аз му разреших да ги определи, така че можеше да ми го съобщи по малко по-учтив начин. Значи ще има стрелба, а?

— Да, това ще бъде първият двубой.

— С какво ще се стреля?

— С пушки! Та това се разбира от само себе си, така че защо питаш?

— Ей, не забравяй, че стоиш пред хаджи Халеф, шейха на хаддехидните! Ако не знаеш с какъв тон трябва да ми говориш, можеш

да си вървиш с неуредена работа, а ние ще задържим каквото имаме. Аз и Тавил бен Шахид се заклехме, че няма да се произнасят оскърбителни приказки. Това не се отнася само до подбора на думите, но също и до маниера, с който ми говориш. Отбележи си го! А с твоя зле поставен въпрос само се изложи, защото май не ти е известно, че освен пушката има и други огнестрелни оръжия. Той определи ли разстоянието?

— Шейсет крачки и всеки има право на три изстрела.

— Толкова далеч? Кой може да ти улучи тук сигурно?

Лицето на Халеф показва разочарование, но в себе си бе крайно доволен, неговата пушка и тази на Кара, бях им ги донесъл като подарък, далеч превъзхождаха всяка бедуинска кремъклияка.

— С хурдук^[1] ли ще се стреля, или с русас^[2]? — продължи той предпазливо.

— Естествено само с русас!

— Съгласен съм. Но кажи на твоя шейх, че преди зареждане куршумите трябва да бъдат показвани, за да не попадне по недоглеждане хурдук в цевта... После щяло да има борба, викаш?

— Да, голи до кръста и с нож в пояса.

— Че за какво нож? При борбата той нали не се използва.

— Защото това ще е борба на живот и смърт. Когато единият повали другия по гръб на земята, има правото веднага да го намушка.

— Вие сигурно имате някой голям атлет, а?

— Да — ухили се бен кхалидът арогантно. — Нашият Абу Кувве^[3] не е бил побеждаван от никого. Това ти е ясно и само от името, което сме му дали.

— Определено ли е времетраенето на борбата?

— Естествено, докато единият бъде намушкан.

— Отново „естествено“! При вас май всичко е естествено! Вероятно считах за естествено също че нашите трима воители с най-голяма лекота ще бъдат изклани от вашите!... Та и копия щели да се хвърлят? Дългата пика ли имаш предвид или късото джерид^[4]?

— Джерид естествено!

— Ето го пак това „естествено“! Ти си наистина един Абу ел Маубат^[5]!

— Сигурно и тук има условия?

— Естест... — той спря по средата на думата и се поправи: — Да, трябва да ти ги съобща. Разстоянието е двайсет и пет крачки. Всеки получава три копия.

— Така! Вие навярно имате някой много ловък копиехвъргач?

— Той винаги улучва — потвърди запитаният.

— Събуждаш любопитството ми за него. Това ли е всичко, което имаш да ми кажеш?

— Трябва специално да подчертая, че пощада няма да има. Борбата ще бъде на смърт. Поне кръв трябва да се пролее, иначе боят няма да бъде валиден. Който е ранен така, че да не може да стане от земята, се счита за победен и победителят има правото напълно да го умъртви. Сега свърших.

— Но аз не! Кога ще дойдете?

— Половин час след моето завръщане.

— Тогава поемете пътя западно от скалата! Ние ще останем тук, на мястото, където стоим сега. Какво оръжие избра вашият шейх?

— Шейхът? — попита бен кхалидът много учуден. — Мислиш, че той ще се бие с вас?

— Разбира се.

— О, не, той няма да го направи. Дори само мисълта, че ще участва, е оскърбление за него. Шейхът не е обикновен воин, той се бие естествено само с шейхове.

— Колко естествено пак! Ако не бяхме се споразумели да не си говорим оскърбително, сега аз щях да му върна обвинението за страхливост, което ни направи. Аз също съм шейх, но се бия с всеки воин, който е достоен за моята храброст. Аз ще участвам също и защото залагам гордостта си на това, че не зяпам от безопасно разстояние, когато воините ми рискуват живота си за славата на моето племе. Още не знам, наистина, дали ще избира пушката, джерида или борбата, понеже първо трябва да видя противниците, но ако...

— Няма да имаш това право — вметна пратеникът.

— Как? Няма да имам право да избирам?

— Не.

— Кой ще ми го забрани?

— Нашият шейх. Той трябваше да определи оръжията и също да постави условията.

— За условията не е ставало дума, ама ти си продължавай! Искам да чуя какво ще кажеш.

— Нашият шейх изисква вашите трима воители да хвърлят жребий. Всеки от тях трябва да участва в битката, която жребият му отреди.

— Но вие сте избрали най-добрия борец, най-добрия копиехвъргач и навярно най-добрия стрелец?

— Естествено!

— Чуй, човече, ако само още веднъж чуя от устата ти думата „естествено“, ще направя нещо, което ще ти се стори съвсем неестествено! Вашата хитрост щеше да е достойна за похвала, ако нямаше толкова тъп вид. Вие избирате за всяко оръжие най-добрия мъж, а ние трябва да се хвърлим натам, накъдето му скимне на жребия. Това не е умно от ваша страна, а нещо, което заради вежливостта ще се въздържа по-нататък да окачествявам.

Той направи една пауза, по време на която прехвърли очи от Кара към Омар бен Садек и към мен. Знаех какво мислеше. Неговият син също отгатна.

— Татко, направи го! — помоли той.

— Какво? — попита Халеф усмихнато.

— Ние не се страхуваме от жребия, а ако не се согласиш, ще помислят, че и при нас е както при тях.

— Кое по-точно, синко?

— При тях воините вероятно умеят да си служат само с по един вид оръжие, а с другите — не. Нека им покажем, че хаддехидите са се научили да седят здраво на всяко седло.

По лицето на Халеф премина израз на горда бащина любов. Той се обърна отново към пратеника:

— Ти чу думите на Кара бен Халеф, моя син, и сега знаеш причината, която ме заставя да се съглася с искането на шейха. Нека не си мисли, че ни е надхитрил, или че от страх приемаме това, което му е внушила неговата мъдрост. Причината е само тази, че за нас е все едно какви оръжия ще получим в ръката. Свърши ли?

— Да.

— Тогава можеш да си вървиш.

По време на последната част от разговора Халеф се бе насочил към мястото на нашия бивак и ние вървахме един до друг с бен

кхалида. Вместо след сбогуването да се раздели с нас, той остана и се осведоми:

— Ти казваш, о, шейх, че самият ще се биеш. Кой са другите двама?

— Защо питаш?

— Защото много ми се иска да ги видя.

— Всички вие и бездруго ще имате възможността да ги видите.

— Аз искам да ги видя сега.

— Ти искаш? Аллах! Много мило от твоя страна, че искаш! Ще ми позволиш ли веднъж и аз да поискам?

— Какво?

— Да не ти ги покажа! И тъй, можеш да си вървиш.

Бяхме стигнали до кладенеца, на чийто бордюор стоеше напълненото кожено ведро. Бен кхалидът не изпълни подканата, а спря натрапчиво и каза:

— Искам да ги видя, защото аз самият ще си имам работа с някого от тях.

По лицето му ясно можеше да се прочете поканата да му се възхитя Халеф плъзна изпитателен поглед по жилестата фигура на бедуина.

— Да не би ти да си мъжът с трите копия, които непременно ще улучат?

Запитаният изхвърли дясната ръка нагоре, при което широкият ръкав се заметна назад и се видя силно развитата мускулатура, и извика самовъзхитено:

— Да, аз съм! Вижте тази ръка и тези мускули! Никое копие не е тежко за мен и никое разстояние — далечно! Отдалечи се на четирийсет крачки, вдигни ръка и ми кажи кой нокът да улуча — аз ще го улуча!

Това самохвалство изтласка кръвта на хаджията в челото. Очите му се плъзнаха към ведрото и той попита:

— Значи си убеден, че ще победиш?

— Естествено.

— В такъв случай ще трябва да ти поохладя разпаленото въображение!

Халеф грабна бързо ведрото, издигна го и изля съдържанието върху главата на бен кхалида с такава ловкост, че водата се стече на

всички страни в равномерни потоци. Хаддедихните избухнаха в гръмък кикот. Гордостта на бедуина не знае нищо по-лошо от публичното излагане на присмех. Бен кхалидът постоя няколко мига неподвижно, после измъкна светкавично ножа от пояса, за да го заби в сърцето на Халеф. При бързината на атаката хаджията щеше непременно да бъде намушкан, но аз бях видял неговия поглед към ведрото и отгатнах намерението му. Знаех колко е опасно един бедуин да стане по такъв начин предмет на веселба и бях внимавал. Посегнах рязко, но едва не закъснях. Успях само да придам друго направление на въоръжената ръка, така че ножът засегна само дрехата на Халеф и я сряза. Веднага след това пипнах човека за мишниците, притиснах ги здраво към тялото му, така че да не може да се движи и му заговорих заповедно:

— Ти посегна да намушкаш! В качеството си на пълномощник на вашето племе употреби оръжие срещу нас! Знаеш ли какво наказание предписва законът на пустинята за едно такова опозоряване на твоята неприкосновеност?

Пратеникът беше веднага обграден от нашите войни. Те извадиха ножовете си и се чуха заплашителни думи. Той напразно опитваше да се освободи от мен и на пресекулки изрече извинението:

— Той... ме оскърби... върху мен... вода...

— Шейх хаджи Халеф просто изпълни обещанието, което ти даде преди малко, като те предупреди да не смяташ поражението ни за толкова естествено. Това беше оскърбление за нас. Един пратеник трябва да изпълнява мисията си, като се въздържа от думи, които не са свързани с работата. Ти похвали ръката си и нейната мускулатура, а сега виждаш какъв ти е халът. Ако поискам, мога да ти изкарам дъха от тялото. Понеже прибегна към оръжие, ние имаме право без съвещание да те застреляме. Но тъй като сме любопитни да видим как стоят нещата с твоето несравнимо хвърляне на копия, ще те пуснем да си вървиш. Ножа ще задържим като доказателство, в случай че на твоя шейх му хрумне да подири сметка, дето съм посегнал на теб, неговия пратеник. Разкарай се, преди другите да са се разкаjali, че те пускам да се измъкнеш!

Освободих го. Той остави ножа, който при моя натиск му бе изпаднал от ръката, да лежи на земята и бързо се отдалечи. На известно разстояние спря, вдигна заплашително ръка и изкрещя:

— Ще има да се каете! За поливането с водата ще поискам проливането на кръвта ви.

— Естествено, естествено! — подигра се Халеф.

Когато кикотът на хаддедихните отново отекна, онзи предпочете да изчезне.

Ханнех беше дошла угрижена и сърдечно се зарадва, като видя, че ударът от ножа не е коствал кръв. С помощта на игла и конец закърпи мястото.

Сега знаехме, наистина, какъв вид борба ни очаква, но за съжаление не ни бе известно най-главното — какво оръжие ще се падне на всеки от тримата. Прозвуча трогателно, когато Халеф, толкова добре обучен и опитен, скромно заговори:

— Щеше да е по-добре, разбира се, сихди, ако не бяхме в неяснота в това отношение. Щяхме да поговорим с теб, а аз знам, че когато става дума за такива неща, човек винаги може още да се учи от теб.

— Едва ли, Халеф! Защото каквото мога и знам, на теб отдавна вече ти е известно.

— Далеч още не! Знаеш ли, сихди, при теб нещата стоят така. Докато говориш за употребата на това или онова оръжие, ти винаги се сещаш за още нещо и за разни преживелици, при които си си служил с тези оръжия. Всеки случай е отделен, всяка употреба и последица — различни. Тогава ножове, пушки и пищови оживяват, мислят и преценяват, буквално проговарят!

— Както твойт камшик — подметнах шеговито.

— Не му се смей! Той е една знатна харемска дама, която си има своите добри страни, но и своите кусури. Но сега ние не говорим за него! Нищо ли не ти хрумва? Някоя полезна мярка на поведение, която бихме могли да приложим?

— Вие знаете вече всичко! Но върху едно все пак искам да ви обърна внимание. Дръжте очите си отправени само към противника, всичко друго вреди, защото разсейва! При зрителите може да се случва каквото си иска, то не ви интересува. Често един твърд, уверен поглед е вече половин победа. За пушката нямам забележки, но за трите джерида аз бих направил следното. Оставям първо противника да хвърли копията си, защото така трябва да внимавам за него, а не и за себе си. При нераздвоено внимание е лесно да се отбегне копието му.

Свърши ли ги, без да ме е улучил, той е безпомощен и знае, че го превъзхождам. Това му създава чувство за несигурност.

— Но после и той ще направи като теб. Необходимо е само да внимава и следователно лесно ще избегне хвърленото ти копие.

— Аз ще му отнема със сигурност, като известно време правя движение на хвърляне, но не хвърлям. Това ще му се стори смехотворно и той по-малко ще внимава. Когато забележа, че при тези финтове остава спокойно да стои, хвърлям вече истински, и то трите копия бързо едно след друго.

— Машаллах! И трите? Защо?

— Противникът ще мисли, че ще хвърля само едното и поради това ще насочи вниманието си към него и не вече към мен. Докато следи дъгата на полета и гледа нагоре, вероятно няма да види че хвърлям отново. Второто копие ще го улучи, а ако не то, третото със сигурност. За целта е необходимо, наистина, първо, да си добър хвърляч на джерид, и второ, да имаш обучено око на коя страна иска да избегне противникът, защото второто мятане трябва да го направиш нататък.

— Благодаря ти, сихди! Това е урок, който ще си отбележа. Бих искал жребият на мен да тикне копията в ръцете. Ще постъпя точно така, както ти сега ни посъветва. А как би се държал при борбата?

— Това зависи от противника и начина, по който ще се проведе. И тъй като и двете неща са ми неизвестни, не мога да имам план. Има борби от най-различен характер. Тук много вероятно става въпрос за обичайната при бедуините, когато човек се опитва без съблюдаване на всякакви правила да повали противника, така че победеният с цялото тяло да докосва земята.

— Ще ми се тая работа да се падне на мен! — пожела Омар бен Садек. — При мен и най-силният бен кхалид няма да остане дълго прав.

Като погледнеше човек Омар, той сякаш не бе в състояние да вдъхне някакво голямо безпокойство на противника. Фигурата му не беше нито висока, нито необичайно плещеста. Но който го бе видял разсъблечен и знаеше колко често се бе поставял като мъж на място, определено му вярваше повече, отколкото му личеше. В борбата неговите мускули бяха сякаш от желязо, а сухожилията от стомана. Когато застанеше разкрачен, свиеше юмруци и прибереше лакти към

тялото, неколцина мъже трябваше да се напрегнат, за да го помръднат от мястото му. Краката му приличаха тогава на непоклатими колони. И такава жилавост притежаваше всяка отделна част на тялото му.

— За теб не бих се безпокоил. Омар — съгласи се Халеф. — Теб никой не може да те повали. А твоята хватка за бавно просване на този, когото си склешил, не може да наподобява никой хаддехид.

— Хватката не е моя, защото я научих от ефендите. Тя е много лесна, но е необходимо пръстите нито миг, след като са се вдълбали, да не поддават, което си е цяло изкуство. Ако този жребий се падне на мен, можете да не се кахърите за нашата чест. Но, ефенди, какво мислиш за това, че борбата трябва да се води на живот и смърт? Бени кхалид действително няма да ни щадят. Смяташ ли, че и ние трябва да постъпим така?

— Всъщност този въпрос е излишен — отговорих аз, — защото моето становище в това отношение ви е известно. Ако мога да обезвредя един враг, без да му отнемам живота, аз му го оставям. Повелява ми го обикновената човештина, но още повече моята християнска вяра. Вярно, в това съображение ние не бива да стигаме дотам, че да поставяме победата под съмнение. Беше ни казано, че поне кръв трябва да се пролее, което не можем да променим, но не е необходимо раняванията да са смъртоносни. Ако тримата бени кхалид бъдат само ранени, за нас те ще бъдат така обезвредени, все едно вече не са живи. Остава си най-главното да не могат да станат от земята.

— Нали е определено победеният да бъде проснат — вметна Халеф.

— Това не е особена мъчнотия, защото който е улучен например от куршум така, че коленете да отказват да му служат, необходимо е само с ръка да го бутнеш, за да се просне изцяло. Аз следователно бих се целил в крака, не в главата или сърцето.

— Искане ми се битката с пушки да бъде определена за мен! — каза Кара. — Хаджи Халеф, моят баща, ще потвърди пред теб, че погрешният изстрел при мен е нещо рядко. Но гледайте! Какво ли иска слепецът?

Мюнеджията седеше при мянците. Сега стана с рязко движение и дойде до мястото, където стояхме, със сигурни крачки, сякаш можеше да вижда.

— Ефенди, ела с мен! Сам! — подкани ме той, като мина между нас, без да се задържи.

Беше удивително. Откъде знаеше слепецът къде стояхме и че аз бях тук? Меканците ли му го бяха казали? Но и в този случай неговата сигурност бе необяснима. И той не бе говорил със своя глас, а с този на Бен Нур. Лицето му показваше мъртвешка вцепененост, а когато говореше, устните му едва се движеха. Крачеше към скалата на Бен Нур и аз го последвах. Горе ли искаше пак да се изкачи? Не можеше да има никакво съмнение, че сега, в светлия ден, той душевно отсъстваше! И това ли бе ходене насън, лунатизъм?

Още преди да е стигнал скалите, той спря, обърна се към мен и заговори отново с чуждия си глас:

— Ефенди, аз те обичам. Аз обичам всички Божии създания, но видя ли някое отворено за закона на любовта сърце, изпитвам особена любов към него. Думите на добротата, които ти сега каза, аз чух. Ти искаш да пощадиш живота на вашите врагове и следователно зачиташ времето, дадено им за подготовка. Това ще ти се впише за Отвъд и ще ти бъде отплатено още тук, защото вие ще бъдете победители. Но те предупреждавам да се пазиш от теб самия и от Ашдар^[6], който иска нещастieto на хората и също твоята гибел. От теб самия, понеже се застрашаваш като собствен враг.

Взе с лявата си ръка моята, поглади я нежно с дясната и продължи:

— Никога не бъди горд с любовта си! Небето ти я е дало, тя е твоя собственост, която, след като си я приложил тук, трябва да му върнеш с лихва и лихва на лихвите. Тя е най-висшето благо в живота и затова този, който я получава, трябва да даде много по-строг отчет, отколкото онези души, на които е поверено по-малко. Не си мисли, че си по-добър човек от тях! От оскъдния степен храст се очаква само скромна зеленина, но от дървото край водата — плодове. Твоят дълг е да ги дадеш, но не бива да имаш претенции за особено възнаграждение. Това е причината да те предупредя да се пазиш от самия себе си. Твоят ангел-закрилник ме помоли да ти кажа това, което сега чу. Той води ръката на този слепец. Неговото докосване е милувка за теб и той трябва да ти покаже правия път.

След това ми пусна ръката и продължи:

— И за Ашар те предупреждавам също. Ти си се борил с него, откак си жив. Той често те е повалял, но ти винаги си се изправял, вдиган от собствената си воля и подкрепян от невидима закриляща ръка. Без твоята воля тази ръка е слаба, но съединена с нея става исполински силна. Затова никога не се отказвай от стремежа си, под закрилата на небето той се превръща в победа. Ашдар е неуморен враг, който постоянно лежи в засада. Той и теб още не е освободил. Само чака и дойде ли мигът, в който покажеш слабост, ще забие ноктите си и тежката борба с неговата мощ ще започне отново. Аз го виждам да дебне тук край твоя път. Вече бълва слюнки насреща ти и скоро ще стигнеш до стълкновение с него. Затова бъди нащрек!

Когато старецът спря, един въпрос стигна до езика ми. Сякаш можеше да чете мисли, той каза:

— Кой е този Дракон, би желал да знаеш?

— Да — обясних аз.

— Това е отстъпването от Бога. Ашдар е отцепничеството от царството, чийто жител си сега ти, и преминаването към това на безсърдечието и жестокостта. Внимавай да не направиш първата крачка! Ще я последват други и преди да забележиш, че си напуснал пътеката, ще бъдеш вече далеч от него. Бях помолен да ти кажа, че вървиш точно срещу Дракона. Една битка с него не може да се избегне и затова аз ще ти дам знак, когато вдигне лапите да те сграбчи. В този миг на опасност ще ме чуеш да ти дам думата „Ашдар“. Щом я доловиш, веднага отстъпи от решението, което възнамеряваш да вземеш. То би те довело до гибел.

Говореше толкова настойчиво, сякаш действително ме грозеше опасност. Сега продължи не толкова високо:

— Слабото тяло, което виждаш да стои пред теб, е превърнато чрез съблазън в твой враг. Аз те моля въпреки това да не го лишаваш от любов, от която той така много се нуждае, за да стигне дотам, където трябва да отиде! Аз те водих заедно с него — него за изцерение, теб за добиване на прекрасен опит. Прости му онова, което върши в заблуда, и остани негов приятел въпреки неохотата му! В свещената Мека знам едни покои, в които лежат три молитвени килима. Двата са в червен цвят, но не за тях ми е думата, основата на средния е оцветена в синьо и извезана със златни мъдрости от Корана. Той е истинският. Там ще намериш целта на сегашните си мисли, която

ще ти донесе покой, там ще намериш също ключа за делото, чрез което ще бъдете спасени, и не само вие, но и един друг... Сега ти казах необходимото. Върви там, където вече те очакват! Придържай се здраво към това, което ти е дадено, и си остани добър човек! Сбогом!

След тези прощални думи мюнеджията напусна мястото, до което ме бе довел. Мина край мен и пое обратно по пътя към кладенеца. Аз стоях с гръб в тази посока. Когато се обърнах, видях бени кхалид да идват от запад на кладенчовите скали — така, както бе казано на пратеника. Присъствието ни там беше наложително. Това ли бе имал предвид слепецът, като каза, че трябвало да отида там, където вече ме очакват? Странно! Тръгнах, без да имам време да размисля върху казаното. Вярно, исках специално да си запамята онова, което бях чул относно „покоите в Мека“. „Три молитвени килима“, средният със златно извезани мъдрости от Корана! Той бил. В какъв смисъл? Моите мисли още сега били насочени към тази цел! Аз действително имах убеждението, че Ел Гхани, умеещ така добре да използва слепеца, е виновен и за големите загуби, за които се бе оплакал мюнеджията. Да не би за това да бе намекнато? И сме щели спасение да намерим чрез този килим? За спасение може да се говори само при някоя опасност. Очакваше ли ни такава? Допустимо беше, наистина, толкова повече след срещата с Ел Гхани и хората му! И кой беше другият? Да не би мюнеджията? И кой по-нататък бе Ащдар, Дракона? Той вече ме дебнел и сблъсъкът с него бил неизбежен.

Трябваше да се откажа от тези размишления, защото сега ме ангажираше действителността. Бени кхалид бяха дошли с камилите и багажа си. От това можеше да се заключи, че бяха сигурни в победата си и възнамеряваха веднага след това да заемат кладенеца. Оставиха животните на временен бивак от другата страна на скалите и приближиха после да застанат така, както им казваше пратеникът. Поне видях, че ги поведе към западната страна на описаната от нас окръжност и тръгна там напред-назад. Май ни се удаде да имаме слънцето зад гърба си. Шейхът им още стоеше в горда сдържаност при камилите. Хаддехидните също се бяха строили вече по нашата страна. Бяха проснали едно одеяло, на което седеше Ханнех, за да наблюдава битката. Така понастоящем при кладенеца нямаше никой, защото и меканците се бяха махнали оттам. Халеф им беше казал, че могат да правят каквото им е угодно, и ето как ги видях да се изтеглят заедно с

мюнеджията към бени кхалид. Техните животни също бяха с тях. Съкровището, около което се въртеше всичко, се намираше на съхранение у нас.

Извадих моята двадесет и пет зарядна карабина. Като ме видя да идвам с нея, Халеф се обърна:

— Ха така, сихди! Шейхът е ревнив, наистина, за славата си, че никога не нарушава своята дума, ама на тези бени кхалид не бива да се вярва. Ако не излязат победители, възбудата може да ги подведе към брутални действия, на които той да не съумее да попречи. Твоята карабина е най-доброто противосредство. Мястото ти е тук до Ханнех. Кхутаб ага ще седне от другата ѝ страна.

При нас беше тихо, но при бени кхалид царяха, необикновена шетня и възбуда. Мина доста време, докато нещата се уталожат. Най-сетне те насядаха в широк полукръг, в който оставиха празнина, за да не пострада някой от летящите куршуми и копия. Само трима не седяха, а вървяха с горди крачки напред-назад и предизвикателни жестове, бяха нашите противници, сред които и „окъпаният“.

Сега приближи и Тавил бен Шахид. Пристъпи в кръга и се отправи с достойнство към средата. Тримата му герои го следваха. Очакваше, че ще отидем при него, и ние го сторихме. По подпухналото от вчерашните удари лице можеше да се прочете омраза, макар и прикрита зад външно спокойствие.

— Забранено е да се говори обидно — рече той. — Затова ние ще ви покажем делата си.

Шейх Тавил явно очакваше отговор. Понеже ние нищо не казахме, попита:

— Известни ли са ви условията?

— Да — отвърна Халеф сухо.

— Пощада няма да има. Ние искаме да ви видим мъртви или поне толкова тежко ранени, че да не можете да се вдигнете от земята.

— Ти говориш само какво вие ще направите. Аз пък ти казвам, че ние ще ви пощадим. Ние не се стремим към убийство и кръв.

— Не е трудно да го кажеш, защото няма да се стигне дотам, да можете да проявите пощада към нас... Нека хвърлим жребия! Къде са вашите бойци?

— Тук, ние тримата.

— Това момче също?

— Да.

— Вие сте изгубени! Аллах толкова е помрачил разсъдъка ви, че сте избрали тримата си най-кекави мъже. Жребият е у мен, тези три пръчици. Най-дългата е кремъклийката, най-късата — борбата, и третата — джеридът. Дърпайте!

Тавил поднесе ръка, от която стърчаха краищата на жребииите. Когато бяха изтеглени, Халеф ме погледна радостно ухилен. Желанията им се бяха изпълнили, защото на него се падна копието, на Кара — пушката, и на Омар — борбата.

Шейхът забеляза усмивката и каза:

— По-добре ще е да заревеш, вместо да ти е весело, защото изтеглихте жребииите на неминуемата смърт. Аз лично ще надзиравам битката. Първо ще бъде стрелбата, после хвърлянето на джерид и накрая борбата. Започваме веднага, защото ние нямаме желание да чакаме. След четвърт час тримата ще минавате по Моста на смъртта. Сега ще отмеря шейсет крачки.

— И покажете куршумите — припомни Халеф.

— Няма да го сторя. Давам ви дума, че ще стреляме само с куршуми, и това ви е достатъчно. Ние не искаме да раняваме, а да убиваме, така че и на акъла няма да ни дойде да зареждаме сачми.

Изявлението звучеше убедително и ние се подчинихме на искането му. Разстоянието беше измерено с крачки и самите стрелци застанаха по местата си. Въпросният бен кхалид размаха пушката и подвижна на противника си множество самохвалства, както е обичайно при бедуините. Кара мълчеше. Сега седнахме с персиеца при Ханнех. Тя гледаше спокойно и каза:

— Сихди, в мен има един глас, който винаги ме предупреждава, когато на моя син предстои да се случи нещо нежелано. Тогава винаги тая страх в себе си, който ми отне спокойствието, докато събитието отmine. И понеже сега не го долавам този глас, съм убедена, че Кара се намира извън всяка опасност.

Тавил бен Шахид даде знак, че стрелбата може да започне. Кога и в каква последователност трябваше да става това, не бе казано. Всеки от противниците можеше да постъпи, както на него му се струва най-добре.

Бен кхалидът държеше тялото си в предизвикателна поза, сякаш очакваше най-напред по него да се стреля. Но това не ставаше. Когато

тая работа му омръзна, вдигна пушката и се прицели. Аз отправих очи към Кара дали някое трепване на тялото му ще подсказва, че е улучен. Изстрелът отекна. Кара стоеше безмълвен и едва след време се обърна към нас с пренебрежителен за противника, но успокоителен за нас жест. Куршумът бе минал край него. Халеф, който стоеше до нас с Омар бен Садек, каза с бащина гордост:

— Виждате ли го как стои? Като някой дувар! Не мръдна и пръст, когато изстрелът гръмна. Ако оня е най-добрият стрелец на бени кхалид, можеха хич да не ни се мяркат пред очите.

— Дали нашият син ще му върне изстрела? — поинтересува се Ханех.

— Не мисля, защото е взел пушката при нозе и не помръдва. Колко гордо гледа! Показва, че принадлежи към племе, за чиито воители един свирещ куршум е нищо. Погледнете, напротив, другия!

Можех добре да схвана чувствата на Халеф и неговата Ханех. Това все пак беше първият път, когато техният син ще се утвърди в двубой! Като се вземе под внимание темпераментната натура на бедуина, то студеното спокойствие, което младежът показваше, бе достойно за одобрение. Някой друг щеше шумно да изрази радостта си от несполучливия изстрел.

Изобщо при нас владееше тишина. Не така бе при бени кхалид, които избухнаха в крясъци на яд и разочарование. Това не можеше да не отнеме самообладанието на стрелеца. Шейхът му кресна няколко упрека, на които той отвърна вбесено, докато зареждаше.

Когато бе готов отново за стрелба, отсреща настъпи тишина. Той подкани Кара да му прати на свой ред един куршум, но младежът нищо не отвърна и остана неподвижен, сякаш се бе сраснал с мястото си. Така мина доста време. Тогава шейхът викна на защитника на честта на неговото племе:

— Това момче на хаддехните не се решава да стреля или пък не се е научило. Ние нямаме време. Стреляй ти! Но го направи по-добре от одева, иначе ще те пратя вкъщи!

Тавил не помисли, че с тая закана ще възбуди човека. Онзи отговори с негодуващ вик и рязко вдигна пушката. Този път се цели по-дълго... Изстрелът прогърмя... Кара отново не беше улучен. Отсреща се разнесе още по-силен крясък. Тогава злощастният стрелец се обърна към своите хора:

— Затваряйте си зурлите! Кой може да стреля спокойно, когато от вашето реване му се разтреперват ръцете? Заклевам се в Аллах, че третият куршум няма да пропусне! От него зависи всичко и затова ще улучи.

Бен кхалидът зареди грижливо, вдигна отново пушката и този път се цели още по-дълго, толкова дълго, че опората не можеше да остане спокойна.

— Пак няма да улучи — обади се Ханнех.

— Диването не е стрелец — ухили се доволно Халеф. — Сега трябва да свали пушката, та да му се отвори ръката. Ама не, ето... ето...!

Изстрелът отекна и третият куршум също пропусна целта си.

— Хамдулиллах! — извика Халеф. — Ханнех, най-прелестен блясък на моята душа, виждаш ли как стои нашият любим син? Невредим и спокоен, все едно е имал въздух пред себе си, а не най-добрия стрелец на бени кхалид! Много съм горд с него.

На отсрещната страна имаше други думи. Там се вдигаше олелия. Кара изнесе напред единия крак и се подпря на пушката, за да изчака, докато при бени кхалид отново настъпи тишина.

— Сихди — попита ме Халеф, — не си ли личи ясно на Кара, че още първият му куршум ще удари, където поиска?

— Кара няма да даде погрешен изстрел — потвърдих аз.

— Той е взел присърце това, което ти каза за борбата с копия, че би изчакал, докато противникът ги свърши.

Отсреща най-после отново стана тихо. Бен кхалидът стоеше на мястото си и се виждаше, че никак не се чувства разположено. Но направи подканящ жест и извика:

— Хайде стреляй, де! Да не ти треперят мартинките от страх, че ще чуеш гърмежа на барута? Не се бой, момче! Та нали куршумът не е предназначен за теб, а във въздуха около мен има достатъчно място за него.

Тогава Кара каза първата си дума:

— Във въздуха няма място за него, защото мястото, където първият ми куршум ще се забие, се намира в твоето тяло. Вие се стремите към нашия живот, но аз ще ти подаря твоя.

— Не се хвали, а стреляй!

— Ще ти докажа, че мога да ти го отнема, когато поискам. Предварително заявявам, че ще стрелям в крака ти. Но също така добре мога да те улуча в главата или сърцето.

— Стреляй, казвам ти! С нетърпение чакам после да се смея.

Всичко това бяха празни приказки. Страх да не бъде улучен той ясно показва сега, като зае такова положение, че тялото му да предлага възможно най-малка площ на противника — обърна се настрани.

Като видях това, неволно се сетих за онзи изстрел, с който раздробих двете колена на Тенгуа, вожда на индианците кайова.^[7]

Тенгуа беше избрал тогава това положение, за да не бъде улучен, и въпреки предупреждението ми го бе запазил. Наказанието за тази недобросъвестност беше, че моят куршум прониза двете му колена. Същия изстрел можеше да направи сега Кара и аз го считах способен да има същия успех.

— Защо заставащ по начин, различен от моя преди малко? — попита Кара противника си.

— Ще правя каквото си искам.

— Страхуваш ли се?

— Не ставай смешен, неопитно момче! Аз даже самият ще ти броя! И тъй, едно... две...!

Кара вдигна пушката, не бавно и внимателно, за да стреля по бедуинския маниеир, а си послужи с бързата хватка на американския уестман, която бе упражнявал под мое ръководство. Стрелянето по този начин изглежда по-трудно, но не е. То изисква майсторство, но в замяна предлага толкова по-голяма сигурност в улучването. Когато бен кхалидът каза „Едно!“, Кара изхвърли пушката нагоре, при „Две!“ я държеше готова за стрелба и при „Три!“ изстрелът прогърмя съобразно подигравателното подвикване. Почти в същия миг бен кхалидът размахна ръце, олюля се напред-назад и се срина на земята, откъдето вече не можа да се вдигне. Кара действителното беше улучил в двата крака — един майсторски изстрел. Всичко живо беше замряло, затова се чуха гордите думи на победителя:

— Неопитното момче удържа думата си. Проля се кръв, следователно тази битка приключи. Победеният сега ми принадлежи, но аз му подарявам втория и третия куршум и заедно с тях живота. Кара бен Халеф е воин, но не убиец.

След това Кара се обърна и тръгна към нас със сияещо от радост лице. Отсреща всички бени кхалид бяха наскочили и се втурнали към ранения. Тези стотици гласове вдигаха истинска пъклена врява. Халеф притисна своя син до сърцето си, а когато той се наведе към майка си, ти сложи ръка върху младата глава и му прошепна нежно:

— Знаех, че ще победиш. Сине мой, ти изпълни нашите надежди. Твоите родители и племето ти ще се гордеят с теб.

Аз само стиснах мълком ръката на Кара и му се усмихнах одобрително. Той ме погледна сериозно в очите и каза:

— Аз не се безпокоях за себе си, но знаех, че не аз стоях там, а цялото племе на моите скъпи хаддедихни. И когато и третия път не бях улучен, знаех, че от моите три куршума двата са излишни.

— Да, ти превърна този час в най-голямата ми гордост. Аз ще говоря за него и когато езикът на старостта е станал твърде тежък за другите разкази — потвърди дребният хаджи. — Сега ще започне битката с копията. Казвам ви, аз и бездруго щях да се оправя с моя човек, но съзнанието, че съм приемник на моя победил син, ще ми придаде непреодолимост.

Това радостно упование не бе без значение. То оказа благотворно влияние и на Кхутаб ага, както си пролича от думите, с които се обърна към мен:

— Няма да повярваш колко угрижен бях! Та нали се касаеше за собствеността на святото място, която вече се намираше в ръцете ми, а трябваше отново да бъде изложена на рисковано дело. Сега съм спокоен. Вярно, ние спечелихме само една победа, но като слушам как говори Халеф, имам чувството, че вече е проснал противника си в пясъка... Слушай! Отново се започва.

На Тавил бен Шахид се бе удало да възстанови спокойствието. Той беше наредил да отнесат ранения зад линията и сега отмери с крачки разстоянието, което трябваше да лежи между копиехвъргачите. „Бащата на самопонятността“ вече стоеше в готовност.

Всеки хаддедихн винаги има метателно копие при себе си, дори когато е въоръжен с пушка, най-често за ловни цели. Газели например се убиват най-често с джерид и рядко с куршум. Наконечникът на това копие е изготвен от дълго изострено желязо, а стеблото от палмово дърво. Халеф си беше подбрал трите най-удобни и най-подходящи за сегашната цел. Не носеше хаика. Сега съблече и връхната дреха.

Когато обърнах с един знак внимание на персиеца върху голите ръце, той ми прошепна:

— Това действително е успокоително за мен. Такива мускули от този дребен мъж не бях очаквал.

Противникът на Халеф скачаше насам-натам, правейки пробни хвърляния. Хаджията го удостои само с кратко внимание и после произнесе преценката си:

— Той не знае нищо за даваран^[8], сихди! С действията си сякаш има намерение да ми вдъхне страх, а като ми демонстрира ловкостта си, иска да си подготви ръката за решителния миг. Аз не го намирам за нужно. Ще последвам съвета ти и също като Кара ще изчакам, додето си свърши копията.

— И после хвърляш твоите бързо едно след друго?

— Да.

— Но следи и краката му! От тяхното положение и наклона на тялото можеш да заключиш накъде иска да се отклони и нататък мяташ другите две!

Сега прозвуча гласът на шейх Тавил и Халеф се отправи с бавни крачки към мястото си. Хвърлих неволен поглед на Ханнех. Тя се усмихна и ми кимна.

Тавил посрещна нашия шейх с думите:

— Шейтанът пожела първия бой да завърши във ваша полза. Той отне на нашия най-добър стрелец спокойствието на ръката и твърдостта на погледа. Но не си въобразявайте, че ще спечелите! Аз вече виждам трите копия забити в тялото ти!

— Какво си се раздрънkal? — попита го Халеф. — Ти се изключи от битката, макар в качеството си на шейх да бе длъжен да се поставиш на първо място. Тук нямаш работа.

Скастреният избълва гневно проклетие, но се оттегли, без нищо повече да каже.

Сега двете главни действащи лица стояха едно срещу друго на разстояние двайсет и пет крачки. Бен кхалидът беше забил двете копия пред себе си в пясъка, третото държеше в ръка с леки пружиниращи движения. Сега подвикна:

— Погледни насам! Тук стои най-прочутият мъж на копието, пред чиято сила и ловкост трябва да се завреш в миша дупка!

— Естествено! — изхили се Халеф.

— Моят джерид ще ти прониже тялото!

— Естествено!

Едва сега самохвалкото разбра подигравателното значение на тази дума. Той се ядоса и кресна на хаджията:

— Да ми се подиграваш ли искаш? Моят отговор ще бъде моменталната ти смърт.

— Естествено! — ухили се Халеф за трети път.

— Това, това ще е последното ти хилене! Внимавай, то идва!

Докато казваше това, замахна и копието полетя. Оръжието мина близо до Халеф и падна зад него в пясъка. Човекът беше заслужаващ внимание противник.

Беше се създадо впечатление, че джеридът ще улучи хаджията. Беше добре прицелен и никой от бени кхалид не отправи укорни думи. Напротив, прозвучаха одобрителни викове:

— Беше добре! Бързо още един път, преди той самият да е хвърлил!

Мъжът се вслуша в подканата. Измъкна втория джерид от пясъка и го претегли в ръката далеч по-дълго от първия път. Той профуча две педи над главата на Халеф и се заби в пясъка.

Не беше по-лошо от първия път, но бен кхалидът се ядоса, защото сега сигурността в победата бе спаднала от три трети на една.

Беше му подвижнато такова множество съвети и бе угостен с толкова крепки морални „сръгвания в ребрата“, че той се обърна гневно и викна на хората си:

— Не ми са дотрябвали знанията ви! Ако можехте да направите нещо повече от мен, защо не се явихте вие? Елате тук и го свършете другояче! Не искам от вас...

Беше прекъснат от едно остро изсвирване от страна на Халеф, към когото се обърна едва сега.

— Какво ти скимна да се въртиш? — сгълча го хаджията. — Ако се бях възползвал от това и бях хвърлил, сега щеше да си труп.

— Защо не го направи?

— Защото шейхът на хаддехидните не напада тайно врага. Моята честност те спаси.

— Не си го въобразявай! Кой знае накъде щеше да полети копието ти! Толкова близо като мен не можеш да го докараш.

— Естествено!

— Стига с тия подигравки! Досега аз само пробвах, но сега наистина ще те продупча!

— Естествено!

Явно беше, че с повтарянето на тази дума Халеф искаше да възбуди врага си и да го принуди по нов начин да извърши третото хвърляне. Намерението постигна целта си, защото бен кхалидът изкрещя яростно:

— Да, естествено! Ще ти докажа, че това е така!

За да може да придаде повече мощ, той отстъпи няколко крачки назад, засили се и метна копието с такава сила, че чухме бръмчащото му свистене. После остана неподвижен, с приведено далеч напред тяло и вперени в полета на оръжието очи, защото то трябваше да улучи, беше последното.

Халеф държеше две копия в лявата ръка и третото в дясната. Той видя, че оръжието беше добре прицелено и летеше право към него. Изглеждаше, сякаш само един страничен скок може да го спаси. Но хаджията беше твърде честолубив, за да допусне да се говори, че е мръднал от мястото си макар и само на един пръст разстояние. Държейки в готовност десния юмрук, той визираще остро вражеското копие... Опасната за живота отбрана успя... чухме как копията се удариха... отклонено встрани, вражеското полетя край него.

Проехтя обединеният кръсък на неколкостотин гърла. Мятането беше отлично, непременно щеше да улучи, наистина, ако не бе така ловко отклонено. Към това се добавяше, че това бе последното оръжие на бени кхалид от втората битка. Така че не е трудно да си представи човек тяхното разочарование от този неуспех. Гласовете ехтяха един през друг, докато шейхът повели тишина.

— Тихо! — извика той. — Боят още не е свършил! Ако и хаддехихнът не улучи, нищо не е изгубено. Нека той сега покаже какво може или по-скоро какво не може.

Тавил не си каза, че една толкова майсторска отбрана навява заключение и за необичайни възможности за нападение. Отново настъпи тишина и бившият притежател на трите копия се обади с дрезгав от ярост глас, за да покаже по всякакъв начин на хаджията своята неучтивост. Правилно беше казал шейхът, следващият миг щеше да наклони везните. Ако Халеф бъдеше сполетян от същото нещастие и враговете спечелеха третата схватка, нямаше да има

победител и всичко трябваше да се почне отначало. Ето защо напрежението при бени кхалид бе достигнало връхната си точка.

Халеф видя всички очи насочени към него. Предположих, че известно време ще занимава противника с финтове, но той не го направи. Постоя доста време неподвижен, оставяйки всички подвиквания да отскачат от него. Но после стрелна с бързината на мисълта ръката с копие нагоре. Дългоочакваното хвърляне бе извършено. Джеридът полетя във висока дъга толкова точно към своята цел, че бен кхалидът беше изгубен, ако останеше на мястото си. Всички погледи освен нашите бяха устремен и към летящото оръжие и никой в този миг не обръщаше внимание на Халеф. Той видя, че неговият противник вдигна крак да се спаси със скок надясно и изстреля в бърза последователност останалите две копия, придавайки им леко отклонение в тази посока, бен кхалидът направи предвиденото избягващо движение, но едва го беше сторил, второто копие го прониза в горната част на гърдите, събаряйки го на земята, а третото му прикова ръката в пясъка.

Вълнението, което това предизвика при бени кхалид, не може да се опише. Победителят не обърна внимание на тази осезаема последица от неговото хладнокръвие и превъзходство. Той се върна спокойно при нас и зададе само въпроса:

— Можех ли да го направя по-добре, сихди?

— Не — заявих аз. — Ти надмина всички очаквания.

Ханнех го погледна усмихнато и само каза:

— Аз го знаех!

Баш насир също му каза:

— Хаджи Халеф Омар, ти спаси съкровището, защото след това второ поражение бени кхалид не могат да имат претенции към него. Те сега вероятно ще се откажат от третата битка.

Тогава Омар бен Садек, който вече се беше приготвил и разсъблякъл до кръста, отвърна:

— Не бива да мислиш така. Нали виждаш, че съм вече готов за борбата. Тази схватка няма да е за съкровището, наистина, но те ще искат да си отмъстят, и затова можеш да бъдеш сигурен, че няма да се откажат.

Кхутаб ага огледа голото тяло на Омар. Поклати глава и каза:

— Вашата бойна способност човек открива едва когато ви види без покривало. Та ти си почти два пъти по-широк от мен.

— Не беше ли го забелязал? — ухили се Омар доволно:

— Не!

— Тогава внимавай, когато вдигна бен кхалида от пантите! Ние научихме от нашия ефенди една чудна хватка под ключицата. Към нея аз прибавям един удар в другата подмишнична ямка, сграбчвам странично долу плътта и ако това се извърши рязко и с пълна физическа сила, повалям в пясъка и най-силния мъж.

— Значи и това от ефендите?

— Не — отрекох аз. — Само хватката под ключицата съм показал. Другото е прибавил Омар бен Садек и ми го демонстрира едва преди нашето отпътуване. Той следователно е мой учител в този силов захват и аз съм любопитен дали ще мога да го възпроизведа. Днес за пръв път ще го видя в сериозно изпълнение.

Сега прокътят гласът на шейх Тавил:

— Борецът тук!

Станах веднага и отидох при него. Този начин да ни крещи заслужаваше един урок.

— Ти имаш всички причини да бъдеш учтив и скромен — назидах го аз, — защото ние не само сме победители досега, но ще ви докажем, че и такива ще останем. Канс ел Адха, въпреки, вече ни принадлежи, така че продължението на борбата е излишно.

— Страхувате ли се?

— След случилото се досега този въпрос е толкова смехотворен, че няма да му отговоря. Искам само да ти изясня, че ще завършим третата битка само от добра воля. Акълът ти явно вече не е така бистър.

Моята забележка го доведе до такава ярост, че ме хвана за ръката и ми ревна в лицето:

— Помоли веднага за прошка, иначе ще те размажа с ей тия юмруци!

— Нищо няма да моля — отвърнах много спокойно. — Уговорено беше, че ще бъде избягвано всяко оскърбление, а ти така ни ревеш, сякаш сме крастави кучета. Сега оскърбяваш и мен, нещо повече, осмеляваш се дори да слагаш ръка върху мен. Следователно нарушаваш мира. Внимавай какво ще ти кажа! Не уважиш ли веднага

думите ми, ще ти покажа кой кого може да размаже! И тъй, махни си бързо ръката от моята!

— Кучи син! — отговори оня, като хвана и другата. — Вие си чешехте езиците, че не съм участвал в единоборствата. Сега ще ти покажа дали...

Тавил не продължи, защото онова, което се случи, му отне говора. По време на своите гръмко изревани думи бе опитал да ме тръшне, но аз му приложих споменатата преди малко хватка под ключицата, което го принуди да ме пусни с другата ръка и да посегне насам. По този начин откри подмишничната ямка, в която попадна моят нанесен отдолу нагоре удар и го отхвърли настрани. Сега посегнах със същата ръка надолу и я вдълбах така безцеремонно в хълбока му, че забрави да крещи. Вдигнах го и го запратих на земята.

Това се бе случило в рамките на едва десет секунди — толкова бързо, че неговите хора го видяха да лежи, без в действителност да знаят как е станало. Той поиска да скочи, но не можа. Удаде му се да се надигне много бавно и с болезнено пъшкане. Когато стоеше после приведен пред мен, аз заговорих спокойно както преди:

— Е, как стои работата с размазването? Дето ме нарече кучи син, ти прощавам. Но ти ми посегна и това донесе позор за теб и племето ти. Отсега нататък ще казват: „Тавил бен Шахид, шейхът на бени кхалид, който толкова се гордееше с ненарушимостта на своята дума, наруши дадената пред Корана клетва.“

След тези думи го оставих да стои там и се върнах на мястото си. После го видях да се отдалечава бавно с куцукане.

— Добре го направи — изрази похвала Халеф. — Сега и той е победен. Как само ще прокллина гнева си, подвел го към тази грешка!

— А аз имах възможност да изпълня силовия номер, който научих от Омар. Той е отличен и отнема на противника дъха и силата да се съпротивява.

— Такъв е явно случаят — отбеляза Халеф, — защото Тавил бен Шахид върви сгърбен като стрелец, който трябва да прибегне към помощта на тоягата. Може би ще насъска войните си на открито нападение срещу нас.

— От това не се опасявам — изказах аз мнението си. Смятам гордостта, която Тавил залага на ненарушимостта на своята сила, за истинска. Той ще приеме сегашното поражение толкова тежко, че ще

премълчи нещата пред своите хора. Ако предположението ми не ме мами, сега ще настъпи нещо неочаквано.

— Какво?

— Може да е най-различно, вероятно оттегляне без довършване на борбата.

— Това ще ми бъде неприятно — отбеляза Омар бен Садек. — Аз също искам да си имам моя противник.

— Не се мръщи! По-късно ще намериш повече от един. Нашето споразумение се отнася само до днешния ден, от утре тяхната вражда ще бъде двойно по-непримирима. Убеден съм, че не дълго след отдалечаването ни оттук трябва да очакваме нова, много по-опасна атака от тяхна страна. Те по начало си жадуват за отмъщение, но особено шейхът ще се стреми да направи безмълвни устата на тези, които могат да разкажат как е нарушил клетвата си.

Предположението, което бях изказал, наистина се потвърди. Видяхме, че шейхът събра около себе си своите най-различни воители и се посъветва с тях. Това продължи доста време, след което мина отново сам по площадката, спря и ни махна. Тръгнах с Халеф към него. Когато стигнахме, опита да придаде на лицето си само израз на сериозност, но не можеше да прикрие, че в него клопочи вулкан от мъст и омраза.

— Хаджи Халеф Омар и хаджи Акил Шатир ефенди — започна той, — искам с прямотата на прочут воин да призная, че извърших една прибързаност, която не биваше да правя. Моля ви да я забравите и пред никого да не говорите за това. За изпълнението на това желание ви предлагам отплата.

— Каква? — попитах аз.

— Ние се отказваме от продължението на битката.

— Това означава ние да се откажем от третата победа. Но продължавай!

— Стягаме се веднага и си заминаваме.

— Това и бездруго трябваше да го направите, защото такова бе условието за победения. Нататък!

— Оставяме ви Канс ел Адха.

— Не можете да го вземете, защото то се присъжда на победителя, а победихме ние. Още нещо?

— Да не предявявате претенции към мянците.

— Задръжте ги в името на Аллах, ние сме прещастливи, че повече няма да ни се налага да се занимаваме с тях.

— Значи сте съгласни?

— Не съм казал такова нещо. Ти изискваш от нас като дар мълчаливостта ни, а предлагаш само неща, които са вече наше притежание. Това е един изгоден за теб пазарлък, при който получаващ всичко, а не даващ нищо. И тъй като ние не сме духовни слепци, преди да дадем думата си, искаме да огледаме работата по-отблизо. Накъде ще яздите оттук?

— Към Аин Барид^[9].

— Ако не се лъжа, той се намира на един пълен ден път на юг оттук?

— Да.

— И вие искате да яздите нататък? Досега смятах, че пътеката на войната, на която се намирате, ви води на запад и северозапад. Но това не ни интересува, защото вашите пътища не са наши пътища. И понеже желаем те да не се кръстосат отново, се надяваме, че действително ще яздите към Аин Барид. Беше уговорено, че след приключване на двубоите днес между нас ще цари мир. Как стоят нещата с тази уговорка?

— Остават си същите.

— А по-късно?

— Отново битка.

— И при това положение трябва да ти обещаем дискретност, срещу която не предлагаш нищо повече освен продължение на враждата? На твоя въпрос ще получиш мъжки отговор и той гласи следното. Напускате веднага Бир Хилу и спазвате уговорения за днес мир. Ако го сториш, ние ти обещаваме желаната мълчаливост дотогава, докато не се натъкнем на враждебност от ваша страна. Това е нашето решение, към което не може нито да се добавя, нито да се отнема нещо.

— Добре, аз съм доволен.

— Даваш ли думата си?

— Давам я.

— Подай ръка на хаджи Халеф Омар, шейха на хаддедихните, и въпросът е уреден.

Той го стори, задържа ръката на Халеф, погледна го твърдо в очите, а после и мен, и повтори всяка дума поотделно с тежко натъртване:

— Вие ще мълчите, докато не се натъкнете на враждебност от наша страна. Уговорено. Ние потегляме.

След това се обърна и си тръгна. Халеф ме погледна въпросително и поклати глава.

— Защо повтори изречението и го натърти по такъв начин, сихди?

— Защото е един непредпазлив мъж, който не подозира, че с това ни издаде намеренията си.

— Как така?

— Нали си убеден, че бени кхалид горят от желание да си отмъстят на нас?

— Да, абсолютно.

— Значи нашата мълчаливост ще трае до следващото им нападение, но понеже шейхът не се доверява на дискретността ни, ще гледа да съкрати това време. Разбираш ли ме?

— Много добре. Ти смяташ, че много скоро отново ще си имаме работа с тях.

— Да. Днес наистина не, защото той ще съдържа думата си, но много вероятно още утре, ако ли не, вдругиден със сигурност ще се видим. Ние следователно трябва да внимаваме! Той се издаде, без да го знае. Искаше да ни запечата задължението възможно по-дълбоко, а не помисли, че за един умен мъж точно в това повторение се крие подкана да извлече скрития смисъл на неговите думи.

Омар бен Садек се видя за свое съжаление принуден да се откаже от геройското си дело. Той увери, че щял да се радва на двубоя, и ние напълно му вярвахме. Всъщност аз носех вината, дете се лишаваше от това удоволствие, защото ако не беше ме споходила мисълта да дам заслужения урок на шейха на бени кхалид, третата битка навярно щеше да се проведе.

Със задоволство видяхме, че бени кхалид се стягат за бързо потегляне. Че нямаше да яздят към Аин Барид, за мен стоеше извън всяко съмнение. Този извор и местоположението му ми бяха известни, когато Тавил го спомена, защото той беше следващата ни цел,

независимо дали бени кхалид щяха да се отправят нататък, или не. Той беше най-близкото място с вода по нашата посока.

И все пак можехме да бъдем доволни от нашия успех. Бяхме получили откраднатите вещи и освободили персиеца и войниците му. Петдесет души срещу толкова многократно превъзхождащ ни отряд. Да, дори бяхме отстояли бойната арена и победените бяха принудени да се оттеглят.

Когато бяха приключили с приготовленията си, видяхме Тавил да идва още веднъж насам. Зад него за наше учудване вървеше Гхани, водейки мюнеджията за ръката. Че на шейха бе хрумнало още нещо, което допълнително трябваше да ни каже, бе лесно разбираемо, но какво искаха още от нас двамата му придружители?

Те спряха на първо време на известно разстояние. Тавил бен Шахид извика:

— Не идвам за мен, а само заради тези двама мъже. Те искат да вземат нещо от вас, но се страхуват да не бъдат враждебно посрещнати. Понеже като наши гости и приятели стоят под моя закрила, аз съм длъжен да се погрижа това да не им се случи и по тази причина ги придружих. Могат ли да дойдат при вас?

— Да — отговори Халеф.

— В такъв случай аз изпълних дълга си и ще остана да ги изчакам тук. Вървете!

Последната подкана бе отправена към Гхани, който сега напълно приближи със слепеца Той посочи лежащия до персиеца пакет и каза:

— Вие ми откраднахте имането, което нарекохте Канс ел Адха, та вашата кражба...

— Стой! — прекъснах го аз — Ние ви разрешихме да говорите с нас и дадохме дума, че нищо няма да ви се случи. Но ако се осмеляваш да ни хвърлиш в лицето такива обвинения, нищо не гарантирам. Кажи какво искаш, но избягвай всяка безполезна дума!

Ел Гхани като че не се почувства особено сплашен, но все пак продължи без по-нататъшни оскърбления:

— Вещите са увити в моето молитвено килимче. Налага се да ви ги оставя, понеже шейхът на бени кхалид ги присъди на вас, но килимчето си искам обратно.

— Лъжеш се. Никой не ни е присъждал тези предмети, а пустинният съд на хаддехните ги призна като собственост на Канс

ел Адха в Мешхед Али, откъдето са били откраднати. Че едно молитвено килимче е използвано за опаковка на откраднатите вещи, може да се очаква евентуално от някой невярващ Абд ел Аснам^[10], но никога от „любимеца на великия шериф“. А че един толкова осквернен килим ще намери отново своето религиозно предназначение, считам за изключено, наистина, но при вас всичко е възможно...

— Ибн Хаами! Ха'ин!^[11] — извика слепецът високо, като направи жест на дълбока погнуса.

В този миг не знаех кого касаеше това и продължих:

— На нас и през ум не ни минава да забогатяваме от тази дрипа и веднага ще ти я върнем.

— Да, веднага — пригласи баш насир. — Ще ми бъде приятно, ако повече не ми се налага да докосвам собственост на крадци.

Кхутаб ага разви пакета, сложи временно торбичките до себе си и хвърли на Гхани килимчето заедно с връвта. Оня ги вдигна.

— Сега свършихте ли? — попитах.

— Не. Ел Мюнеджи също е тук — отвърна Любимеца.

— Какво иска?

Тогава слепецът пристъпи, следвайки гласа ми, близо до мен и каза:

— За да не се излъжа, трябва да знам дали ти си ефендите от Вади Драа. Ти имаш неговия глас, но въпреки това не бих искал да се заблудя. Онова, което искам да кажа, не е предназначено за друг. Значи ти си този?

— Да.

— Наклони си лицето близо до мен! Знаеш, че мога да те разпозная, защото слънцето грее.

Нямах причини да отблъсна тази молба и приближих лице. Той вдигна ръце, попипа отсам-оттам главата ми, улови я здраво и... се изплю в лицето ми. Неподготвен за такова действие и държан с всичка сила от него, не успях достатъчно бързо да освободя главата си й да избегна оскърблението. Наоколо се разнесе петдесетгласният крясък на хаддехидните. Халеф сграбчи слепеца за гърдите.

— Безумецо! — кресна му той. — Какво стори! Ти си старец и сляп на всичкото отгоре, но това няма да ме спре да те направя на пихтия!

Халеф почти го беше повалил. Аз посегнах бързо, без да съм успял да се избърша, изтръгнах го от мюнеджията и заповядах с висок глас:

— Никой да не докосва слепеца! Това оскърбление засяга само мен и никой друг.

— Но, сихди, той го е възнамерявал! — извика Халеф, все още крайно възбуден. — Той е буден и в пълно притежание на съзнанието си! Следователно е действал с бистър ум, а това е такова нагло омаскаряване на твоята личност, че наказанието не може да не последва достатъчно бързо.

— Това нищо не променя. Аз единствено имам право да отговоря.

— Той иска да говори, мълчете!

Ханнех също беше скочила изплашено. Приблужи до мен, избърса ми слюнката от лицето и помилва с кърпа оскърбените страни. Докато го правеше, мюнеджията заговори:

— Това, това исках да кажа, защото заплуването е по-ясно от всеки език. Ти си най-жалкият човек, който някога съм срещал. С думи на любов се прокрадна в сърцето ми, докато в твоето владее само омразата. Създаваш впечатление за душевна чистота, извисеност на мислите, а пък се върдаляш в най-низостната мръсотия на престъплението. Загърнал си се с дрехата на милосърдието, а насъскваш хората да се разкъсват като кучета. Лицемериш за истина, честност, справедливост и вяност, а си пълен с фалш, лъжа и измама. Да, твоята ученост е голяма, може би по-голяма от знанието, което аз мъчително съм придобил, но ти си я захвърлил в блатото на нравствената поквара, откъдето тя може само пагубно да действа. Твърдиш уж, че се стремиш към Небето, но стоиш на пътя на Преизподнята. Даваш вид, сякаш блажеността на хората ти лежи на сърцето, но си един подстрекател към престъпления и единствено ти си виновен за цялата лошотия, която бе извършена тук. Говорите за някакво си Канс ел Адха, което една безсрамна лъжа. Но ти извърши спрямо мен един грабеж, измами и ограби душата ми и ми причини вътрешна загуба, за която компенсация няма. Това трябваше да ти кажа. Само за това накарах да ме доведат при теб — да те обвиня за душевната си смърт и да ти се изплюя в лицето, та да разбереш какво мисли за теб този, на когото отвори сърцето само за да го направиш по-

бедно и по-окаяно отпреди. Ослепените очи на моето тяло са сухи, но вътрешните ми очи плачат. Предоставям те на наказанието на Аллах и изисквам за теб Вечната гибел!

Тежестта на тези обвинения бе подсилена от въздействието на неговата личност и начина, по който ги поднесе. Това бяха истински удари от боздуган, но нанесени във въздуха. Хаддедихните бяха толкова слисани, че бяха способни само на учудени погледи. Халеф ме погледна очаквателно какво ще кажа. Вече отварях уста да отговоря, когато Гхани също пристъпи към мен и ми подхвърли думите:

— Моят повереник, който живее от милосърдието ми и знае нашата невинност, приказва от сърце. Аз потвърждавам всичко, което каза, и ти показвам презрението си по същия начин, като те зап...!

Наистина, тоя човек беше толкова нагъл и дързък, че също искаше да ме заплюе! Може би самообладанието, което бях проявил спрямо слепеца, го правеше толкова самонадеян, но още не беше изговорил думата и получи от мен такава силна плесница, че отлетя сред хаддедихните. Те веднага се нахвърлиха върху него, за да продължат започнатото от моята ръка дело така крепко, че виещият му глас се разнесе надалеч. Шейх Тавил притича, заразбутва хаддедихните да го освободи и закрещя:

— Махайте се от него, махайте се! Като му посягате, нарушавате постигнатото за днес споразумение.

Халеф отвърна заплашително:

— Назад! Кой пръв го наруши, ние или вие? Мекото сърце на нашия ефенди пощади мюнеджията, защото старият човек е сляп и невменяем. Но на Гхани, това съвършенство на безсрамието, трябва да бъде показано, че умеем да се отнасяме подобаващо с него. На твоето място щях да се срамувам в случая да говоря за защита. Вашата дързост е възмутителна!

Халеф се зае все пак с налагания. Освободи го от ръцете на хаддедихните, което не стана много бързо. Гхани закуцука към мюнеджията и го хвана за ръката, за да го отведе, но не пропусна преди това още да ни изсъска заплашително:

— Почакайте до Мека, до Мека! А може и още много по-рано, кучи синове!

Шейх Тавил се отдалечи с бързи крачки. Неговото „протеже“ се кривеше, колкото може, след него със слепеца.

— Много вече съм преживял — рече Халеф — и какви ли не изоставени от Аллах хора съм опознал, ала подобно нещо не бях считал за възможно. Но той сега си получи възнаграждението и вероятно ще има случай да ни опознае още по-добре. Ама ти премълча, сихди. Защо не каза нито дума на мюнеджията за защита? Сега той е убеден, че има право.

— Първо, всичко стана така бързо, че няхах време за приказки, и второ, достатъчно бе и това, че си замълчах. Дори и да му бях държал някоя дълга реч, нямаше да има резултат. Аз му простих и мисля, че нищо повече не е необходимо. Да гледаме на оскърблението, все едно не се е случило!

— Добре! Така може би е най-правилно, наистина. Сега имаме да мислим за неща, които са по-важни от безпочвените обвинения от устата на един беден, подведен сляп човек. В първия изблик на гняв ми идеше да го убия, но сега се радвам, че ме възпря да му тегля един хубав пердах... Какво ще правим сега? Кога ще продължим пътуването си?

— Утре сутринта.

— Чак тогава? Защо не още днес?

— Защото ще намерим вода едва при Аин Барид, а днес няма да можем да го достигнем, понеже бени кхалид ще бъдат между нас и него. И изобщо предполагам, че няма да можем да стигнем толкова бързо до този извор, както желаем. Отмъщението на Тавил бен Шахид ще ни задържа. Затова трябва преди всичко да се запасим с вода и ще използваме днешния ден за напълването на меховете, но не преди да го е сторил Кхутаб ага.

— Защо аз? — попита персиецът.

— Защото трябва да потеглиш, колкото може по-скоро.

— Не, ефенди! Аз казах, че няма да напуснем това място преди вас и никой не може да ме отклони от намерението ми. Трябва ли когато срещна Джафар, нашия общ приятел, да чуя удивения му упрек, че съм бил заедно с Кара бен Немзи и не съм се възползвал от това предимство до последния миг?

— Мой дълг е да те предупредя. Шейхът на бени кхалид без съмнение има намерението отново да ти отнеме Канс ел Адха. Ако ти се отдалечиш възможно по-скоро оттук, той ще трябва да се откаже.

Но останеш ли до утре, ще му предоставиш време по някакъв начин да осъществи намерението си. Това трябва да разсъдиш.

— Разбирам го и въпреки всичко оставам. За вчерашната си среща с Тавил не бях подготвен, но сега съм наясно с нещата и няма да му е възможно да ме залови втори път. И така, не ме уговаряй, моля те! Оставам.

Каза го толкова категорично, че трябваше да осъзная безполезността на всяко по-нататъшно възражение.

Скоро след това видяхме бени кхалид да се източват заедно със своите „гости и приятели“, а известно време по-късно изпратихме след тях двама хаддехидни да ги наблюдават. Това бе предпазна мярка, която не биваше да пропуснем.

[1] Сачми — б.а. ↑

[2] Русас — мн.ч. от русаса — куршум за кремъклийка — б.а. ↑

[3] Абу Кувве — Баща на силата — б.а. ↑

[4] Метално копие — б.а. ↑

[5] Абу ел Маубат — Баща на самопонятността — б.а. ↑

[6] Ашдар (перс.) — Дракона — б.а. ↑

[7] Вж. Карл Май, Събр.съч., т.7, „Винету I“ — б.нем.изд. ↑

[8] Даваран — придаване на въртене, мах — б.а. ↑

[9] Аин Барид — Студен извор — б.а. ↑

[10] Абд ел Аснам — езичник, идолопоклонник — б.а. ↑

[11] Разбойник! Мерзавец! — б.а. ↑

10. БЛИЗО ДО СМЪРТТА

Сега бяхме сами и за днешния ден вероятно в безопасност. Хората ни се разположиха удобно. Околността бе най-внимателно претърсена, а събитията най-обстойно обсъдени. Предиобедът мина напълно, а също и част от следобеда, без да се случи нещо, заслужаващо да се спомене. Но ето че по-късно получихме посещение. От западна посока се появиха двама бедуини на бързи камили и като видяха кладенеца зает, спряха още отдалеч. Наблюдаваха ни известно време и после приближиха. обстоятелството, че при нас имаше войници, може би разсея недоверието им. Когато стигнаха до нас, не слязоха веднага.

— Хиджджадж! — каза единият.

Тази дума е множествено число от хаджи и трябва да означава нещо като: „Ние сме мекански поклонници“. Има едно предписание, според което спрямо всеки поклонник, докато е на път, трябва всички да се отнасят добре, ако принадлежи към вражеско племе. Но тъкмо поклонническите шествия трябва най-много да се пазят от разбойнически бедуини. Че тези двама мъже били хиджджадж, ние не повярвахме. Те си приписваха това качество, за да не бъдат посрещнати враждебно от нас. Халеф отговори:

— Бъдете добре дошли и слезте спокойно! Имаме място и вода и за вас.

— Кой сте вие?

— Аз съм хаджи Халеф Омар, шейхът на хаддехните от племето шаммар.

— А тези асакери?

— Те са дошли по тези места, за да заловят един беглец, и сега се връщат в Мешхед Али. А вие към кое племе принадлежите?

— Ние сме шерарат от ферка^[1] фаввал и нямаме намерение да се застояваме дълго тук. Позволете само да напоим камилите си, след което ще продължим ездата си.

Това не можеше да не направи впечатление. Ако ездачите бяха мирни поклонници, щяха да останат тук, защото следващият кладенец бе отдалечен на един ден път, а един пилигрим не бива да се скита нощем по непознат отрязък от пустинята. Дадох на Халеф тихото разпореждане да даде на своите хора и войниците заповед да не позволят да бъдат разпитвани. Той го извърши незабелязано от непознатите.

Поклонниците хвърляха особени погледи към нашите коне и пъстрата хеджин на персиеца. Начинът, по който оглеждаха скришом и с жадно възхищение животните, и на края се спогледаха, направи впечатление на мен и Халеф.

— Сихди, това са може би конекрадци! — прошепна ми той.

— От племето бени лам — допълних аз.

— Машаллах! Възможно е.

— Нямам доказателства, наистина, но съм склонен да твърдя, че не се лъжа. Че принадлежат към фаввал на шерарат, е лъжа, защото ако наистина бяха такива, пътят им за Мека щеше да ги води все покрай керванската пътека Тебук, Медаин-Салих и Медина, но не толкова далеч в източната част на пустинята Нефуд. Шейхът на бени кхалид ни каза, че неговият боен поход се отнася за бени лам. Ето защо ми се струва, че двамата бедуини са съгледвачи на това племе и търсят бени кхалид.

Скоро след това ни бе предоставено доказателство, че съм познал. Когато напоиха камилите си, единият ни попита:

— Накъде води оттук пътят ви?

— Към Анн Барид — отвърнах аз.

— Нататък ще яздим и ние сега и там ще се отморим. Утре вечер ще се видим там.

Колко умно и хитро! Той искаше да знае кога възнамеряваме да потеглим оттук. Ето защо го заблудих:

— Радостта, да ви срещнем там, ви е отказана, защото ние сме толкова уморени, че ще напуснем този кладенец едва в другиден.

Тогава шпионинът попита непредпазливо бързо:

— Значи утре целия ден ще бъдете още тук?

— Да.

— Не сте ли имали някаква среща? Ние бяхме предупредени за бени кхалид, които се намирали на боен поход срещу бени лам и се

скитали в околностите на Бир Хилу.

Сега имаме най-добрата възможност да си отмъстим на бени кхалид, като насъскаме бени лам към тях. Едно бързо движение на Халеф ми подсказа, че той наистина се кани да отговори в този смисъл. Но аз го изпреварих:

— Ние също сме хиджджадж и не ни интересуват свадите на чужди хора.

— Но все пак бихте могли да ни дадете сведения дали сте видели следа от бени кхалид или дори самите тях.

— Не, вие сте бени лам, а не шерарат. Няма да се оставим да ни заблудите и не ни хрумва да стоварим върху себе си вината за кръвта на други.

Той поиска да отвърне нещо разпалено, но му дойде по-добра идея и премълча. След кратко време възседнаха животните си, сбогуваха се сухо и поеха в западна посока, докато пътят за Аин Барид трябваше да ги поведе на юг. Значи смятаха за излишно да направят още един опит за промяна на мнението ни за тях.

— Защо не им каза истината за бен кхалид? — попита ме хаджията.

— Неистината ли им казах?

— Не. Само премълча. Но колко хубаво щяхме да се отървем от отмъщението на Тавил бен Шахид, ако бяхме пратили подире му бени лам, за които сега съм убеден, че се таят там някъде на запад от нас.

— С това щяхме да причиним кървав сблъсък между тях.

— Което и без нас сигурно ще се случи.

— Тогава ние няма да имаме вина. Но моето сведение щеше да бъде толкова непосредствена причина, че по-късно щях да си отправям най-горчиви упреци. Я си припомни Ел Мизан, драги Халеф!

— Да, Везните на справедливостта! Имаш право, сихди. От нас се иска любов и ако ти беше отговорил на този съгледвач, това един ден щеше да ни бъде отчетено като омраза, като отмъщение, а ние не искаме да сложим такъв тежък товар върху душите си. За първи път се страхувам в живота си, и то от тези ужасни Везни, дето изкарват всичко скрито-покрито на дневна светлина.

Де да държеше всеки очите си отворени за наблюдението, че добротата носи в себе си възнаграждението, а злината — наказанието. За съжаление повечето хора никога не проявяват това внимание и само

в редки случаи се поражда своего рода удивление, човекът се замисля за кратък миг и после с окончателната присъда „Странна случайност!“ счита работата за уредена. А случайност няма. Поне за вярващия християнин върху тази дума е теглена дебела черта. Нейният откривател не е знаел нищо за Божията мъдрост и справедливост и всички, които са я имали на уста след него, не са отправяли своето внимание към небесното познание. Хората вече говорят така красиво учено за макрокосмос и микрокосмос. Първото означава целия всемир, второто е човекът. Сега хората са готови да се възхищават на онзи така наречен „велик световен порядък“, според който всичко принадлежащо към макрокосмоса се движи по строго предписани закони и нито едно явление не може да съществува само за себе си, а се намира в тясна връзка с цялото, защото едното трябва да се развие от другото в логична последователност. Това добре се съзнава и го признава дори атеистът. Той признава дори че закони с подобна непоклатимост действат също така в микрокосмоса, сиреч в човека, но с това има предвид само земното тяло, предопределеното за небето. И все пак има един световен душевен порядък, който заслужава поне също толкова голямо възхищение както онзи удивителен порядък в макрокосмоса.

Както животът на отделната душа показва едно развитие по Божията воля натясно свързани логични събития, така и връзките между душите се владеят от закони, които отклонения и съпротива не признават. Само се вгледай в своята душа, скъпи читателю! Наблюдавай нея и поривите ѝ със съзерцателно внимание! Скоро ще направиш удивителни открития и преди всичко ще стигнеш до познание, че твоята душа досега е била за теб един напълно непознат свят. И с мен някога беше така. Но откакто за пръв път се заех сериозно да се самонаблюдавам, всеотдайността ми към моя вътрешен свят от ден на ден растеше и разкриваше нови хоризонти, които ме вдъхновяваха за по-нататъшно изследване. Най-напред се започна едно голямо, за съжаление така неимоверно трудно очищение, че добре съзнавам, в този кратък земен живот не може да свърши. Но земната мръсотия бе преодоляна поне дотолкова, че за мен сега, когато скоро ще броя шейсет, по-нататъшното учение и упражнение се явява като най-красивата задача на отредените ми дни. Как сърдечно желая всеки ближен да има една толкова ощастливяваща вечерна заря.

Ако можеше, моя приятелко или приятелю мой, да вземеш в ръка своята душа и да я разгледаш като часовник, щеше да забележиш прекрасни, добре синхронизирани, влизащи в общо взаимодействие движения. Щеше да видиш колко чиста трябва да бъде поддържана тя, колко пречещ земен прах трябва постоянно да се отстранява. Щеше да разбереш, че всяко отделно „тик-так“ целенасочено води стрелките към онова последно Дванайсет в полунощ, след което за теб ще удари Един в Отвъдното. Всичко това е така тясно взаимосвързано и идва от само себе си, че не можеш да си представиш и една секунда без предходната, не можеш и една-единствена минута да пропуснеш и да предизвикаш празнота във времето. Точно така стои и най-лекото душевно трептене във взаимовръзка с цялото. И дали твоят живот е стремеж към небето, или възставане срещу Небето, в теб не може да се намери и най-дребната душевна пращинка, която безусловно да зависи от този стремеж или възставане. И както в твоя душевен микрокосмос действащите сили се проявяват само по определени правила и повели, така и в душевния макрокосмос, сиреч на територията на взаимодействията и противодействията на човешките души, управляват предписания и закони, които изключват и най-малкия безпорядък, следователно и случайността. Не могат две души да минат една покрай друга, колкото и да е за кратко, без да си взаимодействат. И ако някоя душа докосне твоята само за миг, това докосване ще създаде във вътрешния ти живот точка, която ще се преобразува по-нататък в една, може би незабелязана за теб, линия. Така възникват връзки, тайнствени нишки, които те съединяват невидимо, но завинаги с другия, и те свързват като една необходима част с големия, безкраен свят на душите. Ти принадлежиш към него както отделната минута към часа, деня, годината, вечността. Без теб той би бил непълен. И както той не може да избегне теб и влиянието ти, колкото и нищожно и незначително да е то, така се намираш и ти и така се намира и всяка друга душа в постоянна връзка с него и неговите закони. Те водят до теб или задействат чрез теб неведоми причини и ето как възникват привидно внезапни постъпки или настъпват привидно несвързани събития, които човек не може да си обясни. Но тези въздействия на макрокосмоса в света надушите, тези следствия и решения, чиито причини и предпоставки лежат в скритост, не са непонятности, а, напротив, доказателства за една предписана от Божията мъдрост

логическа връзка на незримия със зримия свят. Който, разбира се, отрича незримия, защото се намира под чехъла на своя учен и любим материализъм или не е свикнал да размишлява, при постъпването на такива, за него лишени от връзка, събития не може другояче да си помогне, освен да ги припише на сметката на „великото непознато“ или по-скоро на така добре познатото, което хората притеглят за косите както онзи прословут криминален непознат, когато не знаят вече как да си помогнат, а именно на сметката на случайността.

Като си служи с думата „материализъм“, то нямам предвид само невярващите материалисти. Има и вярващи християни, за съжаление милиони, които наричам така. Те се смятат за материала на спасението, на избавлението и блажеността. Нашият Господ Бог ги е създал, той има грижата и да ги запази. Той ги е призвал за Небето и сега е длъжен и да ги отведе горе. Те се молят, пеят, прилежни посетители на църквата са и се чувстват добре. Та нали небесният Отец ги следи с добро око. Убеждението, че са негови любимци, създава у тях задоволство, надминаващо земните им радости, и те го считат за заслуга, която той високо ще им зачете. Те са поканени сватбари и понеже са съгласни с това и проявяват голямо желание да отидат на тържеството, трябва да дойдат да ги вземат с кола. И тъй като са материалът за Блажеността, тази Блаженост без тях изобщо не е възможна. Каква радост следователно са те за Небето! Всички мъки и теглила на небесния път слагат в Божията ръка — той да ги отстранява, неговите слуги са длъжни да карат впряга. За него и тях тези хора се състоят само от външния човек, на когото е предвещано възкресение от мъртвите и вечен живот.

Ами техните души? Има ли всъщност душа? Ако ли да, е, тя принадлежи към тялото и значи трябва да бъде блажена и честита заедно с него. Да размишляват повече по този въпрос, или чак да работят за тази душа, това би съсипало цялата им разположеност. За тези материалисти, тези любители на религиозното удобство няма случайност, а безусловна последица от тяхното високо духовно дело, което си е лесно обяснимо. А каквото не могат да си обяснят, те не го наричат случайност, защото такава дума не е подходяща за един добър християнин, а Божия воля. Но както се има предвид тук думата, тя означава именно само случайност, и то не само сляпа, а пожелана случайност, което е още по-лошо. Думата воля в този смисъл анулира

всесправедливото и всемъдро управление на Божията любов и въздаваната ѝ на колене чест. Духовните блага в определен смисъл също могат да бъдат класифицирани като материални дарове, но Божията любов не ги раздава самоволно, а по своите собствени закони. Тя не действа безсистемно. Тя е точно, която държи онези тайнствени нишки в ръцете, съединяващи душа с душата и свързващи причина с причината, така че действието тогава се явява като воля в истинския смисъл, а именно като воля на всевалидния Божи промисъл. Който се е научил да вижда, може да намира в живота си доказателство след доказателство, че това, което други наричат случайност, е събитие на душевно единодействие, ръководено от тази възнаграждаваща, предупреждаваща или наказваща любов. И ако усърдно търси, сигурно ще открие в собствената си душа допирната точка, която ще му обясни защо точно него, а не някой друг е избрала тази воля. И тогава тя за него със сигурност няма да бъде случайност.

Но защо е това изложение на становището ни за случайността? Най-напред защото ми е залегнало на сърцето, колкото може повече хора да изпитат слънчевото щастие, което дължа на моята вяра. И после, защото нашата среща с двамата бени лам при Бир Хилу и разговорът ни с тях впоследствие много ясно показаха, че подобни неща не стават случайно, а само с Божи промисъл. Това събитие стоеше в тясна взаимовръзка с онова, което се бе случило, и което предстоеше да се случи. И точно обстоятелството, че не издадох бени кхалид, макар че бяха наши неприятели и отклонението на тяхното внимание от нас към бени лам обещавахе най-голяма изгода, достави по-късно най-очевидното доказателство, че всяко деяние носи в себе си своите добри или лоши последици. Ако няхах добрите влияния в мен, а бях следвал хладната си пресметливост и разум, всички ние още на следващия ден щяхме да бъдем изгубени...

Вечерта седяхме за последен път, както си мислехме, заедно с баш насир. Бяхме поставили няколко стражи и разговаряхме почти само за това, което бяхме преживели съвместно. По-късно, когато дойде време за спане, той попита:

— Ефенди, имам една молба към теб. Ще ми я изпълниш ли?

— С най-голямо удоволствие, стига да мога — отвърнах.

— Много бих желал да разменя една от моите камили с една от вашите.

— Защо?

— За да имам спомен.

— Аз нямам камила, но не се съмнявам, че хаджи Халеф ще се съгласи да изпълни желанието ти.

— Със сигурност ще го направи само ми се иска да знам, че ти ще склониш да приемеш животното от мен.

— Защо аз?

— Защото то ще бъде един спомен от мен. Ще ти дам моята женска хеджин и понеже една камила няма да ми достига, моля в замяна на нея да получа друга.

Погледнах персиеца, без да отговоря на първо време. Искаше да ми подари тази великолепна, незаплатима камила! Това бе направо княжеска щедрост и аз не знаех как да реагирам. Цялото ми сърце се противеше да каже „Да“, а едно „Не“ щеше тежко да го наскърби. Той продължи:

— За мен ще бъде гордост и радост да знам, че Кара бен Немзи ефенди седи на моята хеджин. За стойността на животното не бива да държиш сметка, защото не съм го плащал и по всяко време мога да си измоля от Чарбагх подобно. Към това се добавя, че ти ми спаси живота и откри Канс ел Адха. Без теб нямаше да мога да си го върна. Следователно съзнаваш, че подаряването на тази камила е нищо пред това, което ти дължа. Сега не искам повече да настоявам, имаш цяла нощ да размишляваш.

Кхутаб ага се обърна и изглежда сметна работата засега уредена. По тази причина аз също не казах нищо повече, но Халеф, който бе присъствал на разговора, ми зашепна настойчиво:

— Сихди, ти ще я приемеш, да, дори си длъжен! Човек не бива да оскърбява приятеля, като отблъсва подаръка му.

— Но такъв! — отговорих аз.

— Вярно, той е изключително ценен, но трябва да имаш предвид, че ще го получиш не само за себе си, а и за нас.

— Аха! Ти май поглеждаш от тая скрита дупка?

— Да. В твоята родина тази хеджин ще ти бъде безполезна и ето как ти ще постъпиш с нея както навремето с твоя великолепен Рих, а именно ще я оставиш при нас. И сега си представи радостта ни, като получим за разплода си тази безукорна петгодишна женска камила с такива превъзходни качества. Ако я приемеш, ще окажеш на племето

ни услуга, за която ще ти дължим най-голяма благодарност. Надявам се, че го съзнаваш? Или пък не?

— Напротив, това ще бъде една голяма облага за вас.

— Хубаво, сихди! Радва ме, че притежаваш такова прозрение. Но това е само прозрение за страничното и аз се надявам, че ще се яви прозрение и за главното.

— Кое е то?

— Че трябва да я приемеш? Ще го сториш ли?

— Хм-м!

Дребосъкът се обърна поривисто към персиеца:

— Приятелю мой, Кхутаб ага! На сърце ми е легнало, моят сихди да ти изпълни желанието. Аз го обработвах сега в този смисъл и мога да ти съобщя, че съм доволен, защото той току-що вече изхъмка. Понеже много добре го познавам, знам, че от това колебливо „Хм-м“ до крайното „Да“ ездата никак не е далечна. На мен ми се удаде вече наполовина да го убедя за предложението ти и ето как можеш да таиш приятната надежда, че до заранта ще се появи и втората половина. Ти съзнаваш значи, че късметът не е неблагоприятно разположен към теб и камила ти.

Този дребен хитрец, дето винаги му бе толкова трудно да се справи с порядките и представите за моето отечество и постоянно пренасяше Ориента в него, сега, когато се касаеше за получаването на една хеджин, веднага си спомни, че от камилата в родината ми няма да имам никаква полза. И после бързото и странно тълкуване на моето „Хм-м“. На такова нещо бе способен само моят хаджи Халеф.

На утрото той ми призна, че заради хеджин цяла нощ не е могъл да мигне, и че трябвало да я приема, ако не искам за остатъка от живота да го лиша от сън, което в крайна сметка щяло да има за последица неговата смърт. После привлече баш насир и аз бях по такъв начин „обработен“, според вчерашния израз на Халеф, че накрая волю-неволю дадох съгласието си. Това предизвика голямо ликуване сред хаддехидните. И мога да кажа също за персиеца, че искрено се радваше. Не беше ми предложил подаръка по китайски обичай, при който непременно трябва да откажеш. И тази радост ми беше също така приятна както предметът на неговата щедрост. Докато другите обградиха камилата и изброяваха нейните достойнства, той ме отведе настрани и каза:

— Ефенди, тъй като ти ме ошастливи с приемането на подаръка ми, трябва да ти кажа нещо, което засега не е необходимо някой друг освен теб да знае. Сигурно ти е известно, че на камилата не може да се даде „тайна“, както на конете с чиста кръв, защото е твърде глупава. Но при тази хеджин на мен ми провървя. Тя притежава дарба за схватливост, каквато човек иначе напразно ще търси сред себеподобните ѝ, и е вярна и послушна като кон. Понеже сега тя е твоя собственост, искам да ти съобщя нейната тайна. Животното се казва Машхура. За да ѝ привлечеш предварително вниманието, трябва да я повикаш два пъти по име, след което три пъти едно след друго да кажеш думата „бабунадж“^[2]. Сторил ли си го, тя ще развие такава бързина, че неподвижният въздух ще ти се стори като вятър, и няма да престане, докато не ѝ кажеш също три пъти думата „Яваш!“^[3] Тъй като камилата по начало превъзхожда коня по издръжливост, то Машхура издържа много по-дълго, отколкото един кон, което може да те спаси от голяма опасност и да направи всяко преследване безполезно. Запомни ли го?

— Да, благодаря ти. Но защо си избрал точно думата „бабунадж“?

— Защото тази хеджин има особено предпочитание към лайката. Затова винаги, когато яздя, имам по няколко стръка от това растение в седловата чанта. Потърквам ги по ръката, за да поема миризмата им, и милвам после с нея ноздрите на Машхура. Ако и ти го правиш, бързо ще спечелиш приятелството ѝ. Но на друг не бива да го издаваш, за да не пренасочи с това средство привързаността на животното от теб към себе си. Аз и сега имам лайка и ще ти я дам. Тя е суха, но все още ухае достатъчно силно.

Една камила с „тайна“! Това и аз досега бях считал за невъзможно. Ако нещата се потвърдяха, то тази камила действително беше безценна. Кхутаб ага ми даде растенията, които аз прибрах в чантата на седлото си, а после заповяда на асакерите да се стягат за потегляне.

Когато това стана, агата се сбогува с нас по най-сърдечния начин. Личеше си, че ни е обикнал. Сълзи стояха в очите му.

Аз го призовах към най-голяма предпазливост и го посъветвах поне днес да избягва пътя, по който бяхме яздили насам. Той обеща, наистина, но не така категорично, както аз желях. Добре забелязах, че

не смята заплашващата го от бени кхалид опасност за толкова значителна, както я намирах аз. Вярваше, че Канс ел Адха му е сигурно. Та нали те бяха потеглили на юг, а той щеше да язди на север. Когато вече бе тръгнал, аз му извиках още веднъж настойчиво предупреждението си. Той се обърна и ми помахна усмихнато, но точно тази усмивка не ми хареса.

От само себе си се разбира, че Халеф бе дал на персиеца една от нашите най-добри хеджин, която нямаше, наистина, стойността на Машхура, но беше благонадеждна. Когато ездачите се бяха отдалечили толкова, че вече не можехме да ги видим, аз се заех с камила. Тя дълго бе гледала след своя досегашен господар — привързаност, каквато още не бяхме наблюдавали при никоя камила. Когато ѝ прекарах по ноздрите ухаещата на райска ръка, тя пое миризмата с видима наслада, издаде далеч напред бърни, с което ме разсмя, и ръката ми напълно ѝ влезна в устата. Започна съвсем нежно да я похапва и смуче както някое дете шекерче. Видях, че няма да ми бъде трудно да спечеля симпатията ѝ, и накарах да ѝ сложат моето седло.

Сега и ние можехме да напуснем Бир Хилу, който навярно вече нямаше да видим. Така мислехме, защото връщането от Мека бяхме решили да направим по друг път. Но писано е: „Защото моите мисли не са ваши мисли, нито моите пътища са ваши пътища, говори Господ.“ Меховете ни бяха пълни. В това отношение бяхме подготвени, ако намерехме тази вечер Аин Барид зает. Имахме вода за няколко дни.

Когато напуснахме мястото с кладенеца, видяхме следите на бени кхалид да се очертават толкова ясно, че можехме да ги следваме без усилие, което и направихме. Трябваше да знаем как стоят нещата с тях. След може би един час излязохме от пустинята на разпръснатите групи скали на открита пясъчна равнина. Дирята водеше в посока към Студен кладенец.

След втори час следата зави на запад. Това беше обстоятелство, което не можеше да не привлече вниманието ни. И през ум не ни мина да спазим досегашната посока останахме верни на дирята на бени кхалид. Така яздихме може би в продължение на два часа към залез слънце, докато видяхме на хоризонта пред нас да се появява една тъмна линия. Нашият водач Бен Харб предположи, че това е една

източена верига от хълмове, за която е чувал. Ако не се лъжел, пустинята отново щяла да стане камениста.

Действително случаят бе такъв. Колкото по-близо стигаме до тези възвишения, толкова по-едър ставаше пясъкът. После на повърхността излезе открита гола скала, по която едва можехме да откриваме следите.

— Защо ли бени кхалид са се отклонили от пътя си и са яздили насам? — запита Халеф. — Дали това е свързано с нас, сихди?

— На първо време навярно с персиеца и после с нас обясних аз. — Хваща ме страх за него и от сърце желая предположението ми да не се потвърди. Бени кхалид са поели новата си посока по толкова очебиен начин, че намерението им да ги последваме, за мен е несъмнен факт. Вероятно се таят на някое прикрито място из тези височини, за да ни нападнат. Но има и причина да не го допусна. Аз съм убеден, че Тавил бен Шахид не се е отказал от Канс ел Адха. Той знае, че е у персиеца, и може да го получи само ако го издебне по път. Ако преследва това намерение, не може да се крие тук, а е яздил в широка дъга около Бир Хилу, за да залегне някъде в засада по пътя на баш насир. Следователно разполагаме с две предположения: или бени кхалид са тук, за да ни издебнат, или трябва да се търсят северно от Бир Хилу.

— Но защо са яздили насам?

— Заради скалистата земя, по която следите трудно се четат. Те не смятат нашите очи за по-добри от техните и поради това са убедени, че тук ще изгубим дирята им. Същевременно навярно са помислили и за преимуществото, което ще придобият пред нас, след като пипнат персиеца. Тогава ще ни се явят в гръб, докато ние си мислим, че са пред нас. Възможен е и трети случай, а именно шейхът да е разделил хората си. Ако това е така, тук ни очаква по-голямо отделение, докато с другото той самият търси Кхутаб ага. Трябва веднага да добия яснота по този въпрос. Ще спрем тук и аз ще потърся дали няма диря, която да води обратно на север.

— При тази твърда скала това ще продължи дълго.

— Не, защото ще отида до границата на пясъка. Ще яздя по протежението ѝ и ако има отпечатыци, непременно ще ги открия. Няма да трае дълго, защото знам на коя страна трябва да се е насочил Тавил. Значи не е необходимо да обхождам цялата височина.

— Мога ли да дойда с теб?

— Да. Но ще вземем конете. При търсенето на следи камилите са твърде високи. Ела!

Халеф възседна своя Баркх, аз моя Асил бен Рих. Поехме странично, докато достигнахме пясъка, и завихме после наляво, с което трябваше да се натъкнем на следата на евентуално тръгналия на север отряд на бени кхалид. Приведен максимално ниско от страната на коня, за да ми са очите близо до земята, накарах моя арап да полети в равен галоп. Скоро го спрях с вътрешно удовлетворение — бяхме се натъкнали на диря, която идваше от възвишенията и продължаваше в северна посока. Слязохме да я прегледаме. Тези бени кхалид бяха яздили така плътно вкупом, че отделните отпечатащи не можеха да се различат. Не ни се удаде да ги преброим, но мисля, че се доближавах до истината, като ги прецених на над трийсет и най-много четирийсет ездачи. Този брой действително бе достатъчен, за да бъде сразен персиеца с неговите двайсет войници и хабира. Сега и хаджията го хвана страх.

— Сихди, твоето опасение се сбъдна — рече той. — Какво ще правим? Карай бързо!

— Всичко зависи от това дали Кхутаб ага се е вслушал в предупреждението ми да отбягва пътя, по който дойдохме. В този случай може да се изплъзне на бени кхалид.

— Аз се опасявам, че не го е зачел. Мислиш ли, че все още може да бъде спасен?

— Може би. Сядай бързо! Трябва веднага да потеглим обратно.

Докато препускахме към нашите хора, му съобщих решението си:

— Ще яздим, колкото може по-бързо назад към Бир Хилу. Оттам ще поемем по дирята на персиеца и скоро ще научим как стоят нещата с него. Понеже се опасявам от най-лошото, ще избързам напред, за да държа, ако се наложи, дружината на бени кхалид с карабината си „Хенри“ в шах. Необходимо е само да следвате дирята ми.

— Защо да яздим подире ти, а не с тебе?

— Защото животните ви не са достатъчно бързи. Те ще изостанат, понеже ще взема Машхура, женската хеджин. Дори да кажете на конете тайната, пак не можете да ме придружите, защото тя издържа повече от всеки кон. Пазете се само от ненадейна среща с

бени кхалид, защото обратната им езда при всички случаи ще е насочена към Бир Хилу, така че не е изключено да се натъкнете на тях, докато аз бързам след персиеца.

Стигнахме при нашите хора. Аз се метнах от коня на седлото на хеджин и продължих, предоставяйки на хаджията обяснението за бързите ми действия.

Оставих Машхура да извърви неколкостотин крачки бавно, после я подтикнах. Тя се подчини. Движехме се към кладенеца. От Бир Хилу бяхме яздили в права посока два часа и после под прав ъгъл повече от два часа. Това правеше общо четири часа и половина. Пътят представляваше двата катета на правоъгълен триъгълник, по чиято хипотенуза сега се връщам. Следователно, при спазване на досегашната ни бързина на приблизително три часа път. Но Машхура галопираше така удивително, че достигнах Бир Хилу само след три четвърти час.

Бени кхалид наистина можеха да са вече тук. Но аз нямах време да позволя на тази мисъл да ме задържи, защото дори и да се намираха при кладенеца, точно в бързината се криеше най-добрата защита от тях. Щях да профуча край тях, преди изобщо да са помислили да предприемат нещо срещу мен. Но мястото беше пусто.

Машхура имаше удивително лек, еластичен ход. Седях като на неподвижен стол. Тя притежаваше високо цененото качество, което бедуинът охарактеризира с изрази „изяжда разстоянието“ и при това не даваше да се забележи и следа от напрежение.

Когато оставих кладенеца зад себе си, бях напрегнат дали баш насир е поел по друг път, или не. В първия случай можех да се надявам, че ще бъде пропуснат от бени кхалид, но в последния можех да приема, че са постигнали целта си.

Както е известно, по пътя си към кладенеца се бяхме отклонили на изток. Значи едва след като пресечех тази дъга, щях да срещна старата ни следа. Това скоро стана и тогава забелязах, че персиецът не е последвал предупреждението ми — следите се застъпваха.

Сега имаше още една, но много малка надежда. Ако той е яздил бавно, а засадата на бени кхалид да е била заложена на значително разстояние от кладенеца, бе възможно още да не е стигнал до нея. Вярно, от неговото тръгване бяха минали повече от пет часа, които сега аз трябваше да наваксам. Какво щастие, че персиецът ми беше

съобщил тайната на камила! Защото само като я използвах, можех да постигна намерението си.

Дадох на хеджин знака. Извиках два пъти името ѝ и после, когато се послуша, три пъти думата „бабунадж“. Резултатът бе, че заигра с уши, но остана в същия ход. Бях извършил всичко точно, както ми го бе казал Кхутаб ага. Беше ли забравил нещо да ми съобщи?

В страха за персиеца ми ставаше по-горещо и по-горещо. Как можех да го спася, ако камила не ми се подчиняваше? Повторих опита, но напразно. Тогава се сетих за обстоятелството, че хеджин още не ме познаваше. Може би това бе причината за нейния отказ. Спрях, слязох, натърках си ръката с лайката и ѝ я поднесох. Тя я пое жадно в уста и здраво я задържа. Бях получил само осем-десет стръка от растението, които вече бяха почти употребени, но реших да пожертвам няколко. Машхура ги захапа с върховно удоволствие, при което освободи ръката ми, и аз отново я възседнах. Най-напред я подкарах и когато се подчини, не чаках дълго:

— Машхура, Машхура...! Бабунадж, бабунадж, бабунадж...!

Тогава получих един тласък, който едва не ме изхвърли от седлото, а после... да, после се започна тя. Беше така, както бе казал персиецът. Неподвижният въздух, който процепвахме, се превърна за мен във вятър. По-рано на няколко пъти бях принуден да употребя „тайната“ при моя вран жребец Рих и трябва да призная съобразно истината, че тогава Рих бе по-бърз, отколкото сега хеджин. Сега бе много важно на чия страна бе по-голямата издръжливост — на коня или на камила! Баш насир беше дал предпочитание на камила.

Това сега можеше да се нарече не езда, не препускане, а летене. Групите скали се стрелваха край нас. После навлязохме в каменистия серир, където трябваше много да внимавам да не изгубя следата. Но въпреки невероятната бързина Машхура се подчиняваше и на най-лекото докосване с тънкия митрак^[4].

По тая равнина на хеджин ѝ бяха необходими десет минути, за да измине разстоянието, за което ние ходом бяхме употребили цял час. И тази неопишуема бързина си остана постоянна, когато оставихме серира зад нас и стигнахме пясъка, при чието описание говорих за „газене“ на нозете. Но той напрягаше повече от скалистата земя. Машхура започна да се поти.

После от пясъка израснаха описаните вече редици от дюни. При първата, както видях от следите, персиецът се бе застоял по някаква причина доста време. Беше ми минала мисълта да оставя тук хеджин да откъдне. Но като видях тази „спирка“, се отказах, защото с направения престой срещата на баш насир с бени кхалид се забавяше, с това се увеличаваше възможността да го настигна още преди нея.

Страхотно напрежение трябваше да преодолява храброто животно. По едната страна на стръмните пясъчни хълмове се изстрелваше с бесни скокове нагоре, плъзгаше се после надолу, за да преодолее следващата дюна по същия начин. Потта ставаше все по-обилна, вече се образува бяла ивица пяна по бърните и... ето, чух първия хрип. Беше време да спра.

— Яваш, яваш, яваш! — извиках.

Машхура веднага премина в по-бавен ход, от който по предпазливост я оставих да измине още известно разстояние, докато дишането ѝ се успокои и пяната изчезна. Тогава спрях, слязох, помилвах я и ѝ дадох фурмите, които бях пхнал в джоба за Асил бен Рих: Беше направила повече от необходимото. Начинът, по който ме погледна, беше затрогващ. Такива камилски очи още не бях виждал. Създаваше впечатление, сякаш ме пита дали съм доволен. Наистина, човек трябва винаги да знае, че животното също притежава чувства и може би възприема любовта и жестокостта по-дълбоко, отколкото си мислим. Така например съм направил констатация, че кучето е подобър познавач на човека, отколкото самият човек. И все пак — колко безчувствено се отнася човекът спрямо другите създания, които също като него дължат своето съществуване на добротата на Вселюбеция! Аз съм човеколюбец и поради това и приятел на животните, а и като християнин друг не мога да бъда. Който се издига в качеството. Мъчителят на животни може и да се подсмихне на моето меко, чувствително сърце, но аз съм радостен, че то е такова, а не друго. Но да оставим това отклонение, което може би ще намери извинение, понеже идва от сърцето.

Дадох на хеджин още два-три стръка бабунадж и я възседнах отново, защото след този необходим отдых на доблестното животно не биваше да пропускам повече нито минута. Започнахме ходом, след което отново задействах тайната. Машхура се подчини този път веднага.

Жал ми беше да я напрегам втори път по този начин, но се касаеше за много човешки живота, а и колкото изключително да бе нейното постижение, все пак не бе това, което наричаме „бъхтя се като добитък“. Тя тичаше доброволно, нямаше оглавник с болезнен мундщук и не бе подтиквана от камшични удари.

Така летяхме по нагорница и надолница. Колко често поддаваше пясъкът под нозете ѝ, колко често беше близо до сгромолясването, до премятането, без да мога да ѝ помогна както при един кон! Хлъзгаше се, препъваше се, но никога не падаше. Издържаше. Беше несравнимо животно.

Ето че настъпи миг, в който трябваше да се преодолее една необикновено висока, но от тази страна не особено стръмна дюна. Изкачваше се полегато и Машхура се понесе в лудешки бяг нагоре. Ако на идване знаех по какъв начин ще се връщам, сигурно щях да проявя достатъчно внимание да запомня опасните места. Мерна ми се, че северният ръб на една дюна горе се бе срутил. Беше се образувал много стръмен пясъчен откос и ние трябваше да го заобиколим, за да достигнем височината. Дали не беше това възвишение? От южната страна тук се вървеше леко нагоре! Боже Господи! В такъв случай ни предстоеше жестоко падане!

— Яваш, яваш, яваш! — изревах.

Но хеджин беше вече горе, понечи да се подчини, но не успя така бързо, както се изискваше. Е, да, един кон, който държиш за юздите, можеш да дръпнеш настрани. Но тук седях на високото камилско седло и нито в митрака, нито в минаващото през муцуната въже имах средство да отклоня бързо животното от опасното направление. Моят вик веднага предизвика, наистина, намаление на устремената напред енергия, но вече твърде късно. Не погледнах към следващото възвишение отсреща, нито в лежащата между него и нас падина. Нямах време, защото онова, което се случи, стана в един-единствен миг. Когато достигнахме горе ръба, забелязах само зейналия пред нас отвесен пясъчен спуск, повече нищо. Измъкнах левия крак към дясната страна и се хвърлих от камилата напред в бездната. Това беше единственото, което можех да направя за моето спасение, докато намиращото се в подем животно скочи във въздуха. Само мекотата на пясъка можеше да ме спаси при това падане.

Падах... падах по-дълбоко и по-дълбоко. Но това вече не бе падане, а спускане, което нямаше край. Държах си очите затворени и не чувствах никаква друга болка освен един режещ натиск в китките и глезените. Странно бе това състояние. Нима изобщо нямаше да престане това спускане? Каква бе тази дълбочина, в която пропадах? Отворих очи да погледна. Клепачите се подчиниха без съпротива на душевния импулс. И видях...

Да, онова, което видях, ме доведе до убеждението, че усещането за непрестанно движение надолу е заблуда и че съм бил зашеметен. Само едно не ме бе измамilo, а именно болката в ръцете и краката. Бяха вързани. Пред мен седеше шейх Тавил бен Шахид, от дясната му страна — Гхани, а от лявата синът му. До бащата видях мюнеджията. Беше буден и бодър. Тримата други меканци седяха странично.

Като продължих да се оглеждам, забелязах горе пясъчното свлачище, в което бях искал да скоча. Но импулсът, който си бях придал, съчетан със силата на инерцията от вихрената езда, се бе оказал твърде голям. Бях паднал извън възнамеряваното място и по стръмния откос се бях озовал в падината. Разпръснати наоколо там лежаха войниците, мъртви, всеки в локва кръв. Нападението на бени кхалид бе успяло и аз не само бях предприел напразно ездата за спасението на персиеца, но и за собствено нещастие. Камилите на войниците почиваха недалеч от нас, а малко по-настрани от тях лежеше, безметежно предъвквайки и оглеждайки се ведро с червените си очи... моята хеджин. И тя като мен бе преживяла падането само благодарение на дълбокия мек пясък, отрупан под въпросното място.

Обърнах глава да потърся баш насир и го забелязах, по-точно неговите крака, които се подаваха иззад една ниска пясъчна навятост. И той ли беше мъртъв? Приех, че е още жив, защото краката му бяха вързани, което при един мъртвец не е необходимо. Също така при него седяха петима бени кхалид — вероятно за да го пазят. Зад тях лежаха може би дузина камили, които принадлежаха на бени кхалид. Но къде бяха другите хора и животни? Прегледаната от нас диря даваше да се заключи за най-малкото трийсет. По-късно ми стана ясно, че шейхът ги е отпратил, за да има възможно по-малко свидетели на това, което предстоеше да се случи. Също Канс ел Адха искаше да дели с малко хора. Но защо ли бе помъкнал насам меканците, които първи щяха да имат претенции?

Във всеки случай, тук е било събрано цялото отделение на бени кхалид, за да издебне персиеца. Вероятно горе са били сложени постове да доложат за неговото пристигане. Войниците са били посрещнати със залп и който е останал жив, е бил ликвидиран, изключвайки баш насир, с по-нататъшни изстрели. Яздешият пред хората си персиец също като мен е помислил малко за пясъчното свлачище. Плъзнал се е надолу, макар и не така опасно, и е паднал в ръцете на бени кхалид.

Не е трудно да си представи човек настроението ми. Но не че се смятам за изгубен, о, не! Дори да не знаех, че хаддехидните идват след мен, и през ум не ми минаваше да се откажа от надеждата за спасение. Но гледката на двайсетимата избити асакери и водача ме изпълваше с ужас. Тоя шейх на бени кхалид явно имаше само едно добро качество — свято държеше на думата си.

Като забеляза, че съм отворил очи и се движа, по лицето му премина жестока подигравателна усмивка. Посочи ме с ръка и каза на Гхани:

— Погледни! Ефендито е жив, значи не си е строшил врата. Аллах го съхрани за мен. Сега ще трябва да каже защо е дошъл насам. Ако не признае, ще го принудим. Чу думите ми. Сега говори, кучи сине!

Подканата се отнасяше за мен. Отвърнах, без да обърна внимание на „кучия син“:

— Нямам причина да мълча. Хрумна ми, че ще нападнете баш насир, за да му отнемете пак Канс ел Адха, и препуснах насам на неговата хеджин, която той ми подари, да го предупредя.

— Къде са хаддехидните?

— По пътя, който води оттук за Аин Барид.

— Те вече няма да те видят, а ние ще се срещнем с тях, защото ще ги настигнем, за да ги унищожим. Значи персиецът ти е подарил хеджин? Много мило от твоя страна, че ни я до кара. Аз ще я задържа и също безподобните ви коне ще станат притежание на моето племе, но всички вие ще отърчите в ноктите на Шейтана. Аз ще се погрижа затова.

Докато говореше, очите му бяха отправени към мен по такъв начин, че трябваше да съзная — при него нямаше да намеря и следа от

милост. Мюнеджията слушаше внимателно всяка дума. Когато шейхът млъкна, слепецът се обърна към него:

— Това ефендите от Вади Драа ли е, дето лежи тук пленен пред нас?

— Да — отговори Тавил.

— Какво ще правите с него?

— Ще бъде разстрелян още тук! Имаш ли нещо да възразиш?

— Не. Ако го пощадите, това ще бъде най-големият грях, който можете да си стоварите. Да върви в Пъкъла!

Сега се обади и Ел Гхани:

— Това е така, сякаш аз го казах. Аз също давам своето съгласие.

— Тъй ли? Значи одобрявате, а? — запита шейхът с подигравателно-пренебрежителен тон, от което предположих, че отношенията му с неговите „гости и приятели“ вече не са раншните. — Самохвално и смехотворно е да ми давате съгласието си. Тук аз правя, каквото на мен ми е угодно. Знаете как стоят нещата между нас. Хич не си въобразявайте, че ще се ръководя от вашите желания!

— Аз не желая нищо, а изисквам своето право! Преди всичко изисквам за себе си персиеца, тоя прокълнат от Аллах шиит. Не бива да го улучи друг куршум освен моя.

— Нямам нищо против — ухили се шейхът, — щом ти доставя удоволствие собственоръчно да го пратиш в Преизподнята. Можеш да го сториш веднага, защото времето ни за тук изтече.

Тавил стана, Гхани също. Сериозно ли беше казано това? Нещата ставаха опасни. Надигнах глас срещу това убийство, но получих в отговор само подигравателен кикот. Тогава чух баш насир:

— Моля те да не си даваш труда, ефенди! Разбрах, че всяка дума е напразна. Моята смърт е решена. Аз самият съм си виновен, защото предупреждението ти към мен бе хвърлено на вятъра и сега ще бъда наказан. Но ми развържете нозете! Искам да получа куршума прав! Окажете ми поне тази услуга! Няма да побягна, няма да помръдна и крачка от мястото, от което ще премина през Портата на смъртта.

Сега шейхът се ухили отново.

— С удоволствие ще изпълня желанието ти, защото съм човеколюбив мъж, а и то ще ти бъде последното.

Тавил отиде до Кхутаб ага и му освободи краката. Персиецът стана, дойде бавно при мен и ме погледна в лицето. Сигурно прочете

какво става в мен, защото поклати глава и каза:

— Не мисли как да ми помогнеш! Не можем да сторим нищо друго, освен да умрем с достойнство. Аз ще бъда виновен не само за моята, но и за твоята смърт. Тук не те моля за прошка, защото ушите на тези злодеи не са достойни да чуят такива думи. Само няколко минути след мен ти ще минеш през големия зид, който ни показва Бен Нур. Аз ще те чакам на Мястото на пресяването и там ще те помоля да ми простиш лекомислието. Както те познавам, молбата ми няма да е напразна.

— Аз ти прощавам още сега — отговорих. — Животът на хората стои в една висша ръка, която може да ни спаси и в последния миг и да отклони дори куршумите. Нека ѝ се доверим.

— Направете го, щом ви е угодно! — ухили се шейхът отново. — След като си мислите, че така красиво ще се съберете там отвъд, аз ще се погрижа за вас това да стане още тук. Сега ще изкопаем една дупка, в която ще ви сложим един до друг. Труповите на асакерите ще останат да лежат така, нека ги разкъсват лешоядите, но вие ще бъдете предназначени само за червеите. Това е единствената разлика, която ще направим между двата вида капъсъзи. В Джехенема, разбира се, вие ще се срещнете с тях.

Бени кхалид се заеха по негова заповед да изровят недалеч в пясъка един гроб, и то точно пред очите ни, та да можем да го виждаме. Това ни даде една, макар и малка, отсрочка, но всяка минута бе скъпоценна, защото стоеше извън всяко съмнение, че Халеф ще поддържа възможно най-голяма бързина. Аз не знаех, наистина, колко дълго съм бил зашеметен, но понеже моята хеджин си лежеше спокойно и вече не привличаше вниманието на бедуините — при цялата възбуда, която трябва да бе предизвикала нашата поява — можех да приема, че съм бил в безсъзнание доста време. Надеждата, хаддехидните да се появят навреме, не беше безоснователна.

Много ми се искаше да го кажа на персиеца, но шейхът и Гхани ни държаха така зорко под око, че не бе възможно и една тиха дума да му подхвърля. Но те не пречеха на баш насир да говори високо:

— Ефенди, понеже съдбата ни се промени по такъв начин, искам да споделя с теб нещо важно. Досега си мълчах, защото мислех, че ще се ядосаш на Джафар мирза.

— По каква причина?

— Той ми направи един подарък, който е получил първо от теб.

— Това не може да ме ядоса. Подаръкът си е бил негов и той е можел да разполага с него, както му харесва. Ние взаимно се зарадвахме неколkokратно с подаръци. Кой имаш предвид?

— Малката книга на персийски език „Араба бешайир“^[5]. Аз поддържах по-тесни отношения с Джафар, отколкото досега съм ти казал. Знаеш, неговият живот е потаен, и аз премълчах много неща пред теб. Той прочел книгата и запечатал в сърцето си всеки ред. После ми я подари, за да се просветля и аз. Аз всеки ден чета от нея и тази сутрин пак го сторих. Отгърнах на мястото, което гласи: „Но аз ви казвам: Любете враговете си, благославяйте тия, които ви кълнат, правете добро на тези, които ви ненавиждат, и молете се за тия, които ви правят пакост и ви гонят, за да бъдете синове на вашия Отец небесен; защото Той оставя своето слънце да грее над лоши и добри, и праща дъжд на праведни и неправедни“^[6]. Всяка дума, която бяхме чули от Бен Нур, живееше в мен, защото цялото му слово бе само любов. Припомних си поведението ни спрямо нашите врагове, на чиято омраза отвърнахме с любов. Тази доброта ми се видя твърде голяма и аз отгърнах на това място, за да придам сила на слабостта си. Но сега ми се струва, че щяхме да постъпим по-добре, ако си бяхме останали слаби, защото за подчинението си на любовта ще заплатим с живота си.

— Не, не вярвам — отвърнах, дълбоко покъртен от тази неочаквана изповед на обречения на смърт. — Животът си има своята вечност като любовта. Ние няма да умрем, може би дори не и физически. Този, за Когото днес си прочел на това място, и Който изисква от теб да обичаш враговете си, има силата да те спаси точно чрез тази любов, Неговото Евангелие е здрава опора и закрила в живота и в най-голяма смъртна опасност. Ако Му се довериш, Неговата помощ може би е по-близо, отколкото си мислиш.

— Тогава нека побързаме да я изпреварим тая помощ! — присмя се шейхът. — Ямата е готова.

— Да, готова е и моят куршум също е готов — прибави Ел Гхани решително. — Повече няма да се бавя.

— Застани тук!

При тази отправена към персиеца заповед шейхът посочи мястото до гроба. Кхутаб ага се подчини и ми викна:

— Ефенди, не ти казвам сбогом, защото ще се разделим само за няколко мига. Кажи в душата си една молитва за мен, та при Ел Мизан, Везните на справедливостта, някой ангел да ме улови за ръката и да ме преведе отвъд!

При тази молба в мен се надигна някаква непозната досега демонска сила, която не признава никаква съпротива и тласка към безогледни действия. Там отпред стоеше приятелят сред убийци, в червена локва пролята войнишка кръв. Трябваше ли това да се случи? Биваше ли да се случи? Нима не можех да помогна?

— Тази ръка все още няма да те улови! — изкрещях — Аз ще се освободя, идвам! Не стой бездейно, а се отбранявай! Та нали краката ти са свободни! Ритай, стъпчи ги!

Дърпах и въртах вървите си, макар да чувствах, че се врязват в плътта. Изпънах се и се изстрелях нагоре, но отново паднах, само че не без да разкъсам обвиващото глезените въже. Не би могло да устои на силата на падането.

— Върху него! Кучият син наистина се освободи — извика шейхът.

Тавил, неколцина бени кхалид и тримата مکانци се нахвърлиха върху мен. Удрях с все още вързаните ръце, ритах с освободените крака, стрелвах се насам-натам... напразно. Това бе една неравна битка и тогава... тогава отекна изстрелът от пищова на Гхани. Видях през обграждението, в което се намирах, че персиецът се преметна назад, и съпротивителната ми сила се стопи. Проснах се, останах спокойно да ми вържат отново краката и, признавам, горчиво заплаках.

Знаех твърде добре какъв позор си нанасях с този истеричен плач, който не можех да потисна. Това никога не ми се бе случвало, но страхотната възбуда, която ме бе овладяла, не можеше да се освободи по друг път. Направи го с тези хлипания, които предизвикаха гръмък кикот.

Подигравката не ме засегна. Впрочем, скоро Гхани привлече вниманието на другите върху себе си Той коленичи при баш насир и започна да пребърква джобовете му.

— Стой! Какво ти скимна! — спря го шейхът.

— Трябва ли това, което има в себе си, да бъде погребано заедно с него?

— Не, но то не ти принадлежи.

— Този шиит е моя собственост. Неговото притежание следователно е мое притежание.

Усетих напрежение, което можеше да доведе спасението ми. Тази мисъл ми подежда благотворно и вътрешно отново се успокоих.

— И теб ли трябва да осмеем като тоя ревлив кучи син? — попита Тавил бен Шахид. — Кой проведе нападението, кой изби войниците, ти или аз? Кой следователно е притежател на всичко, което се намира тук?

Стоеше заплашително пред Гхани и неговите бени кхалид приближиха мянците, като държаха по особен начин пушките в ръце. Създаваше се впечатление, сякаш сега ще се случи нещо, което преди това шейхът тайно е споразумял със своите хора. Това предположение бе подсилено от наблюдението, че те бяха приковали очи към него, като че само чакаха уговорения знак.

— Да не би ти? — извика любимецът на великия шериф. — Защо си сложил Канс ел Адха там до твоята камила? Да ме измамиш ли искаш? Още вчера през целия ден виждах, че кроиш нещо срещу нас. Ако то е някаква измама, предателство, не си мисли, че ще го изтърпя! Моята власт се простира къде по-далеч от твоята.

Очите му мятаха искри. Шейхът отговори студено:

— Колко далеч се простира властта ти, веднага ще разбереш... Сега!

Тази дума, която се отнасяше за хората му, съдържаше очакваната заповед. Като от една-единствена ръка изхвърлени, полетяха нагоре прикладите на техните пушки и се стовариха шумно върху главите на неподготвените за едно такова изненадващо нападение мянци. Следващите удари ги проснаха. Че този сценарий е бил предварително уговорен, се потвърди и от факта, че необходимите за връзването на мянците въжета се оказаха веднага под ръка. За мен това бе едно неимоверно противно събитие, макар така предателски обработените хора да бяха мои врагове. Заше метени само за няколко мига, те се мятаха сега насам-натам и се гърчеха с крясъци и вой. Шейхът постоя известно време мълчаливо, додето отмина първата им ярост, но понеже това продължи твърде дълго, измъкна пищава и даде думата си като клетва, че ще застреля всеки, който не се успокои веднага. Подежда!

Ако преди малко се бях намирал в безпримерна възбуда, сега се почувствах обхванат от също такова голямо напрежение. Събитията от последните дни прелетяха край мен и затвърдиха убеждението, че смъртта на меканците е решена работа за шейха. Той искаше да има Канс ел Адха и трябваше да отстрани всички свидетели на случилото се. Ами неговите хора? Как стояха нещата с тях? Можеха ли всичко да знаят?

Това бе въпрос, на който Тавил тайно в себе си предварително бе отговорил. Той им даде заповедта:

— Сега можете и вие да тръгвате. Аз ще ви последвам по-късно. Искам да дам на тези наши раншни приятели и сегашни неприятели няколко добри урока, преди да ги освободя. При Бир Хилу в никой случай няма да се върнат. Ефендите лично от мен ще получи един куршум.

Бени кхалид се подчини макар и с видима неохота. Те, изглежда, също си имаха своите желания, поне по отношение на Канс ел Адха. Сметнаха за най-умно сега да предоставят всичко на шейха и едва по-късно да предявят претенциите си. Отидоха до своите камили, качиха се и потеглиха, но не по пътя, по който бях дошъл аз, а по този, който ги беше довел дотук. Бяха обходили Бир Хилу в широка дъга и проявили предпазливостта едва тук да пресекат участъка, по който по тяхно мнение трябваше да се върне персиецът. Това обстоятелство бе благоприятно за мен, тъй като сега нямаше защо да се опасявам, че ще се срещнат с Халеф.

Шейхът засега не ми обръщаше повече внимание, с което, по понятни причини, бях изцяло съгласен. Сега, когато неговите хора се бяха отдалечили, положението ми неочаквано се бе променило. Бях обнадежден. Щях да си имам работа само с него и не смятах за невъзможно да се оправя, без да дочакам помощта на Халеф.

Облегнат на кремъклийката си, той стоя, докато бени кхалид изчезнаха. Сега се обърна към Ел Гхани:

— Вие сте неизказано глупави и при това много нагли хора. Беше безподобно безсрамие от ваша страна да очаквате да ви сметна за невинни. Аллах знае и аз също, че шиитът беше в правото си. Казвам ви го в присъствието на този ефенди, когото не искам да изпратя след персиеца, преди да съм го убедил, че съм ви прозрял. Досега изпитвах

срам пред него, защото той трябва да си е казал, че имам сушени костилки от фурми в главата вместо мозък.

— Ние сме...! — понечи да каже нещо Ел Гхани.

— Мълчи! — беше прекъснат. — Ще ти кажа, когато можеш да говориш.

— Но аз трябва...!

Спря веднага, защото шейхът отправи дулото на пищова към него.

— Ти май много обичаш да приказваш. Добре, това ще ти бъде позволено, но не повече от една-единствена дума! — Тавил пристъпи непосредствено до него, приближи оръжието до сърцето му и продължи: — Ако отговориш с лъжа или с повече от една дума, също ако ти хрумне да не отговориш... във всеки от тези три случая куршумът ми ще те прониже мигновено и също така сигурно, както твоят улучи невинния ага. И тъй, откраднахте ли Канс ел Адха? Да или не!

— Да — произнесе задавено Гхани.

— В това не съм се съмнявал нито секунда. Та нали те познавам, Гхани, от по-рано. Вие дойдохте при нас при кладенеца. Бяхте мои гости и ние изпълнихме спрямо вас нещо повече от дълга си. Дори живота си рискувахме неколкократно в двубоите, които предизвикахме заради вас. Но с това трябваше да се приключи. Когато бяхме принудени да се махнем от кладенеца, аз обясних, че се налага да се разделим. Вие се възпротивихте да си вървите. Тогава ви казах, че не мога вече да гледам на вас като на свои гости. Но въпреки това вие останахте. Когато тръгнахме да яздим насам, ви заповядах да останете. Вие не се подчинихте, а поехте подире ни. Трябваше да ви изтърпим, защото иначе щяхте да отидете при враговете ни и да издадете, че се каним да издебнем персиеца. Значи не яздихте с нас като мои приятели, а като нахални паразити, от които човек се освобождава, когато сметне, че са станали твърде досадни. И аз сега ще сторя именно това. Що се касае до Канс ел Адха, работата за вас беше уредена чрез двубоите. То не ви принадлежеше, защото го бяхте откраднали, и бе присъдено на законния собственик. Ако искахте да имате съкровището отново, можехте да го задигнете втори път, срещу което не би следвало да имам нещо против. Това си беше само ваша работа и трябваше само да се отделите от нас. Аз също имах правото

да го пипна. Предприех начинанието и уловът успя. Сега вие сте наред да нямате нищо против. Вместо това виждам, че се стремите да ми отнемете добре заслуженото възнаграждение. Въпреки цялата си окаяност сте достатъчно дръзки да ми го оспорите. За моята доброта се отплащате с враждебност, за гостоприемството ми — с неблагодарност, значи моят дълг за самосъхранение ми повелява да се подсигурия срещу вас. Тъй като нито чрез доброта, нито чрез сериозна забележка мога да се освободя от вас, налага се да прибегна към друго средство. Като ви покажа пътя за напускане на земята, ще отърва човечеството от неколцина мошеници, способни и на най-грозното престъпление.

Това бе определено странен извод, залегнал в основата на цялата тази дълга реч. Внезапността, с която шейхът разбули своята враждебност, ли бе виновна, или страхът от заплашителния куршум, накратко казано, никой не обели дума за отговор. Също мюнеджията, който преди малко не бе повален от бедуините, остана смълчан. Неговите сияйни сини очи бяха широко отворени, а лицето му из един път сякаш беше окаменяло — нито един мускул не трепваше, нито един косъм от брадата му не помръдваше. Беше чул признанието на своя „благодетел“ и всичко, казано от шейха, така че трябваше да е наясно как стоят нещата с Канс ел Адха. Докато бях отправил поглед към слепеца, видях, че вцепенеността на неговите черти изчезна. Той се изправи, много бавно, като човек, който се пробужда към действителността от дълбок сън.

— Мога ли да говоря? — попита.

— Ти?... Да — отвърна шейхът.

— Чух всичко, което ти каза. Моля те в името на Аллах и всичко свято за теб, да ми кажеш истината. Вярно ли е, че моите спътници са откраднали Канс ел Адха от Мешхед Али?

— Да.

— Застреляният персиец е имал право?

— Пълно право!

— С тези думи ми причиняваш най-голямата болка, която може да има на земята. Значи Гхани е не само крадец, но и убиец?

— И двете. Изобщо ако си смятал този твой „закрилник“, дето толкова често се хвали с оказаните ти благодеяния, за добър човек, то това може да бъде извинено единствено с твоята слепота. На него, не

на ефендите, подхождат думите, които запрати в лицето на този, че бил крайно опасен звяр, от който човечеството трябва да бъде избавено.

— Значи ефендите не е излъгал?

— Не. Той се отнасяше непонятно добродушно с вас. Някой друг на негово място щеше да ви избие без милост.

— О, Аллах! Той ме спаси от гроба! Дари ме с любов и милосърдие! А аз, аз, аз му се изплюх в лицето! Какъв грях, каква неблагодарност!

Той плесна ръце и имаше вид, сякаш му иде да потъне в земята от срам. Тавил бен Шахид отвърна:

— Ако беше заплюл мен, щях да те размажа.

— Какво самообладание, какво благородство от негова страна! Тук ли е той?

— Да. Лежи там само на пет крачки от теб.

— Видял е всичко, което се случи тук? И слуша всичко, което сега казвам?

— Разбира се! Погледът му е отправен към теб.

— Аллах да се смили над мен! Какво сторих, какво сторих!

След този възклик старецът се свлече, опря лакти на подвитите колене и скри лице в шепи. Сега можех да се радвам на снизхождението, което бях проявил към него. Беше получил правилния отговор на своята агресия към мен без моя намеса. Има една справедливост, която стои високо над човешката и бди с неумолима строгост за спазването на великия всемирен етичен закон на Всесправедливия — от прегрешението да се развие и наказанието. Нито един човешки закон не е способен да постигне такова съчетание на вина и изкупление.

Шейхът продължи речта си към Гхани, но аз не го слушах какво казва, защото вниманието ми се отклони от него към хребета на дюната. Видях горе да се появяват двама ездачи и после трети — Халеф, Кара и Омар бен Садек. Като ни видяха, дръпнаха конете си обратно и излязоха от опасната близост на пясъчното срутване. Един бърз поглед ги осведоми за положението, в което се намирах, и те отново изчезнаха. Ако след потеглянето на бени кхалид вече не се бях опасявал за себе си, сега вече бях направо сигурен в моята работа.

Много вероятно тримата хаддедихни да яздеха на известно разстояние пред другите. Те седяха на нашите коне, които бяха по-

бързи от камилите. Сега навярно се съвещаваха дали да изчакат пристигането на войните ни, или не. Доколкото познавах нетърпеливия Халеф, той щеше да гласува против забавянето. Имаха си работа само с един противник — шейха. И както го помислих, така и стана. Видях ги да се появяват отново, странично от опасното място, за да не дадат време на бен кхалида да се опомни, препускаха въпреки стръмността на терена по начин, от който ме хвана страх за тях и конете.

— Аллах, Аллах! — извика ужасено Гхани, съгледал пръв моите приятели.

Шейхът се обърна рязко и видя пристигащите спътници.

— Хаддехихните! — изкрещя. — Шейтанът ги докара тук! Само че са се измамили.

Тавил все още държеше пищова в дясната ръка и пушката в лявата. Насочвайки първия към мен, дръпна спусъка. Аз се изхвърлих настрани и не бях улучен. Без да забележи това в припряността си, той вдигна пушката към яздейния най-отпред Халеф и стреля. И с този куршум не успя. Сега се спусна към пушките на мянците, които лежаха близо до мене. Предположих, че са заредени, а между бени кхалид и моите помагачи имаше още толкова голямо разстояние, че преди да стигнат до него, щеше да има достатъчно време за няколко изстрела. Защото онова, което беше направил, бе станало толкова бързо, че се включваше в нищожния промеждутък от няколко секунди.

Сега трябваше да попреча на Тавил да използва оръжията. Това не беше особено трудно, защото, когато се наведе към тях, беше обърнат с гръб към мен. Опрях ръце и крака на земята и с няколко силни тласъка се устремих към него. Когато го достигнах, той вече се бе изправил и взел за стрелба грабнатата пушка. Въпреки вървите успях да докопам крака, на който лежеше центърът на тежестта. Едно дръпване и оня се стовари на земята, при което изтърва пушката. С намерение да се изправи бързо, той видя кой го е съборил, и направи грешката да изгуби с мен един важен за него миг. Извъртя се, хвана ме с лявата ръка за гърдите и посегна с другата към ножа.

— Ти си още жив, кучи сине! — изкрещя. — Значи първо теб.

За мен беше важно да пипна Тавил за гърлото. Ето защо го ударих в лакътя, ръката му се сгъна и торсът се надвеси над мен. Незабавно го хванах за гърлото и така го пресовах, че му отнех цялата

сила. Ножът си остана затъкнат, тялото се отпусна, а ръцете и краката се задвижиха конвулсивно.

— Дръж го здраво, сихди! Аз съм вече тук! — извика дребният хаджи.

Беше ме достигнал. Обузда коня и се намеси енергично.

— Аз го държа. Вържете го! — наредих. Сега Кара и Омар също стояха тук. Те ми развързаха вървите, които преминаха към ръцете и краката на шейха.

Едва сега, когато се бях изправил напълно и протегнах ръце, почувствах силната болка в наранените китки.

— Аллах да се смили! — проплака Халеф, като се огледа.

— Всички войници и кабирът мъртви!

— Баш насир също! — обърнах му внимание, посочвайки лежащия в локвата кръв труп.

Лежеше по очи. Хаджията отиде при него, издърпа го на сухо и го прегледа.

— Тръпки на ужас ме побиват, сихди — простена. — Защо Кхутаб ага не се вслуша в теб? Клетият, целият е пропит с кръв. Виждам дупката в дрехата. Куршумът го е пронизал в гърдите, точно в сърцето. И това лице, така мъртвешки вцепенено и бледо. Не мога да го гледам повече.

Хаджията се извърна.

— И не застрелян в битка, а като пленник обмислено убит от Ел Гхани — обясних аз.

Халеф ме погледна нямо, после пристъпи към мянеча и заговори:

— Изверг! Така значи се отблагодари на него и на нас, задето показахме към вас снизхождение, каквото човек едва ли би счел за възможно. С този куршум ти застреля не само него, но и себе си. След кратко време ти също ще бъдеш труп.

Халеф се извърна с жест на погнуса, прегледа лежащите наоколо трупове, поклати тъжно глава и продължи:

— Някак си не мога да го повярвам. Как се е случило? Двайсет и един мъже мъртви, освен агата, а пък тук е само шейхът с мянечите, които на това отгоре са вързани. Не мога да си го обясня. И как попадна ти в ръката на тоя шейтан, намърдан в тялото на шейха на бени кхалид? Я вземи разкажи, сихди!

— Кога ще дойдат нашите войни? — попитах аз.

— Всеки момент ще бъдат тук. Преднината ни пред тях не беше голяма.

— В такъв случай ще изчакам с разказа си, докато дойдат, иначе ще трябва после да го повтарям пред тях. Нека Кара се изкачи на височината и да им обърне внимание върху пропадналото място, защото на първите може да се случи както на мен. Аз се сгромолих с хеджин долу.

— О-о! И само затова са могли да те спипат?

— Да. Бях изрекъл на камилата тайната и тя разви такава бързина, че не ми бе възможно да спра пред пропастта.

— И тия мискини точно тогава са били долу!

— Вероятно са избрали мястото заради самите себе си. Наистина не знам дали им е било известно от по-рано.

— Те също ще се сгромолят, и то от Моста на смъртта в Ел Халак, Бездната на гибелта. Защото се разбира от само себе си, че отсега нататък ние ще упражняваме само най-голяма строгост. Кръв за кръв, живот за живот! Така, както лежат тези тук, ще бъдат застреляни и те, а после ние, петдесетимата, ще потърсим останалите, та ако ще да броят хиляда. Няма да си отдъхна, докато за всеки убит войник не проснем поне по неколцина мъртви на земята.

Сега пристигнаха хаддедихните, по чиито камили си личеше, че са били подтиквани към най-голяма бързина. Най-изпотени бяха двете, които носеха тахтиревана. Тази езда бе коствала голямо напрежение на Ханнех.

Гледката на труповете направи на жената по-различно впечатление, отколкото на суровите мъже. Все пак едва ли имаше някой от тях, който да не е почувствал желание за разплата.

Хаддедихните слязоха и насядаха в кръг около пленниците, за да чуят разказа им. Тези едва смееха да направят някое движение, а за говорене не можеше и дума да става. Мюнеджията също беше смълчан. Седеше изправен и със затворени очи като безжизнена статуя. След възнението отпреди малко отново беше изпаднал в своята вгълбеност.

Преди да започна доклада си, изпратих един хаддедихн горе на височината да застане на пост. Понеже тя се издигаше над другите дюни, щеше да има далечен поглед и да забележи навреме всяко

приближаване, за да не бъдем изненадани. Вярно, сега нямаше причина да смятаме сигурността си за застрашена, но трябваше да приемем, че главното отделение на бени кхалид се намира при западната верига от хълмове, близо до които бяхме обърнали назад. Беше напълно възможно да са ни наблюдавали. Техният шейх беше яздил с един малък отряд на север и тъй като ние също бяхме поели в тази посока, можеха да си помислят, че сме го направили с намерение да го последваме. Следователно те знаеха, че го заплашва опасност от наша страна, и щеше да е непростимо нехайство, ако не изпратеха след нас едно достатъчно силно отделение. А ако го бяха направили, взетата от нас предпазна мярка не беше излишна, толкова повече че не знаехме накъде са яздили по-голямата част от придружителите на шейха. Те се бяха отдалечили още преди моето пристигане, докато другите бяха отпратени от него едва след нападението над меканците.

Моят разказ предизвикваше многообразни възгласи на одобрение, удивление и отвращение. Възмущението срещу убийците нарастваше все повече и когато свърших, честните хаддехни едва се въздържаха от незабавно насилие.

Докато гласовете на възбудените хора звучаха разбъркано един през друг, се случи нещо толкова неочаквано и необикновено, че и днес, след толкова години, го виждам така ясно пред себе си, сякаш се е случило едва преди няколко минути. Гълчавата беше прекъсната от висок, пронизителен крясък. Беше го надала Ханнех. Тя седеше с обезкървени страни и широко разтворени очи и сочеше с ръка натам, накъдето бе отправен втренченият ѝ поглед. Ние също погледнахме нататък. Разнесоха се няколко крясъка на ужас, после настъпи дълбока тишина.

[1] Ферка — подразделение — б.а. ↑

[2] Лайка — б.а. ↑

[3] Бавно, полека! — б.а. ↑

[4] Митрак — пръчка за насочване — б.а. ↑

[5] „Араба бешайир“ — „Четвероевангелие“ — б.а. ↑

[6] Библия, Мат. 5:44, 45 — б.пр. ↑

11. СМЪРТНИЯТ ЧАС

Онова, което видяхме, бе просто немислимо. Кхутаб ага, когото смятахме за мъртъв, беше станал и идваше към нас с бавни, залитащи крачки. Трябваше, разбира се, да си кажем, че това ставаше по естествен начин, че неговата смърт е била заблуждение. Все пак мнозина не можеха да потиснат чувството на ужас. Всички останахме седнали, толкова голямо бе влиянието на оживелия от разстрела ага върху двигателните ни нерви.

С бледо лице той приближаваше крачка по крачка. От време на време вдигаше глава, отваряше уста и се улавяше за сърцето, сякаш дишането му беше трудно. И на всяка стъпка залиташе като дете, което още не се е научило да ходи добре. Скочих да го подкрепя. Но той вдигна ръка, махна в знак на отказ и каза:

— Остани...! Аз... идвам... при... теб...! Искам... да седна... до... теб!

Гласът беше дълбок и глух. Останах прав, докато агата стигна до мен и се наведе да седне. Изгуби равновесие и щеше да падне по лице, ако не бях го задържал. После с моя помощ се добра до земята и аз седнах до него. Никой не бе казал дума и всички продължавахме да мълчим. Имах много въпроси на езика, но ги сдържах, защото видях, че персиецът не желае да бъде заговарян. В него имаше нещо чуждо, нещо неземно, което потискаше любопитството и предупреждаваше за мълчание. Когато говореше, се движеше само устните, мимиката изглеждаше застинала. И очите му не бяха същите като преди, имаха изглед, сякаш погледът е умъртвял от ужас.

Потърсих мястото, където куршумът бе проникнал. Дупката се намираще в областта на сърцето. При това положение Кхутаб ага трябваше да е мъртъв. Облеклото беше окървавено, но като че вече не изтичаше и капка. Сега той обърна лице към мен и каза с беззвучен глас:

— Ефенди, аз бях там!

— Къде? — попитах, като почувствах тръпка на ужас.

— Там! — Кхутаб ага наведе глава, вдигна я пак след известно време и прибави: — Където мюнеджията беше с Бен Нур!

— Чрез фантазията?

— Не, действително! Току-що се върнах оттам. Пробудих се и се видях да лежа в кръв. Спомних си, че бях застрелян, и се запитах умрял ли съм, или жив. Размислих и стигнах до убеждението, че вече не съм мъртъв, понеже съм отново едно цяло, а не аз и моето тяло.

— Не те разбирам.

— Може би ще ме разбереш едва когато умреш. Не знам, как да го поясня. Умирането ми стана по следния начин...

Той отново сложи ръце на сърцето, пое си болезнено дъх и продължи после бавно и със запъване:

— Видях те да се биеш с бени кхалид. Видях, че Гхани насочи пищова си към мен и стреля. Чух изстрела и усетих куршума да прониква в сърцето ми. Но тази болка бързо отмина, защото само тялото почувства тази болка, а аз вече не бях в него, стоях при него като душа. Видях го да лежи на земята, виждах всички вас, тази падина, двете височини, небето отгоре, مکانците, бени кхалид и също теб. Ти си беше освободил нозете, но сега противниците отново те вързаха.

— Ти си го видял? — попитах изумено.

— Всичко!

Какво да мисля? Изстрелът, който го повали, отдавна беше отекал, когато бях вързан отново. Как можеше той да го знае? Само като си помисли човек, с куршум в сърцето!

— Да — продължи агата, — аз стоях сред вас и виждах моето тяло, моя труп да лежи. Бях само душа, като човек — умрял, но като душа продължавах да живея.

— Можеше ли твоята душа да вижда?

— Да, защото притежавах всичките си сетива, моето душевно тяло приличаше на земното. Преди това не се страхувах от смъртта, бях изпълнен с кураж и спокойно подложих гърди на оръжието на Гхани. Но едва тялото ми беше умряло, мисълта, че съм умрял, ме хвърли в ужас. Помислих си за зида с множеството порти на смъртта... Аллах, Аллах! Едвам го бях помислил и вече бях там. Докато на земята човек стига бавно до познание, аз като душа веднага прозрях, че мисъл и дело, желание и действителност в онзи живот е само едно. Едва бях

помислил за Мястото на пресяването и бях вече там. А когато се сетих за Ел Мизан, Везните на справедливостта, стоях вече и пред тях. Онова, което Бен Нур бе показал на слепеца, трябва да е било видение, предаване на образи, защото в действителност всичко се извършваше с бързината на мисълта. Само времето пред Везните ми се стори цяла вечност. И в този миг настръхвам от тях.

Кхутаб ага се поразтърси, при което бледнината на лицето му стана ужасяваща. Какво да мисля за него и за това, което казваше? Нямах и съмнение, че куршумът го е улучил в сърцето. Та нали самият виждах дупката в дрехата му. За да добия яснота, изрекох молбата:

— Ти много си кървял и навярно кървиш и сега. Позволи да погледна раната ти!

— Почакай! — отговори той. — Кървенето престана. Нямам болки. Усещам само един натиск, който затруднява дишането ми. Ако раната бъде докосната, вероятно ще ми изтече кръвта, макар да ми бе казано, че ще живея по-дълго. Но както и да стоят нещата, трябва най-напред да си облекча душата от товара, който бе сложен върху мен при Везните на справедливостта със смазваща тежест.

Кхутаб ага помоли за вода, отпи глътка и после продължи:

— Мюнеджията, изглежда, е видял истински везни. Може би при него онази вечер душевно предадените предмети са приемали физическа форма. Аз не видях истински везни, някакво съоръжение за теглене, макар Везните да си бяха налице. Чувал ли си, ефенди, че в Смъртния час целият живот минава покрай умирация заедно с отдавна забравени неща?

— Да. Често го твърдят.

— Това твърдение е ужасяващо вярно! Когато помислих за Везните на справедливостта, веднага стоях пред тях. Знаех също че при мен се намират много души, но не можех да ги видя, защото моята душа си имаше работа само със себе си, нейните мисли, чувства и действия бяха заедно с нея едно цяло. Освен нея нямаше нищо, само нейният минал живот. Но и този живот отново беше пак тя самата. Той не беше извън нея, в миналото, а тя беше същината на всичко, което бе извършила, мислила и възприемала. Както морето е сумата от всички неизброими капки, които са се влили в него, така бе и с моята душа. Ручейчетата, потоците, малките и големите реки бяха часовете, дните,

седмиците и годините на моя живот. Водата в тях бяха стичащите се към проверката безбройни капки на моите подбуди, решения и изпълнения, а самото голямо море беше моята душа, в която всяка отделна капка оживяваше и проявяваше своята значимост. Това познание не ставаше с очите, ушите, чувствата, защото аз не стоях извън себе си, и все пак го знаех, схващах, защото всичко това бях аз самият. Не мога да ви кажа, да го опиша, липсват ми подходящите думи. И докато опитвам напразно да го предам, поставям казаното сега в противоречие с предишното. Тази неяснота я нямаше пред Везните. Там владееше яснота, за която изразът „до ужас“ е твърде слаб да се употреби. Знаех всяка дума, която бях изрекъл в моя живот, независимо дали е била полезна, вредна или без значение. Но квалификацията „без значение“ е земна, пред Везните на справедливостта нищо не е без значение. Никоя сричка не остава без въздействие, защото е неразкъсваемо свързана с една цялост. Знаех всичко, което бях извършил, защото нищо не бе забравено, защото забравяне изобщо няма. Онова, което ние наричаме „забравяне“, е само временно изчезване на отделното от цялото, от сумата, но после, когато това цяло стане открито в мига на проверката, изчезналото се появява отново в целостта. Де да имаше език, с който да мога да ви направя понятно всичко, случило се между изстрела и събуждането ми в мен и с мен. Сега то и в мен самия вече започна да се губи. Ето защо не бива да се занимаваме преди туй с нищо друго и, ефенди, не бива да преглеждаш раната ми, докато все още мога да говоря добре. Искам без отлагане да ви превода от Мястото на пресяването дотук. С всеки изминат миг нещата все повече се заличават.

Кхутаб ага говореше на паузи. Сега си почина по-дълго. Ние бяхме безмълвни, защото всеки от нас имаше чувството, че думите биха смутили хода на неговите мисли.

Когато се посъвзе, започна отново:

— Невъзможно ми е да ви разкажа какво преживях! Нямаше видими везни, защото тези везни бях аз самият. Стоях пред съд и същевременно бях обвинител и съдия. Всяка моя предишна мисъл в мене се огласяваше. Над няколко можех да се радвам, безкрайният брой на другите ме караше да треперя. Оказа се, че всеки звук, минал през езика ми, има вечна продължителност. Земната физическа форма е само действието от движението на въздуха. Отмине ли, той вече не е

налице. Но душевната част от човека, облечена в този звук, е непреходна и си съпринадлежи с него за Вечността. Какво ли само не бих казал! Ужасното прозрение, че нито една сричка не е унищожена, можеше да ме доведе до палещо желание за самоунищожение, ако изобщо има унищожение. Срещу бучащия потоп на всички тези отново зазвучали думи няма друго спасение освен заглушаващия ги крясък за милост. И по същия начин се пробудиха всички мои дела. Никое от тях не беше изчезнало, защото те също бяха част от моя живот. Аз се състоях от тях, те образуваха моя душевен скелет, всяка капка от моята кръв беше дело или последица от мои дела. Можех да усещам в себе си всяко от тях по неговата тежест или лекота. И както бях изпълнен с проказа и циреи, аз, дете бях призван уж да бъда Божие подобие, не можех да не си кажа с ужасен страх, че щеше да е било по-добре изобщо да не се бях раждал. Така говореха Везните. Така трябваше да говорят, защото моята душа бе водила съществуване, но не живот. Единствената светлина за душата е любовта, единствената прехрана за душата е любовта, единственият въздух, който е в състояние да диша, е любовта. С любов да се облича тя, с любов да се краси и когато и с любов е била действена, с любов също ще отдъхва. А моето съществуване се бе отнасяло само за мен, бях пуст откъм любов и следователно не бях живял. А онова, което бях окачествявал като живот, бе просто един низ от мисли, думи и дела, които сега щяха да ме повлекат надолу в Бездната на гибелта. Рухнах и застанах от страх и злочестина: „О, да бях имал любов, повече любов! Да можех само да се върна, как щях да обичам и живея, да живея и обичам!“ И едва го бях казал, около мен стана светло. Една сияйна фигура застана до мен, улови ме за ръката и ми даде небесната утеха: „Твоята молитва е чута, защото последният ден от твоя земен живот беше любов, любов дори към врага. Продължавай да живееш с тази любов, та когато се появиш тук отново, Везните да заговорят по-различно, не както сега!“ Изпълнен с блаженство от това милосърдие, попитах: „Ти може би си Бен Нур, който беше при нас в последния ден от живота ми?“ Той само се усмихна благо и заговори: „Тук има само любов, която е безименна, и затова и нейните пратеници нямат имена. Когато някой от нейните лъчи си даде име, той го прави само заради вас. Можеш да ме наричаш Бен Нур, защото ти нося светлината, за която тук умоляваше!“ Докато говореше така, бях подет от непозната сила и пренесен над Зид на

раздялата. Ето как се намерих до Неговата ръка отново отсам в Смъртния час.

Агата направи пауза и аз го попитах:

— Това сигурно е бил мигът, в който се пробуди?

— Не. Аз не се върнах веднага в моето тяло, а бях понесен от Бен Нур през една необятност, където граници нямаше. Видях световите, слънцата и звездите, но ги виждах различно, не както ги бях виждал от земята. Защото моите очи бяха тези на душата ми, не земните, за които великолепието, през което се носехме, остава скрито. Ние се намирахме в един океан от светлина, толкова бистър и чист, че погледът ми можеше да съзерцава най-далечната от всички далечини. Видях, че всички тези светове бяха обитавани, както Земята носи рода на човека. Това ми се струваше толкова саморазбираемо, че се учудвах как по-рано съм могъл да се съмнявам. Видях, че всички тези деца на светлината бяха с прекрасен облик, но същевременно някак си нямаха фигури, защото не притежаваха обновяваща се с постоянна обмяна на веществата и преминаваща във владение на смъртта форма, а бяха... самите себе си. Докато носи своето непрекъснато променящо се тяло, човекът в никой миг не е самият той, никога не е истински. Но те бяха такива, те живееха в истина и яснота, да, те се състояха от тях. Защо и по какъв начин виждах и без усилие схващах всичко това, сега не мога да кажа, защото отново се връщах в тялото, моето безсмъртие отново е обгърнато от него и ето как ми е отнета яснотата, в която се намирах. Очите на моята душа помътнях и заедно с тях и мислите. Затова светлината, която желях да ви донеса, не е нищо повече от една здрачина, през която и аз сега не мога да проникна. Там навсякъде владееше някаква удивителна святост. Тя изпълваше и мен и възраждаше в мен неизразимо чувство за блаженост. Ангелската фигура до мен ми каза в тази връзка: „Аз те държа за ръката и до мен прониква струящото през теб блаженство. Това, което те осветява, не е светлина, не е топлина, не е етер, не е въздух — тези определения са валидни само за земята — това е Любовта. Вие засега познавате едва ли не само думата, но не и самата нея в цялата ѝ пълнота и безкрайност. Говорите за любов и също за живот, но това е едно и също, само вашите думи са различни. И понеже тя е живот, всяка форма на живот и всеки нововъзникнал свят е роден от нея. Когато този свят е изпълнил своята мисия, да възпита в любов поверените му

същества, той ги предава на Блажеността и се разгражда, за да възникне после отново със същата задача. Такава е целта и на вашия земен свят. Съществуването трябва да се превърне в живот, в любов. И тази цел ще бъде постигната, защото какво е вашата съпротива пред всемогъществото на Този, Който го иска? Вие дишате и живеете в любов, независимо дали го отричате или признавате. Най-големият егоизъм с всички произтичащи от него пориви пак не е нищо друго освен любов, макар и любов към собственото Аз. Невъзможността на този Аз да съществува без другите Аз, е принудителната причина тази любов към себе си в течение на това, което вие наричате време, да се превърне в любов към брата, към ближния. Липсата на това разбиране, възпротивяването на това Аз срещу Ние обгръща земята с мрака, затъмняващ спрялото се върху нея око на Блажеността, макар ние да знаем, че той ще се превърне в светлина. Когато наближи този мрак, аз ще се отделя от теб, но чуй преди това моята молба. Позволи поне в теб и около теб да остане светло! Излъчвай любов! Колкото повече нараства броят на хората, които го правят, толкова по-могъщо въздейства светлината върху другите и толкова по-скоро родът на смъртните ще постигне целта — Блажеността!“... След като ангелската фигура бе казала това, светлината около мен сякаш намаля. Минавахме през все повече намаляваща светлина. Неизмеримата далечина, която преди това можех да съзерцавам, пристъпваше все по-близо и по-близо и в същата мяра се губеше и способността ми без усилие да разбирам думите на ангела и всичко, което бях виждал. „Това е земната близост! — усмихна се той меланхолично. — Ти почувства ужасията на Везните, не ги забравяй! Нека всичките ти подарени дни бъдат като последния, на който дължиш своето завръщане, защото той беше посветен на любовта към врага! Ще разбереш, че Любовта е била тази, която те е предпазила. Отблагодари ѝ се, като я признаваш за единствена владетелка на по-нататъшния си живот!“... Не знам дали го видях да изчезва, или аз се отдалечих от него. Около мен и също в мен ставаше все по-тъмно. Вече не виждах нищо, не чувах нищо и чувствах само една непрестанна болка върху сърцето. И докато се ослушвах после уплашено, долових вашите гласове и отворих очи. Лежах в локва кръв и си спомних всичко. Опитах се да стана и успях, въпреки натиска върху гърдите. Той сега понамаля, стана ми по-добре. И тъй, разказах ви неотложното. Ефенди, погледни, моля те, раната ми.

Слушах агата с такова напрегнато внимание, че ми трябваше време да се опомня, преди да откликна на подканата. По моя молба той легна назад, после разкопчах персийската дреха в кземиса^[1] и... не съумях да потисна един възглас на изумление. Нямаше никаква рана, гърдите бяха невредими! Видях само едно тъмно петно с неправилна форма, което навяваше заключение за силен натиск или удар. Какво чудо! Единственото възможно обяснение беше върху гърдите да се е намирал някакъв предмет, който е задържал куршума. Посегнах към разтворената дреха и напипах в джоба четвъртит предмет. Извадих го.

— Какво търсиш? — попита персиецът учудено. — Това е моят „Арпба бешайир“, който винаги прибирам в чантата на седлото. Днес, когато прочетох писаното за любовта, го пяхнах в джоба на дрехата си. Защо го сторих, не зная, просто така ми хрумна.

— Но аз зная. Твоят ангел-хранител ти е внушил тази мисъл. Книгата ти е спасила живота.

— Как?... Спасила ми е живота?

— Да, стани и я разгледай! Не е необходимо да оставаш легнал, ти не си ранен. Болката, която чувстваш на гърдите, е всичко, останало от изстрела.

Думите ми предизвикаха всеобщо удивление. Джафар мирза бе дал да подвържат малката книжка с метал и бе поискал да му направят една сребърна лента за отбелязване на мястото, докъдето е стигнал. Книгата беше пяхната в джоба обратно, имам предвид с началната страница^[2] откъм тялото на баш насир, и зарядът бе улучил задния метален лист на подвързията. Понеже беше тънък, не бе оказал достатъчна съпротива на куршума и той бе проникнал в страниците, докато го задържала лентата за отбелязване. И сега стоеше там, не сплескан, а само малко подбит. Изстрелът явно не е имал голяма сила. Както после се установи, пицовът беше стара изработка, а и барутът вероятно не е струвал много. Намаленият от книгата удар не е бил достатъчно силен да счупи някое ребро. Беше болезнен, разбира се, персиецът страда още дълго време.

Книгата тръгна от ръка на ръка, всеки искаше внимателно да я огледа. Когато това стана, поисках да ми я върнат. Отгърнах на страницата, където бе сложена лентата. Каква воля на Провидението! Куршумът беше преминал почти през цялата книга, защото лентата бе пяхната доста напред, а именно — проповедта в планината, пета глава

на Матей. Изкривеният ръб на метала се бе врязал леко в листа и това бе последното видимо въздействие на изстрела върху книгата. И къде се намираше това място? Поднесох го на персиеца и помолих:

— Прочети!

— Това е същото, което прочетох сутринта: „Но Аз ви казвам: Любете враговете си, благославяйте тия, които ви кълнат, правете добро на тези, които ви ненавиждат, и молете се на тия, които ви правят пакост и ви гонят, за да бъдете синове на вашия Отец небесен; защото Той оставя Своето слънце да грее над лоши и добри, и праща дъжд на праведни и неправедни.“ Тук сложих лентата.

— И какво виждаш тук, точно до тези две строфи?

— Една малка дупчица, вероятно от препънатата лента.

— Да, но за мен тя е нещо повече. Също за теб трябва да означава нещо повече.

— Какво?

— Сутринта те споходила мисълта, че сме били прекалено добри с нашите врагове, и за да придадеш сила на своята слабост, си отгърнал и прочел това място. А тук стои повелята: „Любете враговете си!“ Преди малко разказа, че ангелът желае целият ти по-нататъшен живот да бъде като последния изминал тук ден. И не ти ли каза подчертано ясно, че Любовта те е предпазила?

— Да, това бяха прощалните му думи.

— Е, стремежът към повелята за любовта към враговете ти е дал тази книга в ръката. От подчинение към тази повеля си отгърнал на това място и си сложил лентата за отбелязване. Точно дотук е проникнал куршумът. При думата „любов“ е изгубил силата си. Случайност ли е това?

— Аллах, Аллах! Не, определено не!

— И аз мисля така. И сега се сещам за думите, които ти казах за Евангелието, малко преди да бъдеш прострелян. Можеш ли да си ги спомниш?

— Не.

— Аз те уверих, че Бог, който изисква от теб любов към враговете, има и силата да те спаси чрез тази любов. Казах ти, че Неговото Евангелие е здрава опора и закрила дори в най-голяма смъртна опасност — може би помощта е по-близо до теб, отколкото си мислиш.

— Да, това е странно, ефенди.

— Не само странно. Аз говорих за закрилата на Евангелието, без понятие да имам, че тази книга е пхната във вътрешния ти джоб. И към това се добавя още повече. Припомни си само! Когато каза, че Отвъд ще ме помолиш за прошка, аз ти отвърнах, че вече съм ти простил, и прибавих, че Божията ръка може да те спаси и в последния миг и да отклони куршума.

— Спомням си. Да, така каза.

— Или трябва да се смятаме за пророци — продължих аз, или да храним убеждението, че се намираме под едно вселюбещо и всезнаещо водителство, което превръща за нас гибелта в благополучие, нещастieto в щастие. И понеже не можем да си присвоим дарбата на прорицатели, за нас е възможно само второто предположение. Тук стоим на място, което никога няма да забравим, на мястото на едно събитие, което е от особена важност не само за нашия приятел Кхутабага, но и за всички нас. Тук ние отново преживяхме едно кияме, едно възкресение от мъртвите. Нека то не само насочи вниманието ни към някогашното възкресение от физическата смърт, но още сега да ни събуди за възкресение, за едно пробуждане от всичко, което лежи мъртво и безполезно в нас, едно съживяване особено за любовта, дадена ни да я излъчваме към всеки, приятел или враг, който влезе в съприкосновение с нас. Вие чухте чрез устата на баш насир думите на неговия ангел, който каза, че това е пътят към ведрата светлина, към истинския живот и блажеността. И нека в този смисъл седнем сега заедно да проведем съд над тези, които се провиниха толкова тежко спрямо нас, че според закона на пустинята могат да очакват само смърт.

Никой не отговори. Дори моят дребен, иначе толкова приказлив Халеф остана безмълвен. Въобще всеобщото настроение показваше една тържественост, каквато при тези хора и в такава степен се забелязва в изключително редки случаи. Може би изворът, от който бяха текли словата на персиеца, оказваше продължително въздействие. Ориенталецът е особено възприемчив за едно такова проникване на свръхсетивното в сетивното и аз съм убеден, че и един европейец да бе чул баш насир едва ли би бил толкова неразумен да се усмихне на него и разказа му. Аз не съм ориенталец и животът ме е научил да пристъпвам към всичко, което ми се струва непознато, хладно и

проучващо. Но това, което бяхме чули първо от Бен Нур и сега от персиеца, не ми изглеждаше все пак като продукт на болен мозък или последица от външен натиск в сърдечната област. Ученият навярно веднага ще заговори за болест. Да, мюнеджията беше болен, това не можеше да се отрече, а баш насир беше повален от куршум. Но след излизането си от безсъзнание персиецът беше духовно напълно здрав, а що се отнася до слепеца, има достатъчно учени, които твърдят, че е общовалидно правило, че една силна душа може да обитава само силно тяло Много често е доказвано обратното, че душата може напълно да развие своите сили точно когато физическите връзки, с които е прикована, са слаби и поради това по-малко ограничаващи.

Пленниците всичко бяха видели и чули. Оживяването на персиеца определено и при тях бе предизвикало същото удивление. Сега вероятно се радваха, казвайки си, че безвредните последици от куршума ще ни настроят снизходително. Но никой не се обади. Мюнеджията седеше със затворени очи при тях. Не помръдваше и ако правеше някое движение, то имитираше пушене, макар да не държеше в ръка лулата си. Какво щеше да стане с него, зависеше от съдбата на неговите мекански спътници.

На персиеца в нашето настоящо положение можех само да препоръчам студен компрес, който от време на време да бъде подновяван. Той по начало си беше сериозен, улегнал мъж, но тази сериозност сега сякаш се бе удвоила. В тази връзка искам да отбележа, че по време на по-нататъшното ни съвместно прекарване много рядко на устните му се появяваше усмивка. Въздействието на Везните на справедливостта не беше преминало.

Относно наказанието, което трябваше да получат виновните в съвещанието, щяха да вземат участие следните лица: Халеф, Кара, персиецът. Омар бен Садек и аз. Преди всичко трябваше да се установи кой е взел участие в битката срещу войниците. Кхутаб ага твърдеше, че не само бени кхалид, но и меканците са стреляли. За да се увери, Халеф отиде при тях и запита Гхани:

— Ти стреля ли по войниците?

— Не — отвърна онзи.

— Някой от спътниците ти?

— Също не. Защо е трябвало да участваме в битката? Та тук имаше достатъчно бени кхалид.

— Не му вярвай! — извика шейх Тавил. — Той стреля няколко пъти.

— Тъй! — рече Халеф. — Да не би и синът му?

— Да. Всички стреляха, но са твърде страхливи да го признаят.

— А ти го казваш, за да не сполети само теб наказанието. Искаш да ни повлечеш в гибелта — разкрещя се Ел Гхани.

Шейхът му отговори и така възникна размяна на оскърбителни думи, на която сложих край, като им заповядах:

— Мълчете! Веднага ще видя кой казва истината. Прегледах кремъклийките им. Всички бяха заредени, но от всички също така съвсем наскоро бе стреляно. За да бъда сигурен, отправих към Гхани въпроса:

— Пушките ви са още заредени, което говори във ваша полза. Ако бяхте участвали в неотдавнашната битка, цевите щяха да са празни. Така ли е?

— Да, така е. Ти нацели вярното, ефенди — отвърна той.

— А и по какво ли е трябвало да стреляте в последните дни? Аз не се сещам за нищо.

Той се подведе от категоричния тон и потвърди:

— Нищо, ефенди! Нито сме ловували, нито сме имали друга възможност да стреляме.

— А по вчерашния ви път?

— Да! Виждаш, че сме невинни.

— По-скоро виждам, че сте виновни. От всички ваши кремъклийки преди кратко време е стреляно и понеже ти току-що каза, че другаде не сте стреляли, то това е станало тук.

Шейхът се изхили подигравателно и му викна:

— Будала! Нима не ти стана ясно, че тоя ефенди почна невинно издалеч, за да те пипне по-сигурно? Той е хитър дявол, с когото не можеш да се мериш, та ако ще в кратуната си да имаш мозъка на сто диванета като теб. Сега те улови и аз излязох прав. Ще повторя, а аз не изричам никога лъжа: вие застреляхте четирима или петима войници. Давам думата си и тя е валидна тук.

Ел Гхани замълча и това бе достатъчно. Ние седнахме заедно. Хаддехихните слушаха, за да не им убегне нито дума. По същата причина бе седнала близо до нас и Ханнех. Добродушното ѝ лице сияеше от гордост — за пръв път виждаше и чуваше своя син да

говори в джемма, събранието на старейшините. Неговият баща бе изпълнен с не по-малко доволство. Самият Кара си бе придал израз на сериозност и достойнство, което никак не стоеше лошо на младежа.

Халеф пръв взе думата. Присъствието на неговата жена и на сина му бе наложителна причина да държи една от своите прочути речи. Ще приведа само края:

— Знаете с какво удоволствие позволявам на моя камшик да говори, но след това, което чухме от Бен Нур, отсега нататък ще му давам по-рядко думата, а тук, където се касае за смъртта на толкова много хора и за такъв голям брой грехове и престъпления, той изобщо трябва да мълчи. Разследване не е необходимо, защото делата ясно лежат пред очите ни. Може да се говори само за смърт. Тези хора са я заслужили повече от достатъчно. Да гласуваме бързо! Това е само една формалност, наистина, но трябва да я изпълним. Твоята присъда, сихди?

— Аз искам да бъда последен — заявих.

— Тогава нека вървим по ред. Кхутаб ага, ти седиш до мен, така че говори ти! Смърт, нали?

Персиецът се загледа в далечината, сякаш очакваше съвети оттам. После отвърна:

— Не!

— Какво-о?... Не смърт? — извика Халеф удивено.

— Аз помилвам тези мъже. Нека си вървят! Зная, че не могат да избегнат наказанието, но не искам аз да им го налагам. Оpozнах Везните и искам първо аз да стана по-добър, преди да съдя другите.

— Не мога да те принудя и ти пожелавам само да не се разкайваш. Сега ти. Омар бен Садек!

— Аз гласувам за смърт.

— Сега ти, сине мой — продължи хаджията. Кара отправи младежките си очи дружелюбно към мен. Погледът му към мен беше обясним. Знаех, че още като момче постоянно бе казвал, и ще полага всички усилия да бъде като Кара бен Немзи ефенди. Бях любопитен каква дума ще чуем от неговата уста.

— Аз ги помилвам — прозвуча благо, но решително.

— Аллах! И ти ли, синко? — попита Халеф. — Вероятно не си размислил добре?

— Размислих. Аллах изисква любов и аз ще я давам, докато съм жив!

Не се сдържах. Посегнах към Кара и му стиснах десницата. А от мястото, където седеше майка му, прозвуча признателният вик:

— Кара, сине, гордея се с теб.

— Сега аз ще кажа моята дума — заяви хаджията. — Аз гласувам за смърт и добавям, че присъдата трябва да бъде незабавно изпълнена, защото нямаме време задълго и безполезно мотаене. Сега ти остана последен, ефенди. Два гласа за и два против смъртта. Крайното решение следователно е при теб. Мога ли преди това да кажа още няколко думи?

— Да, но кратки!

— Аз съзнавам именно, че изпадаме в опасността да оставим ненаказани деяния, които крещат направо до небето. Бен Нур не го каза и не го поиска. Той говори за съдии, които и в най-злия престъпник търсели още човека, за да могат да придадат милостливост на своята присъда, но убийството на двацет и един души да не намери наказание и ние да освободим тези хора след всичките кроежи, които таяха срещу нас, това не иска дори самият Ел Мизан. Какво ще се случи, ако не им теглим заслужения куршум? Ще си тръгнат и отново ще ни дебнат. И дори да не могат нищо да предприемат срещу нас, ще продължат да живеят по стария си начин и за всички злодеяния, които извършат, ще трябва един ден ние да отговаряме, когато минем през Портата на смъртта. Ако ще си давам труда да бъда добър човек, то трябва и да се пазя да не бъда увлечен от делата на други в Бездната на гибелта. Това трябва да имаш предвид, сихди! Размисли добре, преди решаващата дума да дойде на устата ти!

През своя живот хаджията може би бе говорил много излишни неща, но сега всяка дума си беше на мястото. Признавам, че аз също бях възнамерявал да проява милост, но не от глупаво разбиране за любовта или за да изпъкне становището ми на християнин, а по причина, която се криеше за мен в името Бен Нур. Казвам искрено, че все още се намирах под въздействието на неговите слова. И точно тук, недалеч от мястото, на което беше говорил, нещо се възпротивяваше в мен да пролея кръвта на шестима души, които, колкото и лошо да бяха постъпили, имаха извинението, че принадлежат към народ, считащ грабежа за рицарско дело. Но не можех да не взема под внимание

сериозното и много основателно възражение на Халеф. Размишлявах. За съжаление нещата опираха само до едно наказание — смъртното. Ако не беше поставено това условие, може би щях да намеря средство, което без кръвопролитие да уравни прегрешение и отговорност. Главните виновници безусловно бяха шейхът и Гхани, ако те... да, това беше! По този начин можех да съчета строгост и снизхождение. Тези двамата трябваше да бъдат наказани, другите — помилвани. Когато за Халеф моят размисъл продължи твърде дълго и ме подкани с едно „Е, сихди, реших да говоря в този смисъл.“

Същевременно едва бях обърнал внимание, че старият мюнеджи е станал и обърнал лице със затворени очи към нас.

— Решението ми е следното — подхванах аз. — Тавил, шейхът на бени кхалид, и Абадиллах ел варака, наричан Ел Гхани, трябва помежду си...

— Ашдар...! Ашдар...! Ашдар...! — изкрещя тогава, прекъсвайки ме, мюнеджията с цялата сила на гласа си.

Въпреки силната дневна жегата ме полазиха мразовити тръпки. Никой не гледаше към мен, всички очи се бяха насочили към мюнеджията, който стоеше с високо вдигнати ръце, сякаш искаше да ни предупреди за голямата опасност. Халеф, Кара, Ханнех и персиецът знаеха значението на тази дума, защото Халеф беше проявил любопитство. Заедно с жена си бе настоявал, докато на края му разказах защо малко преди двубоите бил отведен настрана от мюнеджията и какво ми бе казано там.

— Ашдар, Дракона! — каза Халеф, като ме погледна слисано. — Той го изрече три пъти. Спомняш ли си какво трябваше да означава това?

— Да, помня — отговорих.

— Ако те заплашва Дракона, Бен Нур щял в мига на опасността три пъти да извика думата „Ашдар“. Каква ли ще е сега тази опасност? Аз не виждам никаква.

— Но аз!

— Къде?

— Тук, в нашата джемма. Аз тъкмо възнамерявах да взема едно решение, което не беше в духа на любовта. Май ще трябва да се пазим от кръвопролития.

— Сихди, не се разколебавай! Какво може лично да ни навреди, ако удовлетворим справедливостта?

— Дали опасността е лична, или не, това сега е второстепенен въпрос. Главното си остава това, че бях предупреден за Дракона.

— Може би предупреждението не се отнася за присъдата, която трябва да произнесем.

— Аз го отнасям към нея. Чуй!

Слепецът отново започна да говори. Невъзможно беше някоя наша дума да е стигнала до него, защото аз и Халеф бяхме разговаряли полугласно. Въпреки това мюнеджията извика насам:

— Да, присъдата се имаше предвид, не спорете! Има един велик закон на справедливостта, чието действие за вас е скрито. Същият закон наред със справедливостта поставя милостта. Вие седнахте да съдите за пролята кръв. Кой от вас има това право? Само един, защото за другите мъртъвците са далечни хора. И този един даде думата си за милостта. Откъде другите си присвояват дълга да направят невъзможно неговото угодно за Небето решение? Изисква ли това, което ви бе сторено, кърваво отмъщение? Във вашата присъда чувам гласа на Ашдар. Не се одързостявайте да се намесвате в хода на Висшата справедливост! Тя вече е вдигнала пестник за добре заслужения удар. Ако ѝ попречите, този удар ще се стовари върху нас. Ето защо се отдръпнете, докато все още има време! Устата, която има право, произнася милост, оставете сега милостта да се разпорежда! Аз изисквам това от вас.

Беше изречено с гласа на Бен Нур. Сега слепецът си седна отново и беше безучастен както преди — един инструмент, който не знае какво е правил.

Халеф си пое дълбоко дъх и ме погледна многозначително.

— Сихди, чу ли това?

Поклатих по тамошния начин утвърдително глава.

— И го разбра?

— Вероятно! Халеф, кой според теб има тук правото да произнася присъда, както се казва?

— Кхутаб ага...

— Да И правилно. Нас засягат ли ни нещо войниците? Техни офицери ли сме били?

— Действително не...

— Те се числяха към Кхутаб ага, не към нас.

— Но ни срещнаха, бяха наши спътници и ето как ние сме длъжни да отмъстим за тях. Така гласи законът на пустинята, по който трябва да се ръководим, сихди.

— Да, те бяха наши спътници. Но Кхутаб ага им беше повелител, затова неговото решение стои над нашето. Сега знам точно какво трябва да кажа.

— Е, какво?

— Аз гласувам за милост.

Хаджията наведе глава. Всички други бяха безмълвни. Когато я вдигна отново, по лицето му не можеше да се види и следа от разочарование. По-скоро се усмихна одобрително, като каза:

— Вероятно и аз щях да постъпя като теб. Бях за голяма строгост, защото мислех, че така съм задължен. Но след като не е такъв случаят, то нека Кхутаб ага си има своята воля. Сега кажи дали вярваш за удара, сихди!

— Кой удар?

— Нали Бен Нур говори за пестник, който вече бил вдигнат за удар. Това, изглежда, е пророчество. Дали ще се изпълни?

— Халеф, ще трябва да се занимаваме повече с нас, отколкото с такива неизвестни неща. Знаеш за какво дадох моя глас. Мисля, няма за какво повече да се съвещаваме.

— Да. Обявявам джемма за закрыта! Убийците са помилвани, защото ние не сме тези, които трябва да отмъстят за смъртта на войниците. А онова, което тези хаймани са съгрешили спрямо нас, нека им бъде зачеркнато от Книгата на разплатата. Пред нас те са жалки, безпомощни червеи.

Всички хаддехидни го чува. Никой от тях не даде и със знак да се разбере, че не е съгласен с този неочакван изход за наказанието. Първо, така им повеляваше уважението, което никога не ни отказваха, и второ, те се намираха под влиянието на речта, произнесена от Ел Мюнеджи. При тях той минаваше за това, което означаваше името му — ясновидец. А заплахата за вече вдигнатия пестник беше направила голямо впечатление.

Престъпниците не бяха чули нищо от нашето решение. Когато видяха, че станавме, приковаха погледи към нас със страховито очакване. Халеф не пропусна лично да ми направи съобщението. Той

пристъпи най-напред към Гхани, прие най-дружелюбната си физиономия и го попита:

— Мой горещо обичан братко по оръжие, какво мислиш бе решено за теб, любимецо на великия шериф?

Запитаният го погледна изпитателно. Не знаеше какво да мисли за това сияещо дружелюбие. Вероятно беше подигравка и затова предпочете да не дава отговор. Халеф продължи:

— Но защо не искаш да ме оцастливиш с жадувания тон на своя глас? Аз линия по него. Та бъди така добър значи и говори!

— Не се подигравай! — проговори задавено меканецът.

— Да се подигравам? Аз? На теб? За какъв ме мислиш? Аз познавам всички закони на учтивостта и винаги с усърдие се стремя да ги изпълнявам. Ти си шейх елхаре, прославен повелител на цял квартал в Мека, така че знам какво ти дължа. Твоят крак странства ежедневно из най-голямото светилище на Мохамед, Пророка, и погледите на хиляди поклонници гледат твоята извисена фигура, когато се разхожда по Зюк ел Лел^[3] или Шиб ел Маулид^[4]. Точно така съм изпълнен и аз сега с благоговение и възхищение към теб, недостижимия образ за всички онези, които са имали щастието да те опознаят в лъчите на твоите неизброими добродетели. И при това положение мислиш, че се подигравам? Напротив, аз съм изпълнен с върховна наслада от предоставената ми възможност да ти съобща, че можеш да се радваш на резултата от нашето съвещание.

— Да се радвам... Как така? — попита онзи.

— Ние съпоставихме едно с друго всичко, което говореше „за“ и „против“ теб, и стигнахме до извода, че си невинен.

— Хаджи Халеф, ти вършиш една голяма лошотия, защото това, което казваш, не е нищо друго освен подигравка.

— Приятелю мой, колко малко ме познаваш! Ти горчиво натъжаваш моето сърце, като ме преценяваш така погрешно.

— Ама... невинен?!

— Толкова невинен, колкото е невинна жабата, че в гьола става мокра. Ти си безкрайно чист при всички твои провинения.

Без да обръща внимание на двусмислието в последните думи, Гхани изтъкна довода:

— Но аз стрелях по персиеца!

— Да, стреля, наистина. Сега кажи с какво намерение го стори!

— Исках да го убия.

— Хубаво, ама той убит ли е?

— Не, жив.

— Виновен ли си, че той е жив?

— Не.

— Значи работата е ясна. Бъди така снизходителен да ми кажеш още, виновен ли си за неговата смърт?

— Не! Та нали той въобще не е мъртъв.

— Е, помисли тогава! Не си виновен за неговата смърт и не си виновен, дето е още жив, значи си двойно невинен.

Сащисването на Гхани достигна най-високата си степен. Не знаеше какво да каже, без да стане за смях, и поради това предпочете да замълчи. Халеф сияеше от удоволствие. Той продължи дружески:

— Понеже се установи, че върху теб не пада и най-малката вина, ние нямаме право повече да те задържаме и аз те моля за любезното съгласие да те освободя.

— Аллах, Аллах!

Не търси повече думи, за да убеждава. Халеф се наведе и развърза вървите. Тогава старият грешник скочи и се провикна щастливо:

— Значи свободен! Наистина свободен!

— Да, защото ние невинни не наказваме.

— А моят син?

— Също ще бъде освободен.

— А другите ми спътници?

— Също така! Ако искаш да проявиш обичта си към мен, освободи ги сам от вървите! Така ще си спечелиш тяхната благодарност.

Гхани не допусна два пъти да му го казват. Коленичи и с треперещи ръце се залови с приятната работа. Когато хората му можеха свободно да движат крайници, пое дълбоко дъх и попита:

— А можем ли и да си тръгнем?

— Разбира се — потвърди Халеф.

— С всичко, което ни принадлежи?

— Да. Ние не сме разбойници.

— А как стоят нещата с Канс ел Адха?

Лицето на Халеф внезапно придоби друг израз. Той измъкна камшика от пояса и отвърна заплашително:

— Мискинино! Още един такъв въпрос и така ще ти оцавя сурата, че кожата ти ще се разхвърчат чак до Мека! Ако не си избиеш Канс ел Адха напълно от главата, то въпреки цялото ни милосърдие, в крайна сметка, пак ще те отведе до гибелта.

— Отказвам се! Можем ли да си вземем оръжията?

— Да. Но нашите пушки ще бъдат насочени към нас, додето изчезнете от очите ни. И ви предупреждавам, откажете се от всякакви по-нататъшни тъкмежи срещу нас! От този миг и най-малкото движение на пръст, което сте направили срещу нас, ще ви донесе смъртта. Повече нямам какво да ви казвам.

Ние отдавна бяхме прибрали Канс ел Адха и се бяхме убедили, че нищо не липсва. Меканците се заеха със слепеца и тръгнаха с него към камилите си. Той отсъстваше духом и се остави да го водят, без да знае какво става. Те побързаха да се озоват на седлата, защото сигурно много-много не вярваха на царящия мир и спокойствие. Но преди да възседне, на техния предводител хрумна още нещо. Отиде забързано до Халеф и му зададе въпроса:

— Как стоят нещата с шейха на бени кхалид?

— Защо питаш? — отговори хаджията.

— Защото бих желал да знам какво решихте за него.

— Това нещо засяга ли те?

— Твърде много дори! Тавил заслужава смърт. Онова, което предприе срещу вас, знаете не по-зле от мен. Само то трябва да му коства живота. Освен това искаше и нас да пречука, за да сложи ръка на съкровището. Не е необходимо да го доказвам, защото ефендите от Вади Драа чу всичко. Ето защо изисквам от вас бени кхалидът да бъде убит без всяка милост. Той е най-големият негодяй, който може да има. Искаше да ограби и убие нас, неговите приятели. Трябва да го застреляте.

Тогава хаджията избухна гневно:

— Значи се осмеляваш да изискваш да станем палачи, изпълняващи твоите заповеди? Ти самият си най-големият негодяй, който може да има! Да, ти си нещо повече, ти си бестия в човешки облик! Ние те отрупахме с милост и милосърдие. Някой друг щеше да благодари на Аллах и да даде в сърцето си клетва оттук насетне да

стане по-добър човек. А ти в отговор на тая любов имаш само омраза и изискваш кръвта на този, който беше твой помощник. Всъщност сега би трябвало да отменим помилването ти, но мен толкова ме потърсва от теб, че имам само едно желание — повече да не те виждам. Пръждосвай се бързо!

Гхани беше извличал, така да се каже, с напрегнат поглед всяка отделна дума от устата му. Като узна сега, каквото искаше да узнае, той изля яростта си:

— Вие май се каните и него да помилвате. Да се измъкне той кучи син, той предател, той убиец на гостите си? И защо? Аз го знам добре и ще ви го кажа: от любов!

Изсмия се ехидно, изхвърли нагоре ръце с подигравателно движение и продължи:

— Трябва да говоря, та ако ще това да ми коства живота! Седях при вас и трябваше да слушам шантавите ви приказки за любовта! В тая ваша любов вие си въобразявате, че сте нещо по-извисено и добро от другите хора. Заради тая ваша любов трябва жителите на тази страна, техните адети и порядки, мисли и дела за един път да се променят. Заради тая любов си мислите, че вършите чудеса, а като огледа човек по-отблизо тези чудеса, те се оказват жалки хлапашки щуротии, над които може само да се смее. Заради тая ваша любов, види се, вярвате, че трябва да ви благодарим за проявената милост. Аз ви призовавам в името на Аллах да се откажете от мисълта, че ще направите от мен друг човек от това, което съм, и което ще си остана винаги! Вие предизвиквате в мен само погнуса, нищо повече. Ето, погледнете ме дали не съм по-различен от вас. Тук стоя! Излях, без да се страхувам от вас, цялото съдържание на сърцето си. Сега ме застреляйте! Защото характерът ви сигурно има все пак някакъв скелет, за да не се скриете и сега зад оная немощна, трепереща от страх жена — Любовта. Повтарям. Ето ме, хайде сега ме застреляйте!

Яростта, с която беше започнал своята реч, от изречение на изречение бе нараствала. Лицето му се беше разкривило, а устата разпенила. Този човек ни беше дал всички основания да го смятаме за страхливец и сега си беше същият. Двигателната сила на сегашното му поведение не бе самосъзнанието, мъжествеността, а необузданата ярост, че не искаме да отмъстим за него на шейха. Точно обстоятелството, че не можеше да овладее яростта си, бе доказателство

за неговата слабост. Който притежава внимателни очи за живота на душата, е стигнал до познание, че хора, които познават избликващо по този начин безстрашие пред лицето на смъртта, в действителност са страхливи и нерешителни. Истинската смелост е спокойна и във всяко положение умее да се владее.

Ето защо можех да изпитвам само състрадание към този излязъл от равновесие човек. Хаддехидните пристъпиха заплашително към него. Персиецът остана спокойно да седи, не гледаше мрачно. Лицето на Халеф беше потъмняло. Видях, че му коства усилие да се владее. По тази причина се наех аз с отговора, като приближих до вбесения меканец и казах:

— Наистина ли искаш да те застреляме?

— Да, искам! — кресна той.

— Я не ни баламосвай! Познаваме те добре! Ти си страхливец, какъвто досега не съм срещал. Това, което показва сега, не е смелост, а едно гърне, в което клокочеше отмъщението срещу шейх Тавил и което сега се обърна, кипи, вдига пара и вони. Какво мислиш за нашата любов, ни е безразлично. Ти толкова малко можеш да я засегнеш, че тя дори при сегашната ти нападка само се усмихва. Но от твоя страна това бе по-глупаво и от хлапашка щуротия, не би го извършило и най-неопитното момче. Позволяваме ти да си вървиш и ти даваме състраданието си за из път. Махай се!

Огънят на яростта беше вече почти догорял, позата му вече не беше предизвикателна. Но при думата „състрадание“ отново кимна:

— Задръжте си състраданието за самите вас! И тъй като се нуждаете твърде много от него, оставям ви и моето. Вашата „любов“ към мен е такъв голям майтап, че колчем се сетя за нея, ще лея сълзи от смях.

— Смей ми се! Но искам да ти съобщя нещо сериозно. Внимавай тези сълзи на смеха да не се превърнат в сълзи на разкаяние и болка! Любовта, която ти се струва толкова забавна, не се усмихва постоянно. Тя живее във всеки човек, също в теб. Дръж я здраво и не ѝ се присмивай твърде дълго, иначе би могла да ти отвърне и тогава смехът ще ти приседне.

Той ми поднесе ръката си с дланта нагоре и после бързо я обърна. Този жест при бедуините означава презрение. И още извика с оскърбително-подигравателен тон:

— Хич не искам да знам за нея, нека ми отвърне, мразя я! Толкова по-здраво ще държа отмъщението! Понеже бени кхалид повече няма да ми помогнат, сега съм твърде слаб срещу вас, ала горко ви, когато дойдете в Мека! Веднага щом стъпите на територията на Свещения град, ще сте направили първата крачка към гибелта си. Заклевам се в Аллах и Пророка!

Вдигна ръка за клетва, обърна се и тръгна. Видяхме, че мюнеджията беше вързан за седлото — предпазна мярка, която при неговото особено състояние беше наложителна. Той, изглежда, не го усети, но когато камилата му се раздвижи, обърна лице към нас със затворени очи и извика с гласа на Бен Нур:

— Сбогом за кратко време! Ашдар напразно гладуваше за вас. Сега той ще изяде собствените си деца. Усмивката на любовта изчезна, сега тя стана строга и...

Повече не чухме, защото Гхани угости слепеца с един удар и той млъкна.

Халеф беше казал преди малко, че пушките ни ще бъдат насочени към заминаващите врагове, защото бе възможно все пак на някого от тях да хрумне да даде от разстояние по нас един изстрел. Но те проявиха достатъчно благоразумие да не правят подобен опит. Накъде щяха да яздят, на първо време ни беше безразлично, но ако думите на Бен Нур се сбъднеха както всичко досега, срещата с тях ни беше сигурна.

Сега Халеф се обърна към шейх Тавил бен Шахид. Лицето му беше станало отново дружелюбно и гласът му звучеше като на внимателен приятел, когато каза:

— Ти може би си помисли, че съм го забравил, извини ме! Чувствах се задължен по-напред да озаря моя любим стар Гхани с блаженството на приятелството си. Сигурно чу какво му казах? Моля те, изкажи се!

Шейхът си даде труда лицето му да не показва нито надежда, нито опасение. Отвърна възможно по-равнодушно:

— Чух всичко.

— Какво ли не си въобразява любимецът на великия шериф. Лични палачи да сме му станели. Какво ще речеш по този въпрос?

— Че много правилно постъпихте, като не се дадохте на разположение.

— Да, правилно! Вярно е, че ще бъдеш застрелян, но не беше необходимо Гхани да го знае. Ние ще го направим само за нас си.

— Застрелян?... Аз?

— Да, ти. Кой друг?

— Аз мислех... мислех...!

— Моля те да се откажеш от безполезно мислене!

— Но ти нали искаше да говориш с мен?!

— Действително.

— Значи трябва да отговарям?!

— Дори желая.

— Ама сигурно няма да ме оставиш да стигна дотам.

— Няма? Бъди рахат! Знаеш ли, ако това не стане още на самото място, в хода на днешния ден или най-късно утре все ще стигнеш дотам.

— Я кажи все пак какво всъщност възнамерявате да правите с мен!

— Ще те вземем с нас до Мека, за да те предадем там на пашата.

Тавил се изплаши, помълча известно време и после каза:

— Това ще е дяволско деяние от ваша страна! Аз ще бъда обесен, а след това той ще предприеме наказателен поход срещу племето ми.

— Да, така ще постъпи. Помисли само колко добре ще бъде това за бени кхалид! Каква възможност ще имат да покажат, че са храбри! Защото, между нас казано, досега от тяхната храброст още нищо не сме видели.

— Хаджи Халеф Омар, ти играеш някаква игра с мен.

— Както лъвът с мишката, имаш предвид. И тъй като лъвът трябва да бъде великодушен, аз също искам да бъда такъв и ще ти издам, че няма да те вземем с нас до Мека.

— Е, ами така кажи, де! Какво се каните да правите с мен?

— Да те застреляме.

— Аз не съм по-виновен от мянците, а тях оставихте да се измъкнат. С друг аршин ли ги мерите?

— Не. Но когато мерим, го правим, както ние искаме. Кажи откровено, заслужаваш ли смърт?

— Според законите на пустинята, да.

— Я виж ти, чудесно е, дето го потвърждаваш!

— Но помисли за моите бени кхалид, които сега пак лежат при Бир Хилу! Ако ме застреляте, те ще отмъстят за мен.

— С това вече често си ни заплашвал, а така и още не се е сбъднало. Впрочем откъде знаеш, че са там? Та нали са останали, изключвайки онези, с които си яздил насам, при височините на четири часа път след кладенеца.

— За да ви причакат. Но след като вие сте отишли дотам, както чух, и сте поели пак обратно, те са ви последвали. Но аз нямах предвид това голямо отделение, а малкото, което пратих оттук към кладенеца.

— Да, не искаше да делиш Канс ел Адха с толкова много народ.

— И понеже моят основен отряд е тръгнал назад, той се е срещнал с малкия при кладенеца. Ето как всички са се събрали. Обръщам ти внимание върху тази опасност.

— Много любезно от твоя страна. Благодаря ти, приятелю мой.

— Не се подигравай!

— Ако мислиш, че се подигравам, би следвало да приемеш, че не се страхуваме. Какво ще кажеш за идеята, която сега ме споходи. Застрелваме те и после не яздим към кладенеца, където са твоите хора. Не е наложително да им досаждаме пак с присъствието си.

Тук шейхът вече не съумя да овладее гнева си. Кресна ядосано на Халеф:

— Мошеници с мошеници! Сигурно вече сте забравили какво каза старият мюнеджи за милостта.

— Значи и ти молиш за милост?

— Да моля? Не! Аз я изисквам!

Халеф бързо показва отново сериозната си физиономия и предупреди:

— Шейх Тавил бен Шахид, тонът, с който ми говориш, не ми харесва. Чуй сега какво ще ти кажа!

Махна на един хаддехи да приближи и му заповяда:

— Прицели се в сърцето на този убиец, който мисли, че милостта трябва да му се подчинява. Веднага щом вдигна ръка, му теглиш куршума!

След това хаджията отново отправи думите си към Тавил:

— Виждаш последиците от твоето поведение. Давам ти две минути време. Ако дотогава не си се изказал, вдигам ръка.

Настъпи дълбока тишина. Половината срок изтече и заканата подейства.

— Махнете кремъклийката! — помоли шейхът.

— Искаш милост? — попита Халеф.

— Да.

— Искането още не е молба.

— Аллах да ви смаже! Така да бъде, моля за милост.

Сега хаджията се ухили.

— Така е добре, о, шейх на бени кхалид! Но въпреки всичко искам да ти съобщя, че в нашия случай нямаше да дам знака. Това, ти също да бъдеш пуснат да си вървиш беше решено. Искях само да чуя как един шейх моли за милост.

Тавил не отвърна нищо. Когато беше развързан, стана, отиде до мястото, където лежеше пушката му, вдигна я и се отправи към камилата си. Седна на седлото, даде ѝ знак да се изправи, и потегли. Ние гледахме също така мълчаливо след него. Беше стигнал почти до подножието на дюната където трябваше да завие и изчезне, когато обърна животното, пристигна в бърз ход, спря пред нас, измери ни с горди, свирепи очи и каза:

— Аз също се изсмивам над вашата любов. Между мен и вас вече няма нищо друго освен отмъщението. Заклевам се в Аллах и свещената Кааба, нека пустинята, която лежи наоколо, да съди между нас! Или вие няма да я напуснете, или аз. Вие сте петдесет, аз само един, но в очите на отмъщението броя колкото вас. Призовавам пустинята да се отвори или за вас, или за мен! От този миг между нас зее един гроб. Кого ще приеме, мен или вас, нека реши този, в когото се заклех!

Тавил вече възнамеряваше да обърне камилата, когато нададе още един подигравателен смях и прибави:

— Или нека го реши Любовта, вашата прехвалена богиня, нямам нищо против.

След това препусна, без повече да се обърне. Гледахме безмълвно след него както преди малко. Такава клетва е особена работа. Беше ми невъзможно да прекъсна настъпилата тишина с някоя банална дума.

Но не само с мен бе така, а и с другите. Неколцина хаддедихни се заеха с ранените камили на войниците, а останалите с онова, което

имаше да се уреди по техните трупове и тези на водача им. Главната причина на това безмълвие се криеше в обстоятелството, че навсякъде, където се настанява смъртта, се появява също онази религиозна боязън, онзи благоговееен страх, с чиито причини толкова малко хора са наясно. И все пак това е нещо много просто! Докато е жив човекът, сякаш си е свой собствен господар. Може да прави каквото му е угодно, да вярва или се съмнява в каквото иска, може да постъпва добре или зле, както си реши. Но внезапно ръката на Смъртта се протяга към него. Трябва да даде отчет за целия си живот. Всяка секунда от живота му се явява за или против него. Господ Бог провежда съд, от двете му страни седят Справедливостта и Милостта. В ниското долу се е проснал по лице съденият с чувството си на безсилие. Той вече не може да направи нищо за себе си. Кой ще каже сега решаващата дума? Милостта или Справедливостта? Иди в някоя съдебна зала по време на разглеждане на дело! Неволно ще влезеш тихо и тихо ще говориш. Защо? Не можеш да постъпиш другояче, страхопочитанието пред закона, пред съда приглушава твоите стъпки и твоя глас. Така влизаш и в стаята на смъртник! Дали имаш представа, или не, ти си пристъпил мястото на Вечния съд, който започва с мига на смъртта. Тук се разпорежда невидимия Съдник, ти не го виждаш и все пак стъпваш възможно по-нечуто. Това е страхопочитанието пред закона на Вечността, според който бива произнасяна присъдата над покойника. Това страхопочитание те принуждава да свалиш шапка с ясното съзнание, че рано или късно ти самият ще лежиш така безпомощен, за да бъдеш претеглен на Везните на справедливостта. Това е причината един не съвсем пропаднал човек да изпитва боязън в близостта на труп и да не може да я преодолее.

А ние тук имаме двацет и един мъртъвци и при това насилствено избити! За тях беше приготвен един дълбок общ гроб. Положихме ги един до друг. Когато изрекохме заупокойната молитва, дадохме един трикратен залп, сложихме на всеки на лицето неговото малко молитвено килимче и захрихме гроба. По време на тази церемония Кхутаб ага плачеше тихо на себе си. Тогава у някои навярно се бе появил въпросът дали не бяхме се отнесли прекалено меко с убийците и към него сигурно се е присъединило намерението, занаяпред да бъдем по-строги, ако отново се сблъскаме с тях. А че това щеше да се случи, шейхът на бени кхалид вече ни се беше заканил.

Ето как минаха няколко часа и когато можехме сега да напуснем това незабравимо място, половината следобед беше минал. Но сега накъде? Далеч днес не можехме да стигнем. За щастие, бяхме снабдени с вода и ето как решихме за трети път да изминем пътя през пясъчните дюни, по който бяхме отишли и се върнали, и да пренощуваме в падината между последната и предпоследната дюна. Такава една падина можехме с малко постове най-лесно да пазим и същевременно ни предлагаше най-добрата защита. Сутринта смятахме да се насочим според обстоятелствата.

Планът беше приведен в изпълнение. Пътят беше бавно и предпазливо изминат и ние достигнахме мястото тъкмо когато се канеше да се стъмни.

Като говоря за последната и предпоследната дюна, имам предвид последните по-значителни височини, не малките, които постепенно ставаха все по-ниски, за да преминат в равната пясъчна пустиня, където камилите ни бяха „газили“. Падината добре подхождаше за бивачно място. Височините, между които лежеше, се съединяваха от едната страна, докато от другата се доближаваха толкова, че един страж беше достатъчен.

Днес хаддехидните трябваше да се занимават и с войнишките камили, така че имаха да вършат повече работа отпреди. Що се отнася до персиеца, не можеше и да се мисли да тръгне сам по обратния път за Мешхед Али. Трябваше да остане временно с нас, докато на някой главен път срещнем керван, към който да може да се присъедини. Беше изключително тих и не участваше в нашия разговор. Когато му бъдеше отправен някой въпрос, отговаряше възможно по-късо, често само с една дума. Това бе толкова очебийно, че попитах за причината за неговата едносричност.

— Моите асакери! — въздъхна той — Само за тях мисля.

— И аз го правя, но можеш ли с това да промениш случилото се?

— Не. Но теб тази история наистина няма защо да те потиска толкова.

— Да не би повече от мен да се чувстваш отговорен?

— Да, защото аз съм виновен за тяхната смърт. Двайсет и един човека пристъпват неподготвени по моя вина към Везните на справедливостта. Тази мисъл е непоносимо тежка.

— Как така ти носиш вината?

— Защото на днешното ти предупреждение обърнах също така малко внимание както на вчерашния ти съвет. Ти каза, че веднага трябва да поема към къщи, а аз въпреки това останах. Ако вчера бяхме потеглили веднага след двубоите, бени кхалид нямаше да имат време да ми подготвят такава засада. Следователно аз нося вината! С каква неимоверна тежина ще ми се стовари това един ден, когато дойде времето да давам отчет!

Упреците, които си отправяше бен насир, за съжаление не бяха безоснователни, но аз казах всичко, което можех, за да му облекча сърцето. Не ми се удаде, както исках.

Бяхме закарали камилите в задната част на падината, където двете възвишения се събираха. Там за тях не беше необходима специална стража. Бивакът ни бе пред тях, така че бяха затворени. За нашата сигурност се изискваха три поста, а именно: по предната, по задната височина, а третият — вдясно, при споменатата вече теснина на падината. Следователно едно изненадващо нападение изглеждаше невъзможно и с това чувство си легнахме навреме, за да сме добре отпочинали на заранта. Заплахата на шейха предполагаше, че утрешният ден ще бъде напрегнат и опасен. Този мъж щеше да направи всичко възможно час по-скоро да изпълни своята клетва.

Имахме чудесно звездно небе. Беше много светло и нашите стражи трябваше да са слепи или много немарливи, за да предоставят възможност на бени кхалид за нападение. Освен това мястото, където лежахме, вероятно не беше познато на бедуините.

[1] Квемис — риза — б.а. ↑

[2] При всички книги с арабски шрифт — те се четат отдясно наляво, сиреч обратно на нашия начин — началото се намира на мястото, където при нас е краят. Съобразно това, четенето става отзад напред — б.а. ↑

[3] Зюк ел Лел — нощен пазар в Мека — б.а. ↑

[4] Шиб ел Маулид — улица с родната къща на Мохамед — б.а. ↑

12. „ПУСТИНЯТА ДА СЪДИ МЕЖДУ НАС!“

Спах дълбоко и без сънища, докато ме събуди вик. И още не бях отворил очи, когато този вик се умножи в многогласен крясък, който дойде от устата на всички хаддедихни. Поисках да скоча, но не успях. Четири фигури се нахвърлиха върху мен и употребяваха всичките си сили да ме притискат към земята.

Сънят бе напълно прогонен от очите ми. Около нас гъмжеше от бедуини. Бяха толкова много, че съпротивата беше направо безумие и само щеше да ни доведе гибелта. Ето защо изкрещях възможно по-високо:

— Предайте се, хаддедихни! Аз, Акил Шатир ефенди, ви го казвам. Аз също се предавам.

— И аз! — проехтя гласът на Халеф. — Не се отбранявайте! Заповядвам ви!

След това се изпънах и се оставих да ме вържат. Наоколо имаше още кратка бъркотия, после стана тихо. Хаддедихните, изтласкани от съпротивата от местата, се бяха върнали. Всички лежахме заедно, а нашите победители седяха така, че бяхме по средата им. Сега можех спокойно да се огледам и видях, че при намиращия се встрани тахтиреван бяха застанали за закрила трима бедуини. Човек бени кхалид и особено техният шейх не би сметнал, че са способни да проявят такова внимание.

Един мъж дойде при нас.

— Кой от вас е шейхът на хаддедихните?

— Аз — отвърна Халеф.

— Къде е другоземният ефенди?

— Тук — казах.

Гласът му звучеше различно от този на Тавил бен Шахид. Той продължи:

— Кой е баш насир от Мешхед Али?

— Тук лежа — обади се персиецът.

— Чуйте какво ще ви кажа! Ако вие тримата дадете дума, че няма да предприемате нищо без мое разрешение, ще наредя да ви отвържат. Отговорете!

Много странно. Този човек нямаше гласа на Тавил и едва сега забелязах — нито неговата фигура. При този въпрос се сетих за съгледвачите, които бяха за кратко при нас на кладенеца.

— Говори първо ти, ефенди! — прикани ме Халеф. Аз отвърнах:

— Аз давам честната си дума, но само временно, докато се намираме на това място. За по-дълго не можем да се задържим, защото не знаем кои са тези хора, защо ни нападнаха и какви са им намеренията към нас. Така че постъпи като мен!

— Добре! Аз също давам своята честна дума, но също само за времето, което ефенди сега посочи — заяви Халеф. И персиецът последва този пример.

— Аз също.

— Това ми е достатъчно — заговори предводителят. — Развържете тези трима мъже!

Заповедта беше изпълнена от трима от неговите хора, докато той стоеше неподвижен пред нас. Когато това стана, ние се изправихме до седнало положение. Той се настани срещу нас и съобщи:

— Аз съм Абд ел Дарак^[1], шейхът на бени лам.

Направи пауза, за да даде време на думите си да упражнят върху нас възнамеряваното въздействие. Но то не се появи. Нямахме си работа с бени кхалид. Но дали не бяхме попаднали от дъжд, та на капчук? Бени кхалид бяхме опознали, бени лам — още не. Но фактът, че точно на нас, предводителите, бяха свалени вървите, даваше основание да смятаме положението си за не чак толкова лошо. Тези бени лам се намираха тук в такъв значителен брой, че можехме да имаме в тяхно лице отлична защита срещу бени кхалид. Впрочем Абд ел Дарак имаше намерение да говори с нас, което щеше да покаже каква цел е преследвал с добре проведеното нападение над нас.

— Вие сигурно не сте си имали понятие, че един толкова голям отряд бени лам се намира в близост на кладенеца — започна той.

— О, напротив — отвърнах аз.

— Значи, въпреки всичко, е така, както си го помислих. Тавил бен Ахид каза ли ви какво е замислил срещу нас?

— Да.

— Бях пратил двама съгледвачи до кладенеца, които са говорили с вас. За какви ги сметнахте?

— За каквито си бяха, за твои съгледвачи.

— Защо не им дадохте сведения за бени кхалид, с което не само можехте да им отмъстите, но и да се освободите от тях?

— Ние сме честни воители, не издайници. Следваме правилото, че Аллах иска мир, не война между своите деца. Сега сме на път за Свещения град в качеството на поклонници и като такива сме задължени да се оставим да ни води само ръката на миролюбие.

— Да — отбеляза той замислено, — ти изобщо си един Абд ел Мусалаха^[2].

— Как ти хрумна да ме наречеш така? — попитах учудено.

— Аз знам за вас повече, отколкото си мислите. Има хора, които ми разказаха за вас.

— Мога ли да попитам кои са те?

— На първо място, моите двама разузнавачи. Много ме зарадва, дето не издадохте враговете си. Казвам ви, ако го бяхте сторили, щеше да ви бъде отредена същата съдба като на тях, защото издайникът е вонящ диб^[3], който трябва да бъде унищожен.

Тук Халеф ме смушка с лакът. Знаех какво има предвид. Той ми беше отправил упрека, че съм бил сдържан спрямо съгледвачите. Сега съзна колко правилно е било това поведение.

Абд ел Дарак продължи:

— Шейхът на бени кхалид вярваше, че ще ни намери неподготвени. Аллах закриля добрите и затъмнява очите на злите. Той отреди навреме да узная начинанието на нашите врагове. Екипирах воините си и потеглих срещу бени кхалид, за да се решат нещата между нас в пустинята и да не пострадат жилищата на мирни хора. Моите съгледвачи ги наблюдаваха отдалеч. Чух, че бени кхалид са потеглили на юг, и ги последвах. Те се бяха върнали оттам, но бяха оставили един мъж за наблюдение, когото ние заловихме. Той ни разказа всичко, което се е случило при кладенеца. Така научихме за вас, за Канс ел Адха, за крадците и битката за него. Съкровището имаше голяма стойност. Реших да му сложа ръка и да ви напада. Ето защо наредих да ви наблюдават, без вие да имате представа. Бени кхалид също не забелязаха нищо.

— Би хатър-и Худа! (За Бога)! — извика изплашено Кхутаб ага на персийски и продължи после на арабски: — Ето че пак трябва да предам Каис ел Адха!

— Няма да ти се наложи — ухили се шейхът, но дружелюбно. — Та нали вече го имаме.

— Да, вързопът е изчезнал.

— Ей там лежи до тахтиревана и заедно с харема на шейха на хаддедихните ще бъде много добре пазен.

— Ще го задържите ли?

Шейхът се направи, че не е чул въпроса, и продължи:

— Абадилах ел Варака, когото наричат Ел Гхани, предприел преди няколко месеца едно пътуване от Мека до Мешхед Али. При това пътуване стигнал до големия град Унайза. С него били синът му, трима други придружители и също един стар човек, когото наричали Ел Мюнеджи, понеже притежавал дарбата на прорицател. Този ясновидец общувал с един ангел, който се казвал Бен Нур и му разкривал всички тайни на живота. Сигурно бил много богат, защото хиляди поклонници го навестявали и не си тръгвали, без да оставят някакъв дар. По същото време в Унайза се намирал един млад воин от вашето племе, за да закупи олово и барут. Казваше се Ибн Курбан^[4] и беше единственият син на Абу Курбан^[5], най-богатия мъж на племето. Имаше диамантени пръстени на пръстите и оръжията му бяха украсени със скъпоценни камъни. Когато напуснал с тримата си придружители града, се присъединил към Гхани, защото за известно време пътят му съвпадал с неговия. Но Ибн Курбан не се върна вкъщи, а неговите придружители никой вече не видя. Абу Курбан замина за Унайза да проучи нещата. Там узнал, че изчезналите са тръгнали с Гхани. Пътят водел към Ел Касаб. Той яздил дотам и научил, че нито неговият син, нито Гхани е бил тук, а някакъв млад мъж с трима по-възрастни мъже. Били продали три ездитни и четири товарни камили, много барут, също оръжия, по които се виждало, че са били украсени със скъпоценни камъни — сега изкъртени. Търговецът още притежавал тези оръжия. Две от камилите били още налице и Абу Курбан се убедил, че те са тези на сина му. Младият мъж назовал някакво име, наистина, но можело да се приеме, че си е послужил с фалшиво. Търговецът си спомни само още, че този мъж имал една обикновена и една много гъста, рунтава хаджиб^[6]. Повече нищо не

могъл да каже. Несъмнен факт било, че четиримата бени лам са убити, но кои са били убийците, можело да се предположи, наистина, ала не и да се докаже, преди да бъдат показани на хората, които са ги видели в Ел Касаб.

— О, не — извика Халеф. — Не е необходимо да чакате толкова дълго. Аз още сега знам кои са били.

— Е, кои? — попита шейхът.

— Синът на Гхани има такива вежди. Разликата им е толкова голяма, че веднага ми се наби на очи. Тези чапкъни са откраднали Канс ел Адха. Така може да се очаква, че са извършили и това убийство с цел грабеж. Гхани е останал с мюнеджията да чака, докато другите са отишли в Ел Касаб. Ако и тези двамата са тръгнали с тях, щели са много да облекчат разкриването. Меканците си тръгнаха от нас вчера следобед. Те не може да са се отдалечили много и ако побързаш, вероятно все още ще успееш да ги настигнеш.

Шейх Абу ел Дарак подвижна няколко думи на един от хората си и онзи се отдалечи надясно, където в теснината бе стоял нашият пост. Когато бени лам изчезна, шейхът заговори:

— Ще ви покажа нещо, но трябва известно време да почакаете. Междувременно искам да отговоря на един въпрос, който сигурно лежи на устните ви, а именно как е било възможно да ви изненадаме, макар да бяхте поставили трима стражи.

— Да — изрази съгласие Халеф, — молим те да ни кажеш.

— В нашето племе имаме неколцина отлични бегачи, които използвам за съгледвачи. Те тичат бързо като камили, но не се виждат толкова отдалеч. Тези бързоходци следваха шейх Тавил, когато потегли отново на север, за да ви заложи засада. Изкачили северната гранична височина на падината и се заровили там в пясъка така, че да не бъдат забелязани. Станали свидетели на всичко, което се случи там. Също разбрали повечето от това, което се говорело. Най-напред бени кхалид били там сами. От думите им се разбрало, че чакат персиеца и войниците, за да им отнемат Канс ел Адха. Но тъй като аз също исках да имам това съкровище, един от бегачите тръгнал да ме уведоми. Пътят до мен беше дълъг и аз получих вестта толкова късно, че ми беше невъзможно да отида навреме. Втори бегач последвал вас, а третият, последният, останал да чака, докато пристигна. Той ми разказа всичко и ми назова също времето и мястото, където вторият искал да

се срещнем, за да ми каже къде можем да ви намерим през нощта. Поехме нататък и се натъкнахме на следата от шест камили, която вървеше в наша посока.

— Машаллах! — извика Халеф. — Сигурно дирята на меканците!

— Да. Но за това по-късно! Когато се стъмни, вторият бързоходец се присъедини към нас и ми описа мястото на сегашния ви бивак. Той така е уреждал нещата, че изкатервал дадена височина едва когато вие сте се намирали в падината зад следващата.

— Много умно от негова страна — похвали Халеф. — Този воин е достоен да бъде хаддехихн.

— Аз също мога добре да го използвам! — ухили се шейхът. — Този бързоходец ни доведе по-късно близо до вашия бивак и аз дадох заръка на двамата си най-опитни съгледвачи да го огледат.

— Ами нашите постове? — попита Халеф.

— Касае се само за този от тях, край когото са минали, без нещо да забележи.

— Кой е бил той? Така ще го насоля, че...

— Стига! — прекъсна го шейхът. — Точно защото искаш да го накажеш, няма да ти кажа кой е бил. А пък и ти самият нямаше да забележиш нищо.

— Аз...? — попита хаджията докачен.

— Да, ти! Когато отиваш нощем на разузнаване, нещата зависят от цвета на пясъка. Простри възможно повече хаици върху него и наметни този, чийто цвят се доближава най-много до пясъчния. Когато после запълзиш тихо по земята и разперваш възможно по-широко хайка, много трудно може да те забележи някой. По този начин узнах, че на стръмнината зад тахтиревана, където се събират двете стени на падината, не стои стража, и реших да се спусна по това място.

— Но то пропада много рязко.

— Където не можеш да слезеш нормално, се плъзгаш, пясъкът отлично подхожда за тая цел. И всичко стана толкова бързо, че бяхме долу, преди шумът от свлечения пясък да ви е събудил.

— Позволи с най-искрена учтивост да споделя, че щеше да ми е безкрайно приятно, ако всички си бяхте изпотрошили вратовете!

Сега аз помолих шейха:

— Подай ми ръката си! Трябва да я стисна. Това е дързост, която поражда у мен високо уважение.

Имаше за какво, наистина, да уважавам този мъж. Че беше пренесъл битката с бени кхалид в пустинята, за да пощади жителите на застроените места, че не издаде небрежния пост — това бяха черти, с които спечели симпатиите ми, макар да се стремеше към Канс ел Адха.

— Благодаря ти, ефенди — отвърна той. — По-нататък ще чуеш, че не съм толкова лош, колкото ви се струва. Но тихо! Ето че идват. Погледнете нататък, защото там има нещо за вас!

Откъм теснината на падината приближаваше малко шествие. Отпред вървяха двама бени лам, отзад също двама. Между тях видяхме две камили. На първата седеше един мъж, но втората като че носеше двама души. Това още не можеше ясно да се различи, защото не бяха достатъчно близо. Първият ездач седеше приведен на седлото. Но внезапно изправи торс, разпери ръце и извика:

— Привет, послушници на Любовта! Водя ви мъжа, който подигравателно я осмя. Тя го осъди. Вие избрахте добрия дял, а той — наказанието.

Каква изненада! Да, това беше старият мюнеджи, който говореше с гласа на Бен Нур. Камилите коленичиха, слепецът бе развързан и сложен да седне на една просната постелка. Другият, или по-скоро другите, защото наистина бяха двама, също вързани, бяха освободени. Тогава видяхме, че само единият се движеше, другият висеше неподвижно на гърба му.

— Кои са тези двамата? — попита Халеф.

— Иди и ги виж! — отвърна шейхът сериозно.

Хаджията го стори. Едва се бе озовал там и извика:

— Ел Гхани! А другият е неговият син! Прогизнал е от кръв и е вързан за него. О, сихди, сихди, струва ми се, че е мъртъв!

Ужасно! Имах чувството, че някой прекара по гърба ми ръка, потопена в студена вода.

Любимецът на великия шериф трябваше да седне между двама бени лам, които бяха неговите пазачи. Стори го с вързания на гърба труп на сина му. Беше толкова ужасяващо, че се извърнах. Ел Гхани не издаваше нито звук. Халеф се върна и каза развълнувано:

— Как ми подеждат тая сцена, сихди, не мога да ти опиша. Струва ми се, че стоя при Везните на справедливостта и самият трябва

да бъде претеглен. Не върши зло, само не върши зло! Иска ми се цялото човечество да беше тук, за да види съкрушителното доказателство, че Аллах не позволява да се подиграват с него! Слушай! Какво беше това?

Откъм тахтиревана прозвуча хлипане. Личеше си, че е трябвало да бъде сдържано, но не можеше да бъде потиснато.

— Това е Ханнех, най-мекосърдечната от всички жени. Тя е дълбоко покъртена. О, сихди, по-рано често спорех с нея, защото като мюсюлманин твърдах, че жените нямат душа. А сега нейната стои за мен над всички богатства на света. Като си представя само как оня мъж стоеше разпенен пред нас, за да черни нашата любов, как хулно я приканваше да го накаже, а сега го гледам как се е превил сломен под ужасния товар на своя мъртъв син, имам чувството, че всичките ми нерви поотделно биват изтръгвани от тялото. Иде ми да изкрещя по всички страни и морета, че освен вярата за душата друг въздух за дишане няма, че любовта е единствената светлина на небето и земята.

Шейх Абд ел Дарак все още седеше до нас. Той чу думите на Халеф, вдигна ръце да привлече вниманието ни, и заговори:

— За мен също е имало самотни часове, през които съм се потапял във водите на моята същност, за да видя какво ще намеря там долу: бисери или някоя грозна твар. Най-често е било последното. И е имало други часове, през които съм поглеждал към водите на живота, към платната, напускащи родното пристанище, за да се понесат към чужди брегове. Виждах благата, които носеха, безстойностни пред Аллах, и не се учудвах, че потъваха после в бурята или се разбиваха в рифовете. Аз съм жител на пустинята, а тя е пълна с мисли. Получавам своя дял от тях, но те не ме правят щастлив. В мен живееше някакво възжеление, някакъв високо крещящ копнеж, който не намираше отклик, където и да ме понесеше животът. Не знаех какво беше и това ме правеше болен и злочест. Но ето че днес за пръв път чух великолепната дума за любовта, за любовта, която свързва небето и земята, и превръща хората в братя, в деца на Аллах. Това беше, което търсех, без да го познавам. Трябваше да го имам и дойдох тук, защото вие го притежавате. Вие я имате тази любов, проявявате я и само от вас мога да я получа. Затова ви нападнах. Не Канс ел Адха искам сега. Е, да, първо го исках и щях да го взема дори да се наложеше да изпозастрелям всички бени кхалид и всички хаддехидни. Но като чух

за вашата любов, се отказах от това жалко съкровище от крайници и искам само нея. Ще ми я дадете ли?

Абд ел Дарак беше скочил и говореше така, сякаш искаше да изкрещи своя копнеж по всички планини и долини. Думите му така ни бяха развълнували, че никой не съумя веднага да отговори. Тогава той повтори въпроса си:

— Мога ли да я получа? Ще ми я дадете ли?

— Да, от все сърце — отвърнах аз сега. Тогава той се извъртя и подхвърли на своите хора заповедта:

— Освободете ги! Развържете всички!

Това сигурно не е било предварително уговорено, но бени лам сякаш бяха подготвени, защото незабавно се завтекоха да изпълнят разпореждането. За миг на всички хаддедихни бяха свалени вървите. После шейхът извика:

— От този миг тези храбри воители на хаддедихните са гости на нашето племе. Техните приятели ще бъдат считани за наши приятели, а с враговете им ще се отнасяме като с наши врагове. Аз го казах, Абд ел Дарак, шейхът на бени лам.

Подаде ни ръка, която ние здраво стиснахме. Който не е преживявал такава сцена, няма и представа какви богатства носи в себе си едно човешко сърце. Неговите хора последваха примера му. Ръкостискането сякаш нямаше да свърши. Когато прежната тишина донякъде се възстанови, нашият нов приятел взе отново думата:

— Вие сигурно разбирате само наполовина причините за моето поведение, но аз искам да ви обясня цялото. Знаете, че намерихме дирята на Гхани и я последвахме. Той седи там и слуша всичко, което казвам. Нека това бъде утежняване на неговото наказание и дано Аллах даде — най-сетне твърдостта на неговото сърце да започне да се топи! След доста време дирята се отклони от нашата посока, но толкова малко, че останахме по нея. Погледнете към Любимеца на великия шериф! Възрастният мъж, който седи плътно до него, е Абу Курбан, бащата на убития, а почти също толкова възрастният мъж от другата страна е чичото на тримата братя, убити заедно с него Тъмно е, затова не можете да видите колко дълбоко е вдълбана в лицето на Абу Курбан горестта от загубата на единственото дете и колко много го измъчва мисълта, че това злодеяние още не е зачеркнато от Книгата на отмъщението. Когато двамата чува кого имаме пред себе си, дадоха

клетва да вземат кръв за кръвта, ако се убедят във вината на преследваните. И сдържаха клетвата си, бяха длъжни. Гхани се беше разположил на бивак между две ниски възвишения в пустинята на дюните. Изплашиха се, като ни съгледаха да се появяваме така внезапно, без да са подозирали присъствието на една такава голяма дружина. Обградихме ги. Видяхме, че синът на Гхани притежаваше различни вежди. Беше несъмнен факт, че той и другите трима са извършителите. Не се поколебах веднага да им хвърля обвинението в лицето. Те пребледняха от страх, но отрекоха. Тогава видяхме един пръстен на пръста на сина. Абу Курбан го разгледа и даде свещена клетва, че е бил собственост на Ибн Курбан. Претърсихме убийците и намерихме другите пръстени и камъните. Единият от тримата помисли, че с предателство ще може да се спаси. Разказа как е било извършено злодеянието. В началото четиримата убийци действали без знанието на Гхани, но след убийството му съобщили всичко. По негов съвет те се отправили после към Ел Касаб, а той останал да ги чака наблизко с мюнеджията. Какво заслужаваха убийците? Кажи ти, о, шейх хаджи Халеф Омар!

— Смърт — отвърна Халеф мрачно.

— Ти щеше ли да ги помилваш?

— Не.

— Въпреки любовта, чиито деца и синове сте?

— Не само въпреки, но именно заради любовта. Не бива да си мислиш, че тя е закрилница на греха. Когато не може да въздейства с доброта, тя посяга към строгостта. Тя е снизходителна и милосърдна, докато вярва, че това води до целта, но бъде ли заставена към обратното, се превръща в майка, която наказва своите деца, защото ги обича.

Отлично го каза хаджията, но понеже пропусна нещо, което в случая бе главното, прибавих:

— А когато има дете, което не се подчинява и на строгостта, тя го отделя от другите, за да не поквари и тях. Последицата е смърт — сурова, но повелявана от положителни причини.

— Значи и ти би отредил смърт на тези убийци? — попита ме шейхът.

— Да.

— Но вие днес все пак помилвахте убийци.

— Те не ни засягаха толкова отблизо, че строгостта да бъде наш дълг. И което е по-важно, беше ни дадена заповед да оставим любовта да се разпорежда.

— Да, знаем това, защото моите съгледвачи са го чули и после ми го предадоха. Бен Нур ви е говорил. Той говори после и на мен.

— Преди присъдата?

— Не, след нейното изпълнение. Дотогава мюнеджията беше тих, съвсем вгълбен в себе си, както седи там сега, сякаш спи. Но толкова повече приказва Гхани. Призова всички небеса да слязат на земята, поиска да принуди Аллах да повярва на лъжите му, включи всичко свято в своята лъжовна клетва и като видя, че тези сквернословия нямат успех, побесня. Тоя блуден човек беше обичал само себе си и своя син, никога друго същество. Разбрахме го от неговите изпълнени с отчаяние приказки. Държеше го здраво, беше се вкопчил в него и когато ги откъснахме един от друг, зави като звяр, прокле се, прокле Небето и се закле, ако неговият син е виновен, той да поеме вината му и да я носи цялата вечност. Беше толкова ужасяващо, че всички ни обзе някакъв свещен гняв. В този гняв аз го осъдих да носи сина си тази нощ, за да добие понятие какво означава да мъкне вината му през безконечната нощ на Вечността. Убийците бяха разстреляни бързо, без мъки. Тримата погребавме, четвъртия виждате там, както казах. Стариият беше извършил всичките си грехове само заради своя син и сега те лежат върху него, както лежи и синът му. Така иска справедливостта. Може би нямаше да постъпя по тоя начин с него, защото жестокостта не живее в моето сърце, но съгледвачите, които тайно бяха свидетели на последното ми деяние, го бяха видели да стреля по асакерите и чули после как се е разбеснял срещу вас и вашата любов. От това бях настроен неумолимо към него. Днес изобщо беше ден на възмездието, ден, в който проведохме съд. Засега няма да научите нищо, но когато настъпи денят, ще го видите.

— Да не би да си се сблъскал с бени кхалид? — попита Халеф.

— Да — обясни шейх Абд ел Дарак сериозно.

— Били сте се с тях?

— Само кратко време. След няколко минути всичко беше свършило — прозвуча презрително.

— Аллах, Аллах! Победихте ли?

— Приятелю мой, щяхме ли да седим тук, ако не бяхме победители? Не след дълго ще настане ден. Тогава ще видите по нас следите от опустошителната битка. Ще ви покажа арената на победата.

— Къде се намира тя?

— Там, където беше вашият бивак, при Бир Хилу. От деня, в който Тавил бен Шахид стана повелител на бени кхалид, те не са имали почивка. Племето на бени лам така страдаше от разбойническите им набези, че го заплашваше немотия. Тогава взех решение с един голям удар да реша нещата между нас и тях. Подготвих се и само чаках следващото им нападение. Неотдавна получих вестта, че враговете отново се стягат за набег. Исках да вземат пътя си през Бир Хилу, та ако случайно нещо узнаем, да си помислим, че походът не е насочен към нас. Беше ми споменат и броят на техните воители. За да мога да се разправа с тях по най-късата процедура, потеглих насреща им с една значително по-голяма дружина, която заради водата трябваше да разделя. Заехме три кладенеца западно от Бир Хилу. Изпратих срещу врага моите бързоходци, които не е лесно да бъдат открити. Когато ми доложиха за приближаването на бени кхалид, събрах трите отряда. После бегачите залегнаха близо до кладенеца и ви наблюдаваха, дълбоко заровени в пясъка. След двубоите пратих двама съгледвачи при вас, но не за да разбере дали сте още при кладенеца, а исках да знам как да се отнасям с вас. Вашето Канс ел А'дха трябваше да стане наше, но се питах дали да ви пощадя, или не. Тогава чух, че не сте издали враговете. Не повярвах на ушите си, защото такова благородство още не бях срещал. Когато потеглихте после на юг, там ви очакваха бени кхалид. Исках да се възползвам от случая и заедно с тях да заловя и вас. Те трябваше да бъдат сразени, а вие — освободени след оставяне на съкровището. Не знаех, че войниците са тръгнали да яздят с него на север. Шейх Тавил се беше върнал с един малък отряд и аз бях изпратил след него моите бегачи. Ето как ми убегна, че персиецът се е отделил от вас. После и вие потеглихте на юг, но също обърнахте назад. Бени кхалид ви последваха. Какво се случи сега, знаете до най-малките подробности, останалото ще научите едва след като сте го видели. Изтокът като че започна да светлее. Веднага щом се съмне, ще потеглим оттук.

— Накъде? — попита Халеф.

— Към Бир Хилу.

— Ще вземете ли Гхани?

— Да.

— И какво ще стане после с него?

— Ще го прогоним.

— Аллах! Няма ли да застреляте и него?

— Не. Той не е участвал в убийството, за което трябваше да отмъстим, а само притежаваше част от откраднатите вещи. Не е пролял кръвта на някой бени лам, така че и ние няма да вземем неговата. Онова, което е извършил спрямо вас и асакерите, си е само ваша работа. А и една самотна старост без сина за него ще бъде по-голямо наказание, отколкото бързата смърт.

— Това е вярно Ел Гхани отблъсна любовта, тя си отиде от него и сега той без любов ще се тътри към гроба. Сам си го поиска.

— Затова пък толкова по-здраво ще я задържим ние — каза Абд ел Дарак много сериозно. — Още при наблюденията, които направих при вас край Бир Хилу, установих поведение, което най-напред ме озадачи. Бяхте малко хора, а не се страхувахте от голямото надмощие на враговете, които, на всичкото отгоре, и щадяхте. После проявихте милост към убийците на войниците, вместо да упражните отмъщение. Вашите слова ми бяха предадени и също ми бе казано как сте погребали мъртвите и сте стреляли над техния гроб. Никой бен араб^[7] не постъпва така. Към това се добавя и нещо друго. Докато един от моите бегачи се е криел в пясъка край кладенеца, за да ви наблюдава, четирима мъже се отдалечили оттам и минали близо до него. Той се промъкнал след тях. Те се изкачили на едни скали. Мюнеджията бил при тях. Той дълго говорил с висок глас. Моят съгледвач го слушал и ми доложи всичко, дори онова, което му беше трудно да схване. Докладът му не беше пълен и вероятно в много отношения погрешен, но аз заключих дълбоко в сърцето си някои неща, които ми бяха дали представа какво трябва да притежавам в живота, за да превърна смъртта в живот. Кой бяха тези мъже?

— Ефендито, Кхутаб ага и аз — отговори Халеф.

— Мога ли да чуя тези слова по-подробно от вас?

— Да. С удоволствие ще го сторим.

— Благодаря ти още сега.

Подаде ръка на хаджията и продължи:

— Вече казах, че мюнеджията беше неподвижен и тих, докато бе изпълнена присъдата над убийците. Но веднага след последния изстрел стана и дълго време говори със затворени очи такива проникновени слова за живота и смъртта, за любовта и справедливостта, че ние слушахме с молитвена вдълбоченост, с каквато никога през живота си не съм слушал някой хатиб^[8]. Сякаш ангелът, който говореше чрез него, имаше намерението да прогони от сърцето ми всичко, което все още се таеше там срещу вас. Реших да се откажа от Канс ел Адха, също от вашите коне и хеджин, на която много повече бях хвърлил око отколкото на Съкровището от крайници. Но, странно, един глас в мен ме съветваше да ви покажа, че сме воители, които заслужават вашето уважение. Ето защо си поставих за цел привидно да ви напада, и то така, че да ви надвия, без някой от вас да пострада. Това, разбира се, беше възможно само ако рискувахме да се спуснем по опасния откос там на пясъчната стена. На никого от нас не се случи нещастие и ще признаете, че и останалото ни се удаде добре. Гхани и мюнеджията бяхме оставили наблизко под стража. На същото място се намират и камилите, с които дойдохме дотук. Сега стана светло. Можем да потегляме. Нали ще яздите с нас?

— Не е необходимо тепърва да питаш — отвърна Халеф. — Действията ти да спечелиш нашето уважение бяха много правилни. Вие го имате, а и любовта е вече на път.

— Това желая. За нея навсякъде има богато поле, но преди всичко в тая раздирана от омраза страна. Аллах иска щастието на хората, той им го предлага откак има човечество, но те не посягат да си го вземат. Търсят го на места, които лежат далеч от неговите пътища.

Тайно в себе си все повече се удивлявах на този странен мъж. Той беше търсач, а който търси, намира, така гласи предвестието. Сега беше просветляло и виждах лицето му. „Това е Петър!“, казах си. И така беше. Колкото повече се разсъмваше, толкова по-определена ставаше приликата му с този апостол, както може да се види от известната картина на Леонардо да Винчи „Тайната вечеря“.

Напротив, колко различно, страшно беше лицето на Гхани! Любимецът на великия шериф! Най-малко от всичко имаше вид на любимец. Подпухналото лице въздействаше отблъскващо, очите бяха налети с кръв, устните — посинели. Предлагаше повече животинска

отколкото човешка гледка. Дрехата му бе пропита с кръв. А трупът на гърба му... беше ужасяващо!

Халеф също го оглеждаше. Онзи го забеляза и ревна:

— Кучи син, не ме зяпай! На вас дължа тая злочестина! Проклинам ви в името на Небето и Преизподнята...

Онова, което последва сега, е невъзможно да бъде възпроизведено. Когато Халеф долови, че се е навилнял, каза:

— Не приписвай вината на нас. Единствено ти си я носиш, както носиш трупа на твоя син. Ефендите отнапред ти каза, че смехът ти ще се обърне в против теб. Това стана. Сам си сложи товара, дето лежи върху теб...

Хаджията не можа да продължи. Беше прекъснат от нов изблик на Гхани. Помолих Халеф да мълчи и той се съобрази. Предоставихме тази измет на бени лам и се заехме със слепия старец, който беше толкова отслабнал от непрестанното яздене насам-натам, че вече не бе на себе си. Приготвихме му седлото възможно по-удобно, вързахме го и когато потеглихме, го взехме да язди между нас.

Излязохме през споменатата теснина и се насочихме към мястото, където се намираха камилите на бени лам. След това шейхът им застана начело и поведе колоната към откритата пясъчна пустиня по линията, по която вече на два пъти бяхме яздили. По-късно минахме през серира, пустинята на гладкия камък, и навлязохме в пустинята на скалните острови, в която се намираше Бир Хилу.

Още преди да сме го достигнали, срещнахме един от разставените постове на бени лам, който доложи на шейха, че нищо ново не се е случило и ямата за приемането на труповете е вече готова. Каква беше тая яма и какви трупове имаше предвид, видяхме за свой ужас, когато достигнахме мястото, на което се бяха провели двубоите между нас и бени кхалид.

То беше оживено от над триста бени лам, част от които бяха ранени. Те ни посрещнаха мълчаливо, което бе последица от извършената дейност. Скалният „остров“, който ограничаваше мястото от север, и на който се бяхме изкачили с мюнеджията, имаше един немного широк, но дълбоко вдаден „залив“, навят догоре с летящ пясък. Сигурно по-рано сме го видели, но не сме му обърнали внимание. Сега този пясък бе изхвърлен и струпан пред скалите. Бени лам бяха издълбали и дъното възможно по-дълбоко, така че бе

възникнала една значителна яма, затворена от три страни от стърчащите скални стени. Пред процепа лежаха пренесените от околността трупове на загиналите. Ужасяващо големият брой мъртъвци удостоверяваше, че изразът „опустошителна битка“ не е бил пресилен. Едва сега научихме какво се е случило.

Когато, връщайки се от юг, за да яздим след персиеца, сме минали край кладенеца, бени лам вече били заели мястото. Скрити зад скалите чакали бени кхалид. Те приближили предпазливо, наистина, защото все пак съществувала възможността да сме останали тук, но не им минало през ума, че тук може да се таят и други врагове. Спрели за кратко при кладенеца. Неочаквано от всички страни затрещели изстрели и бени лам се нахвърлили върху тях. Шейх Абд ел Дарак правилно ни бе казал: „Само за кратко време, след няколко минути всичко беше свършило!“ Да, свършило е и как ли е изглеждало! Земята и сега още беше червена от кръв. Сега там лежаха плячкосаните камили. Видяхме също един куп оръжия и разни предмети, смъкнати от мъртъвците. Неранените или само леко ранените бени кхалид след кратка кървава съпротива препуснали в див бяг, мнозина хукнали да се спасяват пеша. Вероятно щяха да минат дълги години, преди да могат да помислят за отмъщение за нанесеното им поражение.

Не се заехме да броим труповете, защото самата гледка причиняваше болка. Те лежаха в голям, широк полукръг около скалната яма. Там, където стояхме, видяхме да лежи един познат, а именно копиехвъргачът „Бащата на самопонятността“. Той също беше загинал.

Абд ел Дарак показва другата страна.

— Познавате ли онзи? — попита.

Там съгледахме да седи с гръб облегнат на скалите шейх Тавил бен Шахид. Един удар от приклад беше направил неузнаваемо лицето му, белязано вече от камшика на Халеф. Смъртта бе причинена от рана в гърдите. Той не беше участвал в основната битка, а беше заловен по-късно, също както четирийсетимата мъже, които беше отпратил в две отделения, за да има Канс ел Адха само за себе си. Ако не беше този егоизъм, може би щеше да съумее да се спаси заедно със своя отряд.

— Гробът между нас и него! — каза Халеф, като посочи първо него и после ямата. — Живи ли са още в ума ти думите, които той каза, сихди?

— Да — отвърнах.

— И какво гласяха?

— „Заклевам се в Аллах и свещената Кааба, нека пустинята, която лежи наоколо, да съди между нас! От този миг между нас зее един гроб. Кого ще погълне, мен или вас, нека реши този, в когото се заклех... или нека го реши Любовта, вашата богиня!“

— Да, тя реши и той сега не може да има нищо против. Не е ли странно, че такива приказки често се изпълняват почти буквално?

— Повече от странно. На мен това на няколко пъти ми се е случвало със собствените ми думи и едва ли не ме дострашава от самия себе си. Такива неща вече няма да казвам. Хайде, да си вървим! Става ми физически болно.

Побързахме към кладенеца, където бяха сложили слепеца да седне. Той не беше сам. Гхани се намираше при него. Беше се заел да напои три камили — своята, тази на слепеца и онази, която бе донесла сина му дотук. Беше вързан за него само за през нощта и на сутринта, преди да потеглим, освободен.

— Май се кани да вземе мъртвеца със себе си — каза Халеф.

— И може би също мюнеджията.

— Ще го допуснем ли?

— Хм! Всъщност слепецът си е с него.

— Сега вече не, защото Гхани се доказва като човек, на когото един такъв клетник не може да бъде поверен. Съгласен ли си да се заемем с него?

— Дори с най-голямо удоволствие.

— Добре, веднага ще говоря със слепеца.

Той сега беше в пълно съзнание. Пристъпихме към него и Халеф попита:

— Знаеш ли, о, мюнеджи, къде се намираш?

— Да, моят закрилник ми каза.

— Твоят закрилник? И сега ли все още го считаш за такъв?

— За мен ще си остане такъв, докато съм жив. Зная, че другите ни спътници са били разстреляни, но ще остана с него и ще яздя с него до Мека.

— Напълно буден и бодър ли си?

— Притежавам пълното си съзнание. Според гласа ти си шейх хаджи Халеф?

— Да, аз съм.

— Къде е ефендите от Вади Драа?

— Седи до мен тук.

— Тогава трябва да му кажа една дума. Ефенди, зная, че не те прецених правилно, и те моля за прошка. Ще я откажеш ли на стария сляп човек?

— Не. Аз изобщо не ти се разсърдих — заявих. — Мога да ти го докажа, като те уведомя, че решихме да те вземем с нас до Мека.

— Благодаря ви за добрината, но не мога да я приема, защото оставам при Ел Гхани, моя закрилник.

— При този...

— Не казвай нищо повече! — прекъсна ме той. — Ако знаеше каква болка ми причиняваш с това, сигурно щеше да премълчиш. Моето сърце е привързано към него. Бъди добър с мен и не настоявай да го напусна!

— Значи си убеден, че и за в бъдеще можеш да му се повериш?

— Напълно! Ако поискате насила да ме откъснете от него, ще тъгувам толкова много, че двойно повече ще чувствам нещастieto си.

— Щом говориш така, нямаме право да настояваме повече. Кога иска да тръгне?

— Веднага щом напои камилите. Не ни оставяйте да гладуваме, дайте ни храна и също тютюн за мен!

— Ще имаш всичко. Ние ще яздим след вас и мисля, че много скоро ще се видим. Горко му тогава, ако научим, че те е карал да страдаш!

По време на този разговор Гхани се бе правил, сякаш не го е грижа за нас. Сега се обърна и ни подвижна с дрезгав от стаена злоба глас:

— Да, имаш право, ние отново ще се видим! И тогава... тогава...!

Оголи зъби и разтърси заплашително юмруци. Ние не отвърнахме нищо и се отдалечихме. Той извика още след нас:

— Три камили мога да взема само! Заплатете ми другите, кучи синове!

Абд ел Дарак стоеше наблизко. Чу го и каза:

— Абу Курбан можеше да му вземе и шестте, в замяна на откраднатите, които са продали в Ел Касаб. Не слушайте повече този

човек!

Последвахме съвета, но когато след известно време видях, че слепецът бе настанен от своя „закрилник“ върху камилата и вързан там, отидох още веднъж при него, за да се сбогувам по всяка вероятност не за дълго. Тютюн и провизии му бях пратил преди това. Двамата потеглиха един до друг с трупа върху третото животно. Никой, с изключение на Халеф, Ханнех, Кара и персиеца, не се заинтересува от тях. Те гледаха след тях, докато изчезнаха зад близките скали. Тайно в себе си ме беше страх за мюнеджията.

Мъртвите бяха положени в гроба, най-отгоре малцината паднали в сражението бени лам. Изгребаният пясък бе натрупан върху тях, докато се образува достатъчно дебел слой. Процепът в скалата така се запълни, че никой непосветен не би могъл да разбере какво съдържа. Шейхът беше изрекъл Молитвата на смъртта и сега заповяда петдесет воители да стрелят три пъти — точно както бяхме постъпили ние над гроба на войниците. Този военен обичай му беше харесал.

Погребението отне доста време, а и после имаше още толкова много работа за вършене, че бени лам не можеха и да помислят днес да напуснат Бир Хилу. Но заради водата повечето наистина трябваше да тръгнат. По същата причина щяха да поемат за дома през различни кладенци, за да не се наложи да търпят лишения. Шейхът оставаше тук докрай. Понеже до нашата следваща цел, Аин Барид, имаше един ден езда, а и най-вече заради дирята на Гхани не искахме да пътуваме през нощта, решихме да потеглим рано сутринта.

Но не стана, както го бяхме замислили. Тъй като Абд ел Дарак само надзираваше работата на хората си, без самият да участва, имаше време да бъде и при нас. И той така добре го използва, че кажи-речи не се отделяше и за миг. Материал за разговор имаше предостатъчно. Най-много бе обсъждана неговата и нашата среща с бени кхалид и това отново и отново ни връщаше към мюнеджията, към Бени Нур и получените от него уроци. Шейхът принадлежеше към не особено многобройната група хора, за които религията е сърдечна работа, да, най-важната работа в техния живот. Сега той беше получил едно много съществено указание, което насочваше вниманието му към фундамента на всичко — любовта. Проявяваше пламенно усърдие и се чувстваше така въодушевен от откритата новост, че задаваше стотици въпроси, чиито отговори бяха цяло изкуство дори за човек, владеещ

материята. Неговият патос увлече и нас — така се питахме и си отговоряхме взаимно до късно вечерта, когато най-сетне трябваше да престанем, установили, че сърдечно сме се обикнали. Бяха ме привлекли не само неговите вътрешни достойнства, но и неговата външност, лицето му на Петър. Той също усещаше това привличане на сърцата и каза усмихнато:

— Май наистина стана, както се изрази сутринта хаджи Халеф: „Уважението го имате, а и любовта е вече на път.“ Да, любовта действително се появи, поне що се отнася до мен. Така ми се иска да продължа да крача в нея, а съм толкова неповратлив. Искане ми се така здраво да я задържа, че никога да не ме напуска. Искане ми се да я дам на цялото си племе, а не знам как да я подхвана тая работа, твърде неумел съм още. Имам нужда от вас, трябва да сте при мен, макар и за кратко време. Ето защо изричам молбата, елате за няколко дни с нас! Бъдете наши скъпи гости! Знам, че едно „не“ напират да се появи на устните ви, но ви умолявам да не го изричате. Ще донесете щастие в шатрите ни, а който може да дарява щастие, не бива да го отказва! Хайде, кажете „да“, моля ви от сърце!

Спогледахме се и докато го правехме, всеки прихна във весел смях. В него се вмъкна гласът на Ханнех:

— Приемаме поканата, ще дойдем с вас. Аз искам да опозная женските шатри на бени лам!

Е, голямата дума беше вече изречена. Ние не бяхме неблагоосклонни към молбата на шейха и след няколко повтаряния вероятно щяхме да се съгласим да я изпълним, но при това ходатайство Халеф се разсмя още по-силно, скочи и извика:

— О, Ханнех, спасителко в най-бедствената нерешителност, да бъде благословена думата ти! Аз никога не отблъсвам твоя молба, няма да отблъсна и тази. Ти ще опознаеш шатрите, по които копнееш!

Когато на сутринта потеглихме, поехме по най-краткия път към територията на бени лам. Рядко някой пътник ползваше тази посока, както ни каза шейхът, и ето защо се учудихме, когато по обяд се натъкнахме на диря, която пресичаше напреко нашата и продължаваше в област, където на няколко дни път нямаше кладенец. Стъпките бяха от вчера и сочеха за три камили. След четвърт час езда дирята отново се върна. Абд ел Дарак спря и каза:

— Странно. Който навлиза така в сухата пустиня и се връща толкова скоро, трябва да е воден от определена причина. И тази причина е някой таен кладенец в пустошта, който той използва и покрива с кожа и пясък, за да не го намери някой друг. Такава вода е от голяма важност и аз предлагам да яздим дотам, за да се убедим.

Халеф направи замислена физиономия и попитай за причината, обясни:

— Не ми харесва, дето камилите са точно три. Няма как да не се сетя за Гхани. Следата идва от посоката на неговия път. Ти какво ще речеш по въпроса, сихди?

— На твоето мнение съм — изразих аз съгласие с него. — Да последваме бързо дирята! Кой знае какво е наумил, ако наистина е бил той. Във всеки случай нищо добро.

Отклонихме се напреки от пътя директно в пустинята, като яздехме много по-бързо, отколкото досега. Колкото повече напредвахме, толкова напрежението ни нарастваше. Измина близо три четвърти час и ето че забелязахме някакъв предмет, лежащ сред дълбоката самота на пясъка. С приближаването установихме, че се движи, а когато го достигнахме, от всички уста прозвуча крясък на възмущение. Беше човек... слепецът!

Лежеше странично от края на дирята. Беше вързан и видяхме, че в смъртния си страх се е извивал и търкалял и така се е отдалечил от нея до мястото, където лежеше сега. Очите му бяха затворени — знак, че в момента отсъстваше духом. Движенията, които бяхме наблюдавали, са били вероятно неволни. Сега лежеше тих и неподвижен. Това беше дело на най-голяма жестокост. По-късно узнахме от него подробностите. Гхани го разпитал кого смята за крадеца на Канс ел Адха. „Теб — отговорил той. — Ти си участвал и в избиването на войниците. Но въпреки това аз ще остана при теб, защото си мой благодетел и не бива да те напусна.“

Това се случило при кладенеца, преди да отида с Халеф при него. Ето как Гхани е видял в лицето на стареца свидетел на престъпленията си, който в Мека можел да го издаде, и затова намислил да го обезвреди. Твърде страхлив да причини непосредствена смърт, той решил да го изостави в пустинята. Както видяхме сега, изпълнил грозния си замисъл.

Наляхме вода в устата на този достоен за съжаление мъж, която видимо го ободри, но той не се събуди. Когато го прегледахме за някакво нараняване, не открихме нищо. Просто беше оставен да умре от глад и жажда.

— В Мека, в Мека! — изскърца зъби Халеф. — Гхани, Гхани, за теб щеше да е по-добре самият да беше умрял тук от глад и жажда, отколкото да дойдем в Свещения град и да разбутаме лъжовната ти слава.

В същия смисъл се изказаха и другите. Аз не се обадох. Не изпитвах гняв като тях, не чувствах нищо освен дълбока тъга. Изметта на човечеството и Божието подобие, колко стъпала има между тази низина и тази висина! На кое от тях стоим ние?

Слепецът получи най-спокойната камила и най-доброто място, което можехме да му приготвим. После поехме обратно. Той не се помръдваше. Лицето, дълбоко хлътнало напомняше мъртвец. Но когато стигнахме мястото, където бяхме извили, и се включихме в първоначалното направление, вдигна ръка, посочи натам, където го бяхме намерили, и каза с гласа на Бен Нур:

— Погледнете още веднъж назад и запомнете това място, защото отново ще дойдете тук, когато се уреждат сметките!

[1] Абд ел Дарак — Слуга на благоразумието — б.а. ↑

[2] Слуга на помирението — б.а. ↑

[3] Вълк — б.а. ↑

[4] Ибн Курбан — Син на жертвоприношението — б.а. ↑

[5] Абу Курбан — Баща на жертвоприношението — б.а. ↑

[6] Вежда — б.а. ↑

[7] Арабин — б.нем.изд. ↑

[8] Хатиб — мохамедански проповедник — б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.